

พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข
THE BUDDHIST METHOD GIVING RISE TO THE HAPPY WEALTH

นายว่างเปล่าเปล่า อนัตตสุญญตา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข

นายว่างเปล่าเปล่า อนัตตสฺยญฺตา

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๖๑

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

The Buddhist Method Giving Rise to The Happy Wealth

Mr. Wangplaoplao Anattasunyata

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of
The Requirement for The Degree of
Master of Arts
(Buddhist Studies)

Graduate School
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
C.E. 2018

(Copyright by Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย เรื่อง
“พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข” เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

(พระมหาสมบุรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.)

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจสอบบัณฑิตวิทยาลัย

ประธานกรรมการ

(ผศ.ดร. วุฒินันท์ กั้นทะเตียน)

กรรมการ

(ผศ.ดร. สานู มหัทธนาคุณุญ)

กรรมการ

(พระราชปริยัติมุนี, รศ. ดร.)

กรรมการ

(ดร. อรชร ไกรจักร์)

คณะกรรมการควบคุมบัณฑิตวิทยาลัย

พระราชปริยัติมุนี, รศ. ดร.

ประธานกรรมการ

ดร. อรชร ไกรจักร์

กรรมการ

ชื่อผู้วิจัย

(นายว่างเปล่าเปล่า อนัตตสุญญตา)

ชื่อวิทยานิพนธ์	: พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข
ผู้วิจัย	: นายว่างเปล่าเปล่า อนัตตสฤณฤตา
ปริญญา	: พุทธศาสตรมหาบัณฑิต (พระพุทธศาสนา)
คณะกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์	: พระราชปริยัติมุนี (เทียบ สิริญาโณ), รศ. ดร., ป.ธ.๙, M.A. (Pali & Sanskrit), Ph.D. (Pali) : ดร. อรชร ไกรจักร์, บธ.บ. (การตลาด), บธ.ม. (การตลาด), ป.บัณฑิต (พระไตรปิฎกศึกษา), พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
วันสำเร็จการศึกษา	: ๓๐ เมษายน ๒๕๖๒

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์เรื่อง พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อคือ ๑) เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องทรัพย์ที่สร้างความสุขให้แก่ชีวิต ๒) เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์และความสุข ๓) เพื่อนำเสนอพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดเรื่องทรัพย์ที่สร้างความสุขให้แก่ชีวิตนั้น ทรัพย์เป็นปัจจัยที่สำคัญสำหรับชีวิต ทรัพย์เป็นปัจจัยเกื้อกูล เกื้อหนุนส่งต่อชีวิตให้ดำเนินไปในวิถีดำรงชีพสามด้าน ด้านร่างกาย ทรัพย์เชื่อมสัมพันธ์ความสุขเข้ากับร่างกายให้อยู่ดีมีสุข นำพาสู่ชีวิตให้อยู่เย็นเป็นสุข ด้านจิตใจ ทรัพย์เชื่อมสัมพันธ์ความสุขเข้ากับจิตใจ ในวิถีความต้องการของชีวิต ได้รับอรรถประโยชน์ ฟังพอใจจากการใช้ทรัพย์ ด้านจิตวิญญาณนำทรัพย์ไปพัฒนาตนเองสร้างจิตวิญญาณสู่ความดีงาม

พุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์และความสุข ทรัพย์ ความสุขและพุทธธรรม เป็นปัจจัยต่อดุลยภาพชีวิต ขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งชีวิตจะเสียดุลยภาพในการดำรงชีวิต ทรัพย์มีความสำคัญในฐานะปัจจัยค้ำจุนชีวิต ความสุขมีความสำคัญในฐานะจรรโลงให้ชีวิตดำรงอยู่อย่างผาสุก พุทธธรรมมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือปฏิบัติต่อทรัพย์และความสุข สัมมาทิฐิในมรรคแปดวิถีแห่งปัญญาดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สปัจริยธรรมวิถีแห่งรู้ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้งานและเข้าใจคนอื่น สัมมปธานและอิทธิบาทผสานสติสัมปชัญญะเป็นเครื่องตื่น รู้ปัจจุบันขณะนำมาซึ่งการสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข

พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข หลักและวิธีการ ในการเริ่มต้นเริ่มที่ใจ ใช้ปัจจุบันเป็นจุดเริ่มต้น เป็นจุดเชื่อมอดีตกับอนาคตมาอยู่ในจุดเดียวกัน สติสัมปชัญญะเป็นจุดเชื่อมใจผสานกาย ใจรู้ประสานเป้าหมายกิจกรรมที่กำลังเคลื่อนไหวขณะทำ อารมณ์เปลितเพลินในธรรมขณะทำ ณ ตรงจุดที่ทำให้เป็นฐานของความสุข เป็นพื้นฐานนำไปใช้สร้างโลกียทรัพย์หรือโลกุตรทรัพย์ มีศีลเป็นฐานแห่งการกระทำ มีใจที่สงบระงับป้อนความสุขหล่อเลี้ยงใจภายในขณะทำ ปัญญาพาพาเข้าสู่ขุมทรัพย์

Thesis Title	: The Buddhist Method Giving Rise to The Happy Wealth
Researcher	: Mr. Wangplaopiao Anattasunyata
Degree	: Master of Arts (Buddhist Studies)
Thesis Supervisory Committee	: Phra Rajapariyattimuni, Assoc. Prof. Dr., Pali IX, M.A. (Pali & Sanskrit), Ph.D. (Pali)
	: Dr. Orachorn Krichackra, B.A. (Marketing), M.B.A. (Marketing), Grad. Dip. (Tipitaka Studies), Ph.D. (Buddhist Studies)
Date of Graduation	: April 30, 2019

Abstract

This thesis entitled “The Buddhist method giving rise to the happy wealth” has three objectives: 1) to study the ideas on wealth leading to happy life, 2) to study Buddhist teachings on wealth and happiness, and 3) to apply the Buddhist method on wealth leading to happy life. This is a documentary research.

In the research, it was found that the ideas on wealth leading to happy life basically mean the requisite wealth where three aspects of life can be effectively sustained, physical wealth means the property which is used to combine body and happiness giving rise to a happy living, mental wealth means the quality combining happiness and mind together in the way that the benefit is provided as the life need where one is content with, and spiritual wealth refers to the way one’s spirit is morally trained through mentioned wealth.

As far as the wealth leading to happy life is concerned, it was found that Buddhadhamma dealing mainly with the wealth and happiness is also found. It is said that the property, happiness and Buddhadhamma become the essential factors to the balance of one’s life; one cannot be bereft of any, if some is left out, then such imbalance of life is also caused. Therefore, it can be claimed that the wealth and happiness are happily utilized to sustain one’s life and Buddhadhamma serves as the inseparable tool while making use of those properties and happiness. In this matter, right view is regarded as the wisdom providing the right way of living life, Sappurisa-dhamma is reasonably used to understand oneself and other, Sammā padhāna and Iddhipāda including the clear comprehension are used to get one presently awaken and thereby giving the happy wealth in the present life.

As regards the Buddhist method giving rise to the happy wealth, it begins with proper understanding of the important principles and method and it should be done through the present moment as the starting point bridging the past and future together into the same point. By virtue of this, one bodily and mentally makes use of mindfulness and clear comprehension while doing any assigned work. Under this way, one is happily attached to the present moment and thereby giving the foundation of happiness and through this one can use it as the good ground in search of worldly and supramundane wealth. On account of this, one follows certain precepts wherein one’s mind becomes absolutely peaceful and the wealth of wisdom is caused respectively.

กิตติกรรมประกาศ

การทำวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ได้รับการดูแลช่วยเหลือชี้แนะ จากผู้ทรงภูมิรู้ที่หลากหลาย เมื่อพบปัญหา ซึ่งทำให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินการวิจัยไม่ไหลลื่น ปัญหาและอุปสรรคก็ได้ถูกแก้ไข และคลี่คลายจบลงด้วยบทเรียนนอกตำราอันล้ำค่าจากหลาย ๆ ท่านให้ความเมตตาชี้แนะ ในแต่ละขั้นตอนของการทำวิจัยต้องใช้ความเพียรพยายาม ความบากบั่นและความอดทนเป็นอย่างมาก

ผู้วิจัยกราบขอบคุณท่าน พระราชปรียัติมุนี (เทียบ สิริญาโณ), รศ. ดร. และ ผศ. ดร. แม่ชี กฤษณา รักษาโณม ขอบคุณ ดร. อรชร ไกรจักร์ ที่ช่วยดูแลและกระตุ้น ติดตามงานวิจัยให้ดำเนินการ บรรลุผลตั้งแต่ขั้นตอนแรกจนถึงขั้นตอนสุดท้าย ขอบคุณบัณฑิตวิทยาลัยที่จัดคณาจารย์มาถ่ายทอด องค์ความรู้ต่าง ๆ ให้ขณะที่กำลังศึกษา และเป็นสิ่งที่สำคัญยิ่งคือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เปิดโอกาสให้ได้เข้ามาศึกษา ขอบคุณคณาจารย์ผู้สอบสัมภาษณ์สร้างความประทับใจในวันแรกก่อนเข้ามาศึกษา การได้รับโอกาสได้เข้ามาศึกษา ทำให้ผู้วิจัยได้รับบรมเกาแห่งพุทธธรรมอันร่มเย็น ภายใต้อาสนวิหารมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นับเป็นการได้รับโอกาสอันดีสำหรับชีวิต

ผู้วิจัยกราบขอบคุณท่าน พระมหาพรชัย สิริวโร ดร., พระมหาสมบุญญ์ วุฑฒิกโร ดร., พระมหาอดิเดช สติวโร ดร., พระมหาทวี มหาปัญญา ดร., ขอบคุณท่าน ผศ. ดร. วุฒินันท์ กันทะเตียน, ผศ. ดร. มนตรี สิริโรจนานันท์, รศ. ดร. สมทิธิพล เนตรนิมิต, รศ. ดร. สุนันทา เลาหนันท์ พระอาจารย์ ประสงค์ ฐานวุฒโฑ พระมหาประยุทธิ์ ภูริทัตโต คุณสุกัญญา อริยะนนทกะ ขอบคุณคณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกรรมการในการสอบวิทยานิพนธ์ ขอบคุณพระมหาธนวุฒิ โชติธัมโม ท่านแม่ชี อารยา ทองโชติและเจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และขอบคุณเจ้าของวรรณกรรมทุก ๆ ท่าน กราบขอบคุณท่านพระราชปรียัติมุนี (เทียบ สิริญาโณ) และดร. อรชร ไกรจักร์ ที่รับอนุเคราะห์เป็นที่ให้คำปรึกษา เมตตาเสนอแนะและสละเวลาอ่านงานในการตรวจสอบให้งานเป็นไปตามแนวทางที่ถูกต้อง ขอบคุณนิสิตเพื่อนร่วมรุ่นทุก ๆ ท่านที่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันมา พร้อมกับเป็นกำลังใจและช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกันและกันตามกาลที่ล่วงเลยผ่านมา

ความสำเร็จการศึกษาในครั้งนี้ก็ได้รับการช่วยเหลือจากหลาย ๆ ท่าน ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงยิ่งต่อเจตนาคุณความดีงามของท่านที่กล่าวมาแล้วข้างต้นรวมทั้งที่ไม่ได้กล่าวถึง ผู้วิจัยขอบันทึกความดีของท่านผ่านอักษรและพยัญชนะ ลงไว้ ณ ที่กระดาดขาวหน้านี้ เพื่อการรับรู้ของสาธารณชนปัญญาชนที่เข้ามาอ่านงานวิจัยนี้ กราบคารวะด้วยความสำนึกในคุณของท่านเป็นอย่างสูงยิ่ง

นายว่างเปล่าเปล่า อนัตตสุญญตา

๗ มีนาคม ๒๕๖๒

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ข
กิตติกรรมประกาศ	ค
สารบัญ	ง
สารบัญตาราง	ช
คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ	ฉ
บทที่ ๑ บทนำ	๑
๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	๑
๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย	๓
๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ	๓
๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย	๓
๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ	๓
๑.๖ ทบทวนเอกสาร งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	๘
๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย	๑๑
๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๒
๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ	๑๒
บทที่ ๒ แนวคิดเรื่องทรัพย์สินที่สร้างความสุขให้แก่ชีวิต	๑๓
๒.๑ ความหมายของทรัพย์สินและลักษณะของทรัพย์สิน	๑๓
๒.๑.๑ ความหมายของทรัพย์สิน	๑๓
๒.๑.๒ ลักษณะของทรัพย์สิน	๑๕
๒.๒ ความหมายของความสุขและลักษณะของความสุข	๑๖
๒.๒.๑ ความหมายและลักษณะของความสุข	๑๖
๒.๓ อรรถประโยชน์ของทรัพย์สินทางเศรษฐศาสตร์	๑๗
๒.๓.๑ ความหมายอรรถประโยชน์ในทางเศรษฐศาสตร์	๑๗
๒.๓.๒ เศรษฐทรัพย์ความหมายทางเศรษฐศาสตร์	๑๗
๒.๓.๓ การใช้อรรถประโยชน์จากทรัพย์สินสร้างความสุขมวลรวม	๑๘

เรื่อง	หน้า
๒.๔ ทรัพย์และความสุขในความสัมพันธ์กับชีวิต	๑๙
๒.๔.๑ ทรัพย์เชื่อมสัมพันธ์ความสุขเข้ากับชีวิต	๑๙
๒.๔.๒ ทรัพย์ความต้องการตามสัญชาตญาณของชีวิต	๒๐
๒.๔.๓ ทรัพย์ความสัมพันธ์กับ ร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ	๒๒
๒.๕ สร้างทรัพย์ให้เป็นสุขในวิถีโลกยุคใหม่ตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่	๒๖
๒.๕.๑ สร้างทรัพย์ให้เป็นสุขในวิถีโลกยุคใหม่ตามศาสตร์พอเพียง	๒๖
๒.๕.๒ วางรากฐานชีวิตสร้างทรัพย์ให้เป็นสุขสู่โลกยุคใหม่ด้วยวิถีออมทรัพย์	๒๗
๒.๕.๓ สร้างทรัพย์ให้เป็นสุขในฐานะของการมีที่ไว้ขีดจำกัด	๓๐
๒.๕.๔ ความคิดและจิตใจคือแหล่งกำเนิดความยากจนหรือความมั่งคั่ง	๓๑
๒.๕.๕ ตนถือนำเนิดมาจากความคิดในใจตน คิดอย่างไรก็จะเป็นอย่างนั้น	๓๒
๒.๕.๖ สร้างทรัพย์ให้เป็นสุขด้วยกฎความมั่งคั่งเชิงจิตวิญญาณ ๗ ข้อ	๓๔
๒.๖ สรุป	๓๗
บทที่ ๓ พุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์และความสุข	๓๘
๓.๑ ทรัพย์และความสุขความเข้าใจต่อการมีคุณค่าในชีวิต	๓๘
๓.๑.๑ ความเข้าใจต่อคุณค่าของความรวย ความจน	๓๘
๓.๑.๒ ปัจจัยสี่ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์	๔๐
๓.๑.๓ เงินเป็นปัจจัยที่ทำให้ในวิถีความต้องการของมนุษย์	๔๑
๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์ทางพระพุทธศาสนา	๔๒
๓.๒.๑ ความหมายทรัพย์ทางพระพุทธศาสนา	๔๒
๓.๒.๒ โลกีย์ทรัพย์ ประเภทและลักษณะทางพระพุทธศาสนา	๔๔
๓.๒.๓ โลกุตตรทรัพย์ ประเภทและลักษณะทางพระพุทธศาสนา	๔๕
๓.๓ แนวคิดเกี่ยวกับความสุขทางพระพุทธศาสนา	๔๗
๓.๓.๑ ความหมายความสุขในทางพระพุทธศาสนา	๔๗
๓.๓.๒ ประเภทความสุขในทางพระพุทธศาสนา	๔๘
๓.๓.๓ โลกีย์สุข ประเภทและลักษณะทางพระพุทธศาสนา	๕๑
๓.๓.๔ ความสุข ๔ ประการในวิถีโภควิภาคสำหรับโลกีย์สุข	๕๒
๓.๓.๕ โลกุตตรสุข ประเภทและลักษณะทางพระพุทธศาสนา	๕๕
๓.๔ ทรัพย์ความสัมพันธ์กับความทุกข์และความสุขในทางพระพุทธศาสนา	๕๗
๓.๔.๑ ความทุกข์ที่เนื่องด้วยทรัพย์	๕๗

เรื่อง	หน้า
๓.๔.๒ ความสุขที่เนื่องด้วยทรัพย์	๕๙
๓.๔.๓ ความสุขที่ไม่เนื่องด้วยทรัพย์	๖๐
๓.๔.๔ ความสุขที่เนื่องด้วยการสร้างทรัพย์	๖๒
๓.๔.๕ ความสุขในการครอบครองทรัพย์	๖๔
๓.๔.๖ ความสุขในการใช้ทรัพย์	๖๗
๓.๕ พุทธธรรมที่เกี่ยวข้องในการสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข	๗๐
๓.๕.๑ วิธีแห่งสังขารในการปรุงแต่งสร้างสรรค์	๗๐
๓.๕.๒ มรรคและผลวิธีแห่งการตกแต่งของเหตุและผล	๗๒
๓.๕.๓ วิธีแห่งการเชื่อมผสานสร้างสรรค์รูปนามให้เกิดทรัพย์	๗๓
๓.๕.๔ วิธีแห่งมโนแหล่งกำเนิดสมบัติภายในตัวของมนุษย์	๗๔
๓.๕.๕ สัมปยุตธรรมในวิธีแห่งการบริหารจัดการ	๗๖
๓.๕.๖ สติสัมปชัญญะในวิธีแห่งความเพียร	๗๗
๓.๕.๗ ธรรมารมณฺขณะปัจจุบันในวิธีแห่งการสร้างทรัพย์	๘๐
๓.๕.๘ ถอนอัตรานุกูลิณีเดินสู่ขุมทรัพย์ตามแนวไตรสิกขา	๘๔
๓.๖ สร้างคุณค่าให้กับตนเองผสานวิธีแห่งพุทธในวิถีชีวิตประจำวัน	๘๗
๓.๗ ความรู้ให้คู่คุณธรรมแห่งการให้สร้างสรรค์ทรัพย์และความสุขให้แก่ชีวิต	๙๐
๓.๗.๑ หัวใจสำคัญของทรัพย์ใช้รังสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่ชีวิตตนเอง	๙๐
๓.๗.๒ แก่นแท้ของทรัพย์สร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่ชีวิตคนอื่น	๙๑
๓.๗.๓ พลังบุญอยู่เบื้องหลังความสุขและความสำเร็จที่แท้จริง	๙๓
๓.๗.๔ ฐานพลังแห่งบุญทรัพย์แปรเปลี่ยนบุญฤทธิ์เป็นพลังแห่งสุขสำหรับชีวิต	๙๔
๓.๘ สรุป	๙๖
บทที่ ๔ พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข	๙๗
๔.๑ สร้างทรัพย์ด้วยวิธีแห่งการให้ในโลภียทรัพย์และโลกุตรทรัพย์	๙๗
๔.๑.๑ สร้างทรัพย์ในโลภียทรัพย์ด้วยการให้	๙๗
๔.๑.๒ วิธีแห่งอรรถมิติให้และรับเชิงรูปนามในอรรถจริยาบริการ	๑๐๐
๔.๑.๓ ฐานแห่งการให้โลภียทรัพย์เกื้อกูลหนุนส่งต่อวิถีสร้างโลกุตรทรัพย์	๑๐๓
๔.๑.๔ สร้างทรัพย์ในโลกุตรทรัพย์ด้วยวิธีแห่งการรับจากการให้	๑๐๔
๔.๒ พุทธวิธีสร้างทรัพย์แบบผสมผสานวิถีโลกวิถีสู่ธรรมสู่วิถีทำ	๑๐๕
๔.๒.๑ วิธีทำอย่างมีความสุขเริ่มจากใจที่ปล่อยวางทั้งวิถีโลกวิถีสู่ธรรม	๑๐๕

เรื่อง	หน้า
๔.๒.๒ สร้างนิสัยให้เป็นอัตลักษณ์บอกเอกลักษณ์เฉพาะตัว	๑๐๖
๔.๒.๓ สร้างสรรค์ความคิดและการกระทำกำหนดชะตากรรมชีวิต	๑๐๗
๔.๒.๔ วางฐานชะตากรรมชีวิตผ่านมโนกรรม กายกรรมและธรรมสู่วิถีทำ	๑๐๘
๔.๒.๕ พุทธธรรมในวิถีพุทธวิธีผสมผสานวิถีโลกวิถีธรรมสู่วิถีทำ	๑๑๐
๔.๓ พุทธวิธีสร้างสรรค์กรรมสามสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข	๑๑๔
๔.๓.๑ สร้างสรรค์มโนกรรมให้มีทรัพย์พร้อมความสุข	๑๑๔
๔.๓.๒ สร้างสรรค์กายกรรมให้มีทรัพย์พร้อมความสุข	๑๑๗
๔.๓.๓ สร้างสรรค์วจีกรรมให้มีทรัพย์พร้อมความสุข	๑๒๑
๔.๓.๔ สร้างสรรค์กรรมสามสร้างทรัพย์ในสายสัมพันธ์ชีวิตระหว่างทิศหก	๑๒๕
๔.๔ จุดลักษณะพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข	๑๒๖
๔.๔.๑ พุทธวิธีที่ ๑ ใจรู้ทำกรรมปัจจุบันในวิถีสติสัมปชัญญะและปัญญา	๑๒๖
๔.๔.๒ พุทธวิธีที่ ๒ กายตื่นตัวในวิถีแห่งความเพียรด้วยสัมมาทิฐิ	๑๓๑
๔.๔.๓ พุทธวิธีที่ ๓ อารมณ์เบิกบานในทัศนการณ์มองสังขารตามธรรมชาติ	๑๓๔
๔.๔.๔ พุทธวิธีที่ ๔ ใจรู้ทำ ร่างกายตื่นตัว อารมณ์เบิกบานสู่การมีชีวิตชีวา	๑๓๘
๔.๔.๕ สมการพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข	๑๓๘
๔.๕ สรุป	๑๔๐
บทที่ ๕ สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ	๑๔๑
๕.๑ สรุปผลวิจัย	๑๔๑
๕.๒ ข้อเสนอแนะ	๑๔๓
บรรณานุกรม	๑๔๔
ประวัติผู้วิจัย	๑๕๖

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
ตารางที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย	๑๒
ตารางที่ ๒ ทรัพย์สินสัมพัทธ์กับ ร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ	๒๓
ตารางที่ ๓ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยนิยม สุขนิยม และอสุขนิยม	๒๔
ตารางที่ ๔ วิธีแห่งมโนบริบทจิตรู้สำนึกและจิตใต้สำนึก	๓๒
ตารางที่ ๕ การปรุงแต่งของกรรมสาม	๗๑
ตารางที่ ๖ สร้างสรรค์กรรมสามสร้างทรัพย์สินชีวิตระหว่างทิศหก	๑๒๕
ตารางที่ ๗ แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในสมการพุทธวิธีสร้างทรัพย์สินอย่างมีความสุข	๑๓๙

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

การศึกษา พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข ใช้พระไตรปิฎกเป็นข้อมูลปฐมภูมิ อ้างอิงจากคัมภีร์พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๓๙ ใช้อักษรย่อแทนชื่อเต็มคัมภีร์ตามระบบอ้างอิงแบบ เล่ม/ชื่อ/หน้า เช่น วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒๙/๑๙ หมายถึง วินัยปิฎก มหาวิภังค์ (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑ ข้อ ๒๙ หน้า ๑๙ เป็นต้น สำหรับ อรรถกถาอ้างอิงอรรถกถาภาษาไทยฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยพุทธศักราช ๒๕๕๖ รูปแบบการอ้างอิงจะขึ้นต้นด้วยอักษรย่อชื่อคัมภีร์แล้วตามด้วย เล่ม/หน้า ตัวอย่าง ชุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๔๗๐ หมายถึง ชุททกนิกาย ธรรมบทอรรถกถา (ภาษาไทย) เล่มที่ ๑ หน้า ๔๗๐ เป็นต้น

อักษรย่อแทนชื่อเต็มคัมภีร์ตามข้อกำหนดระบบการอ้างอิงของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ลำดับตามคัมภีร์ดังต่อไปนี้

พระวินัยปิฎก

วิ.มหา.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	ภิกขุวิภังค์	(ภาษาไทย)
วิ.ม.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.จุ.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
วิ.ป.	(ไทย)	=	วินัยปิฎก	ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก

ที.สี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	สีลขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ที.ปา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	ปาฎีกวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มูลป็นณาสก	(ภาษาไทย)
ม.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	มัชฌิมป็นณาสก	(ภาษาไทย)
ม.อุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	มัชฌิมนิกาย	อุปริป็นณาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคาถวรรค	(ภาษาไทย)
ส.นิ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ช.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธวรรค	(ภาษาไทย)
ส.สพ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สพายนวรรค	(ภาษาไทย)
ส.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	เอกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทุก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังกุตตรนิกาย	ทุกนิบาต	(ภาษาไทย)

พระสุตตันตปิฎก (ต่อ)

อง.ติก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.จตุกก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	จตุกกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ปถุจก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ปถุจกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ฉก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ฉกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.อฏฐก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	อฏฐกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.นวก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	นวกนิบาต	(ภาษาไทย)
อง.ทสก.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.ขุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ขุททกปาฐะ	(ภาษาไทย)
ขุ.ธ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ธัมมบท	(ภาษาไทย)
ขุ.อิติ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อิติวุตตกะ	(ภาษาไทย)
ขุ.สุ.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สุตตนิบาต	(ภาษาไทย)
ขุ.เถร.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.เถรี.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	เถรีคาถา	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ม.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหานิทเทส	(ภาษาไทย)
ขุ.จู.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	จูฬนิทเทส	(ภาษาไทย)
ขุ.ป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ปฏิสัมภิทามรรค	(ภาษาไทย)
ขุ.อป.	(ไทย)	=	สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อปทาน	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

อภิ.สง.	(ไทย)	=	อภิธัมมปิฎก	ธัมมสังคณี	(ภาษาไทย)
อภิ.วิ.	(ไทย)	=	อภิธัมมปิฎก	วิภังค์	(ภาษาไทย)
อภิ.ก.	(ไทย)	=	อภิธัมมปิฎก	กถาวตถุ	(ภาษาไทย)
อภิ.ย.	(ไทย)	=	อภิธัมมปิฎก	ยมก	(ภาษาไทย)
อภิ.ธ.	(ไทย)	=	อภิธัมมปิฎก	ธาตูกถา	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

ขุ.ธ.อ.	(ไทย)	=	ขุททกนิกาย	ธรรมบทอรรถกถา	(ภาษาไทย)
---------	-------	---	------------	---------------	-----------

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกใบนี้ นับแต่โบราณมา มนุษย์ในทุกสังคมใช้เวลาและความคิดส่วนใหญ่ไปในการแสวงหาวัตถุและสิ่งของเพื่อใช้ยังชีพ เพื่อยังคงปัจจัย ๔ เพียงพอแก่ตนเองและครอบครัว ผลิตได้มาก ใช้แลกเปลี่ยนระหว่างกัน เพื่อได้สิ่งที่ตนเองต้องการและจำเป็นแก่การครองชีพ^๑ ในตอนแรกมนุษย์อาจต้องการเพียงปัจจัยในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคเท่านั้น เมื่อสามารถหารายได้สูงขึ้น อาจต้องการรถยนต์หรือสิ่งฟุ่มเฟือยต่าง ๆ เรื่อยไปไม่มีที่สิ้นสุด^๒

ในโลกยุคปัจจุบันการสร้างกตिकाทางสังคมยอมรับเงินเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนทรัพย์สินในมิติเงิน ดังที่ว่า คนเราพาเงินไปไม่ได้เมื่อเราตาย แต่มันก็เป็นความจริงว่าเมื่อใดก็ตามที่เราขาดเงิน เราก็มีความรู้สึกที่เราเหมือนตาย เงินซื้อความรักไม่ได้ แต่เมื่อใดก็ตามที่เงินไม่มี เรามักจะพบว่าความรักก็ค่อย ๆ หายไป เงินไม่สามารถซื้อการนอนหลับได้ แต่มักจะพบว่าเมื่อใดที่เราไม่มีเงิน เรามักจะนอนไม่หลับ เงินไม่สามารถซื้อสุขภาพที่ดีได้ แต่เรามักจะพบว่าสุขภาพที่ดีมักจะต้องมีการจ่ายเงิน เงินมันทำให้คนโง่เหมือนคนฉลาด เพราะเขารู้สึกว่าเขามีเงิน แต่เมื่อใดก็ตามที่คนฉลาดขาดเงินเขารู้สึกว่าเขาโง่ลงทันที เงินไม่ใช่ทุกสิ่งทุกอย่าง แต่ดูเหมือนว่าทุกสิ่งทุกอย่างต้องการเงิน^๓

ทุกวันนี้เราอาศัยอยู่ในสภาพสังคมที่บูชาเรื่องวัตถุเงินทองเป็นสิ่งสำคัญ สำหรับชีวิตเราทุกคนล้วนมีรายการสิ่งต่าง ๆ ที่เราอยากได้มาเป็นเจ้าของกันมากมายหลายอย่าง คนส่วนใหญ่ได้หลายสิ่งหลายอย่างที่ต้องการมาครอบครองแล้ว นอกจากนี้เรายังอยู่ในสังคมที่ส่งเสริมเรื่องการใช้จ่ายเงิน ไม่ว่าจะเรามีเงินหรือไม่ก็ตาม^๔ เงินทองมีความสัมพันธ์กับอัตราหรือตัวตนของเราอย่างมาก เงินทองกับอัตราหรือความยึดมั่นในตัวตนของคนเรามีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันมาก บางครั้งแม้แต่เงินจำนวนเล็กน้อยก็สามารถนำความปิติยินดีให้เราได้ เงินทองเป็นเครื่องมือช่วยให้คนเราได้รับสิ่งที่ตน

---

^๑ อัมพร วิจิตรพันธ์ และคณะ, **ประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ EC ๒๑๔**, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙), หน้า ๑.

^๒ เอนก เขียรถาวร, **เศรษฐศาสตร์มหภาค ๑ EC ๑๑๒**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑), หน้า ๖.

^๓ Money Talk 2, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=893KY99oBTI> [๒๙ กันยายน ๖๑].

^๔ ธนัท อนันต์ศิริ, **คนรวยรู้ก่อน**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอล.ที. เพรส จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๔.

พอใจในชีวิต (เป้าหมาย) บางคนสลับผิดที่ระหว่างเครื่องมือกับเป้าหมาย คิดว่ามีแต่การตั้งหน้าตั้งตาทำงานหาเงินและสะสมเงินทอง ชีวิตจึงจะมีคุณค่า ตัวเงินตราเป็นเพียงแผ่นกระดาษที่ผ่านกรรมวิธี การพิมพ์ให้มีสีสันสวยงามหรือเป็นเพียงแผ่นทองแดงเท่านั้น ธนบัตร [เงิน] เป็นเพียงแผ่นกระดาษเมื่อถูกยอมรับจากสังคมและเมื่อถูกกำหนดค่าขึ้นมา มันก็เกิดความสำคัญขึ้นมาอย่างมหาศาลในทันที^๕

เมื่อครั้งในอดีต ความร่ำรวยอาจหมายถึง ผู้ที่ครอบครองเงิน หรือวัตถุที่มีค่าเป็นจำนวนมาก ความร่ำรวยของแต่ละคนวัดได้จาก การมีรถราคาแพงหรือไม่ มีบ้านหลังใหญ่แค่ไหน ได้ไปเที่ยวทวีปยุโรปได้บ่อยเท่าใด การได้ครอบครองแบรนด์ชั้นนำและวัตถุหายาก มันสะท้อนถึงความร่ำรวย แนวคิดแบบนี้ทำให้ผู้คนพยายาม ดิ้นรนไขว่คว้า สะสมครอบครอง เพื่อให้มีมากที่สุด จนบางคนอาจไม่คำนึงถึงวิธีการที่ได้มา มองเพียงแค่มูลค่าของสิ่งที่ครอบครอง แต่มันจะสร้างความสุขให้กับพวกเขาจริง ๆ หรือ ? เงินเป็นสิ่งสำคัญและขาดไม่ได้ในโลกปัจจุบัน เงินเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดสำหรับการมีชีวิตรอดของคนกลุ่มแรงงานที่มีรายได้ก็น้อยเท่านั้น (ความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจมักจะเป็นต้นตอของความเหลื่อมล้ำในมิติอื่น ๆ^๖ ความไม่เสมอภาคของการถือครองทรัพย์สินสูงกว่าความไม่เสมอภาคของรายได้ มีการกระจุกตัวของความมั่งคั่งค่อนข้างสูง^๗) ส่วนคนที่พอมีอันจะกิน เงินถูกใช้เพื่อสร้างความสนุกสนาน ความสะดวกสบาย ที่อาจเกินความจำเป็น การแสดงความหรูหราเพื่อเข้าสังคมและเรียกร้องการยอมรับจากผู้อื่น ใช่หรือไม่ จะเห็นได้ว่าหากเราอยู่ในกลุ่มคนที่พอมีอันจะกิน เงินและสิ่งของที่เพิ่มมากขึ้น ไม่ใช่ปัจจัยที่จะเพิ่มความสุขได้มากเท่าไร แล้วความสุขจริง ๆ อยู่ที่ไหน คนที่ร่ำรวยไม่ว่าจะมีเงินกี่ร้อยล้านพันล้าน ทั้งชีวิตของเขา อาจเข้าไม่ถึงความรู้สึกมั่งคั่งร่ำรวยเลยก็เป็นได้^๘ ความร่ำรวย ความมีหน้ามีตาในสังคมหรือการทำงานอย่างหนักนั้นไม่ใช่คำตอบของชีวิตที่มีความสุข^๙ ทรัพย์สินใด ๆ ก็ยากได้ ใคร ๆ ก็ปรารถนา แม้แต่เด็ก ๆ ยังไม่รู้เพียงสาวว่าจะใช้ทรัพย์สินนั้นอย่างไร ก็ยังต้องการอยากได้ ที่เป็นเช่นนี้ เพราะเหตุว่าทรัพย์สินเป็นเครื่องทำให้ใจฟองโต ทำให้ใจคึก

^๕ โดโค คากายาคิ, *เงินของกู*, แปลโดย อริยา แสงสุริยฤทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สามัคคีสาร (ดอกหญ้า) จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า อารัมภบท.

^๖ ผาสุก พงษ์ไพจิตร, โครงการ “สู่สังคมไทยเสมอหน้าการศึกษาโครงสร้างความมั่งคั่งและโครงสร้างอำนาจเพื่อการปฏิรูป”, *รายงานวิจัย*, (ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ถ้อยแถลง.

^๗ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^๘ 4 วิธีสู่ความร่ำรวยที่แท้จริง, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://learninghubthailand.com/4-way-to-true-richness/> [๒๒ กันยายน ๖๑].

^๙ ความสุขที่แท้จริงของมนุษย์, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.catdumb.com/longest-harvard-study-75-years-290/> [๗ มีนาคม ๖๐].

ครั้น ทำให้ใจขึ้นบาน ประกอบทั้งเป็นด้วยแก้ความยากจนขั้นแค่นได้อย่างฉมัง^{๑๐} ความจำเป็นต้องมีทรัพย์ เพราะ ความจนเป็นทุกข์ในโลก^{๑๑} ความจนอาจเป็นเหตุแห่งการทุศีลและอาชญากรรม เช่น โจรกรรม การพุดปด การเบียดเบียนผู้อื่น ความโกรธ ความโหดร้าย นอกจากนี้การไม่มีทรัพย์ชีวิตยากที่จะมีสุข ทำให้ต้องสู้ชีวิตและดิ้นรนเป็นอย่างมาก แม่ม่ายสู้ชีวิต ทำงานจนน็อค หาเงินค่าทำคลอดตามลำพัง^{๑๒} และที่มาปัญหาสังคม สุดสะเทือนใจ ๘ ขวบชวนยายกินยาฆ่าตัวตายยกครัว ๕ ชีวิต หนีความจนอดอยากไร้บ้าน^{๑๓} ไม่สันโดษก่ออาชญากรรม รวบหนุ่มโพสต์ขายบัตรคอนเสิร์ต ตัวดูบอล หลอกเหยื่อโอนเงินสูญเป็นแสน^{๑๔} ฆาตกรฆ่าเผาพยาบาลชัตตอดอ้างสามีผู้ตายจ้างฆ่าเมียตัวเอง^{๑๕} ปัญหาของชีวิตมนุษย์ในแง่เศรษฐกิจ มีสาเหตุมาจากการสร้างระบบโดยความคิดและการกระทำของมนุษย์เอง^{๑๖} เงินซื้อความสุขไม่ได้ คนร่ำรวยไม่ได้มีความสุขเหนือไปกว่าคนที่ขัดสน หากคุณกำลังลำบากเงินจำนวนหนึ่งอาจช่วยลดเปลื้องความทุกข์ลงได้^{๑๗} มหาเศรษฐีพันล้าน ยิ่งตัวตาย ก่อนจบชีวิตไม่มีที่ทำเครื่องเครียดหรือแสดงอาการวิตกกังวลให้ใครได้เห็น^{๑๘} นักธุรกิจหนุ่มพันล้านยิ่งตัวตาย^{๑๙}

^{๑๐} อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณพระธรรมรัตนากร ณ เมรุพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ๒ สิงหาคม ๒๕๓๔, **บรมทรัพย์**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๔), หน้า ๗.

^{๑๑} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **พุทธสุภาษิต เล่ม ๑**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๒๖.

^{๑๒} แม่ม่ายสู้ชีวิต, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thaihothit.com/hot-news/13250> [๗ มีนาคม ๖๐].

^{๑๓} ข่าวกุศลสะเทือนใจแปดชวนชวนยายกินยาฆ่าตัวตายหนีความจน, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=1441869984 [๑๔ ธันวาคม ๕๙].

^{๑๔} ข่าว รวบหนุ่มหลอกเหยื่อโอนเงินสูญเป็นแสน, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_142991# [๑๔ ธันวาคม ๕๙].

^{๑๕} ข่าว ฆาตกรฆ่าเผาพยาบาลเปิดปากชัตตอด, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_141148 [๑๓ ธันวาคม ๕๙].

^{๑๖} พระมหาสมโภช ฐิติญาโณ (ศรีพันธ์), ศึกษาวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๗} วิทยาศาสตร์แห่งความสุข, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.bbc.com/thai/international-45539043> [๓๐ กันยายน ๖๑].

^{๑๘} ข่าว มหาเศรษฐีพันล้าน ยิ่งตัวตาย, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/370882> [๑๗ ธันวาคม ๕๙].

^{๑๙} ข่าว ยิ่งตัวตาย, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_439509 [๑๔ กรกฎาคม ๖๐].

การไม่มีทรัพย์ก็เป็นทุกข์ การมีทรัพย์แต่ไม่มีสุขก็เป็นทุกข์ การมีทรัพย์มีสุขและสุขแบบไม่มีทรัพย์ พระพุทธศาสดาทรงยืนยันแต่ละลักษณะไว้ว่า มีทรัพย์แต่ไม่มีสุข “เสนาบดีตีมน้ำด้วยภาชนะทองคำกับคนจน ๆ ตีมน้ำด้วยกะลามะพร้าว เมื่อมีความพอใจย่อมมีความสุขเท่ากัน เป็นข้อยืนยันว่าความสุขนั้นอยู่ที่ความรู้สึกทางใจเป็นสำคัญ แม้กระท่อมจะมุงด้วยใบไม้ ก็มีความสุขกว่าอยู่ในพระราชฐานอันโอ่อ่า คนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตนั้นมีโชคนใหญ่คนโต แต่เป็นคนที่รู้สึกกว่าชีวิตของตนมีความสุข สงบเยือกเย็น ปราศจากความเร่าร้อนกระวนกระวาน”^{๒๐} มีทรัพย์มีสุข “คนผู้ฉลาดย่อมนำของออกด้วยการให้ทาน ของที่บุคคลให้แล้วชื่อนำออกดีแล้วย่อมมีความสุขเป็นผล^{๒๑} ชาวเปลือกที่หว่านลงแล้วหนึ่งเมล็ด ย่อมให้ผลหนึ่งรวงฉันใด ทานที่บุคคลทำแล้วก็ฉันนั้น ย่อมมีผลมากไพศาล บุคคลบางคนในโลกนี้ รวบรวมสะสมทรัพย์ไว้มากมาย แต่ไม่สงเคราะห์ญาติตามที่ควร ทั้งมิได้ใช้สอยเองให้ผาสุก ทรัพย์ของคนตระหนี่ ไม่อำนวยประโยชน์สุขแก่ใคร ๆ รวมทั้งตัวเขาเองด้วย นักมวยปล้ำผู้มีกำลังมหาศาลนั้นก่อนที่จะได้กำลังมาเขาก็ต้องออกกำลังไปก่อน การเสียสละนั้นคือการได้มาซึ่งผลอันเลิศในบั้นปลาย ผู้ไม่ยอมเสียสละอะไร ย่อมไม่ได้อะไร ขนได้ทรัพย์แล้วพึงบำเพ็ญตนเสมือนแม่น้ำ ซึ่งไหลใสสะอาดไม่พึงเป็นเช่นแม่น้ำตาย แม่น้ำตายไม่มีประโยชน์แก่ใคร”^{๒๒}

สุขแบบไม่มีทรัพย์ พุทธโอวาทตรัสไว้ว่า “จงมองโลกนี้โดยความเป็นของว่างเปล่า มีสติอยู่ทุกเมื่อ ถอนอัตตานุทิฏฐิคือ ความยึดมั่นถือมั่นเรื่องตัวตนเสีย ด้วยประการฉะนี้ จะเบาสบายคลายทุกข์คลายกังวล ไม่มีความสุขใดยิ่งไปกว่าการปล่อยวางและการสำรวมตนอยู่ในธรรม”^{๒๓} บุคคลผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วจากอาสวะ ย่อมพบกับปิติปราโมทย์อันใหญ่หลวง รู้สึกตนว่าได้พบขุมทรัพย์มหาศาล”^{๒๔}

ในวิถีแห่งพุทธ พระพุทธศาสดาตระหนักถึงความสุข จึงให้สาวกของพระองค์จาริกไปเพื่อประโยชน์สุขแก่ชนจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์ชาวโลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลและความสุขแก่ทวยเทพและมนุษย์^{๒๕} ความสุขในวิถีชีวิตสามัญชนคือการมีชีวิตที่สุขสบาย มีอยู่ มีกิน ถ้ามุขย์เกิดมากินอุจจาระได้เช่นซั่มพุทะ^{๒๖} มุขย์ก็ไม่ต้องดิ้นรนเรื่องหาอาหาร หากสังคมส่วนใหญ่อยู่กันแบบเปลื้องอาการจากร่างกายให้เปลือยเปล่า เฉกเช่นมนุษย์โบราณ การมีชีวิตชีวิตด้วยกายที่เปลือยเปล่า มุขย์ก็ไม่ต้องแสวงหาเสื้อผ้าที่สวยงามมาสวมใส่และหากมนุษย์มีผัสสะไม่เปราะบาง ไม่รู้ร้อนไม่รู้หนาว

^{๒๐} จีรวังโสภิกขุ, ๖๒ พุทธโอวาท ๓ เดือนสุดท้ายก่อนปรินิพพาน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: ชินอักษรการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓.

^{๒๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๗.

^{๒๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๘-๖๒.

^{๒๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๐.

^{๒๔} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

^{๒๕} วิ.ม. (ไทย) ๔/๓๒/๔๐.

^{๒๖} พุ.ธ.อ. (ไทย) ๑/๔๗๐.

เสื้อผ้าที่ป้องกันร่างกายจากร้อนและหนาว ก็ไร้ความหมาย ถ้ามนุษย์เลือกดำเนินวิถีชีวิตพรหมจรรย์ เช่นภิกษุในพระพุทธศาสนา มนุษย์ก็ไม่ต้องอยู่เรือนบริโภคเมถุนธรรมเช่นชีวิตชนธรรมาสมาณีย์ที่ตกลงยอมรับกันโดยทั่วไป หากมนุษย์ปราศจากโรค ยารักษาโรคก็ไม่จำเป็นที่จะนำมาเยียวการรักษา เพราะมนุษย์ต้องมีองค์ประกอบครบทั้ง ๔ ประการ คือ มีกิน มีเสื้อผ้า มีที่พักเป็นหลักแหล่ง มียาไว้เพื่อเยียวรักษาโรค รวมเรียกว่าปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค^{๒๗} หากกำจัดสัญชาตญาณแห่งการกลัวภัย และความต้องการที่เรียกว่า ตัณหา ซึ่งเป็นความต้องการที่ไม่มีสิ้นสุดออกไปได้เสียแล้ว ก็ไม่ต้องนำมาซึ่งวัตถุเครื่องอำนวยความสะดวก รวมทั้งสิ่งบำรุงปรนเปรอ ความต้องการทางร่างกายและอารมณ์ของจิตใจให้ฟุ้งเพื่อยลือสิ้นเกินความต้องการ กลายเป็น ขยะ คือส่วนที่เหลือ ที่เกิน^{๒๘} ส่วนที่เกิน เกินจนเหลือใช้ เกินกว่าที่ชีวิตต้องการ ความต้องการเกิดมาจาก มิติความคิดนึกที่ว่า นำมาซึ่งความสุข จนมีหน่วยงานขึ้นมารับผิดชอบในเรื่องการบำบัดทุกข์บำรุงสุข เพราะมนุษย์รักสุขเกลียดทุกข์ มนุษย์จึงแสวงหาความสุข ความสุขในวิถีทางโลกุตระ หมดปัญหา สำหรับโลกและชีวิต ที่เป็นปัญหาต่อโลกและชีวิตคือโลกียสุข โลกียสุขอันเป็นความสุขที่ต้องอาศัยวัตถุภายนอกมาตอบสนอง ความต้องการทาง ตา หู จมูก ลิ้น กาย ของตน เป็นความสุขเพราะการยึดถือ ในอารมณ์ทางใจ มีการอิงอาศัยจึงนำมาซึ่งความสุข ในทางธรรมเรียกว่ากามคุณ มี รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส เหล่านี้ในขั้นต้นทั้งห้ามีความคิดผลิตความอยากต่าง ๆ ให้เกิดขึ้น ซึ่งเป็นความอยากอาศัยอัตตะของขั้นห้าที่ล่องลอยอยู่ในท่ามกลางความว่างของอากาศธาตุบนพื้นโลกใบนี้ อากาศธาตุที่ห่อหุ้มพื้นผิวโลกใบนี้ไม่มีแม่แต่รอยเท้าที่ปรากฏในอากาศ^{๒๙} ในความว่างของอากาศนี้มนุษย์จะไขว่คว้าเอาอะไร หากไร้ซึ่งเวทนาหรือเป็นผู้บรรลุธรรมไม่มีแม่เศษเสี้ยวธุลีมูลรากแห่งอกุศลทั้งสามคือ โลภะ โทสะและโมหะ^{๓๐} ไร้ซึ่งมูลโลกคือฐานรากแห่งความอยาก^{๓๑} แล้ว คงตอบได้อย่างง่ายดายดายว่าไม่ไขว่คว้าเอาอะไร เหตุเพราะกระแสธาตุไหลเข้าทางอายตนะไปรวมอยู่ที่จิตกลาง จิตกลางรับรู้^{๓๒} จิตก็เกิดการแต่งกรรมไหลออกทางอวัยวะ จึงเกิดกระบวนการแห่งกรรมสามคือ คิด พูด ทำ บรุงแต่ง รั้งสรณ์มนุษย์ให้อยาก ยาก ดี มี จน สุข ทุกข์ เจริญหรือเสื่อม มีพุทธสภาพิตบงบอกความเป็นใหญ่ใน

^{๒๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๓.

^{๒๘} สมณะโพธิรักษ์, ขยะนั้นจะสำคัญและลึกซึ้งไหน, **สารอโศก**, ปีที่ ๒๖ (๒๕) ฉบับที่ ๒ (กันยายน ๒๕๔๘): ๑.

^{๒๙} ชู.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๕๔-๒๕๕/๑๑๑.

^{๓๐} อภิ.สง. (ไทย) ๓๔/๑๐๖๔/๒๗๒.

^{๓๑} คณาจารย์เสียงเชียงจงเจริญ, **นวโกวาท ฉบับสมบูรณ์**, (กรุงเทพมหานคร: เสียงเชียงจงเจริญ, ม.ป.ป.), หน้า ๓๐.

^{๓๒} พระโพธิ์นันทมุนี, **หลวงปู่ฝากไ้**, (ม.ป.ท., ๒๕๔๔), หน้า ๑๒๑.

ห้วงแห่งอนันตจักรวาลนี้ว่า มโน ปุพพังคมา ัมมา มโนเสฏฐา มโนมยา^{๓๓} ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ^{๓๔} จิตเป็นใหญ่เป็นแกนนำพร้อมด้วยเจตนา มีวาจาและกาย กระทำร่วมกันเป็นส่วนเติมเต็มให้กรรมสมบูรณ์ ในการปรุงแต่งชีวิตของมนุษย์แต่ละคน ให้เป็นไปตามแนวทางสร้างสรรค์หรือทำลาย กระบวนการแห่งกรรมทั้งสามนี้คือ คิด พูด ทำ จึงเป็นฐานที่มนุษย์อาศัยความสัมพันธ์ เข้าไปสัมพันธ์ (Meaningful relationships and connections matter. A lot.^{๓๕}) เข้าไปเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับแวดล้อมอื่น ๆ ทั้งที่เป็นไปโดยเจตนาหรือไม่เจตนา หากการกระทำเป็นไปโดยเจตนากระบวนการแห่งกรรมทั้งสามนี้ก็ให้ผลย้อนกลับมาถึงผู้กระทำ พระพุทธศาสนาจึงสอนเน้นถึงความสำคัญของกรรม กรรมเป็นเครื่องแต่งวิถีชีวิตของมนุษย์ให้เป็นไปตามกฎแห่งการกระทำ อันเป็นของ ๆ ตน เสมือนหลักธรรมชาติของบุมเมอแรงที่สะท้อนย้อนกลับมาหาเราตามที่เรากำทำ เป็นหลักแห่งเหตุและผล ทำอย่างไรได้อย่างนั้น สมดังพุทธภาษิตที่ว่า “กัมมุนา วัตตตี โลโก” สัตว์โลกเป็นไปตามกรรมหรือสัตว์โลกเป็นไปเพราะกรรม^{๓๖} ฐานทำในปัจจุบันขณะจะส่งผลต่อเหตุให้สืบเนื่องถึงผล ผลจากเหตุ เหตุจากผล เหตุเป็นปัจจัยให้เกิดผล ผลเป็นปัจจัยให้เกิดเหตุ ปัจจุบันมาจากอดีตอนาคตเกิดจากอดีตและปัจจุบัน การกระทำที่กำลังดำเนินจึงเป็นเหตุและผลที่สำคัญยิ่งต่อชีวิต

หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจึงกล่าวว่า สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นเครื่องผูกพันเปรียบเหมือนรถที่แล่นไปมีหมุดเป็นเครื่องตรึงไว้^{๓๗} สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ทั้งหลายให้เลวและดีต่างกัน^{๓๘} เจตนาที่มีความจงใจ กิริยาที่จงใจ ภาวะที่จงใจ^{๓๙} เป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดกรรม กิจต่าง ๆ สำเร็จลง จะต้องมียเจตนา คือ ความตั้งใจ จงใจ กระทำทาง กาย วาจาและใจเป็นแรงขับ จึงไม่มีแรงใด เสมอด้วยแรงกรรม^{๔๐} กรรมพร้อมด้วยเจตนาจึงเป็นคำสอนสำคัญอันยิ่งใหญ่สำหรับชีวิต ด้วยแรงแห่งกรรมขับเคลื่อนชีวิตให้ดำเนินไปในวิถีต่าง ๆ ความคิดและการกระทำจึงสำคัญยิ่งต่อวิถีชีวิต

^{๓๓} พร รัตนสุวรรณ, **สัพพัญญู**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญูณาน, ๒๕๓๘), หน้า ๒๒๕.

^{๓๔} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๑/๒๓.

^{๓๕} Relationships, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: http://aplus.com/a/75-year-harvard-grant-study-happiness?no_monetization=true [๑๐ ธันวาคม ๖๐].

^{๓๖} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **พุทธสุภาษิต เล่ม ๑**, หน้า ๙.

^{๓๗} ขุ.ขุ. (ไทย) ๒๕/๖๖๐/๖๕๔.

^{๓๘} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๙/๓๕๐.

^{๓๙} อภิ.สง. (ไทย) ๓๔/๕/๒๘.

^{๔๐} Bangkok Broadcasting & TV. Co.,Ltd., **พุทธศาสนสุภาษิต ๓๑/๕/๕๙**, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: News.ch7.com/proverb/21/พุทธศาสนสุภาษิต.html [๒๓ มิถุนายน ๖๐].

ดังนั้นด้วยความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา จากบริบทเบื้องต้นเหล่านี้ เป็นเหตุแห่งการจุดประกายความสนใจนำไปให้ผู้วิจัยใคร่อยากรู้ว่า การสร้างทรัพย์สินในชีวิตมนุษย์นั้นตามหลักพุทธธรรม ว่าโดยความเป็นมนุษย์สามารถสร้างสรรค์มโนกรรม กายกรรม วจีกรรมในวิถีปฏิบัติเพื่อสร้างทรัพย์สินอย่างมีความสุข ตามหลักพุทธธรรมได้อย่างไร ทำอย่างไรถึงจะสร้างทรัพย์สินได้อย่างมีความสุข ในการสร้างความสุขคือการลดความทุกข์ ซึ่งความทุกข์นั้นเกิดจากใจ อยู่ที่ใจ บางครั้งความทุกข์ก็ไปทรมานที่กายและบางครั้งแสดงออกทางวาจา สุขทุกข์เป็นวิถีชีวิตประจำวันรวมลงที่กรรมสาม จึงเป็นที่มาของการรวบรวมประเด็นกรองให้เป็นความคิดที่ตกผลึกนำสู่หัวข้อวิจัยเรื่อง “พุทธวิธีสร้างทรัพย์สินอย่างมีความสุข” ผู้วิจัยจึงได้ลำดับการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังนี้

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องทรัพย์สินที่สร้างความสุขให้แก่ชีวิต
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและความสุข
- ๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอพุทธวิธีสร้างทรัพย์สินอย่างมีความสุข

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ แนวคิดเรื่องทรัพย์สินที่สร้างความสุขให้แก่ชีวิตเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและความสุขเป็นอย่างไร
- ๑.๓.๓ พุทธวิธีสร้างทรัพย์สินอย่างมีความสุขเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาไว้ ดังนี้

- ๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา ศึกษาพุทธธรรมจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและศึกษาศาสตร์สาขาอื่น ๆ ในส่วนเฉพาะที่เกี่ยวข้อง
- ๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเอกสาร ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ศึกษารวบรวมข้อมูลจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) ศึกษารวบรวมข้อมูลจาก หนังสือ เอกสาร วารสาร วิทยานิพนธ์ งานวิจัยและสื่อออนไลน์ที่เกี่ยวข้อง

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะ

๑.๕.๑ แนวคิด หมายถึง แนวคิดเรื่องทรัพย์สินที่สร้างความสุขให้แก่ชีวิตตามแนวทางแห่งองค์ความรู้ที่ได้จากความเห็นหรือเป็นความเชื่อในตัวบุคคล อันเป็นข้อมูลซึ่งได้ถูกบันทึกไว้ในรูปแบบต่าง ๆ ตามวิทยาการสาขาอื่น ๆ ที่นอกคัมภีร์พระไตรปิฎก

๑.๕.๒ พุทธธรรม หมายถึง หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์สินและความสุข

๑.๕.๓ พุทธริธี หมายถึง การนำเสนอแนวทางเพื่อที่จะสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข โดยครอบคลุมทั้งพระภิกษุสงฆ์และฆราวาสต่อการนำไปเป็นหลักปฏิบัติ เป็นข้อประพฤติตนทั้งกายและใจ ด้วยวิธีการผสานวิถีโลกและวิถีธรรม ให้ปรากฏเป็นอัตลักษณ์ของจตุลัทธิพุทธวิธี ซึ่งเป็นวิถีทางปฏิบัติที่นำไปประพฤติแล้วก่อให้เกิดพลังสี่ลักษณะ คือ ใจรู้ทำ กายตื่นตัว อารมณ์เบิกบาน มีชีวิตชีวา

๑.๕.๔ สร้างทรัพย์ หมายถึง การทำให้มี ให้เกิดขึ้น ให้เพิ่มพูนงอกงามเจริญเติบโตขึ้น ด้วยการรักษาสมดุลของ ทรัพย์และชีวิต ไปพร้อม ๆ กัน เป็นการสร้างสรรค์กรรมสามผ่านการกระทำในชีวิตประจำวัน ให้เป็นฐานแห่งการได้มาซึ่งทรัพย์พร้อมความสุขในวิถีโลกีย์ทรัพย์หรือโลกุตรทรัพย์

๑.๕.๕ ความสุข หมายถึง มีความสุขกับสิ่งที่ทำในวิถีธรรม เป็นความสุขที่มีสติสัมปชัญญะ รู้กิริยาเคลื่อนไหว ณ ปัจจุบัน ในวิถีโลก วิถีธรรมนำสู่วิถีทำเชื่อมต่อชีวิตที่กำลังดำเนินสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องถึงทรัพย์ มีความรู้สึกสัมผัสที่ได้รับว่าไร้ภาวะบีบคั้นและกดดัน ชีวิตอิสระและผ่อนคลาย

๑.๖ ทบทวนเอกสาร งานวิจัยและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ก. หนังสือและตำรา

๑.๖.๑ ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย หลัก ๕ รู้ ในการออมทรัพย์ การสร้างความสุขในชีวิต โดยเฉพาะความสุขทางการเงินไม่ใช่เรื่องยาก แค่ว่าเข้าใจและยึดหลัก ๕ รู้ คือ รู้ที่ ๑ รู้หาคือหาเงินเพิ่ม เสริมรายได้ รู้ที่ ๒ รู้เก็บคือเก็บออมก่อนใช้จ่าย รู้ที่ ๓ รู้ใช้คือใช้เงินอย่างฉลาด สร้างโอกาสเพิ่มเงินออม รู้ที่ ๔ รู้ทันคือดอกเบี้ยเงินกู้ รู้วิธีคิดดอกเบี้ยที่ต่างกัน รู้ที่ ๕ รู้ขยายดอกผล ลงทุนถูกที่ความมั่งมั่งงอกงาม รู้จักตนเองรู้จักเครื่องมือ รู้จังหวะลงทุน^{๕๑}

๑.๖.๒ ชัยสิริภูมิ อนันต์สมบัติกุล ความอยากจนคือบาป ความสูงส่งเชิงจิตวิญญาณที่จะแสวงหาความมั่งคั่งและอุดมล้ำเหลือ มั่นเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่จะต้องทำให้ชีวิตรุ่งเรืองไม่มีเหตุผลใด ๆ ที่จะยอมปล่อยให้พลังแห่งบาปครอบงำอีกต่อไป ความมั่งคั่งหมายถึง ความร่ำรวยในทุกสิ่ง ไม่ว่าจะเป็นบุญ จิตวิญญาณ เงินทอง สุขภาพ ความสัมพันธ์ ความเป็นอยู่ที่ดี เวลา และทุกสิ่ง ทุกอย่างที่เป็นความดีงาม จักรวาลมีทุกสิ่งที่ดีงามอยู่พร้อมเสมอ จงเปิดรับมันด้วยใจที่ปลอดโปร่ง^{๕๒}

๑.๖.๓ จุฑามาศ นิศารัตน์ ความหมายทรัพย์ตามหลักทางกฎหมาย ความหมายของคำว่าทรัพย์ มาตรา ๑๓๗ ได้ให้ไว้เคราะห์ศัพท์ว่า ทรัพย์ หมายถึงความว่า วัตถุมีรูปร่าง มาตรา ๑๓๘ บัญญัติว่า ทรัพย์สิน หมายถึงความรวมทั้งทรัพย์และวัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาได้และอาจถือเอาได้ ดังนั้นทรัพย์สินคือ ๑) ทรัพย์ วัตถุมีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ ๒) วัตถุที่ไม่มีรูปร่าง ซึ่ง

^{๕๑} ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, คู่มือ Happy Money เพื่อความสุขทางการเงิน, (สสส. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สนับสนุนและจัดพิมพ์), หน้า ๔-๑๔.

^{๕๒} ชัยสิริภูมิ อนันต์สมบัติกุล, ๑๐ เส้นทางสร้างความรวย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอล. ที. เพลส จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๑๔๒-๑๔๔.

อาจมีราคาได้และอาจยึดถือเอาได้ ทรัพย์จึงอยู่ในความหมายของคำว่า ทรัพย์สิน ดังนั้นความหมายของทรัพย์ต้องนำมาตรา ๑๓๘ มาพิจารณาด้วย^{๕๓}

๑.๖.๔ สุปรีญา ชูกะวัฒน์ สิ้นทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ากรทางเศรษฐกิจ ซึ่งกิจการเป็นเจ้าของและสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานในอนาคตได้ สิ้นทรัพย์อาจเป็นสิ่งที่ตัวตนหรือไม่มีตัวตน มีมูลค่าสามารถจำหน่ายจ่ายโอนได้ เช่น เงินสด ลูกหนี้ (จำนวนเงินที่ลูกค้าเป็นหนี้กิจการซึ่งเกิดจากการขายสินค้าหรือให้บริการเป็นเงินเชื่อ) สินค้าที่มีไว้เพื่อขาย วัสดุต่าง ๆ อุปกรณ์อาคารและที่ดิน ส่วนสิ้นทรัพย์ไม่มีตัวตนได้แก่ สิทธิต่าง ๆ เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร^{๕๔}

๑.๖.๕ อภิชัย พันธเสน ตราบใดที่มีความมั่นคงในฐานะทรัพยากร จะไม่ยากจน การมีความมั่นคงในฐานะทรัพยากรหรือเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตก็ทำให้มนุษย์ไม่จำเป็นต้องดิ้นรนแสวงหาวัตถุและบริการเพื่อการบริโภคจนเกินความจำเป็น ขณะเดียวกันก็จะทำให้เขารู้สึกว่าไม่ยากจนด้วยเมื่อไม่ยากจนก็ไม่จำเป็นต้องแสวงหามากจนเกินขอบเขต ผู้ที่มีความมั่นคงในฐานะทรัพยากรอาจจะใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและอดออม และไม่จำเป็นต้องหวังว่าตนเองจะไม่มีอนาคต^{๕๕}

๑.๖.๖ Byron Gentry, D.C. with Mary Gentry, ศรินทร ไผทรัตน์ แปลและเรียบเรียงเรื่องสุขภาพดีและมั่งคั่งด้วยพลังจิตมหัศจรรย์ โดยได้กล่าวถึงกาย (Body) และจิต (Soul) คือแก่นที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งมีชีวิต หากแต่กายเป็นสิ่งที่ป็นรูปธรรมสามารถมองเห็นได้ จับต้องได้ ส่วนจิตหรือวิญญาณนั้นเป็นนามธรรม ไม่สามารถสัมผัสถึงรูป รส กลิ่น เสียง หรือรู้สึกได้จากผิวกาย แต่จิตวิญญาณนั้นสามารถรับรู้และรู้สึกได้จากความเชื่อในความมีอยู่หรืออาจสัมผัสได้จาก “พลังที่ขับเคลื่อนอยู่ภายใน” บางอย่างที่ยังบอกให้สามารถรับรู้และรู้สึกได้^{๕๖}

ข. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

๑.๖.๗ ผาสุก พงษ์ไพจิตร ได้ศึกษาเรื่องโครงการสู่สังคมไทยเสมอหน้า การศึกษาโครงสร้างความมั่งคั่งและโครงสร้างอำนาจเพื่อการปฏิรูป ได้กล่าวถึงความเหลื่อมล้ำด้านเศรษฐกิจ

^{๕๓} จุฑามาศ นิศาตร์ตัน, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์ LW ๒๐๔, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘), หน้า ๑.

^{๕๔} สุปรีญา ชูกะวัฒน์, การบัญชีทั่วไป AC ๑๓๐ (๑๐๓), (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

^{๕๕} อภิชัย พันธเสน, เศรษฐธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ openbooks, ๒๕๕๓), หน้า ๘๗-๘๘.

^{๕๖} Byron Gentry, D.C. with Mary Gentry, สุขภาพดีและมั่งคั่งด้วยพลังจิตมหัศจรรย์, แปลโดย ศรินทร ไผทรัตน์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วันเวิลด์, ๒๕๔๖). หน้า ๓.

มักจะเป็นต้นตอของความเหลื่อมล้ำในมิติอื่น ๆ ผลการศึกษาจะเห็นได้ว่าความไม่เสมอภาคของการถือครองทรัพย์สินสูงกว่าความไม่เสมอภาคของรายได้ มีการกระจุกตัวของความมั่งคั่งค่อนข้างสูง^{๔๗}

๑.๖.๘ สุริย์ ชนะโสภิตานนท์ ได้ศึกษาการบริหารจัดการโภคทรัพย์ในพระพุทธศาสนา ทรัพย์ หมายถึง วัตถุที่มีรูปร่าง มีราคา จับต้องได้ เช่น เงิน ทอง บ้านเรือน รถ สัตว์ วัตถุที่ไม่มีรูปร่าง เช่น กระแสไฟฟ้า พลังงานต่าง ๆ ภูมิปัญญา รวมถึง อริยทรัพย์ด้วย คำว่า “มีรูปร่าง” หมายถึง สิ่งที่มีมองเห็นได้ด้วยตาจับต้องสัมผัสได้ คำว่า “ไม่มีรูปร่าง” หมายถึง สิ่งที่มีมองไม่เห็นด้วยตา จับต้องสัมผัสไม่ได้ ทองและเงิน เป็นอีกความหมายหนึ่งของโภคทรัพย์ ที่ถูกกำหนดให้เป็นสิ่งมีค่าหรือเป็นสิ่งสมมติที่มีไว้แลกเปลี่ยนหรือซื้อขายกัน เพื่อให้ได้สิ่งที่เป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำเนินชีวิต ได้แก่ ปัจจัย ๔ สิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่สร้างความสะดวกสบายกับชีวิต^{๔๘}

๑.๖.๙ พระครูสิริปริยัติธำรง (พิสิฐ ชุตินฺธโร) ได้ศึกษาเรื่อง ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบ โภควิภาค ๔ กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ได้กล่าวถึง ถาวร คือทรัพย์ถาวร เช่น ที่ดิน ที่นา ที่สวน และทอง, ชังคมะ คือทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้ เช่น ทาสชาย ทาสหญิง ช้าง ม้า โค กระบือ ไก่และสุกร, อังคสมะ คือ ทรัพย์ที่ติดตัว เช่น วิชาความรู้ ศิลปวิทยา, อนุคามิกะ คือทรัพย์ติดตามตัวทางคุณธรรม คือ บุญกุศล ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา^{๔๙}

๑.๖.๑๐ อนุรักษ์ โพธิ์ทอง ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาความสามารถการแก้โจทย์ปัญหาสมการ ในวิชาคณิตศาสตร์ ๒ ของนักศึกษาระดับ ปวส. ๑ สาขางานเทคนิคยานยนต์ วิทยาลัยเทคโนโลยียานยนต์; สมการ คือ ประโยคสัญลักษณ์ที่มีเครื่องหมายแสดงความเท่ากันของจำนวนสองจำนวน คำตอบของสมการ คือ ค่าของตัวแปรที่ทำให้สมการนั้นเป็นจริง เป็นหลักของสมการและคำตอบสมการทางคณิตศาสตร์ สมการมี ๒ ประเภท คือ ๑) สมการเป็นจริง ๒) สมการเป็นเท็จ^{๕๐}

๑.๖.๑๑ กัลยาณี เสนาสู ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสุขของคนไทย ได้กล่าวถึงความสุขสามารถสร้างได้จากหลายวิธี ณ ระดับสังคม ความสุขที่สูงขึ้นสำหรับประชาชน

^{๔๗} ผาสุก พงษ์ไพจิตร, โครงการสู่สังคมไทยเสมอหน้า การศึกษาโครงสร้างความมั่งคั่งและโครงสร้างอำนาจเพื่อการปฏิรูป, ๒๕๕๖.

^{๔๘} สุริย์ ชนะโสภิตานนท์, ศึกษาการบริหารจัดการโภคทรัพย์ในพระพุทธศาสนา, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๙-๑๑.

^{๔๙} พระครูสิริปริยัติธำรง (พิสิฐ ชุตินฺธโร), ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบโภควิภาค ๔ กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔, หน้า ๒๕-๒๖.

^{๕๐} อนุรักษ์ โพธิ์ทอง, การพัฒนาความสามารถการแก้โจทย์ปัญหาสมการ ในวิชาคณิตศาสตร์ ๒ ของนักศึกษาระดับ ปวส. ๑ สาขางานเทคนิคยานยนต์ วิทยาลัยเทคโนโลยียานยนต์, วิทยาลัยเทคโนโลยียานยนต์สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๕, หน้า ๒๐.

สามารถเกิดขึ้นได้จากนโยบายที่มุ่งไปในการส่งเสริมสุขภาพที่ดี ความผูกพันในครอบครัว คุณภาพที่สูงของชุมชนและคุณภาพชีวิตในการทำงานประชาชนที่มีความสุขย่อมได้เปรียบกว่าผู้ที่มีความทุกข์^{๕๑}

๑.๖.๑๒ ขวัญกมล ดอนขวา ศึกษาเรื่องแบบจำลองเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์มีผลต่อยุทธศาสตร์ระยะยาวการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทย “ความรู้และความสามารถของบุคคลในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ การมองเห็นโอกาสและมีความพร้อมในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน”^{๕๒}

๑.๖.๑๓ วรารัชต์ มหามนตรี ได้ศึกษาเรื่องโครงการโลกทัศน์ของคนไทยจากภาคใต้ ได้กล่าวถึงคนไทยในอดีตที่มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายตามฐานะทางเศรษฐกิจ มีความผูกพันใกล้ชิดกับธรรมชาติ ส่วนคนไทยในปัจจุบันมีชีวิตอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีเงินเป็นปัจจัยสำคัญในการดำรงชีวิต ทำให้ต้องดิ้นรนแข่งขันเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น^{๕๓}

๑.๗ วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) โดยมีขั้นตอนการวิจัยดังต่อไปนี้

๑.๗.๑ ศึกษาพุทธธรรมจากคัมภีร์พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลือกเฉพาะหัวข้อธรรมในส่วนที่เกี่ยวข้อง จัดลำดับข้อมูลองค์ความรู้ตามกรอบของเนื้อหา

๑.๗.๒ ศึกษาศาสตร์สาขาอื่น ๆ เลือกเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง

๑.๗.๓ เรียบเรียงเนื้อหาจากการศึกษา ร้อยเรียงองค์ความรู้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

๑.๗.๔ สรุปผลและข้อเสนอแนะการวิจัย

๑.๗.๕ นำเสนอผลงานวิจัย

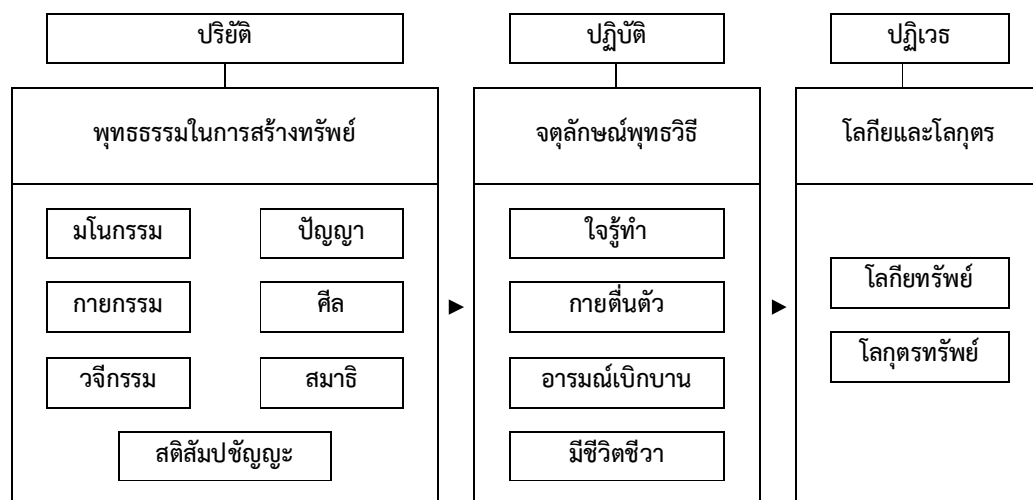
^{๕๑} กัลยาณี เสนาสู, ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสุขของคนไทย, รายงานวิจัย, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พฤษภาคม ๒๕๕๙), หน้า บทคัดย่อ.

^{๕๒} ขวัญกมล ดอนขวา, แบบจำลองเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์มีผลต่อยุทธศาสตร์ระยะยาวการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทย, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๙), หน้า ๗.

^{๕๓} วรารัชต์ มหามนตรี, โครงการโลกทัศน์ของคนไทยจากภาคใต้, รายงานวิจัย, (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครสวรรค์, ๒๕๕๗), หน้า บทคัดย่อ.

๑.๘ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตารางที่ ๑ กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: ผู้วิจัย

๑.๙ ประโยชน์ที่ได้รับ

- ๑.๙.๑ ได้ทราบแนวคิดเรื่องทรัพย์ที่สร้างความสุขให้แก่ชีวิต
- ๑.๙.๒ ได้ทราบหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์และความสุข
- ๑.๙.๓ ได้ทราบพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข

บทที่ ๒

แนวคิดเรื่องทรัพย์ที่สร้างความสุขให้แก่ชีวิต

ในบทที่ ๒ นี้ ผู้วิจัยจะศึกษา ความหมายของทรัพย์และลักษณะของทรัพย์ ความหมายของความสุขและลักษณะของความสุข อรรถประโยชน์ของทรัพย์ทางเศรษฐศาสตร์ ทรัพย์และมีความสุขในความสัมพันธ์กับชีวิต สร้างทรัพย์ให้เป็นสุขในวิถีโลกยุคใหม่ตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ แต่ละหัวข้อได้แยกแต่ละประเด็น นำสู่การเรียบเรียงเนื้อหา เรียงเนื้อหาตามลำดับแต่ละประเด็น สำหรับแต่ละหัวข้อ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาดังต่อไปนี้

- ๒.๑ ความหมายของทรัพย์และลักษณะของทรัพย์
- ๒.๒ ความหมายของความสุขและลักษณะของความสุข
- ๒.๓ อรรถประโยชน์ของทรัพย์ทางเศรษฐศาสตร์
- ๒.๔ ทรัพย์และมีความสุขในความสัมพันธ์กับชีวิต
- ๒.๕ สร้างทรัพย์ให้เป็นสุขในวิถีโลกยุคใหม่ตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่

๒.๑ ความหมายของทรัพย์และลักษณะของทรัพย์

๒.๑.๑ ความหมายของทรัพย์

ความหมายทรัพย์ตามรูปศัพท์ ทรัพย์ มีรากศัพท์จากภาษาสันสกฤตว่า ทรฺวย แปลง ว่าเป็น พ สำเร็จรูปเป็น ททรัพย์ และทรัพย์มาจากคำว่า ธน^๑ และวสุ^๒ ทั้งธนและวสุ เป็นศัพท์ภาษาบาลี ที่หมายถึง ทรัพย์, สมบัติ สำหรับคำว่า ทรัพย์ หมายถึง เงินตรา ทรัพย์สมบัติ หมายถึง ทรัพย์สินที่อยู่ในครอบครองอันอาจใช้สอยแจกจ่ายได้^๓ สมบัติ หมายถึง ความถึงพร้อม, ความครบถ้วน, ความสมบูรณ์ (สิ่งที่ได้ทั้งถึงด้วยดี, เงินทองของมีค่า, สิ่งที่อยู่ในสิทธิอำนาจของตน, ความพร้อมพร้อมสมบูรณ์)^๔ ทรัพย์เป็นคำนามที่ใช้เรียกวัตถุ สิ่งของ หรือสิทธิต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในกฎหมาย

---

^๑ พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี) ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต, ศัพท์วิเคราะห์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เทียนเซียง, ๒๕๕๘), หน้า ๓๓๓.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๙๕.

^๓ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๕๔๓.

^๔ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส อาร์ พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๒๕๑-๒๕๒.

ความหมายทรัพย์สินตามหลักทางกฎหมาย ทรัพย์สินตาม มาตรา ๑๓๗ ได้ให้วิเคราะห์ศัพท์ว่า ทรัพย์สิน หมายความว่า วัตถุมีรูปร่าง มาตรา ๑๓๘ บัญญัติว่า ทรัพย์สิน หมายความว่ารวมทั้งทรัพย์สินและ วัตถุไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาได้และอาจถือเอาได้ ดังนั้นความหมายของ ทรัพย์สิน/ทรัพย์สิน คือ

๑) ทรัพย์สิน วัตถุมีรูปร่าง ซึ่งอาจมีราคาและอาจถือเอาได้ ๒) วัตถุที่ไม่มีรูปร่าง ซึ่งอาจมี ราคาได้และอาจยึดถือเอาได้ ทรัพย์สินจึงอยู่ในความหมายของคำว่า ทรัพย์สิน ดังนั้นความหมายของ ทรัพย์สิน ต้องนำมาตรา ๑๓๘ มาพิจารณาด้วย^๔

ตามหลักทางบัญชีใช้ความหมายทรัพย์สินในทางบัญชีว่า สินทรัพย์ หมายถึง ทรัพยากรทาง เศรษฐกิจ ซึ่งกิจการเป็นเจ้าของและสามารถก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานในอนาคตได้ สินทรัพย์อาจเป็นสิ่งที่มีความตัวตนหรือไม่มีตัวตน มีมูลค่าสามารถจำหน่ายจ่ายโอนได้ เช่น เงินสด ลูกหนี้ (จำนวนเงินที่ลูกค้าเป็นหนี้กิจการซึ่งเกิดจากการขายสินค้าหรือให้บริการเป็นเงินเชื่อ) สินค้าที่มีไว้เพื่อ ขาย วัสดุต่าง ๆ อุปกรณ์อาคารและที่ดิน ส่วนสินทรัพย์ไม่มีตัวตนได้แก่ สิทธิต่าง ๆ เช่น ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร^๕ ความหมายทรัพย์สินตามหลักทางเศรษฐศาสตร์ เศรษฐทรัพย์ (Economic goods) ทรัพย์สินที่ทำให้เกิดอรรถประโยชน์ (Utility) ในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้มีปริมาณจำกัดเมื่อเทียบกับความต้องการ มีต้นทุนและมีราคาซื้อขาย โดยปกติผู้บริโภคจะเป็นผู้จ่ายค่าสินค้า ยกเว้นสินค้าที่ได้ จากการบริจาคหรือได้โดยเสนหาหรือรัฐบาลจัดหาให้^๖ ในการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในปัจจุบัน ส่งผลให้ทรัพย์สินในระบบสังคมโดยทั่วไปมีการเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะทรัพย์สินทางด้าน ปัญญา ทรัพย์สินทางปัญญาที่ถูกนำเข้าสู่ธุรกิจในโลกที่ไร้พรมแดน ในโลกที่ไร้ขอบเขตมีการสร้าง ปัญญาประดิษฐ์ขึ้นมาอย่างหลากหลาย การให้ความหมายของทรัพย์สินถือเป็นกุญแจสำคัญของธุรกิจ ในการแสดงสิทธิในทรัพย์สินของตน เพราะเทคโนโลยีจะขยายทรัพย์สินและความหมายออกไปเรื่อย ๆ

สรุป ความหมายของทรัพย์สิน จะแปรเปลี่ยนความหมายไปตามศาสตร์ของแต่ละศาสตร์ ทางกฎหมายทรัพย์สินคือสิ่งที่มีตัวตนหรือไม่มีตัวตน มีราคาและถือเอาได้ ทางบัญชีทรัพย์สินคือสินค้าหรือ สิทธิต่าง ๆ ที่มีตัวตนหรือไม่มีตัวตนที่มีมูลค่าสามารถจำหน่ายจ่ายโอนได้ ทางเศรษฐศาสตร์ทรัพย์สินคือ ทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดอรรถประโยชน์ในการตอบสนองความต้องการของมนุษย์ โดยมีแนวคิดที่ว่าทรัพยากร มีปริมาณจำกัดเมื่อเทียบกับความต้องการของมนุษย์ที่มีอยู่อย่างไม่จำกัด

^๔ จุฑามาศ นิคาร์ตัน, กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน LW ๒๐๔, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๑.

^๕ สุปริญญา ชูกะวัฒน์, การบัญชีทั่วไป AC ๑๓๐ (๑๐๓), พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๘), หน้า ๑๒.

^๖ ศัพท์น่ารู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจ, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www2.fpo.go.th/S-I/Source/word/Word.php?Language=Thai&BeginRec=2088&NumRecShow=8&sort=1&search=> [๓ มีนาคม ๖๑].

๒.๑.๒ ลักษณะของทรัพย์สิน

ลักษณะของทรัพย์สินทางรูปธรรม เรียกว่า ทรัพย์สินรูปร่าง^๘ ประกอบด้วย สหกรรมทรัพย์สิน (มาตรา ๑๐๑) คือ ทรัพย์สินที่อาจขนเคลื่อนจากที่แห่งหนึ่งไปแห่งอื่นได้ เช่น วัว ควาย รถยนต์ ฯลฯ^๙ อสังหาริมทรัพย์ (มาตรา ๑๐๐) คือ ที่ดินกับทรัพย์สินอันติดกับที่ดินนั้นหรือประกอบเป็นอันเดียวกับที่ดินนั้น^{๑๐} เช่น ที่ดิน อาคาร (รวมถึงสิทธิ, กรรมสิทธิ์) ฯลฯ ลักษณะของทรัพย์สินทางนามธรรม เรียกว่า ทรัพย์สินไม่มีรูปร่าง^{๑๑} วัตถุ แร่ธาตุ ตลอดจนถึงพืชพันธุ์ธัญญาหารที่อยู่ตามธรรมชาติ ธรรมชาติเหล่านี้ อาจเป็นทรัพย์สิน จะเป็นทรัพย์สินเมื่อลักษณะของธรรมชาตินั้นมีคุณสมบัติที่เป็นทรัพย์สินตามบัญญัติตรงความต้องการของมนุษย์ ทรัพย์สินที่แปรรูปได้มาจากธรรมชาติ เช่น กระแสไฟฟ้า, แก๊สธรรมชาติ ฯลฯ

ทรัพย์สินสิทธิ คือ สิทธิเกี่ยวกับทรัพย์สิน ทรัพย์สินทางสิทธิต่าง ๆ คือ ทรัพย์สินจากสิทธิทางกฎหมาย ทรัพย์สินที่ได้จากสิทธิซึ่งเป็นที่มองไม่เห็นด้วยตา จับต้องสัมผัสไม่ได้ เช่น กรรมสิทธิ์, ลิขสิทธิ์, สิทธิบัตร. ทรัพย์สินที่ไม่สามารถถือเอาได้ เช่น ก้อนเมฆ พระอาทิตย์ พระจันทร์ สายลม แสงแดด ดวงดาว น้ำทะเล^{๑๒} ร่างกายของมนุษย์ถ้ารวมอยู่ในส่วนของร่างกายไม่ใช่ทรัพย์สิน ถ้าขาดออกหรือหลุดออกมาแล้วก็อาจเป็นทรัพย์สินได้ เช่น เส้นผมหรือเล็บมือที่ตัดออกแล้ว^{๑๓}

สรุป ทรัพย์สินที่มีรูปร่างสามารถสัมผัสจับต้องได้แบ่งเป็นสังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ ทรัพย์สินที่ไม่มีรูปร่างไม่สามารถสัมผัสจับต้องได้ แบ่งเป็นทรัพย์สินกรรมธรรมชาติและทรัพย์สินทางสิทธิต่าง ๆ ธรรมชาติจะเป็นทรัพย์สินเมื่อมีราคาและถือเอาได้ บุคคลเป็นทรัพย์สินกรรมมนุษย์ไม่ใช่ทรัพย์สินทางการค้า ทรัพย์สินทั้งที่มีรูปร่างและไม่มีรูปร่างเป็นสิ่งที่สร้างแรงจูงใจสู่ความสำเร็จและสร้างความเป็นเศรษฐกิจตามจำนวนทรัพย์สินที่ครอบครอง ในลักษณะของทรัพย์สินจะเป็นดัชนีชี้วัดว่ามีความสำเร็จอย่างสูงด้านเศรษฐกิจ เช่น ปริมาณทองคำและเงินสำรองคลังของประเทศ จะบอกความสำเร็จหรือล้มเหลวด้านเศรษฐกิจหรือทางเศรษฐศาสตร์ เพราะในระบบสังคมโลกใช้ความมั่งคั่งไปอิงกับวัตถุธาตุคือ ทองคำและเงินตรา จริง ๆ แล้วทองคำไม่ได้จำเป็นต่อการดำรงชีพ ตลาดทองคำเมื่อเทียบกับตลาดอาหาร ตลาดทองคำไม่มีคุณค่าใดต่อการเจริญเติบโตของร่างกาย เพียงแต่ทองคำเปลี่ยนเป็นปริมาณเงินตามมูลค่าเท่านั้นเอง

^๘ สุรีย์ ชนะโสภิตานนท์, ศึกษาการบริหารจัดการโฉนดทรัพย์สินในพระพุทธศาสนา, วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๙.

^๙ มรกต ศรีจรูณรัตน์, คู่มือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน LA ๑๐๕ (H), พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑), หน้า ๖.

^{๑๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕.

^{๑๑} สุรีย์ ชนะโสภิตานนท์, ศึกษาการบริหารจัดการโฉนดทรัพย์สินในพระพุทธศาสนา, หน้า ๙.

^{๑๒} มรกต ศรีจรูณรัตน์, คู่มือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์สิน LA ๑๐๕ (H), หน้า ๑๑.

^{๑๓} ดูรายละเอียดใน, ความหมายของทรัพย์สินและทรัพย์สินสิน, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา:

๒.๒ ความหมายของความสุขและลักษณะของความสุข

๒.๒.๑ ความหมายและลักษณะของความสุข

คำว่า “สุข” หมายถึง สุข, ความสุข, ความสะดวก, ความสำราญ^{๑๔} ความสบาย, ความสำราญ^{๑๕} ลักษณะความสุขตามความหมายของพระโพธิญาณเถระ (ชา สุภทฺโท) ความสุข หมายถึง ความสบาย ความดีใจ ความยินดี ความซาบซึ้ง ความอึ้งใจ อาการที่พอใจ อาการที่ขอบใจและไม่รู้สึกเดือดร้อน^{๑๖} ลักษณะความสุขตามความหมายของเกสร ม้วยจิ้น ความสุข หมายถึง การประเมินของบุคคลตามการรับรู้ของตนเองต่อเหตุการณ์หรือสถานการณ์ขณะนั้นว่า มีความพึงพอใจในชีวิต มีความรู้สึกทางบวก เช่น สนุกสนาน มีความยินดี เบิกบานใจ ซาบซึ้งใจ โดยปราศจากความรู้สึกทางลบ เช่น ความวิตกกังวล และความขี้เมคร้า^{๑๗} ลักษณะความสุขทางกาย หมายถึง ชีวิตความเป็นอยู่ไร้สิ่งก่อกวนให้เกิดทุกข์ ลักษณะความสุขทางจิตใจ หมายถึง ความรู้สึกของจิตใจสดชื่น แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน ลักษณะของความสุขมีแตกต่างกัน สุขของคฤหัสถ์ สุขของบรรพชิต สุขของพระอริยะ สุขของปุถุชน ความสุขมีหลากหลาย สูงขึ้นไปตามลำดับขั้น รู้จักกามสุข เสพบริโภคนอย่างมีปัญญา ทำให้อิสระเสรี^{๑๘} ความสุขแบบชาวโลกมีทุกข์โศกเป็นผล ความสุขของอริยชนมีผลเป็นความสงบ^{๑๙}

สรุปคำว่า สุข คือคำที่เป็นกลาง ๆ แทนความรู้สึก จะเป็นความสุขเมื่อความรู้สึกเชื่อมต่อกับความหมายใดความหมายหนึ่งหรือสุขเมื่อร่างกายและจิตใจไม่มีภาวะอาการใด ๆ ก่อกวนให้เกิดทุกข์ ถ้าความสุขนำไปผูกติดกับสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ถูกใจ ความสุขจะกลายเป็นความพึงพอใจ ไม่ว่าจะเป็ความพึงพอใจในชีวิตหรือความพึงพอใจในความสัมพันธ์กับปัจจัยอื่น ๆ ความพึงพอใจจะแปรปัจจัยส่งผลถึงอารมณ์ ความสุขในความอยากจะแสวงหาความสุขในอารมณ์ที่ดีในแต่ละวันที่เราเลือกได้ มนุษย์มีอิสระที่จะเลือกว่าจะให้ชีวิตมีความสุขหรือมีความทุกข์ ใจคือผู้กำหนดความหมายความสุข ดังนั้นความสุขตามบัญญัติของแต่ละปัจเจกชนแปลความหมายความสุขแตกต่างกันตามความพอใจ

^{๑๔} พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี) ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต, ศัพท์วิเคราะห์, หน้า ๗๑๓.

^{๑๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๘๙.

^{๑๖} พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทธิย อาภาโร ป.ธ. ๗, ดร.), การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี: บริษัท ดีไซน์ ดีไลท์ จำกัด, ๒๕๕๙), หน้า ๘๓.

^{๑๗} เกสร ม้วยจิ้น, “การสร้างความสุขด้วยจิตวิทยาเชิงบวก”, วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, ปีที่ ๒๔ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๖๗๕.

^{๑๘} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย, พิมพ์ครั้งที่ ๔๒, งานพระราชทานเพลิงศพ นายเถลิง เหล่าจินดา, (ม.ป.ท., ๒๕๕๘), หน้า ๑๐๒๔.

^{๑๙} นิโรธ จิตวิสุทธิ์, ดับทุกข์ใจด้วยโอสถพระพุทธเจ้า, พิมพ์ครั้งแรก, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๑๗.

๒.๓ อรรถประโยชน์ของทรัพย์สินทางเศรษฐศาสตร์

๒.๓.๑ ความหมายอรรถประโยชน์ในทางเศรษฐศาสตร์

คำว่า Utility ตามรูปศัพท์ หมายถึง ประโยชน์ ผลประโยชน์ ความเป็นประโยชน์ ลักษณะที่เป็นประโยชน์ ปัจจัยที่เป็นประโยชน์ ความสามารถของเครื่องอุปโภคบริโภคในการสนองความต้องการของมนุษย์^{๒๐} คำว่า Utility เมื่อนำมาใช้ในทางเศรษฐศาสตร์ จึงสื่อความหมายในทางอรรถประโยชน์ (Utility) ที่หมายถึง ความพอใจของผู้บริโภคที่ได้รับจากการบริโภคสินค้าและบริการ อรรถประโยชน์ที่ผู้บริโภคแต่ละคนได้รับจากสินค้าชนิดเดียวกันอาจไม่เท่ากัน แม้แต่ผู้บริโภคคนเดียวกันบริโภคสินค้าชนิดเดียวกัน ในเวลาที่แตกต่างกัน อรรถประโยชน์ที่ได้รับก็จะไม่เท่ากัน^{๒๑}

สรุป อรรถประโยชน์ เป็นกระบวนการสร้างคุณประโยชน์ต่อผู้บริโภค จากการให้คำจำกัดความต่าง ๆ โดยแสดงความหมายอรรถประโยชน์ คือ การใช้โภคทรัพย์บำบัดความต้องการ มีความพอใจในการอุปโภค บริโภค จากการใช้สินค้าและบริการตามความต้องการของผู้บริโภคนั้น ๆ

๒.๓.๒ เศรษฐทรัพย์ความหมายทางเศรษฐศาสตร์

คำว่า Wealth ในความหมายเศรษฐศาสตร์ของเศรษฐทรัพย์ Wealth คือวัตถุทั้งหลาย นอกเหนือไปจากตัวมนุษย์ ซึ่งผลิตขึ้นด้วยแรงงานมนุษย์ เพื่อใช้บำบัดความต้องการของมนุษย์หรือช่วยในการผลิตสิ่งที่มนุษย์ต้องการ และมีมูลค่าในการแลกเปลี่ยน เศรษฐทรัพย์จะต้องมีลักษณะครบถ้วนทั้ง ๔ ประการดังนี้ ๑) เป็นวัตถุ ซึ่งนอกเหนือไปจากตัวมนุษย์ ๒) ผลิตขึ้นด้วยแรงงานมนุษย์ ๓) สามารถบำบัดความต้องการของมนุษย์ได้ หรือช่วยในการผลิตสิ่งที่มนุษย์ต้องการได้ ๔) มีมูลค่าในการแลกเปลี่ยน หากขาดคุณสมบัติดังกล่าวนี้ไปแม้แต่เพียงข้อเดียวก็ไม่ถือว่าเป็นเศรษฐทรัพย์^{๒๒}

สรุป เศรษฐทรัพย์เป็นวัตถุไม่ใช่คน ใช้แรงงานมนุษย์ผลิต ใช้บำบัดความต้องการ มีมูลค่าในการแลกเปลี่ยน หากคุณสมบัติขาดไปแม้แต่เพียงข้อเดียวทางเศรษฐศาสตร์ก็ไม่ถือว่าเป็นเศรษฐทรัพย์ เศรษฐทรัพย์ยังมีความหมายตามความคิดเห็นแยกแตกต่างออกไปอีก ปัจจุบันมีความสลับซับซ้อน ในการผลิต สิ่งของบางอย่างไม่ใช่แรงงานมนุษย์ผลิตขึ้น ใช้เทคโนโลยีผลิตตามโลกยุคใหม่

^{๒๐} สุขุม นวพันธ์, พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๔), หน้า ๙๔๓.

^{๒๑} สุกัญญา ตันธณวัฒน์ และคณะ, เศรษฐศาสตร์ทั่วไป EC ๑๐๓, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒), หน้า ๙๒.

^{๒๒} ศัพท์น่ารู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจ, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www2.fpo.go.th/S-I/Source/word/Word.php?Language=Thai&BeginRec=2088&NumRecShow=8&sort=1&search=> [๓ มีนาคม ๖๑].

๒.๓.๓ การใช้บรรณประโยชน์จากทรัพย์สินสร้างความสุขมวลรวม

การบริหารจัดการทรัพย์สินและจัดสรรทรัพย์สินเข้าสู่ระบบทางสังคม ในการใช้บรรณประโยชน์จากทรัพย์สินเพื่อความสุขเชิงกายภาพจากการจัดการทรัพย์สินในรูปแบบนโยบายสร้างความสุขมวลรวมบนฐานแนวความคิด “อยู่ดีมีสุข” คือ การมีสุขภาพอนามัยที่ดีทั้งร่างกายและจิตใจ มีความรู้ มีงานทำ มีรายได้พอเพียงต่อการดำรงชีวิต มีครอบครัวที่อบอุ่นมั่นคง อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดีและอยู่ภายใต้ระบบบริหารจัดการที่ดีของภาครัฐ จากอยู่ดีมีสุขปรับสู่ “ความอยู่เย็นเป็นสุข” คือ เพิ่มชุมชนเข้มแข็ง สภาพแวดล้อมและระบบนิเวศสมดุล และการเป็นสังคมประชาธิปไตยด้วยระบบบริหารจัดการที่ดี^{๒๓} แนวความคิด Gross National Happiness (GNH)^{๒๔} ใน ๙ มิติคือ ๑) Psychological well-being ประชาชนมีภาวะทางด้านจิตใจที่ดีงาม ๒) Health ประชาชนมีสุขภาพที่แข็งแรง ๓) Time use ประชาชนรู้จักใช้เวลา ในการดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม ๔) Education ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างทั่วถึง ๕) Cultural diversity and resilience คงความเป็นชาติทางวัฒนธรรม ๖) Good governance ประชาชนอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญ ๗) Community vitality ประชาชนมีความเข้มแข็งในระดับชุมชน ๘) Ecological diversity and resilience ประชาชนอยู่กับระบบนิเวศที่เกื้อกูล ๙) Living standard ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้มาตรฐาน การใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินในลักษณะของความสุขเชิงจิตภาพคือ ความสุขที่รู้สึกสัมผัสได้ทางจิตใจ เป็นความสุขจากการได้รับความพึงพอใจ สะท้อนความรู้สึกจากการได้รับสนองตอบทางอารมณ์ ในบรรณประโยชน์จากทรัพย์สิน ความสุขในลักษณะของความสุขเชิงจิตภาพเกิดได้ในหลายลักษณะ การได้รับความรัก ความอบอุ่น ความภาคภูมิใจ ความรู้สึกต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความรู้สึกที่ดีต่อจิตใจจัดเข้าในลักษณะของความสุขเชิงจิตภาพ

สรุป ลักษณะของความสุขเชิงกายภาพคือ ความสุขที่รู้สึกสัมผัสได้ทางร่างกาย ลักษณะของความสุขเชิงจิตภาพคือ ความสุขที่รู้สึกสัมผัสได้ทางจิตใจ ทั้ง ๒ ลักษณะนี้เป็นฐานของสุขภาวะซึ่งเป็นสภาวะของความสุขคือ สุขกาย สุขใจ สุขทางสังคม และสุขทางปัญญาหรือสุขทางจิตวิญญาณ รัฐใช้ทรัพย์สินสร้างความสุขมวลรวมมุ่งไปที่ระดับความสุขของประชากร ทรัพย์สินถูกนำไปใช้ในสังคมและถูกระบบจัดสรรทำให้ประชาชนประสบความสำเร็จในชีวิตได้ เริ่มจากการศึกษา การอำนวยความสะดวกในรูปแบบสวัสดิการ โดยไม่มีใครกั่วงวลในการใช้ชีวิต ไม่มีการเลือกปฏิบัติ อีสระ มีโอกาสทำในสิ่งที่ใฝ่ฝันว่าอยากจะทำ โดยไม่มีข้อจำกัดใด ๆ ต่อการสร้างสรรค์ชีวิตตามแนวทางที่ถูกต้องดีงาม

^{๒๓} ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล, ความสุขกับการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานของมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์ปริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๔๘-๑๔๙.

^{๒๔} The Gross National Happiness (GNH), [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://soapboxie.com/social-issues/Bhutans-Gross-national-happiness-can-change-the-world> [๑๒ มีนาคม ๖๑].

๒.๔ ทรัพย์และความสุขในความสัมพันธ์กับชีวิต

๒.๔.๑ ทรัพย์เชื่อมสัมพันธ์ความสุขเข้ากับชีวิต

ในปัจจุบันบุคคล มีเงินอยู่ในกระเป๋าย่อมอุ่นใจและมั่นใจในการใช้ชีวิต การมีเงินอยู่ในกระเป๋าทําให้เจ้าของได้ซื้ออาหารอร่อยกินได้เต็มอิ่ม มีเงินเมื่อเจ็บป่วยไม่ต้องกังวลค่ารักษาพยาบาล การมีบ้านเป็นของตนเองเป็นจุดเริ่มต้นความอบอุ่นที่สมาชิกครอบครัวจะได้อยู่ร่วมกัน หน้าหนาวมีเสื้อกันหนาวใส่ ความสุขสามารถสร้างได้จากหลายวิธี ณ ระดับสังคม ความสุขที่สูงขึ้นสำหรับประชาชนสามารถเกิดขึ้นได้จากนโยบาย^{๒๕} ในระดับภาครัฐมีโครงการ ๓๐ บาทรักษาทุกโรค โครงการบ้านเอื้ออาทร โครงการบ้านหลังแรก เพราะทรัพย์มีทั้งความสำคัญและความจำเป็นในความสัมพันธ์กับชีวิตให้สุข ทุกข์ รัฐจึงเป็นสะพานส่งผ่านให้คนจนหายจน^{๒๖} ตราบใดที่มีความมั่นคงในฐานะทรัพยากร จะไม่ยากจน การมีความมั่นคงในฐานะทรัพยากรหรือเป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตก็ทําให้มนุษย์ไม่จำเป็นต้องดิ้นรนแสวงหาวัตถุและบริการเพื่อการบริโภคจนเกินความจำเป็น ขณะเดียวกันก็จะทําให้เขารู้สึกว่าไม่ยากจนด้วย เมื่อไม่ยากจนก็ไม่จำเป็นต้องแสวงหาจนเกินขอบเขต ผู้ที่มีความมั่นคงในฐานะทรัพยากรอาจจะใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายและอดออม และไม่จำเป็นต้องห่วงว่าตนเองจะไม่มีอนาคต จึงไม่จำเป็นต้องรีบสะสมโดยทําลายทรัพยากร เนื่องจากไม่ต้องรบกวนธรรมชาติมากจนเกินไป^{๒๗} ทรัพย์เชื่อมสัมพันธ์ความสุขเข้ากับชีวิตในลักษณะเป็นฐานของ “สุขภาวะ” ซึ่งเป็นสถานะของความสุขคือ สุขกาย สุขใจ สุขทางสังคม และสุขทางปัญญาหรือสุขทางจิตวิญญาณ รัฐใช้ทรัพย์กระจายออกสู่ฐานบริหารจัดการสร้างความสุขมวลรวมให้กับประชาชน ทรัพย์ถูกนำไปใช้ในสังคมโดยมีประชาชนเป็นเป้าหมายหลักและทรัพย์ถูกนำไปใช้พัฒนาคุณภาพชีวิตให้กับประชาชน

สรุป ใคร ๆ ก็ต้องการทำดี ความดีทางใจไม่ต้องมีทรัพย์ก็ทำได้ แต่วิถีชีวิตประจำวันขึ้นรถเมล์ต้องจ่ายสตางค์ ขับรถต้องเติมน้ำมัน เรียนหนังสือต้องจ่ายค่าเทอม บางแง่มุมของชีวิตไม่มีทางสมบูรณ์หรือประสบความสำเร็จได้นอกจากจะใช้ทรัพย์แลงมา ไม่มีใครที่จะพัฒนาศักยภาพได้อย่างเต็มที่หรือมีจิตใจที่เป็นสุขได้ถ้าหากไม่มีทรัพย์เป็นปัจจัยเกื้อหนุน คนเราจะพัฒนาได้ทางด้านร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณก็ต้องอิงอาศัยทรัพย์เป็นปัจจัยหนุนช่วย ไม่มีทรัพย์ก็ไม่มีการอิงอาศัยช่วยหนุน ในหน่วยค่าของจำนวนสกุลเงินไทยจึงมีค่าเป็นจำนวนบาท บาทคือเท่า สำหรับใช้เดิน หนุนชีวิตให้เดินไป

^{๒๕} กัลยาณี เสนาสุ, ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสุขของคนไทย, รายงานวิจัย, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พฤษภาคม ๒๕๕๙, หน้า บทคัดย่อ.

^{๒๖} ทักษิณ ชินวัตร, คิดใหญ่ทำใหม่, รวบรวมโดย อธิวัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์, พิมพ์ครั้งแรก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วรรณสาส์น, ๒๕๔๗), หน้า ๘๕.

^{๒๗} อภิชัย พันธเสน, เศรษฐธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ openbooks, ๒๕๕๓), หน้า ๘๕-๘๘.

๒.๔.๒ ทฤษฎีความต้องการตามสัญชาตญาณของชีวิต

โลกของมนุษย์ใช้ความสะดวกสบายแสดงถึงความสุข ความสุขของแต่ละบุคคล บางคนมีความรู้สึกว่าคุณภาพชีวิตขึ้นอยู่กับเงินทอง การมีทรัพย์สินสมบัติมาก ยิ่งมีมากก็ยิ่งคิดว่าจะทำให้ตนเองมีความสุข เมื่อกล่าวถึงสิ่งที่ต้องการแต่ละอย่างของแต่ละบุคคลในสังคมนั้น ล้วนแตกต่างกันออกไป แต่โดยพื้นฐานของความต้องการที่ออกจากใจเป็นความต้องการจริง ๆ เป็นความสุขที่แท้จริงนั้นคืออะไร ตนของตนจะบอกตนได้ แต่ละชีวิต มนุษย์ต้องการความสุขในทุกขั้นตอนของชีวิตและทุกชีวิตต่างก็มีเป้าหมายเพื่อให้ตนเองเป็นสุข ความสุขจะเปลี่ยนไปตามวัยต่าง ๆ ความสุขเมื่อเด็กคือ นอน กิน เล่น ความสุขเมื่อหนุ่มสาวคือ ค้นหาชีวิต อนาคตและความรัก ความสุขเมื่อกกลางคนคือ ความอบอุ่นในครอบครัวและความสำเร็จในชีวิต ความสุขเมื่อปัจฉิมวัยคือ มองย้อนอดีตและความสงบสุขทางจิตใจ มาสโลว์มีความเชื่อว่า มนุษย์ทุกคนจะมีความต้องการในการแสวงหาสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ และจะพัฒนาขึ้นตามลำดับต่อไปเรื่อย ๆ บุคคลจะมีความต้องการตามลำดับขั้น โดยจะมีความต้องการขั้นพื้นฐานเป็นลำดับแรก เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานแล้ว จึงมีความต้องการขั้นสูงต่อไปตามลำดับโดยไม่ข้ามขั้น^{๒๔} มาสโลว์เชื่อว่า ลำดับขั้นความต้องการของมนุษย์ประกอบด้วย

ขั้นที่ ๑ ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological needs) เป็นความต้องการที่จำเป็นสำหรับการมีชีวิตรอด ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ เพศ และลักษณะทางชีวภาพทั้งหมด

ขั้นที่ ๒ ความต้องการทางด้านความปลอดภัย (Safety needs) เนื่องจากมนุษย์จำเป็นต้องแสวงหาอาหาร หาวีธีการต่าง ๆ เพื่อให้ตนมีชีวิตอยู่รอด และอยู่ได้ด้วยความปลอดภัย จึงทำให้ความต้องการในขั้นที่สองเกิดขึ้นคือ ความต้องการให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยความมั่นใจ อบอุ่น และมีความรู้สึกที่ปลอดภัย รวมทั้งความพยายามทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อจะได้ไม่ต้องเผชิญกับภาวะที่เป็นอันตรายหรือความเจ็บปวดต่าง ๆ

ขั้นที่ ๓ ความต้องการเป็นเจ้าของและต้องการได้รับความรัก (Belongingness and love needs) เมื่อทุกคนได้รับความปลอดภัยแล้วทำให้เกิดความต้องการในขั้นต่อไป คือ ความต้องการได้รับความรักและมีความต้องการที่เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่ม เกิดความรู้สึกหวงแหน อยากเป็นเจ้าของในกลุ่ม เช่น กลุ่มในการทำงาน กลุ่มครอบครัว

ขั้นที่ ๔ ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem needs) ความรู้สึกต้องการได้รับการยกย่องจะเกิดขึ้นภายหลังจากประสบความสำเร็จในการเข้ากลุ่มและมีความรู้สึกหวงแหนอยากเป็นเจ้าของ เพราะเหตุว่า การได้รับความยกย่องนั้นจะทำให้เกิดความมั่นคงและภาคภูมิใจ ดังนั้นทำให้บุคคลมีพฤติกรรมอย่างมากมายเพื่อให้ผู้อื่นยอมรับ

^{๒๔} มุกดา ศรียงค์ และคณะ, จิตวิทยาทั่วไป **pc ๑๐๓**, ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, หน้า ๒๓๐.

ขั้นที่ ๕ ความต้องการให้มีความสามารถทางสติปัญญา ได้รับการยกย่องนับถือ (Cognitive needs) เป็นความต้องการให้ตนมีความรู้ความสามารถ มีความเข้าใจในสิ่งต่าง ๆ สามารถสำรวจค้นคว้าแสวงหาคำตอบด้วยความถูกต้องและมีคุณค่า มีความริเริ่มสร้างสรรค์

ขั้นที่ ๖ ความต้องการทางด้านสุนทรียะ (Aesthetic needs) เป็นความต้องการในแง่ของความสวยงามทางด้านร่างกาย ความต้องการให้ตนมีรูปร่างได้สัดส่วน ความต้องการความเป็นระเบียบเรียบร้อยและมีความสวยงาม

ขั้นที่ ๗ เป็นความต้องการที่มนุษย์ต้องการจะบรรลุถึงความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง (Self-actualization needs) เป็นความต้องการที่อยู่ในระดับขั้นสูงสุดที่สุดของมนุษย์ ประกอบด้วยความต้องการที่ค้นหา และตระหนักในความสามารถอันสูงสุดของตนเอง และพัฒนาศักยภาพที่ตนเองมีอยู่นั้นไปถึงขั้นสูงสุดเท่าที่จะเป็นไปได้^{๒๙}

มาสโลว์ได้อธิบายความต้องการของร่างกายเป็นลำดับแรก หลังจากนั้นเมื่อแรงจูงใจมากขึ้นจึงต้องการสิ่งของ ต้องการความปลอดภัย ต้องการความเป็นเจ้าของ ต้องการการยกย่องและต้องการบรรลุถึงความต้องการของตนเองอย่างแท้จริง^{๓๐} ความต้องการทำให้คนปรับตัวอยู่ตลอดเวลาเพื่อแสวงหาคคุณค่าให้แก่ชีวิต คนจึงพยายามแสวงหาว่าเขาควรมีอะไรเป็นคุณค่าที่มีความหมายแก่ชีวิต การปรับตัว คือ ความสามารถในการเลือกอย่างมีประสิทธิภาพภายใต้ข้อเรียกร้องและเงื่อนไขของสังคมและสิ่งแวดล้อม โดยที่ยังคงทัศนคติที่ดีต่อสภาพการณ์รอบตัวไว้ได้^{๓๑} มนุษย์มีรัก โลภ โกรธ หลง มนุษย์จึงเป็นคนที่ยังมีข้อจำกัดที่ทำให้มนุษย์มีความสุข แต่แท้จริงในชีวิต ในชีวิตที่แท้จริงแล้วมันคืออะไรกันแน่ ทรัพย์สินเงินทอง มีอำนาจ เกียรติยศชื่อเสียง ความรัก ความสำเร็จในชีวิตเพียงเท่านั้นหรือ ? จริง ๆ แล้ว มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีความคิด จึงเลือกทำอะไรตามความคิดตัวเอง แต่เป็นความคิดไม่ใช่สัญชาตญาณแบบเดรัจฉาน จึงทำให้มนุษย์ใช้ความคิดเพื่อความอยู่รอดและมีความสุขของตัวเอง

สรุป ในปัจจุบันจะเห็นว่าทุกขั้นตอนของความ ต้องการตามสัญชาตญาณ จะมีทรัพย์สินเข้าไปเป็นปัจจัยเกื้อหนุน เริ่มตั้งแต่ร่างกายที่ต้องการอาหารยังชีพ เมื่อมีอาหารอุดมสมบูรณ์ ก็ต้องการให้มีความเป็นอยู่ที่ผาสุก มีชีวิตที่ปลอดภัยปราศจากภัยอันตรายต่าง ๆ มีชีวิตที่รุ่มเย็น แวดล้อมด้วยความรักความอบอุ่นและได้รับการยอมรับ ยกย่องจากสังคม จากนั้นก็เติมเต็มสติปัญญาความสำเร็จในชีวิต เมื่อความต้องการจากแรงจูงใจ ได้รับการตอบสนองครบถ้วนแล้ว แรงขับภายในจึงลดลง

^{๒๙} อูบลรัตน์ เพ็งสถิตย์, จิตวิทยาพัฒนาการ PC ๒๕๐, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒), หน้า ๓๖๒-๓๖๓.

^{๓๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๖๔.

^{๓๑} สิริวรรณ สารณะนาค, จิตวิทยาบุคลิกภาพและการปรับตัว PC ๒๐๙, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๖.

๒.๔.๓ ทรัพย์สินสัมพันธ์กับ ร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ

เนื่องจากความต้องการของบุคคลเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการมุ่งใจ มาสโลว์แบ่งความต้องการทางด้านร่างกายและความต้องการความปลอดภัยและความมั่นคง ความต้องการความรัก ความต้องการความเป็นเจ้าของ ความต้องการยกย่องจากผู้อื่นและความต้องการประจักษ์ตน ดังนั้น สิ่งเร้าที่จะมากระตุ้นให้บุคคลเกิดความต้องการ จะต้องสอดคล้องกับระดับความต้องการของแต่ละบุคคล^{๓๒} คนเราอยู่ด้วยเหตุผลสามประการคือ อยู่เพื่อร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ ทุกอย่างสำคัญเท่ากันหมด ถ้าขาดอย่างใดอย่างหนึ่งชีวิตก็ไม่สมบูรณ์ ร่างกายเติมยังงี้ก็ไม่เต็ม ถ้าไม่มีอาหารดี ๆ เสื้อผ้าใส่สบายและบ้านที่อบอุ่นหรือหากต้องทำงานหนักจนเกินไป จิตใจเติมยังงี้ก็ไม่เต็ม คนเราต้องได้ฝึกปรือทางความคิด ต้องมีศิลปะอยู่รอบ ๆ ตัวให้ได้ชื่นชม จิตวิญญาณเติมยังงี้ก็ไม่เต็ม ถ้าไม่มีความรัก แต่ความยากจนจะเป็นตัวกีดกันความรัก จะมีอะไรสุขใจไปกว่าการให้ คนที่ให้ผู้อื่นไม่ได้ก็ทำหน้าที่คนได้ไม่สมบูรณ์ เราใช้วัตถุในการเติมเต็มชีวิต^{๓๓}

ทรัพย์สินจึงเป็นปัจจัยค้ำจุนร่างกายให้เป็นสุข เพราะร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ โดยธรรมชาติของมนุษย์ต้องการชีวิตที่เติมเต็ม คนไม่เคยอด ไม่เคยจน จนสุด ๆ ยากไร้ จะยกปัญหามาอ้างอิงอย่างไรก็ไม่สัมผัสซึ่งถึงความเข้าใจในรสชาติของความจน คนเคยรู้รสชาติความลำบาก ย่อมเห็นความทุกข์ยาก มองเห็นปัญหา^{๓๔} หากใช้หลักการทางวิทยาศาสตร์ให้ลงมือ ปฏิบัติ ทดลอง พิสูจน์ ดูให้รู้ว่าปัจจัยที่เราต้องการจริง ๆ แท้ที่จริงแล้วมันคืออะไร ในทางพระพุทธศาสนาวัฏฏะมีเรียกให้เข้ามาพิสูจน์ น้อมตนเข้ามาดู โดยที่ยังไม่ต้องเชื่อคำสอนคาบอวกกล่าวจากใคร ๆ ลงมือทำ พิสูจน์ด้วยตนเอง การลงมือทำ พิสูจน์ด้วยตนเองจะรู้แจ้ง เห็นจริง ดังที่นักวิจัยชีวิตที่เรียกว่า พระภิกษุทางพระพุทธศาสนา พิสูจน์ฐานชีวิตอันสำคัญ ให้ชีวิตได้รับอาหาร ฉ้นเพียงมือเดียวในแต่ละวัน ในภาวะอันเดียว กำหนดเวลาฉ้นไม่เกินเที่ยงวัน คือหมายเอาเวลาเมื่อเที่ยงวันล่วงไปจนถึงอรุณขึ้น^{๓๕} ความทิวจากการได้รับอาหารฉ้นเพียงมือเดียวและไม่ได้ฉ้นให้แน่นเต็มอ้ม ย่อมสัมผัสวิถีชีวิตที่เป็นจริงในเวทนาของความทิว ทุกข์เพราะทิวจึงเป็นฐานเจริญเมตตารธรรม ทรัพย์สินช่วยในการเติมเต็มชีวิต ค้ำจุนร่างกาย ทรัพย์สินเป็นเสมือนเชื้อเพลิงให้เกิดการขับเคลื่อนพลังแห่งความสุข เป็นปัจจัยที่เติมเต็มความสมบูรณ์แบบให้กับชีวิตในวิถีแห่งโลกีย์วิสัย ทรัพย์สินสัมพันธ์กับร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ ตามตารางดังนี้

^{๓๒} มุกดา ศรียงค์ และคณะ, *จิตวิทยาทั่วไป* PC ๑๐๓, หน้า ๒๒๘-๒๓๐.

^{๓๓} วอลเลซ ดี. วัตเทิลส์, *ไซรหัสศาสตร์สู่ความร่ำรวย*, แปลและเรียบเรียงโดย ศุภิกา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๒๑-๒๒.

^{๓๔} ทักษิณ ชินวัตร, *นายกรัฐมนตรีประชาชนนิยม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ซี พี บุ๊คสแตนดาร์ด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๐๖.

^{๓๕} วิ.มหา. (ไทย) ๒/๒๔๙/๔๐๕.

ตารางที่ ๒ ทรัพย์สินความสัมพันธ์กับ ร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ

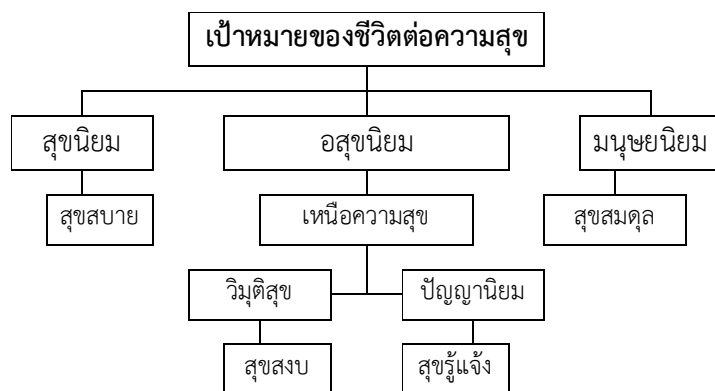
ระดับความต้องการ	ทรัพย์สินความสัมพันธ์กับ ร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ		
ความต้องการด้านร่างกาย	ประเภททรัพย์สิน	ความสัมพันธ์	ร่างกาย
๑. ร่างกาย	อาหาร	ความหิว	ความต้องการกิน
	ยา	การรักษาพยาบาล	สุขภาพ
	บ้าน	อยู่อาศัย	ที่พึ่ง ที่พักพิงชีวิต
	เครื่องนุ่งห่ม	ปกคลุมร่างกาย	ปกป้องร่างกาย
	ค่าสินสอด	การแต่งงาน	การดำรงเผ่าพันธุ์
๒. ความมั่นคงและปลอดภัย	ประกันภัย	อุบัติเหตุ, การคุ้มครอง	ปกป้อง หลีกหนี
ความต้องการด้านจิตใจ	ประเภททรัพย์สิน	ความสัมพันธ์	จิตใจ
๑. ความรัก	วัตถุสิ่งของ	ความผูกพัน	สัมพันธ์ภาพระหว่างบุคคล
๒. การยกย่องและนับถือ	รางวัล	ชื่อเสียง, เกียรติยศ	พอใจจากการยอมรับจากผู้อื่น
๓. การประจักษ์ตน	ผลตอบแทน	งานหรือกิจกรรม	ความพึงพอใจจากความสำเร็จ
ความต้องการด้านจิตวิญญาณ	ประเภททรัพย์สิน	ความสัมพันธ์	จิตวิญญาณ
๑. การพัฒนาตนเอง	เงินหรืออื่น ๆ	พัฒนาศักยภาพ	สติปัญญา, มโนสำนึก
๒. การให้และเสียสละ	ทรัพย์สินภายนอก	คุณงามความดี	มโนธรรม, ความสุขทางใจ
	ทรัพย์สินภายใน		
๓. ความพึงพอใจสูงสุด	โลกีย์ทรัพย์สิน	พุทธเศรษฐศาสตร์	ปัจเจกบุคคลและสังคม
	คุณธรรม จริยธรรม	ดำเนินกิจกรรมทาง เศรษฐกิจเชิงคุณธรรม	บรรลुซึ่งศานติสุข

ที่มา: ผู้วิจัย

ชีวิตมนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและจิตใจ ส่วนจิตวิญญาณนั้น เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตที่ถูกสร้างขึ้นมาให้เป็นแก่นสารชีวิต ให้มีอยู่ในตัวตนของมนุษย์ โดยตัวมนุษย์สามารถสร้างจิตวิญญาณได้ตามความปรารถนาแห่งตน จิตวิญญาณเป็นสภาพที่ตระหนักรู้ต่อการกระทำแห่งตัวตนของมนุษย์ เป็นนามธรรม ไม่มีรูปร่างตัวตน หากแต่ตระหนักรู้ได้ ประสงค์สร้างสรรค์ได้ อาจจะมีอารมณ์เข้าไปมีส่วนผสมปรุงแต่งร่วมด้วยหรือไม่ก็ได้ แต่สรุปแล้วจิตวิญญาณ คือ มโนสำนึกแห่งความรู้สึกต่อสิ่งใด ๆ ที่ดีอันเป็นที่สุดในตน หรือเป็นมโนสำนึกทางคุณธรรม ที่รู้ผิดรู้ถูก รู้ดีชั่ว จัดเข้าในฐานศีลธรรมและจริยธรรม เป็นธรรมชาติของชีวิตที่ไม่ได้อยู่อย่างโดดเดี่ยว บนโลกใบนี้ ชีวิตแต่ละชีวิตต่างก็แวดล้อมไปด้วยสิ่งต่าง ๆ มากมาย ชีวิตที่ประกอบด้วย ร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ สัมพันธ์อิงอาศัยปัจจัยที่เรียกว่า ทรัพย์สิน เป็นส่วนหนึ่งของหลาย ๆ ปัจจัย ใช้สำหรับหล่อเลี้ยงชีวิต ทั้งทางตรงหรือโดยทางอ้อม

วิชาเศรษฐศาสตร์มักจะให้คำนิยามว่า เป็นวิชาที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลได้รับความพึงพอใจสูงสุด และสามารถทำให้สังคมได้บรรลุถึงสวัสดิการทางสังคมสูงสุดภายใต้เงื่อนไขความจำกัดของทรัพยากร พุทธเศรษฐศาสตร์มีความหมายว่า เป็นวิชาที่ว่าด้วยการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่จะทำให้ปัจเจกบุคคลและสังคมบรรลุซึ่งความดีสุขจากการมีชีวิตอยู่ในโลกของวัตถุ ภายใต้เงื่อนไขของการมีทรัพยากรที่จำกัด”^{๓๖} เป้าหมายของศาสตร์ทั้งสองศาสตร์นี้คือ การใช้ทรัพยากรตอบสนองความต้องการของชีวิตให้เป็นสุข เศรษฐศาสตร์เน้นให้ปัจเจกบุคคลได้รับความพึงพอใจสูงสุดและสามารถทำให้สังคมได้บรรลุถึงสวัสดิการทางสังคมสูงสุด พุทธใช้เศรษฐศาสตร์เน้นให้ปัจเจกบุคคลและสังคมบรรลุซึ่งความดีสุข ทั้งสองศาสตร์นี้มีเป้าหมายตรงกันที่ใช้ทรัพยากรตอบสนองร่างกาย จรรโลงจิตใจ ให้มีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ทรัพย์เป็นเครื่องปลื้มใจ เป็นเครื่องทำให้ใจพองโต ทำให้ใจศึกครั้น ทำให้ใจขึ้นบาน ประกอบทั้งเป็นตัวยากแก้ความยากจนขั้นแค้นได้อย่างฉมัง^{๓๗} ธรรมชาติของจิตใจจะรู้สึก รู้ทุกข์ รู้ว่าทุกข์หยาบหนักเพื่อหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นทุกข์ออกไปให้ไกลห่างจากตนเอง รู้ว่าสุขหยาบอยากดิ้นรนเพื่อดูสิ่งที่เป็นสุขนำเข้าสู่ตนเอง เพราะธรรมชาตินี้เองทำให้ชีวิตแต่ละชีวิตต้องแสวงหาสุข ตามลักษณะสุขของเป้าหมายชีวิต ที่ต้องการของแต่ละปัจเจกชน สมिति เจือจินดา^{๓๘} ได้แสดงโครงสร้างแนวคิดแต่ละลักษณะของความสุข ดังนี้

ตารางที่ ๓ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษยนิยม สุขนิยม และอสุขนิยม

ที่มา: จัดรูปแบบตารางใหม่จากตารางของ สมिति เจือจินดา

^{๓๖} อภิชาติ พันธเสน, เศรษฐธรรม, หน้า ๘๓.

^{๓๗} อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณพระธรรมรัตนากร ณ เมรุพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ๒ สิงหาคม ๒๕๓๔, บรมทรัพย์, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๔), หน้า ๗.

^{๓๘} สมिति เจือจินดา, การเสริมสร้างชีวิตให้เป็นสุข, กรุงเทพมหานคร: อาจารย์ประจำสาขาจิตวิทยา มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.

อุดมคติ คือ เรื่องจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิต หรือสิ่งที่มีค่าสูงสุดในชีวิตที่มนุษย์ควรแสวงหา บางสำนักก็พรรณานะว่า ความสุข ความพอใจ ปัญญาหรือความรู้ หรือความสมบูรณ์เป็นอุดมคติสูงสุด เป็นสิ่งที่ดีที่สุดในแง่ความสว่าง ทรรศนะของนักคิดทางจริยศาสตร์เหล่านี้สรุปได้ดังนี้

๑) สุขนิยม (Hedonism) ความสุขเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในที่มนุษย์ควรแสวงหา เป็นสิ่งเดียวที่มีค่าในตัวเอง ถ้ามีสิ่งอื่นที่ดีหรือมีค่า ความดีหรือค่าอันนั้นไม่ได้มีอยู่ที่ตัวมันเอง แต่ความดีหรือค่าอันนั้นอยู่ที่มันพาเราไปสู่ความสุข ความสุขที่แท้จริงของชีวิตคือผลประโยชน์ต่อตัวเราที่พึงตกลงในทุกด้าน ชื่อเสียง เกียรติยศ ทรัพย์สินสมบัติ อำนาจ เป็นสิ่งที่พึงปรารถนาในขณะที่เรามีชีวิตอยู่ คุณค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์กำหนดให้ ไม่ตายตัว มีลักษณะสัมพัทธ์ (Relative) คือเปลี่ยนไปตามกาลเวลา สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม มนุษย์เองเป็นผู้ตัดสินการกระทำของตน [เอาตามความรู้สึก ความพอใจ]

๒) อสุขนิยม (Non-hedonism) นักจริยศาสตร์สำนักนี้มีทรรศนะตรงกันข้ามกับสุขนิยม คือมีทรรศนะว่าสิ่งที่มีค่าสูงสุดที่มนุษย์ควรแสวงหาไม่ใช่ความสุข แต่เป็นความสงบของจิตใจอันเกิดจากปรีชาญาณ (Wisdom) อันประกอบด้วยเหตุผลที่สามารถไตร่ตรองและมองเห็นสัจธรรมด้วยตาแห่งปัญญา ด้วยเหตุนี้ชีวิตที่ประเสริฐจึงควรเป็นชีวิตการใช้ปัญญาอันสอดคล้องกับ คุณธรรม คุณค่าทางจริยธรรมเป็นสิ่งที่อยู่จริง มนุษย์ไม่ได้เป็นผู้กำหนด แต่สามารถเข้าถึงด้วยตาแห่งปัญญา ลัทธินี้แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ (๑) วิมุตินิยม คือ พวกที่เชื่อว่า ความสงบของจิตและการหลุดพ้น ตัณหาเป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิต (๒) ปัญ्यानิยม คือพวกที่ถือว่า ปัญญา หรือ ความรู้เป็นสิ่งที่ดีที่สุดในชีวิตของมนุษย์ ปัญญาเป็นสิ่งที่มีความหมายในตัวของมันเอง

๓) มนุษย์นิยม (Humanism) มนุษย์เป็นสิ่งหนึ่งในธรรมชาติ มีศักดิ์ศรีและมีความสามารถที่จะพัฒนาตัวเองโดยอาศัยเหตุผลและวิทยาศาสตร์ นักจริยศาสตร์กลุ่มนี้ให้ความสำคัญแก่มนุษย์โดยองค์รวม (Holistic) คือมนุษย์ประกอบด้วยร่างกาย จิตใจและสภาพแวดล้อม การดำเนินชีวิตของมนุษย์จึงไม่ควรเป็นไปเพื่อหลักการอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่ควรคำนึงถึงองค์ประกอบรอบด้าน มนุษย์นิยมอยู่ตรงกลางระหว่างความสุดโต่ง ๒ ข้าง เพราะฉะนั้นชีวิตที่มีความสุขอย่างแท้จริง ควรเป็นชีวิตที่ประกอบด้วยความสำเร็จในด้านของการสร้างตน ควรจะได้มีโอกาสเก็บเกี่ยวความดี ความงาม ความสุขที่มนุษย์ถึงได้อย่างครบถ้วน ขณะเดียวกันก็เป็นชีวิตที่มีคุณภาพและอุดมการณ์^{๙๙}

สรุป ทรัพย์สินสัมพัทธ์กับ ร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ พระพุทธศาสดาได้ให้โอวาทต่อสาวกของพระองค์ว่า มนุษย์มีกิน กาม เกียรติ เมื่อบวชออกจากเรือนแล้ว ก็เหลือแต่เรื่องกิน แต่การกิน กินเพียงให้ชีวิตดำรงอยู่ต่อการประพฤติพรหมจรรย์เท่านั้น แสดงให้เห็นว่าชีวิตขณะยังมีชีวิต มีความสัมพันธ์กับวัตถุธาตุอันเป็นทรัพย์สินที่อยู่ในรูปค่าจุนชีวิตไม่สามารถตัดขาดออกไปได้อย่างสิ้นเชิง

^{๙๙} พระมหาสารคร ศรีดี, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thaicadet.org/Ethics/GoodLife.html>

๒.๕ สร้างทรัพย์ให้เป็นสุขในวิถีโลกยุคใหม่ตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่

๒.๕.๑ สร้างทรัพย์ให้เป็นสุขในวิถีโลกยุคใหม่ตามศาสตร์พอเพียง

ทุก ๆ ชีวิตเกิดมามีเป้าหมายที่แตกต่างกัน แต่สรุปแล้วทุกเป้าหมายมีความสุขเป็นที่ตั้ง ความสุขคือ แรงจูงใจในแรงใฝ่ปรารถนาส่งผ่านทางการกระทำ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ หลีกหนีไม่พ้น หลีกเลี่ยงไม่ได้ มีปุจฉาวิสัชนาว่า “ความสุขอยู่ที่ไหน อยู่ที่ใจ ความสุขใจอยู่ที่ไหน อยู่ที่ความพอใจ ความพอใจอยู่ที่ไหน อยู่ที่มีเพียงพอ มีพอดี พอเพียง” การใช้ชีวิตบนฐานความพอเพียงสำหรับดำรงชีวิตให้อยู่ในสุขที่สมดุล เศรษฐกิจพอเพียงเป็นปรัชญาชี้ถึงแนวทางการดำรงอยู่ และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ครอบครัวระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนา และบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจ เพื่อให้ก้าวทันต่อยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอก และภายใน ทั้งนี้จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบและระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมพื้นฐานจิตใจของคนในชาติ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับให้มีจิตสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต และมีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตอยู่ด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุล พร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี^{๕๐}

กล่าวสรุปได้ว่า ศาสตร์พอเพียงเป็นการสร้างทรัพย์บนฐานจรรยาโลงจิตใจ ให้ชีวิตอยู่เย็นเป็นสุข ปฏิเสธไม่ได้ในหลาย ๆ กิจกรรมใช้ทรัพย์สร้างสรรค์ชีวิตให้ร่าเริงแจ่มใส กิจกรรมสำคัญในชีวิตเนื่องในวันเกิดได้ใช้ทรัพย์ทำบุญเพื่อให้เป็นสิริมงคลกับชีวิต ใช้ทรัพย์ในการเลี้ยงสังสรรค์เมื่อประสบความสำเร็จในชีวิต กำลังทรัพย์ก่อให้เกิดกำลังใจ การแข่งขันที่มีรางวัลเป็นผลตอบแทน ทำให้การแข่งขันสนุกสนาน ออกรสชาติ รสชาติชีวิตที่แข่งขันไร้ซึ่งความพอเพียง ทุกข์จึงผลักดันชีวิตให้ดิ้นรนไขว่คว้า ชีวิตจะขาดเสียไม่ได้ซึ่งทรัพย์ในระดับปัจจัยพื้นฐาน แต่หลังจากได้รับปัจจัยพื้นฐานมากพอแล้ว ก็จะขยายความต้องการออกไปเป็นการค้นหาการ ท่องเที่ยว พักผ่อน เมื่อมีทรัพย์มากแล้วก็แสวงหาอำนาจ มีอำนาจมากแล้ว เสพความต้องการมากแล้วก็เบื่อ เบื่อแล้วก็อยากอีก แล้วก็เบื่อ ๆ อยาก ๆ วนเวียนอยู่เช่นนี้ สุดท้ายก็ตายจากไป ทั้งไว้ให้คนอื่น แข่ง แย่ง ชิงกันต่อ ๆ ไป ทั้งแบบชอบธรรมและไม่ชอบธรรม เมื่อสังขรณ์ชีวิตของมนุษย์เป็นเช่นนี้ ฐานชีวิตที่พอเพียงจึงเหมาะต่อการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคใหม่ ตามสภาพของอัตภาพแต่ละชีวิต แต่ละไลฟ์สไตล์ของแต่ละวิถีชีวิต

^{๕๐} อภิชัย พันธเสน, เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อความสุขและประโยชน์สุขสำหรับทุกคนและประเทศไทย, วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๙.

๒.๕.๒ วางรากฐานชีวิตสร้างทรัพย์ให้เป็นสุขสู่โลกยุคใหม่ด้วยวิถีออมทรัพย์

ออมทรัพย์กับเงินออมคือ การเตรียมพร้อมความในสุขปัจจุบันสัมพันธ์ถึงอนาคต วางรากฐานชีวิตสู่วิถีออมทรัพย์ด้วยกลวิธีออมเงินคู่กับการจ่ายเงิน โดยเจียดเงินจากรายได้ให้เป็นไป ในความสอดคล้องหลักที่ว่า รายได้มี เงินออมจึงมี เพราะมีการจ่ายเงินเกิดขึ้น เงินออมจึงเกิดขึ้น หลักการมีอยู่ว่าหยิบสลิปเข้า จ่ายให้ตัวเองก่อนเสมอคือ หักเงินรายได้ทุกบาทไว้ส่วนหนึ่งก่อนนำเงินที่เหลือไปใช้จ่าย หมายความว่าทุกครั้งที่มีการรายได้ให้หยิบไปออมทันทีอย่างน้อย ๑๐ เปอร์เซ็นต์ของเงินที่ได้มา หรือใช้หลักหยิบสลิปออก จ่ายออกเมื่อไรหักไว้อีกสลิป หมายถึง การใช้กลยุทธ์ลบ ๑๐ เช่น ทุกครั้งต้องการซื้อของ ๑,๐๐๐ บาท ก็ต้องออมเงินเพิ่มขึ้นอีก ๑๐๐ บาทไปพร้อม ๆ กัน^{๔๑} อย่าหมิ่นเงินน้อย อย่าคอยวาสนา การวางแผนชีวิตคือ เส้นวาสนา การวางแผนการเงินเป็นเรื่องที่คนทุกฐานะ ทั้งผู้ที่มีฐานะร่ำรวย ฐานะปานกลางและยากจนจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องให้ความสำคัญ^{๔๒} ถ้าอยากจะมี ความสุขสบายในการใช้จ่ายใช้สอย อยากมีความสำเร็จในชีวิต อยากมีความสุขสบายในวันข้างหน้า การเริ่มต้นที่สำคัญที่สุดและดีที่สุดคือ การออมเงิน แล้วความสุขในการใช้ชีวิตแบบสบาย ๆ ได้รับความ กังวลก็จะอยู่กับเราตลอดไป^{๔๓} การออมที่จะให้ได้รับความสุขเกิดจากการมีความรู้ในการออม ดังนี้

๑) หลัก ๕ รู้ ในการออมทรัพย์ การสร้างความสุขในชีวิต โดยเฉพาะความสุขทางการเงิน ไม่ใช่เรื่องยาก แค่เข้าใจและยึดหลัก ๕ รู้ คือ รู้ที่ ๑ รู้หา คือ หาเงินเพิ่ม เสริมรายได้ รู้ที่ ๒ รู้เก็บ คือ เก็บออมก่อนใช้จ่าย รู้ที่ ๓ รู้ใช้ คือ ใช้เงินอย่างฉลาด สร้างโอกาสเพิ่มเงินออม รู้ที่ ๔ รู้ทัน คือ ดอกเบี้ยเงินกู้ วิธีคิดดอกเบี้ยที่ต่างกัน รู้ที่ ๕ รู้ขยายดอกผล ลงทุนถูกที่ความมั่งมั่งงอกงาม รู้จักตนเอง รู้จักเครื่องมือ รู้จังหวะลงทุน^{๔๔} สร้างทรัพย์ให้เป็นสุขสู่โลกยุคใหม่ ความสามารถในการออมเป็นส่วนหนึ่งของความโชคดี ความโชคดีเป็นส่วนหนึ่งของความสุข สุขเมื่อเห็นทรัพย์มีดอกผลเพิ่มขึ้น

๒) ตรวจสอบชีวิตปัจจุบันครอบครองทรัพย์สินหรือหนี้สิน ทรัพย์สินในความคิดของหลาย ๆ คน มักให้นิยามทรัพย์สินว่า หมายถึงสิ่งที่มีค่า มีราคาขายต่อได้หรือแม้แต่สิ่งของที่มีราคาต่ำงวดจนสามารถเอาไปแลกเป็นเงินสดได้ในยามฉุกเฉิน เช่น ที่ดิน บ้าน รถ เครื่องเสียง ทีวี ตู้เย็น มือถือ สร้อยคอ แหวนเพชร ของสะสม ฯลฯ ลองพิจารณาสิ่งเหล่านี้ที่ละชิ้นดู ด้วยกรอบคิดดังนี้คือ อะไรที่

^{๔๑} พรพรรณ จันทรภพ, ยิ่งจ่ายยิ่งรวย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: วิชั่นพีเพิลส จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๒๖-๒๗.

^{๔๒} กัญญ์วรา เศรษฐากิจกุล, สูตรออมเงิน ๔ กระปุก ลอกคราบความจน, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรพิชา พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า คำนำสำนักพิมพ์.

^{๔๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า คำนำนักเขียน.

^{๔๔} ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, คู่มือ Happy Money เพื่อ ความสุขทางการเงิน, (สสส. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สนับสนุนและจัดพิมพ์), หน้า ๔-๑๔.

เป็นทรัพย์สินมันต้องเป็นอะไรก็ตามที่ทำให้ได้เงิน แต่ถ้าอะไรก็ตามที่ทำให้เสียเงินหรือต้องจ่ายเงินให้กับสิ่งนั้น มันจะกลายเป็นหนี้สินทันที เช่น บ้านเป็นทรัพย์สินเพราะใช้ทำบ้านเช่าหรือขาย เป็นหนี้สินเพราะเสียเงินออกไปจากค่าดูแลบำรุงรักษาและภาษี รถเป็นทรัพย์สินเพราะใช้ทำธุรกิจได้เงินมา (ส่งของ ให้เช่า ฯลฯ) เป็นหนี้สินเพราะค่าดูแลบำรุงรักษา ค่าจอด ค่าทำประกัน ค่าน้ำมัน ฯลฯ^{๔๕} กล่าวได้ว่าทรัพย์สินหมายถึงทรัพย์สินที่สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มในอนาคตได้ เช่น บ้านใช้สร้างรายได้ สร้างธุรกิจ ฯลฯ เป็นทรัพย์สินในความหมายของรายได้แบบที่ไม่ต้องออกแรง [Passive Income^{๔๖}] คือการใช้ทรัพย์สินหาเงิน หมายถึง ทรัพย์สินที่ก่อให้เกิดรายได้โดยที่เราไม่ต้องทำงานอยู่กับตัวก่อน^{๔๗}

๓) ตรวจสอบจุดบกพร่องทางการเงิน ใช้เงินใช้ชีวิตโดยความไม่ประมาท เพราะใด ๆ ในโลก ล้วนอนิจจัง เป็นหลักของความไม่แน่นอน เพื่อความไม่ประมาทป้องกันทุกซ์ความเดือดร้อนจากปัญหาทางการเงิน จึงควรรู้จักจุดบกพร่องทางการเงิน แต่ละข้อดังนี้ (๑) สภาพคล่องทางการเงินต่ำ ต้องหยิบบิณฑ์รอบข้างอยู่เสมอ (๒) มีหนี้สินเกินกว่า ๕๐% ของรายได้ (๓) มีเงินเก็บไม่ถึง ๑๐% ของรายได้ต่อเดือน (๔) มีเงินสำรองฉุกเฉินใช้ได้ไม่เกิน ๓ เดือนหากตกงาน (๕) ไม่มีประกันชีวิตสุขภาพที่ความคุ้มครองถึงหลังเกษียณ สรุปว่า ถ้ามีลักษณะตามนี้การเงินในอนาคตไม่ดี^{๔๘}

๔) สร้างภูมิคุ้มกันปกป้องเงินรั่วไหลด้วยบัญชีรับเป็นสุข-จ่ายไม่เป็นทุกข์ บัญชีรายรับ-รายจ่ายคือสิ่งแรกที่ควรทำ ถ้าอยากรู้ว่าเงินหายไปไหน วิธีนี้ก็คือการสะกดรอยตามเงินนั่นเอง^{๔๙} การจดบันทึกรายรับ-รายจ่าย คือกลไกสำคัญที่จะขับเคลื่อนทางความคิดให้เกิดการลด ละ เลิกใช้จ่ายสิ่งฟุ่มเฟือยต่าง ๆ รู้จักการเก็บออม รู้จักคุณค่าของการใช้เงิน รู้ฐานะการเงินว่าแต่ละเดือนมีรายรับ-รายจ่ายเท่าไร ก่อให้เกิดเงินออมและทำให้มีความสุขได้^{๕๐}

๕) การวางแผนการเงิน ป้องกันทุกซ์ สำรองสุข การวางแผนการเงินแทบไม่ต่างจากการวางแผนเพื่อทำสิ่งอื่น เริ่มจากการสำรวจตนเองว่ามีสินทรัพย์และหนี้สินเท่าไร มีรายได้และค่าใช้จ่ายอะไรบ้าง ตามด้วยการตั้งเป้าหมาย (ซึ่งแน่นอนว่าคนหนึ่งคนสามารถมีเป้าหมายได้หลายอย่าง) จากนั้นจัดทำแผนที่จะทำให้ไปถึงที่หมายได้และจะต้องลงมือทำจริงหรือปฏิบัติตามแผนอย่างเคร่งครัด สุดท้ายคือการหมั่นตรวจสอบว่าทำได้หรือไม่ หรือต้องมีการปรับปรุงอะไรบ้างหาก

^{๔๕} พรพรรณ จันทรภพ, **ยิ่งจ่ายยิ่งรวย**, หน้า ๓๕-๓๖.

^{๔๖} ผู้วิจัย, Passive Income คือ การลงทุนหรือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งขึ้นมาแล้ว สามารถเก็บเกี่ยวผลประโยชน์ได้ตลอด ได้อย่างต่อเนื่องจากสิ่งนั้น ต่างจาก Active Income คือ ทำจึงจะมีรายได้ ได้ไม่ตลอด เมื่อหยุดทำรายได้ก็หยุด

^{๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๘๖-๑๘๗.

^{๔๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗๕.

^{๔๙} กัญญ์วรา เศรษฐากิจกุล, **สูตรออมเงิน ๔ กระปุก ลอกคราบความจน**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทพรพิชา พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๑๐๖.

^{๕๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๔.

สถานการณ์เปลี่ยนแปลงไปจากที่เราคาดไว้^{๕๑} ความต้องการเป็นจุดศูนย์กลางเชื่อมระหว่างแผนการเงินกับเป้าหมายทางการเงิน ความต้องการจะกำหนดว่าเป้าหมายทางการเงินจะสำเร็จหรือไม่ จงตั้งสติ

๖) ตั้งสติก่อนจ่ายเพื่อเป้าหมายทางการเงินที่ดี การตัดสินใจซื้ออะไรสักอย่าง ก็มักจะมีแรงจูงใจอยู่ ๒ แบบคือ จำเป็น (Need) กับอยากได้ (Want) แต่ถ้าอยากรู้ว่า รายจ่ายไหนเป็นรายจ่ายที่จำเป็นจริง ๆ และรายจ่ายไหนแค่อยากได้ ไม่ต้องไปถามกูรูผู้รู้ที่ไหน เพียงแค่ถามใจตัวเอง เพราะรายจ่ายจำเป็นในความเห็นคนอื่น มันอาจจะเป็นแค่รายจ่ายฟุ่มเฟือยสำหรับเราก็ได้ จากนั้นก็หาเหตุผลให้ได้ว่า เราอยากได้สิ่งนั้น เพราะอะไร จำเป็น (Need) หรือ อยากได้ (Want) แต่แม้ว่ามันจะเป็นรายจ่ายจำเป็น ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลอะไรก็ตาม อย่าเพิ่งรีบตัดสินใจ ให้ถามใจตัวเองอีกสักทีว่า เหตุผลทั้งหมดนี้ ความจริงแล้วมันเป็นเหตุผลหรือเป็นแค่ข้ออ้างที่เราหลอกตัวเองว่า มันคือเหตุผล^{๕๒}

๗) การกำหนดเป้าหมายทางการเงินที่ดี ควรยึดตามหลักการของ SMART ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้ Specific: ชัดเจน รู้ว่าต้องการอะไร Measurable: วัดผลได้ รู้ว่าใกล้จะบรรลุเป้าหมายแล้วหรือยัง Achievable: ทำสำเร็จได้ รู้ว่าจะทำอย่างไรให้บรรลุผลตามเป้าหมายที่วางไว้ Realistic: สามารถบรรลุผลได้ ตั้งเป้าหมายอย่างสมเหตุสมผล และสามารถทำให้เกิดผลขึ้นจริงได้ Time-bound: มีกำหนดเวลา มีกำหนด [กรอบ] เวลาที่ชัดเจน แน่นนอน^{๕๓} ตัวอย่างแผนการเงินและการกำหนดเป้าหมายทางการเงินมีดังนี้ (๑) เป้าหมาย เช่น ต้องการมีเงิน ๓๐๐,๐๐๐ บาท เพื่อดาวน์บ้านใหม่ในอีก ๕ ปีข้างหน้า ฯลฯ (๒) เพิ่มรายได้คือ หารายได้เสริม เช่น ขายของตามตลาดนัด ลงทุนเพื่อเพิ่มผลตอบแทนจากเงินออมที่มีอยู่ ฯลฯ (๓) ลดค่าใช้จ่ายคือ ลดค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็น เช่น ค่าเสื้อผ้า ซื้อหวย ฯลฯ การวางแผนใช้จ่ายและบริหารหนี้สินเป็นพื้นฐานสำคัญในการวางแผนการเงิน^{๕๔}

สรุป การวางรากฐานชีวิตสร้างทรัพย์สินให้เป็นสุขสู่โลกยุคใหม่ด้วยวิถีออมทรัพย์เป็นการลดรายจ่าย เพิ่มรายได้ ขยายโอกาส การขยายโอกาสคือการเพิ่มรายได้ให้เป็นรายรับที่เข้ามามากกว่ารายจ่าย การขยายโอกาสนั้นสามารถทำได้ในหลาย ๆ ช่องทาง ช่องทางแต่ละช่องที่จะก่อให้เกิดเป็นรายได้อาจต้องมีความเสี่ยงที่น้อย เงินออมถือว่าเป็นหลักประกันที่มั่นคงให้แก่ชีวิต การมีทรัพย์สินเป็น

^{๕๑} ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) ธนาคารแห่งประเทศไทย, รัฐบาลเรื่องการเงิน วางแผนการเงินอย่างชาญฉลาด, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (ม.ป.ท., ๒๕๖๐), หน้า ๕.

^{๕๒} ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, คู่มือเงินทองต้องวางแผน ตอนมนุษย์เงินเดือนก็มั่งคั่งได้, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เมจิกเพลส จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๕๓.

^{๕๓} สถาบันพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวางแผนทางการเงิน, ๒๕๕๒), หน้า ๒๖.

^{๕๔} อีสาน Society happy 8 workplace, วารสารสารสัมพันธ์ E-San Society, ฉบับที่ ๐๑ (พฤษภาคม-ตุลาคม ๒๕๕๕): ๓๗.

หลักประกันที่มั่นคงให้แก่ชีวิต ก็จะลดความวิตกกังวลในอนาคตที่ไร้อนาคต แต่การออมทรัพย์นั้นมีวิธีที่หลากหลาย ควรจะมีความรู้ในการออมไม่มากนักน้อย ในบางกรณีมีเทคนิคการออมดี ๆ ก็สามารถทำรายได้ เป็นรายรับที่มากพอจนเป็นที่น่าพอใจของผู้ฉลาดในการออมทรัพย์

๒.๕.๓ สร้างทรัพย์ให้เป็นสุขในฐานของการมีที่ไร้ขีดจำกัด

ทุกคนมีขีดความสามารถที่จะอยู่เหนือทุกสภาวะการณ์ มีขีดความสามารถที่จะลิ้มรสชีวิตที่มีสุขภาพดี ความมั่งคั่งอุดมล้ำเหลือ และสิ่งอื่น ๆ เชิงความคิดและจิตใจ ต้องมองไปข้างหน้าอย่างกระตือรือร้น คาดหวังแรงปรารถนาอันร้อนแรง และความสุข ความเบิกบาน ทุกวัน^{๕๕} ชัยสิญธุ์ อนันต์สมบัติกุล ได้กล่าวว่า ใช้ชีวิตตามหลักการที่มีคุณค่าซึ่งเป็นฐานรากหลัก คือ จุดมุ่งหมายของชีวิต เหตุผลและความนับถือตนเอง จุดมุ่งหมายสูงสุดเชิงจิตวิญญาณควรจะเป็นความสุข (ของคุณ) เพราะนี่คือหนทางการใช้ชีวิตอย่างคนมีจิตสมบูรณ์ เป็นหนทางการใช้ชีวิตอันมีเกียรติเพียงประการเดียวที่จะดำเนินความสัมพันธ์ทั้งปวง^{๕๖} แต่ฐานแห่งการดำเนินความสัมพันธ์ทั้งปวง จะดำเนินไปได้ด้วยดีต้องเกิดจากสิ่งองค์ประกอบที่สามารถเกิดขึ้นได้อย่างไร้ขีดจำกัด นั่นคือสุขภาพที่ดี ความรัก ความสุขและเงินมีไร้ขีดจำกัด ถ้าให้ความรักความเมตตาแก่ใคร มันจะทำให้ความรัก ความเมตตาค่อย ๆ หมดลงไปหรือเปล่า? ไม่มีหมดแน่นอน และแน่นอนว่ามันก็มีแนวโน้มที่จะได้รับกลับคืนมา ในปริมาณที่มากกว่าด้วยสิ่งต่าง ๆ ที่ประกอบเป็นความมั่งคั่งแท้ เช่น สุขภาพที่ดี ความรัก ความสุขและเงินมีไร้ขีดจำกัด และในความเป็นจริงมันกำลังขยายตัวของมันเองด้วย ยิ่งให้ความรัก ความเมตตา ออกไปมากเพียงใด จะได้รับกลับคืนในจำนวนที่มากกว่าอีกหลายเท่า ความสุขก็เป็นไปในลักษณะเดียวกัน สำหรับเงินยิ่งให้ออกไปเพื่อทำให้มันไหลเวียน พลังงานของการไหลเวียนก็จะพามันหวนกลับมามากขึ้นเป็นโมเมนตัม มันจะหาทางกลับมา มันจะกลายเป็นวงจรที่หมุนเวียนอย่างไม่รู้จบ^{๕๗} ไม่รู้จบหมุนเวียนตามเหตุปัจจัย

สรุป คนที่ไม่มีเป้าหมายชีวิต เป็นชีวิตที่ไร้จุดหมายในการเดินทางบนเส้นทางของชีวิต เป็นชีวิตที่หลักลอย ล่องลอยหาที่ตั้งลง หาที่ปักหลักให้เป็นแหล่งพำนักชีวิตให้เป็นปีกแผ่นมีได้ ในการสร้างทรัพย์ให้เป็นสุขในฐานของการมีที่ไร้ขีดจำกัด เพราะสุขภาพก็ดี ความรักก็ดี ความสุขและเงินก็ดีที่ไร้ขีดจำกัดก็เพราะว่าสิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้เพราะการกระทำของมนุษย์ ในความที่เป็นมนุษย์มีมันสมองที่เป็นฐานให้จิตใจทำหน้าที่คิด คิดแล้วทำ ทำแล้วคิด คิด ๆ ทำ ๆ เพราะความคิดเป็นสิ่งมหัศจรรย์ที่ผลิตความคิดอย่างไร้ขีดจำกัด ดังนั้นเมื่อมนุษย์คิดแล้วทำ จึงมีผลเกิดอย่างไร้ขีดจำกัด

^{๕๕} ชัยสิญธุ์ อนันต์สมบัติกุล, ๑๐ เส้นทางสร้างความรวย, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอล. ที. เพลส จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๖๖.

^{๕๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๘.

^{๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๘๗.

๒.๕.๔ ความคิดและจิตใจคือแหล่งกำเนิดความยากจนหรือความมั่งคั่ง

คนสองคนมองเห็นเหตุการณ์อย่างเดียวกัน คนหนึ่งมองเห็นภัยคุกคาม แต่อีกคนหนึ่งมองเห็นโอกาส หากได้รับโอกาสให้เข้าไปทำธุรกิจหนึ่ง จะสามารถเข้าถึงมันได้หลายช่องทาง วิธีแรกอาจจะโดดลงไปเลย โดยไม่หาข้อมูลเสียก่อน เพราะมันแต่อยากรวยเพียงประการเดียว แล้วอาจจะกระโดดเข้าสู่สถานการณ์ที่เลวร้ายมากและเสียเงินมหาศาล หรืออาจจะพบว่าธุรกิจที่พบมันเข้าไปอาจคิดออกกว่าคนในคว่ำของดีไปหมดแล้ว และมันฟังดูดีเกินจริง ดังนั้นจึงปล่อยให้โอกาสผ่านไป อีกฉากหนึ่งก็คือ เนื่องจากมีความมั่นใจในตัวเอง จึงศึกษามันอย่างละเอียด แล้วก็ตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล วิธีการที่วิเคราะห์มันขึ้นอยู่กับพื้นฐานของระบบความคิดและจิตใจทั้งหมด ว่าคาดหวังอะไรจากชีวิต ในบรรดาเครื่องมือทั้งหมดที่ใช้เพื่อทำให้เกิดความมั่งคั่งขึ้นจริง ความคิดและจิตใจคือเครื่องมืออันทรงพลัง น่าเสียดายที่คนส่วนมากในสังคม เจ็บป่วย ถังแตกและไม่มีความสุข หาเลี้ยงชีวิตไปอย่างเศร้าเหงาเจียม พวกเขาทำงานหนักไปวัน ๆ หนึ่งตามคำสั่งอย่างที่ถูกคาดหวังให้ทำ พวกเขาไม่รู้ว่าจะคิดอย่างไร เพราะพวกเขาถูกบอกว่าจะคิดอย่างไรมาเป็นเวลานาน จึงไม่รู้ว่าจะคิดอย่างไร ต้องสามารถคิดในเชิงวิพากษ์หรือคิดที่แตกต่างจากสิ่งที่เห็นจนเคยชิน ซึ่งเป็นสิ่งที่คนส่วนมากไม่สามารถทำได้ สาเหตุที่คนส่วนใหญ่ใช้ชีวิตอย่างสิ้นหวัง ก็เพราะพวกเขาไม่มีความสามารถในเรื่องการวิเคราะห์จนหยั่งรู้ จงสงสัยสิ่งที่อ่านหรือได้ยินมา วิเคราะห์ว่าเหตุใดคนกลุ่มใหญ่จึงคิดอย่างที่เป็นอย่างนี้ และก็นึกที่แตกต่างออกไป^{๕๘} นำเอาสิ่งที่ปรากฏในปัจจุบันมาวิเคราะห์ สมมองของมนุษย์ที่พรวามและไม่เห็นภาพรวม ในระดับจิตใต้สำนึกหากเราเชื่อว่า เราไม่มีค่าพอหรือไม่คู่ควรกับสิ่งที่เราจะได้ จิตใต้สำนึกก็จะหาวิธีการต่าง ๆ นานาที่เราจะไม่ได้สิ่งนั้น แต่หากมันเชื่อว่าเรามีค่าพอและคู่ควรกับสิ่งนั้น ๆ มันก็จะทำทุกวิถีทางที่เราได้สิ่งนั้น ๆ มา^{๕๙}

สรุป ถ้าเริ่มต้นที่บุคคล โดยให้บุคคลเป็นศูนย์กลาง บุคคลจะแวดล้อมไปด้วยสิ่งต่าง ๆ มากมาย เช่นเดียวกัน ดวงอาทิตย์เป็นศูนย์กลางของระบบสุริยะ มีดาวเคราะห์เป็นบริวาร ในระดับโครงสร้างพลังงานของอะตอม ก็จะเรียงระดับพลังงานเป็นชั้น ๆ อะตอมเป็นอนุภาคเล็ก ๆ ที่เป็นองค์ประกอบของธาตุทุกชนิด อะตอมของธาตุใด ๆ จะมีลักษณะเป็นทรงกลมซึ่งภายในจะมีนิวเคลียสเป็นแกนกลางและมีอนุภาคที่เล็กมากห่อหุ้มอยู่ซึ่งเรียกว่า อิเล็กตรอน อิเล็กตรอนวิ่งวนรอบนิวเคลียส ในตัวมนุษย์มีความคิดและจิตใจคือแหล่งกำเนิดความยากจนหรือความมั่งคั่ง ความคิดที่มีทัศนคติที่เป็นบวกต่อทรัพย์ ก็จะแสวงหาทรัพย์ ดึงดูดทรัพย์เข้ามาตามความต้องการ เป็นความคิดที่บ่มเพาะความมั่งคั่ง ความคิดที่มีทัศนคติที่เป็นลบต่อทรัพย์ ก็จะผลักทรัพย์ออกไป ถึงแม้จะมีความต้องการหรือไม่มีความต้องการ เป็นที่มาของความขาดแคลน ส่งผลให้เป็นเหตุแห่งความยากจนและอับจน

^{๕๘} ชัยสิมูฐ์ อนันต์สมบัติกุล, ๑๐ เส้นทางสร้างความรวย, หน้า ๙๑-๙๒.

^{๕๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๗-๙๘.

๒.๕.๕ ตนถึอำเนิตมาจากความคิดในใจตน คิดอย่างไรก็จะเป็นอย่งนั้น

คิดอย่งไรเราก็จะเป็นอย่งนั้น พวกเราต่างถึอำเนิตมาจากความคิดในใจตนด้วยกัน ทั้งสิ้น และโลกของเราจะเป็นอย่งไรก็ขึ้นอยู่กับสิ่งที่เราคิดอยู่ในใจ ชีวิตคือภาพสะท้อนของความคิดที่มีอยู่ในใจ นี้ไม่ใช่เรื่องมงายและไม่ได้เป็นเพียงแค่นวความคิดเห็นเท่านั้น แต่มันคือหลักความจริงที่หนักแน่นและพิสูจนได้ จิตมีองค้ประกอบสำคัญอยู่ ๒ ส่วนคือ จิตรู้สำนึกและจิตใต้สำนึก ซึ่งต่างฝ่ายต่างมีศักยภาพและจุดอ่อนที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง จิตรู้สำนึก คือ ความคิดส่วนที่รับรู้ได้ขณะกำลังตื่นอยู่ ใช้จิตรู้สำนึกเพื่อคิดอ่านและคิดหาเหตุผลในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งมีความสามารถในการประมวลข้อมูลข่าวสาร เป็นความคิดส่วนที่ใช้ในการประเมินปัญหาและควบคุมการกระทำที่อยู่ภายใต้อำนาจจิตใจ จิตรู้สำนึกคือความคิดส่วนที่ใช้ในการตัดสินใจ จิตรู้สำนึกช่วยให้คำนึงถึงหลักเหตุผลและชั่งน้ำหนักข้อดีข้อเสียเพื่อประเมินทางเลือกต่าง ๆ พุดง่าย ๆ ก็คือ จิตรู้สำนึกมีหน้าที่คิดทุกเรื่องที่ได้รับรู้ได้ ขณะกำลังรู้ตัวอยู่ จิตใต้สำนึกจะคอยควบคุมร่างกายให้ยังคงทำงานแบบนอกอำนาจจิตใจอยู่ต่อไป การหายใจ การเผาผลาญอาหารภายในเซลล์ การไหลเวียนโลหิต และการดูแลรักษาของเหลวสำคัญ ๆ คืองานบางอย่างที่ร่างกายต้องกระทำอย่างต่อเนื่องด้วยความเที่ยงตรงชนิดผิดพลาดไม่ได้ภายใต้การกำกับดูแลของจิตใต้สำนึก ซึ่งจะรู้ดีถึงส่วนผสมอันลงตัวของสารเคมีและฮอร์โมนที่ใช้ในการผลิตเป็นเส้นผม ตา หู เล็บ ฟัน โยประสาท หรือแม้กระทั่งมันสมอง จิตรู้สำนึกและจิตใต้สำนึกมีบทบาทหน้าที่ในชีวิตที่แตกต่างกันอย่งสิ้นเชิง การแสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะบางประการที่มีอยู่ในองค้ประกอบทางความคิดทั้ง ๒ ส่วนนี้ดังตารางที่ ๔

ตารางที่ ๔ วิธีแห่งจิตใจในบริบทจิตรู้สำนึกและจิตใต้สำนึก

จิตรู้สำนึก		จิตใต้สำนึก	
๑.	พฤติกรรมภายใต้อำนาจจิตใจ	๑.	พฤติกรรมภายนอกอำนาจจิตใจ
๒.	การคิดอ่านด้วยสติปัญญา	๒.	ความรู้สึกและอารมณ์
๓.	การตัดสินใจ	๓.	การใช้พลังจิต
๔.	การคิดอ่านโดยใช้หลักเหตุผล	๔.	การปรับเปลี่ยนสิ่งต่าง ๆ ให้กลายเป็นจริงขึ้นมา
๕.	ความรู้สึกจากประสาทสัมผัสทั้งห้า	๕.	การเชื่อมโยงเข้ากับสติปัญญาได้อย่างไม่รู้จบ

ที่มา: วิกเตอร์ บ็อค, เรียบเรียงโดย วุฒินันท์ ชมพู

จิตทั้ง ๒ ส่วนนี้จะรับใช้เป็นอย่างดีด้วยการทำหน้าที่ร่วมกันแต่ละส่วนต่างมีข้อจำกัดในตัวมันเอง แต่ที่น่าสนใจคือทั้งคู่ช่วยอุดช่องว่างให้แกกันและกัน สิ่งที่จิตใต้สำนึกทำไม่ได้จะตกเป็นหน้าที่ของจิตรู้สำนึกและอะไรที่จิตรู้สำนึกทำไม่ได้ จิตใต้สำนึกจะรับมาเป็นหน้าที่ของมันเอง^{๖๐}

^{๖๐} วิกเตอร์ บ็อค, วิธีเอาชนะทุกอุปสรรคและทุกปัญหาการเงิน, แปลและเรียบเรียงโดย วุฒินันท์ ชมพู, พิมพ์ครั้งแรก, (นนทบุรี: สำนักพิมพ์ BEE MEDIA Self-development, ๒๕๖๑). หน้า ๔๑-๔๓.

หนึ่งในผลสรุปข้อสำคัญของ Wiseman คือ “คนโชคดียาคาดหมายว่าตนเองจะโชคดี” เมื่อความคาดหมายเราสูง เราจะ “ตั้งตูด” สิ่งที่มีนัยตรงกับความคาดหมายของเราเข้ามา กฎแห่งความคาดหมาย “สิ่งที่คาดหมายด้วยความมั่นใจ จะกลายเป็นคำทำนายที่เป็นจริงด้วยตัวของมันเอง”

จงรู้อย่างชัดเจนว่าตนเองต้องการอะไร (Be Very Clear on What You Want) “โชค” จะเพิ่มขึ้นหลายเท่าในทันที ถ้าเพียงแค่รู้ว่าต้องการอะไร เป็นความจริงที่ว่า “โชคดี” จะไม่ค่อยมาเยือนคนที่ไม่รู้ว่าจะตนเองต้องการอะไรหรือไม่แน่ใจว่าอยากได้แบบไหน เหตุผลง่าย ๆ จิตใต้สำนึกไม่มีเป้าหมายให้โดน อาจมีโอกาสดี ๆ เข้ามาจ่ออยู่ตรงหน้าแล้ว แต่นึกไม่ถึงหรือไม่รู้ว่า เป็น “โชค” โชคดีนั้นก็ผ่านเขาไปหาคนอื่น ลองเปรียบเทียบจิตใต้สำนึกเหมือนกับคนขับรถผู้ซื้อสัตย์ที่พร้อมจะรับคำสั่งให้พาเราไปถึงจุดหมายที่ต้องการตลอดเวลาอย่างจงรักภักดี ถ้าเรามีเป้าหมายที่ชัดเจนให้กับคนขับรถ เราก็จะได้สิ่งที่ต้องการง่ายขึ้น ไปถึงที่หมายได้เร็วขึ้น ปัญหาก็คือ คนส่วนใหญ่ชอบไปทำให้จิตใต้สำนึกปั่นป่วน เพราะความไม่รู้อย่างชัดเจนว่าต้องการอะไร คล้าย ๆ กับว่าขึ้นรถแล้วบอกคนขับรถว่าให้ไปสยามสแควร์ ขับไปสักพักก็บอกว่าจะไปสนามบิน ต้องเปลี่ยนทิศทาง ขับไปได้อีกหน่อยก็เปลี่ยนคำสั่ง บอกว่าจะไปอนุสาวรีย์ชัยสมรภูมิ ทำแบบนี้ก็ไม่มีวันถึงเป้าหมาย เมื่อรู้อย่างชัดเจนว่า ต้องการอะไร จากชีวิต และกำลังเดินเข้าเป้าหมายไหน จะมีปรากฏการณ์มหัศจรรย์ เหมือนว่า “ฟ้า” “สิ่งศักดิ์สิทธิ์” “จักรวาล” หรือ “พระเจ้า” จะส่งคนหรือสถานการณ์มาช่วยอย่างสม่าเสมอ นั่นเป็นเพราะสิ่งหนึ่งที่มนุษย์ทุกคนมีในระบบประสาทของเรา ซึ่งนักจิตวิทยาเรียกว่า Reticular Activating System เป็นระบบที่ทำให้จิตใต้สำนึกของเรา ตื่นตัว กับสิ่งที่จะมาช่วยให้ เราบรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น ระบบ Reticular Activating System นี้เป็นเหตุผลที่ว่า ทำไมบางครั้งเมื่อตัดสินใจอย่างชัดเจนว่าเราอยากได้สิ่งของอะไรบางอย่าง เช่น รถยี่ห้อใดยี่ห้อหนึ่ง เราก็จะสังเกตเห็นมันอยู่บนท้องถนนตลอดเวลา เพราะว่าเรา ตื่นตัว กับมันมากขึ้น เป็นเพราะตื่นตัวกับโอกาสต่าง ๆ ที่ถูกส่งเข้ามา เพื่อจะช่วยให้ถึงเป้าหมายได้ คิดและพูดในสิ่งที่ต้องการอย่างสม่าเสมอ ยิ่งคิดและพูดในสิ่งที่ต้องการในสิ่งที่อยากเป็นมากเท่าไร สิ่งนั้นยังเป็นจริงเร็วขึ้นเท่านั้น อย่าคิดหรือพูดถึงในสิ่งที่ไม่ต้องการ “ความเข้าใจในความปรารถนาที่แท้จริงของตนเองนั้น เป็นกุญแจสำคัญในการเล็งเห็นสถานการณ์ที่เอื้ออำนวย และ ดึง โชคดีออกมาให้มากที่สุด” โรเบิร์ต แอนโธนี่ (นักจิตวิทยาความสำเร็จ)^{๖๑}

สรุป คิดอย่างไรก็จะเป็นอย่างนั้น เพราะใจเป็นประธาน ใจเป็นหัวหน้า ใจมีความคิดที่ยิ่งใหญ่ สุขทุกข้ออยู่ที่ใจ ในการดำเนินชีวิต เมื่ออยากประสบความสำเร็จในเรื่องใด ต้องตั้งเป้าหมายให้สมควรแก่ฐานะ ให้จิตใจตั้งมั่นไว้ที่ผลสำเร็จและปฏิบัติตาม ตนถือกำเนิดมาจากความคิดในใจตน คือ ชีวิตคนทุกอย่างอยู่ที่ใจ ถ้าจับหลักนี้ได้ ชีวิตก็จะมีทั้งทรัพย์สินภายใน ทรัพย์สินภายนอกและความสุข

^{๖๑} บัณฑิต อึ้งรังษี, กฎแห่งความโชคดี, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://teetwoblog.webs.com/theluckiestman.pdf> [๑๕ มกราคม ๖๑].

๒.๕.๖ สร้างทรัพย์ให้เป็นสุขด้วยกฎความมั่งคั่งเชิงจิตวิญญาณ ๗ ข้อ

เรามีชีวิตอย่างที่เราต้องการได้ ถ้าเรามีความเพียรพยายามและมีความรักที่จะเป็นอย่างที่อยากเป็น ไม่ต้องรอโอกาสหรือโชคชะตา ถ้าอยากคว้าความสำเร็จสิ่งที่ต้องการก็คือความมุ่งมั่น ชีวิตมีความสำเร็จได้ ก็ต่อเมื่อเราสามารถดูแลจัดการชีวิตให้มีความสุขอย่างสมดุลพอเหมาะ ทั้งในด้านการงาน ครอบครัว และหัวใจ มันจะไม่ใช่ความสำเร็จได้เลย หากสิ่งที่เราบรรลุได้นั้นเป็นแค่ด้านเดียวในเรื่องหน้าที่การงาน แต่ชีวิตด้านอื่น ๆ ล้มเหลว เราใช้วิธีการต่าง ๆ กับชีวิตได้ อาจทดลอง อาจเปลี่ยนแปลง ไม่มีหลักเกณฑ์เดียวกับการใช้ชีวิต แต่สิ่งหนึ่งซึ่งควรยึดมั่นไม่มีวันเปลี่ยนคือ หลักการของชีวิตเรา รู้ตัวรู้ตนอยู่เสมอ รู้ว่าไม่เก่ง ก็ต้องเรียนเพิ่มเติม รู้ว่าไม่สุขภาพ ก็อย่าก้าวร้าวคนอื่น รู้ว่าเกลียดเขา ก็อย่าเบียดเบียนเขา รู้ว่ามีข้อด้อย ก็ต้องปรับปรุงให้ดี รู้ว่าบางอย่างยาก ก็ต้องเพิ่มพยายาม รู้ว่าเริ่มจะท้อ ก็รีบให้กำลังใจตนเอง มุ่งมั่นตั้งใจ ทำทุกวันให้ดีที่สุดเสมอ เพื่อว่าแม้มีอะไรผิดพลาด อย่างน้อยเราก็จะได้ไม่ผิดหวังมาก เพราะรู้ว่าเราได้พยายามทำอย่างเต็มที่ ถ้าเราเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ตลอดเวลา ชีวิตก็มีแต่จะก้าวไปข้างหน้า ไม่มีวันถอยหลังแน่นอน^{๖๒} จิตใต้สำนึกเป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในของคนเรา จิตใต้สำนึกเกิดจากแรงปรารถนาของจิตใจ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งจิตใต้สำนึกจะมีการตอบสนองความรู้สึกเฉียบพลันหรือความกลัว จิตใต้สำนึกสามารถนำความสุขหรือความทุกข์มาสู่ตัวเราตามที่เรากำลังนึกคิด หรืออาจนำไปสู่ความสิ้นหวัง ความทุกข์ใจ ต้องการอะไรสำหรับชีวิต ความสุข ความสมหวัง ความสำเร็จ ความร่ำรวย ความมั่งคั่ง เมื่อคิดว่าอยากจะเป็นต้องเชื่อว่าจะได้เป็น ตั้งใจนึกคิดเกิดจากส่วนลึกของจิตใต้สำนึกที่ดี ความปรารถนาในจิตใต้สำนึกจะแปรเปลี่ยนเป็นศรัทธาที่มั่นคง ความปรารถนาสามารถเปลี่ยนเป็นเงินทองหรือสิ่งของอื่น ๆ ได้ต้องใช้พลังจิตใต้สำนึก แต่พลังจิตใต้สำนึกไม่สามารถสร้างความสำเร็จหรือร่ำรวยได้ ต้องมีพลังเป็นแรงกระตุ้นทุกอย่างจึงจะสำเร็จได้^{๖๓} พลังจิตใต้สำนึกมีพลังเป็นแรงกระตุ้น ในเรื่องสุขภาพที่ดีและพลังจิตใต้สำนึกสามารถสร้างความมั่งคั่งได้อย่างมหัศจรรย์ หนังสือเรื่องสุขภาพดีและมั่งคั่งด้วยพลังจิตมหัศจรรย์ได้กล่าวถึง ในส่วนที่เป็นแก่นว่า กายและจิต คือแก่นที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของสิ่งมีชีวิต หากแต่กายเป็นสิ่งที่เปราะบางสามารถมองเห็นได้ จับต้องได้ ส่วนจิตหรือวิญญาณนั้นเป็นนามธรรม ไม่สามารถสัมผัสถึงรูป รส กลิ่น เสียง หรือรู้สึกได้จากผิวหนัง แต่จิตวิญญาณนั้นสามารถรับรู้และรู้สึกได้จากความเชื่อในความมีอยู่หรืออาจสัมผัสได้จาก พลังที่ขับเคลื่อนอยู่ภายใน บางอย่างที่ยังบอกให้สามารถรับรู้และรู้สึกได้^{๖๔}

^{๖๒} สหวิสต์, สูตรสร้างความสำเร็จเคล็ดลับพัฒนาตนเอง, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทไพลินบุ๊คเนต จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๙๙-๑๐๐.

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗-๑๘.

^{๖๔} Byron Gentry, D.C. with Mary Gentry, สุขภาพดีและมั่งคั่งด้วยพลังจิตมหัศจรรย์, แปลโดย ศิริรินทร์ ไพบรรัตน์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วันเวสต์, ๒๕๔๖). หน้า ๓๓.

สิ่งใดก็ตามที่อยู่ในจิตสำนึก (Consciousness) ของเรา สิ่งนั้นจะถูกแปลงสภาพให้กลายเป็นสิ่งแวดล้อม ดังนั้น หากปรารถนาที่จะมีความมั่งคั่ง ก่อนอื่นเราจะต้องมีความมั่งคั่งเชิงจิตวิญญาณเสียก่อน และต่อไปนี้เป็น กฎความมั่งคั่งเชิงจิตวิญญาณ ๗ ข้อ ที่จะต้องใช้มันเพื่อนำความมั่งคั่งที่ยั่งยืนมาสู่ชีวิต ลำดับกฎทั้ง ๗ ข้อ ได้ดังต่อไปนี้

กฎข้อที่ ๑ จิตสำนึกแห่งความมั่งคั่ง

ต้องเติมจิตสำนึกหรือระบบความคิดด้วยความมั่งคั่ง ไม่ใช่ที่หลงเหลือสำหรับความขาดแคลนแม้แต่เล็กน้อย ต้องเรียนรู้ที่จะหาสิ่งที่ดีที่สุดให้กับชีวิตในทุก ๆ ด้าน เราต้องรับรู้และรู้สึกให้ได้ว่ามีสิ่งดี ๆ อยู่ในโลกนี้อีกมากมายที่เราสามารถไขว่คว้ามาได้ เราจะต้องหาความเบิกบานในความหรรษาของสิ่งต่าง ๆ ที่โลกนี้มีให้ จงอย่าอยู่ถ่อมตัว ยกเว้นว่าต้องการให้ชีวิตเป็นเช่นนั้นจริง ๆ

กฎข้อที่ ๒ กฎสุญญากาศแห่งความมั่งคั่ง

จักรวาลใส่ของดี ๆ ในมือไม่ได้หากยังกำอะไรรออยู่แน่น ธรรมชาติของโลกจะไม่ยอมปล่อยให้สภาพสุญญากาศคงอยู่ตลอดไป มันต้องหาอะไรเข้ามาทดแทน หากสมองยังคงเต็มไปด้วยขยะอาหารดี ๆ สำหรับสมองก็ไม่สามารถถูกเข้ามาแทนที่ได้ หากโต๊ะยังคงเต็มแน่นไปด้วยกระดาษที่ไร้สาระ ความมีสาระก็ไม่อาจจะถูกนำมาวางแทนที่ได้ ทำนองเดียวกัน หากยังคงเก็บของเก่า ๆ ไร้คุณค่าเอาไว้ ของใหม่ ๆ ที่มีค่าก็ไม่อาจถูกนำเข้ามาแทนที่ได้ หนทางที่รวดเร็วที่สุดที่จะสร้างความมั่งคั่งให้แก่ชีวิต ก็คือ รีบสร้างสภาพสุญญากาศขึ้นมาทันที

กฎข้อที่ ๓ กฎการไหลเวียนแห่งความมั่งคั่ง

จงให้บางสิ่งที่เราครอบครองออกไปด้วยความเต็มใจ เพื่อได้รับบางสิ่งที่เราปรารถนา หากเราอยากให้ผู้อื่นไหว้เรา เราก็ต้องไหว้ก่อน หากเราอยากได้อะไรจากใคร เราต้องให้ออกไปก่อน นี่เป็นปรัชญาของกฎการไหลเวียนแห่งความมั่งคั่ง และสิ่งที่เราจะได้รับกลับคืนนั้น มีปริมาณหลายร้อยเท่าพันเท่าทวี แต่มันอาจจะไม่ได้ไหลเวียนกลับมาในรูปเดิมที่เราให้ออกไปก็ได้ ในแง่พลังงานเชิงจิตวิญญาณนั้น เราสามารถมองความมั่งคั่งเสมือนแม่น้ำที่ไหลอย่างรวดเร็ว มันไม่เคยหยุดนิ่ง มันเคลื่อนไหวและปลดปล่อยพลังงานของมันอยู่เสมอ และปรับระดับให้สมดุลตลอดเวลา

กฎข้อที่ ๔ กฎการสร้างภาพในใจแห่งความมั่งคั่ง

ต้องมองเห็นความมั่งคั่งในใจก่อน เช่นเดียวกับความสำเร็จอื่น ๆ ความมั่งคั่งจะต้องถูกสร้างขึ้นในใจก่อน เมื่อสร้างภาพสิ่งต่าง ๆ ขึ้นในใจ มันเป็นการ (ที่คุณ) โปรแกรมจิตใต้สำนึก เพื่อทำให้มันเกิดขึ้นเป็นรูปธรรมในโลกแห่งความเป็นจริง

กฎข้อที่ ๕ กฎการสร้างสรรคแห่งความมั่งคั่ง

มนุษย์สามารถแปลงสิ่งที่ต้องการได้จากอากาศผ่าน ไอเดีย วิสัยทัศน์และจินตนาการ สสารมีอยู่ในอากาศทุกหนทุกแห่ง ที่สำคัญก็คือ มันตอบสนองต่อความคิดและจิตใจของมนุษย์ และ

มันถูกก่อรูปขึ้นมาจากความคิดของเรา จะไม่มีวันมีไอเดียที่ไม่สามารถถูกแปลงมาเป็นสิ่งที่จับต้องได้ [หากไร้ซึ่งศรัทธา] ศรัทธาคือกุญแจสำคัญในการแปลงพลังแห่งธรรมชาติให้กลายเป็นสิ่งที่ต้องการ

กฎข้อที่ ๕ กฎแห่งการให้ ๑๐% ของรายได้

จักรวาลต้องได้คืน ๑๐% เสมอ เมื่อให้ออกไป ๑๐% มันอาจกลับคืนมาสู่นิรूपของเงิน หรือสิ่งอื่นใดก็ตามที่เป็นประโยชน์ ดังนั้น จงตัดสินใจทำเสียตั้งแต่บัดนี้ แล้วรอคอยสังเกตผลลัพธ์ของมัน จงเชื่อว่าชีวิตจะดีขึ้นเรื่อย ๆ

กฎข้อที่ ๗ กฎแห่งการอโหสิกรรม

หากไม่สามารถยกโทษหรืออโหสิกรรมได้ ก็จะไม่สามารถยอมรับความอุดมสมบูรณ์ได้ การให้อภัยหรืออโหสิกรรม เป็นการกระทำที่ยิ่งใหญ่มาก มันเป็นการนำเอากฎสุญญากาศมาใช้ ปลดปล่อยพลังงานลบทิ้งไป เหลือพื้นที่ว่างเปล่าในจิตใจ ให้แต่สิ่งที่เป็นบวกเข้ามาแทนที่ การอโหสิกรรมหรือการให้อภัยสม่ำเสมอ จะทำให้จิตใจปลอดโปร่งจากพลังงานลบที่ฝังอยู่ในความทรงจำ พลังงานเหล่านั้นนอกจากฝังตัวอยู่ในสมอง มันยังฝังอยู่ในเซลล์ที่อยู่ตามส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย มันจะทำให้เจ็บป่วยเป็นโรคร้ายอย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เมื่อปลดปล่อยมันไปทุกวัน ๆ แล้วอย่างจงใจ สุขภาพกายและใจก็จะแข็งแรงขึ้นเรื่อย ๆ จงจำไว้ว่า “ความยากจนคือบาป” เราไม่ได้เกิดมาเพื่อยากจน แม้เราจะเชื่อว่าเราทำบาปกรรมมามากมายในชาติก่อน ๆ ซึ่งทำให้เราต้องอัปจนในชาตินี้ แต่เราก็มีทางแก้ด้วยการปฏิบัติของเรา ทั้งกายและใจ เราต้องไม่ยอมปล่อยให้บาปเหล่านั้นอยู่กับเราต่อไป เราจะต้องกำจัดมันให้หมดไปในชาตินี้ให้จงได้ มันเป็นความสูงส่งเชิงจิตวิญญาณที่จะแสวงหาความมั่งคั่งและอุดมสมบูรณ์ มันเป็นสิ่งที่ถูกต้องที่จะต้องทำให้ชีวิตรุ่งเรืองไม่มีเหตุผลใด ๆ ที่จะยอมปล่อยให้พลังแห่งบาปครอบงำอีกต่อไป ความมั่งคั่งหมายถึง ความร่ำรวยในทุกสิ่ง ไม่ว่าจะเป็น บุญ จิตวิญญาณ เงินทอง สุขภาพ ความสัมพันธ์ ความเป็นอยู่ที่ดี เวลา และทุกสิ่ง ทุกอย่างที่เป็นความดีงาม จักรวาลมีทุกสิ่งที่ดีงามอยู่พร้อมเสมอ จงเปิดรับมันด้วยใจที่ปลอดโปร่ง^{๖๔}

สรุป คำว่ากฎธรรมชาติเป็นการบอกความหมายว่าเป็นสิ่งที่จะเกิดขึ้นอย่างแน่นอน กฎแห่งความมั่งคั่งเชิงจิตวิญญาณ ๗ ข้อ หากนำไปใช้ก็จะปรากฏเป็นผลตามกฎอันเป็นที่แน่นอน การทำตามกฎเป็นเหมือนกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ ที่ว่าด้วยกฎแห่งเหตุและผล เช่นเดียวกับการกระทำก็เป็นไปตามกฎแห่งเหตุและผล ดังนั้นความมั่งคั่งอันหมายถึง ความร่ำรวยในทุกสิ่ง ไม่ว่าจะเป็น บุญ จิตวิญญาณ เงินทอง สุขภาพ ความสัมพันธ์ ความเป็นอยู่ที่ดี เวลา และทุกสิ่ง ทุกอย่างที่เป็นความดีงาม เมื่อใจเปิดรับความมั่งคั่งด้วยใจที่ปลอดโปร่ง แล้วลงมือทำเพื่อให้ได้สิ่งที่ตรงตามความหมายของความมั่งคั่งตามนัยที่กล่าวมา การกระทำเป็นเหตุให้เกิดผล ผลที่เกิดขึ้นจะไม่บิดพลิ้ว เพราะสิ่งที่ดำเนินไป เป็นไปตามกฎ นั่นคือ ต้องการสิ่งใด ทำสิ่งใด ก็จะได้รับผล ตามเหตุที่ทำอันเป็นที่แน่นอน

^{๖๔} ชัยสิริวัณณ อนุตตสมบัติกุล, ๑๐ เส้นทางสร้าง ความรวย, หน้า ๑๑๗-๑๔๔.

๒.๖ สรุป

ความหมายของทรัพย์และความสุข ในการเกิดความหมายของทรัพย์ จากการแปรเปลี่ยน สถานภาพของวัตถุสิ่งของ สะท้อนแปลความหมายหรือคำจำกัดความในนิยามตามลักษณะเฉพาะของแต่ละศาสตร์ต่อการนำไปใช้ศึกษาหรือใช้ประโยชน์อื่น ๆ และความทุกข์คือ ภาวะความรู้สึกที่ได้รับว่า สุข คำว่าทุกข์คือ คำที่เป็นกลาง ๆ แทนความรู้สึก จะเป็นความสุขเมื่อความรู้สึกเชื่อมต่อกับความหมายใดความหมายหนึ่ง โดยความรู้สึกนั้นรู้สึกสัมผัสได้ ทางกาย (และ/หรือ) ทางใจ ในความเป็นสังขารธรรมสรรพสิ่งที่เกิดขึ้นดำรงอยู่ในท่ามกลางอากาศธาตุไม่มีประจุของอตตะสภาพใด ๆ ที่โดดเด่นด้วยตัวเอง สรรพธาตุล้วนสัมพันธ์ถึงกันและกัน ร่างกายที่ดำรงชีพบนพื้นโลกใบนี้ ได้รับการเกื้อหนุนชีพด้วยอรรถประโยชน์จากธาตุอันเป็นทรัพย์ให้ดำรงชีวิตอยู่ได้บนพื้นโลกใบนี้ ตามสังขารธรรมร่างกายของมนุษย์ จำเป็นต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติในการดำรงชีพ เวทนาในร่างกายทั้งเวทนากายและเวทนาใจต่างก็ล้วนต้องการความรู้สึกที่เป็นสุข มนุษย์จึงแสวงหาสิ่งที่น่าสนใจซึ่งความสุข ทรัพย์จึงหนุนร่างกายให้ได้รับความสุขจากปัจจัยสี่และสิ่งอำนวยความสะดวกอื่น ๆ ที่มีเงินเป็นตัวแทนทรัพย์ที่มีเงินเป็นจุดรวมทรัพย์ ที่มีเงินเป็นตัวแสดงมูลค่าแลกเปลี่ยนทรัพย์ในรูปแบบอื่น ๆ ดังนั้นทรัพย์จึงมีความหมายไปตามการจำกัดความของแต่ละศาสตร์ แม้กระทั่งความหมายของความสุขก็แปรไปตามความรู้สึกและแปลความหมายไปตามการจำกัดความของแต่ละศาสตร์เฉกเช่นเดียวกันกับทรัพย์ แนวคิดเรื่องทรัพย์ที่สร้างความสุขให้แก่ชีวิตตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ เป็นแนวคิดที่แสดงถึงการขยายความต้องการทรัพย์ ในความต้องการตามสัญชาตญาณของชีวิต ทรัพย์ในความสัมพันธ์กับ ร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ เมื่อนำมาใช้อุปโลก บริโภค จึงมีอรรถประโยชน์เข้ามาาร่วมด้วย ทรัพย์ถ้านำมาเป็นเศรษฐกิจทรัพย์ จะต้องเป็นวัตถุที่ไม่ใช่มนุษย์ ทำด้วยแรงงานมนุษย์ ใช้บำบัดความต้องการของมนุษย์ได้ หรือช่วยในการผลิตสิ่งที่มีมนุษย์ต้องการได้และมีมูลค่าในการแลกเปลี่ยน หากขาดคุณสมบัติดังกล่าวนี้ไป แม้แต่เพียงข้อเดียวก็ไม่ถือว่าเป็นเศรษฐกิจทรัพย์ ความเก่ง ความมีทักษะ ความรู้ ไม่ใช่เศรษฐกิจทรัพย์ เป็นเพียงเครื่องแสดงประสิทธิภาพของแรงงาน เงินตราไม่ใช่เศรษฐกิจทรัพย์ แต่เป็นตัวแทนของเศรษฐกิจทรัพย์

การสร้างทรัพย์ให้เป็นสุขในวิถีโลกยุคใหม่ตามแนวทางศาสตร์สมัยใหม่ เป็นการสร้างทรัพย์ให้เป็นสุขโดยปรับชีวิตในวิถีโลกยุคใหม่ด้วยศาสตร์พอเพียง วางรากฐานชีวิตให้เป็นสุขในปัจจุบันสัมพันธ์ถึงอนาคต โดยสร้างทรัพย์ด้วยวิถีอ้อมทรัพย์รองรับอนาคตที่กำลังเคลื่อนสู่โลกยุคใหม่ไปเรื่อย ๆ ตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก สร้างทรัพย์ให้เป็นสุขในฐานะของการมีที่ไว้ขีดจำกัดความคิดและจิตใจคือแหล่งกำเนิดความยากจนหรือความมั่งคั่ง คิดลบผลักดันทรัพย์ให้ออกไป คิดบวกดึงดูดทรัพย์เข้ามา สร้างทรัพย์ให้เป็นสุขด้วยการทำตามกฎความมั่งคั่งเชิงจิตวิญญาณ ๗ ข้อ เมื่อลงมือทำแล้วเป็นเหตุให้เกิดผลอย่างไม่บิดพลิ้ว เพราะเหตุเท่ากับผลเสมอ ความสุขและทรัพย์เป็นของคุณ่โลกทุกยุคสมัย การได้มาซึ่งทรัพย์และสุขต้องทำให้ได้มาพร้อม ๆ กัน ชีวิตจึงจะมีทั้งทรัพย์พร้อมสุข

บทที่ ๓

พุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์และความสุข

พุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์และความสุขในบทที่ ๓ นี้ ผู้วิจัยจะศึกษาถึงทรัพย์และความสุขความเข้าใจต่อการมีคุณค่าในชีวิต แนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์และความสุขทางพระพุทธศาสนา ทรัพย์ความสัมพันธ์กับความทุกข์และความสุขในทางพระพุทธศาสนา พุทธธรรมที่เกี่ยวข้องในการสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข สร้างคุณค่าให้กับตนเองผานวิถีแห่งพุทธในวิถีชีวิตประจำวัน ความรู้ให้คู้คุณธรรมแห่งการให้สร้างสรรคทรัพย์และความสุขให้แก่ชีวิต เรียงตามลำดับของเนื้อหา ดังต่อไปนี้

- ๓.๑ ทรัพย์และความสุขความเข้าใจต่อการมีคุณค่าในชีวิต
- ๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์และความสุขทางพระพุทธศาสนา
- ๓.๓ ทรัพย์ความสัมพันธ์กับความทุกข์และความสุขในทางพระพุทธศาสนา
- ๓.๔ พุทธธรรมที่เกี่ยวข้องในการสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข
- ๓.๕ สร้างคุณค่าให้กับตนเองผานวิถีแห่งพุทธในวิถีชีวิตประจำวัน
- ๓.๖ ความรู้ให้คู้คุณธรรมแห่งการให้สร้างสรรคทรัพย์และความสุขให้แก่ชีวิต

๓.๑ ทรัพย์และความสุขความเข้าใจต่อการมีคุณค่าในชีวิต

๓.๑.๑ ความเข้าใจต่อคุณค่าของความรวย ความจน

บุคคลมีพฤติกรรมแสดงออกผ่านกิริยาอาการต่าง ๆ หรือผ่านทางกรกระทำเกิดมาจากเจตคติ เจตคติมาจากภาษาอังกฤษว่า Attitude ซึ่งเดิมใช้คำว่า ทศนคติ ต่อมาเปลี่ยนเป็น เจตคติ และในปัจจุบันจะใช้ว่า เจตคติ^๑ เจตคติ หมายถึง ท่าทีหรือความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง^๒ ทศนคติ หมายถึง แนวความคิดเห็น^๓ ทศนคติที่หมายถึงความคิดเห็นในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า ทิฎฐิหรือทิฐิ ทิฐิเป็นคำมาจากภาษาบาลี ความหมายเดียวกับทฤษฎี ทฤษฎี หมายถึง ความเห็น^๔ การเข้าใจโลกและชีวิตจากการเกิดเจตคติหรือทศนคติ บางทีมันก่อให้เกิดบทรูปบางประการ จน

---

^๑ วงพัคตร์ ภูพันธ์ศรี และคณะ, จิตวิทยาพัฒนาการประยุกต์ทางการศึกษา PC ๑๙๓, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓), หน้า ๒๑๘.

^๒ ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (บริษัท ตรีพัฒนาอินเตอร์ปริน จำกัด, ๒๕๕๖), หน้า ๓๓๒.

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖๒.

^๔ อากีระ โคชิ, อุปนิสัยที่ ๙, ภาณูวังโส: บรรณาธิการ, พิมพ์ครั้งแรก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปราชญ์สยาม, ๒๕๕๐), หน้า ๓๙-๔๐.

กลายเป็นความเชื่อ เช่นว่า ความมั่งคั่งร่ำรวย ไม่ใช่ความสุขที่แท้จริงของมนุษย์ อยู่อย่างจน ๆ แต่มีศักดิ์ศรี ดีกว่าผู้ที่ร่ำรวยที่จิตใจหยาบช้า^๕ ความคิดเช่นนี้จะกลายเป็นมายาคติเมื่อมีการจินตนาการอาหารเลิศหรู ที่อยู่อาศัยใหญ่โต มีคนห้อมล้อมรอบตัว ในขณะที่เจ้าตัวยืนกุมแก้วสารพัดนึกไว้ในมือ^๖ และความคิดเช่นนี้ต่อความร่ำรวยจะหยาบช้าจะเป็นที่น่ารังเกียจก็ต่อเมื่อคนที่ร่ำรวยมหาศาลนั่งรถคันละ ๕๐๐ กว่าล้าน ไม่มีคุณธรรมแม้แต่ชนิด เป็นความจริงที่ปฏิเสธไม่ได้ว่า ชาวไร่ ชาวนา ที่ยากจนเงินทองเพียงจนภายนอก ถ้ามีคุณธรรมไม่ทำความชั่วด้วยกาย วาจา ใจ เป็นคนดีพอสมควรก็นับว่าเป็นคนมี [ทรัพย์] ได้เหมือนกัน ถ้ามีความดีมาก ๆ ก็เข้าขั้นมหาเศรษฐีคือ มหาเศรษฐีในทางธรรม ส่วนคนที่ร่ำรวยมหาศาลนั่งรถคันละ ๕๐๐ กว่าล้าน ถ้าไม่มีคุณธรรมแม้แต่ชนิดก็คือ คนจน^๗ ความคิดเช่นนี้เป็นคุณค่าทางจิตวิญญาณเป็นแนวความคิดที่ดึงมาทางคุณธรรมจำเป็นต้องคงคุณค่าไว้สำหรับโลกทุกยุคทุกสมัย ในบางความคิด ๆ กลับด้านว่า เงินไม่ใช่สิ่งสำคัญ ความสุขต่างหากที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต^๘ หรือคิดเชิงขัดแย้งว่า ถ้าให้เลือกระหว่าง ความสุขกับเงินขอเลือกที่จะมีความสุขมากกว่าที่จะเลือกเงิน ในโลกแห่งชีวิตจริงเรามีอิสระที่จะเลือกโดยไม่ต้องถูกบังคับที่จะต้องเลือก เพราะชีวิตเราไม่จำเป็นต้องเลือกระหว่างเงินกับความสุข เพราะเราสามารถมีเงินและมีความสุขไปได้พร้อม ๆ กัน^๙ ความสุขก่อให้เกิดแรงจูงใจในตัวมนุษย์ ๓ ด้านคือ ด้านที่ ๑ กามตัณหาคือ ต้องการ ด้านที่ ๒ ภวตัณหาคือ การดำรงอยู่ ด้านที่ ๓ วิภวตัณหาคือ ไม่ต้องการ^{๑๐} แรงจูงใจทั้ง ๓ ด้านนี้เป็นธรรมชาติที่อยู่ในตัวของมนุษย์ ก่อให้เกิดการบัญญัติ การแสวงหา มนุษย์แสวงหาตามความเชื่อแห่งตน แสวงหาชีวิตที่ดีตามความเชื่อแห่งตน แสวงหาความอิสรภาพ ความต้องการมีเสรีภาพในวิถีชีวิตแห่งตน ในการเสาะแสวงหาของทุกชีวิตมีที่มาจากความต้องการมีชีวิตที่มีความสุข การแสวงหาจะก่อคุณค่าให้แก่ชีวิตก็ต่อเมื่อมีความเข้าใจต่อการมีคุณค่าในชีวิต แต่การแสวงหาของชาวโลกส่วนใหญ่ก็หนีไม่พ้นในเรื่องของวัตถุอันเป็นทรัพย์ ดังนั้นปัจจัยสี่จึงเป็นปัจจัยที่สำคัญขั้นพื้นฐานสำหรับชีวิต ดังนี้

^๕ อภิชาติ เกรียงไกรวุฒิ, **IDEA BIG พลิกชีวิตสู่ความสำเร็จไร้ขีดจำกัด**, (กรุงเทพมหานคร: บริษัทคอนเซ็ปท์พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๖.

^๖ พรพรรณ จันทรภพ, **ยิ่งจ่ายยิ่งรวย**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: วิชั่นพีเพิลส์ จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๒-๑๓.

^๗ เสถียรพงษ์ วรรณปก, **จนทางโลกกับจนทางธรรม, พุทธศาสนา**, ปีที่ ๖๕ เล่มที่ ๓-๔ (สิงหาคม-พฤศจิกายน ๒๕๔๐): ๑๒๗.

^๘ พรพรรณ จันทรภพ, **ยิ่งจ่ายยิ่งรวย**, หน้า ๑๒-๑๓.

^๙ ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, **คู่มือเงินทองต้องวางแผน ตอนมนุษย์เงินเดือนก็มั่งคั่งได้**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เมจิกเพลส จำกัด, ๒๕๕๗), หน้า ๑๑๖.

^{๑๐} ส.ช. (ไทย) ๑๗/๑๐๓/๑๙๙.

๓.๑.๒ ปัจจัยสี่ความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์

ชีวิตที่เชื่อว่ายากแค้น คือ เทียบชีวิตของคนมั่งคั่ง ชีวิตของคนขัดสนก็เชื่อว่ายากแค้น เทียบชีวิตของคนมีทรัพย์ ชีวิตของคนไม่มีทรัพย์ก็เชื่อว่ายากแค้น^{๑๑} ภาชิตอีสานกล่าวว่า “ทุกข์เกินบ่อว่าดี มีเกินจ้งว่าพี่น้อง ลุงป้าเฒ่าว่าหลาน” ความมีนั้น [มี=รวย] นำความสุกกาย สบายใจมาให้ คนมีใคร ๆ ก็ยกย่องนับถือว่าเป็นญาติพี่น้องวงศ์วานว่านเครือ ไม่ใช่พี่น้องลูกหลานก็เรียกว่า เป็นพี่น้องลูกหลานของตน “มีเงินเว้าได้ มีไม้เอ็ดเฮือนงาม” เงินพระสงฆ์ท่านเรียกว่า จตุปัจจัย หรือปัจจัย ๔ มีเงินตัวเดียวต้องการของ ๔ อย่างได้ คือ อาหาร ผ้านุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยาแก้ไข้ คนมีเงินเรียกว่ามีของ ๔ อย่างนี้ด้วย มีอำนาจด้วย มีวาสนาด้วย มีบารมีด้วยและมีอะไร ๆ อีกหลายอย่างด้วย^{๑๒} ปัจจัยสี่ “คฤหัสถ์ผู้ครองเรือนเพียรทำเพื่อให้เกิดเครื่องนุ่งห่ม อาหาร ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค”^{๑๓} ปัจจัย หมายถึง ๑) เหตุที่ให้ผลเป็นไป, เหตุ, เครื่องหนุนให้เกิด ๒) ของสำหรับอาศัยใช้, เครื่องอาศัยของชีวิต, สิ่งจำเป็นสำหรับชีวิต^{๑๔} ปัจจัยสี่ หมายถึง สิ่งจำเป็นชีวิต, สิ่งจำเป็นเบื้องต้นของชีวิต, สิ่งที่ต้องอาศัยเลี้ยงอัตภาพ มีอยู่ ๔ ปัจจัย คือ ๑) จีวร (ผ้านุ่งห่ม) ๒) บิณฑบาต (อาหาร) ๓) เสนาสนะ (ที่อยู่อาศัย, ที่นั่งที่นอน) ๔) คิลานปัจจัยเภสัชบริขารหรือเภสัช (ยา, อุปกรณ์รักษาโรค)^{๑๕} เหล่านี้เป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานสำหรับมนุษยชาติ ใช้สำหรับบริโภคหรืออุปโภค จึงเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าปัจจัยที่ขาดไม่ได้ ในปัจจุบันสำหรับผู้ครองเรือนต้องการปัจจัยสี่ในความหมายที่มากกว่านี้ เหตุเพราะความต้องการเชื่อมต่อกันไปเรื่อย ๆ

ปัจจัยสี่เพียงเท่านั้นมนุษย์ก็จะมีชีวิตอยู่ได้อย่างเป็นธรรมชาติ เมื่อมีปัจจัยสี่ที่ไม่ต้องดิ้นรน ร้อนรนแสวงหา ชีวิตก็จะสงบลงได้ในฐานของความสุข ในยุคปัจจุบันใช้วิทยาการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกขึ้นมา สร้างวัตถุขึ้นมาแล้วเทียบค่าเป็นจำนวนเงิน ตีราคาตามความต้องการคือ ตัณหา

บทสรุปของปัจจัยสี่ เวลาหิวโหยจะรู้สึกถึงคุณค่าของอาหาร เวลาเจ็บป่วยทรมาณจะรู้สึกถึงความสำคัญของยา เวลาหนาวเหน็บจะรู้ซึ่งถึงความอ่อนนุ่ม ไออุ่นจากอารมณ์ที่จะให้ความอบอุ่น เวลาเป็นคนจรสุญเสียไร้ที่พึ่งพิงจะรู้ซึ่งถึงถิ่นพำนัก ปัจจัยสี่ถือว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญต่อการดำรงชีพ ปัจจุบันปัจจัยพื้นฐานที่จะนำมาซึ่งปัจจัยสี่ได้แก่ เงิน เวลา สุขภาพและทักษะอื่น ๆ มิติความจริงในโลกปัจจุบันความต้องการอื่น ๆ นอกเหนือปัจจัยสี่ถูกกำหนดบทบาทด้วยทองคำและเงินตรา

^{๑๑} วิมหา. (ไทย) ๑/๑๓๒/๑๔๑-๑๔๒.

^{๑๒} บวร เนตรหาญ, **คาถามหาเศรษฐี**, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.).

^{๑๓} อง.ทุก. (ไทย), ๒๐/๒/๕๙.

^{๑๔} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖), หน้า ๑๓๔.

^{๑๕} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓ (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๒๓.

๓.๑.๓ เงินเป็นปัจจัยที่ห้าในวิถีความต้องการของมนุษย์

ทุกวันนี้คนเราทำงานเพื่อให้ได้เงินมาตอบสนองความต้องการ เงินทองมีความสัมพันธ์กับ “อัตตา” หรือตัวตนของเราอย่างมาก^{๑๖} เงินเสมือนปัจจัยที่ห้า เงินเป็นสิ่งประดิษฐ์ที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อแก้ปัญหาเรื่องการแลกเปลี่ยน ทุกคนรู้จักเงิน ต้องการเงินและเป็นเจ้าของเงิน หน้าที่ของเงินคือ การเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนและเป็นมาตรฐาน ในการวัดมูลค่าของสินค้าและบริการ^{๑๗}

คนไทยในอดีตมีชีวิตความเป็นอยู่อย่างเรียบง่ายตามฐานะทางเศรษฐกิจ มีความผูกพัน ใกล้ชิดกับธรรมชาติ ส่วนคนไทยในปัจจุบันมีชีวิตอยู่ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม มีเงินเป็นปัจจัย สำคัญในการดำรงชีวิตทำให้ต้องดิ้นรนแข่งขันเพื่อให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น^{๑๘} เงินเป็นปัจจัยสำคัญ ที่จะเชื่อมต่อกับความต้องการอื่น ๆ ตามความปรารถนา ถึงแม้เงินไม่สามารถบันดาลได้ทุกอย่าง แต่ เงินก็ตอบสนองความต้องการได้โดยง่ายและได้โดยสะดวกแม้กระทั่งปัจจัยสี่ แต่เมื่อผู้ใดบูชาเงินก็จะ ยึดถือเงินเป็นเทพเจ้าเหนือคุณธรรมและหลักการยอมดิ้นรนแสวงหา สะสมเงินทอง แก่งแย่ง แข่งขัน แสวงหายศถาบรราดาศักดิ์ ชิงดีชิงเด่น เพื่อให้เหนือผู้อื่น ฉ้อฉลทุจริต ห้าหั้นเข่นฆ่า เอารัดเอาเปรียบ^{๑๙} การเอารัดเอาเปรียบเป็นการฝืนความจริงของธรรมชาติ กลไกของกฎธรรมชาติไม่มีการเอาเปรียบกัน

บทสรุปของเงิน ๑) เงินไม่สามารถใช้ซื้อความรัก ความอบอุ่น ในครอบครัวได้ แต่เงินใช้ เป็นฐานเศรษฐกิจที่สำคัญหล่อเลี้ยงครอบครัวให้เป็นสุขได้ ๒) เงินไม่สามารถใช้ซื้อเวลาได้ แต่เงิน อำนาจความสะดวกตามกรอบเวลาได้ ๓) เงินไม่สามารถใช้ซื้อสุขภาพได้ แต่เงินใช้สร้างคุณภาพชีวิต ได้ ๔) เงินไม่สามารถใช้ซื้อความอิสรภาพได้ แต่เงินใช้ประกันตัวออกจากกรงขังได้ ๕) เงินไม่สามารถ ใช้ซื้อความตายได้ แต่เงินใช้ยื้อชีวิตให้รอดตายได้ ๖) เงินไม่สามารถใช้ซื้อมโนสำนึกได้ แต่เงินใช้สร้าง มโนธรรมได้ ๗) เงินไม่สามารถใช้ซื้อใจคนได้ แต่เงินใช้แลกความรู้สึกรักจากใจได้ ๘) เงินไม่สามารถใช้ซื้อ ัมมะเป็นของตนเองได้ แต่เงินใช้สร้างคุณธรรมได้ ๙) เงินไม่สามารถใช้ซื้อการบรรลุธรรมได้ แต่เงินใช้ ทำบุญ สร้างกุศล ให้คุณค่ากับชีวิตได้ ๑๐) เงินกินไม่ได้ เงินเป็นยาไม่ได้ เงินใช้ห่มกายไม่ได้ เงินอยู่ อาศัยไม่ได้ แต่เงินแลกได้ทั้งสี่อย่าง ๑๑) เงินขณะมีชีวิต สำคัญสำหรับชีวิต ชีวิตดับสิ้นทุกอย่างก็ “ว่างเปล่า” เงินไม่ใช่สิ่งอันเป็นที่สุดสำหรับชีวิต เงินจึงไม่ใช่ที่สุดของชีวิต ตายไปบัญญัติปิดลงที่เลขศูนย์

^{๑๖} ไทโค คากายาคิ, **เงินของกู**, แปลโดย อริยา แสงสุริยฤทธิ์, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพมหานคร: โรง พิมพ์สามัคคีสาร (ดอกหญ้า) จำกัด, ๒๕๔๑), หน้า อารัมภบท.

^{๑๗} สนิหนากุ สุภรณ์ไพบูลย์, **เศรษฐศาสตร์การเงินและการธนาคาร EC ๓๓๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑), หน้า ๑.

^{๑๘} วรารัตน์ มหามนตรี, **โครงการโลกทัศน์ของคนไทยจากภษิต, รายงานวิจัย**, (คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๗), หน้า บทคัดย่อ.

^{๑๙} นิโรธ จิตวิสุทธิ์, **ดับทุกข์ใจด้วยโอสถพระพุทธเจ้า**, พิมพ์ครั้งแรก, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน จำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒๒.

๓.๒ แนวคิดเกี่ยวกับทรัพย์ทางพระพุทธศาสนา

๓.๒.๑ ความหมายทรัพย์ทางพระพุทธศาสนา

ทรัพย์ภายนอก คือ ทรัพย์สิน เงินทองต่าง ๆ ตลอดจนลาภสักการะ^{๒๐} ทรัพย์ภายนอก เป็นวัตถุสิ่งของภายนอก เช่น วัตถุสิ่งของต่าง ๆ หรือเงิน ทอง แก้วมุกดา แก้วไพฑูรย์ หรือแก้วมณี^{๒๑} ทรัพย์ภายใน คือ การทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว มีใจอันสุจริต^{๒๒} ทรัพย์ภายใน ทางพระเรียกว่า อริยทรัพย์ มี ๗ ประการ ประกอบด้วย ๑) สัทธานะ (ทรัพย์คือศรัทธา) ๒) สีลธนะ (ทรัพย์คือศีล) ๓) หิริธนะ (ทรัพย์คือหิริ) ๔) โอตตปฺปนธนะ (ทรัพย์คือโอตตปฺปะ) ๕) สุตธนะ (ทรัพย์คือสุตะ) ๖) จาคธนะ (ทรัพย์คือจาคะ) ๗) ปัญญาธนะ (ทรัพย์คือปัญญา)^{๒๓} ความหมายทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์อันเป็นอุปกรณ์ เครื่องปลื้มใจ^{๒๔} (เป็นผู้มั่งคั่ง มีทรัพย์มาก มีโภคะมาก มีทองและเงินมากมาย มีทรัพย์เครื่องปลื้มใจมากมาย)^{๒๕} ความหมายทรัพย์ตามรูปศัพท์ทางพระพุทธศาสนา รุเปยทรัพย์ หมายถึง เงินตรา กหาปน หมายถึง เงิน กระษาปณ์^{๒๖} วัตถุสิ่งของจับต้องได้ สัมผัสได้ จัดเป็นทรัพย์ภายนอก และ อริยทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์อันประเสริฐ, ทรัพย์คือคุณธรรมประจำใจอย่างประเสริฐ^{๒๗} จัดเป็นทรัพย์ภายใน เป็น ทรัพย์อันประเสริฐเป็นของติดตัว อยู่ภายในจิตใจ^{๒๘} คำศัพท์ที่สื่อหรือหมายถึงทรัพย์ ถาวร คือทรัพย์ ถาวร เช่น ที่ดิน ที่นา ที่สวนและทอง, ชังคมะ คือทรัพย์ที่เคลื่อนที่ได้ เช่น ทาสชาย ทาสหญิง ช่าง ม้า โค กระบือ ไก่และสุกร, อังคสมะ คือ ทรัพย์ที่ติดตัว เช่น วิชาความรู้ ศิลปวิทยา, อนุคามิกะ คือทรัพย์ ติดตามตัวทางคุณธรรมคือ บุญกุศล ทาน การรักษาศีล การเจริญภาวนา^{๒๙} ปัจจุบันในกติกาสอดคล้อง ทางสังคมมีการใช้เงินเป็นศูนย์กลางการแลกเปลี่ยน ทรัพย์จึงมีอยู่ตามลักษณะทางสังคมที่หลากหลาย

^{๒๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), ร่ำรวย ยิ่งใหญ่ เลื่อนลอย หรือ เพื่ออะไร, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (ม.ป.ท., ๒๕๕๖), หน้า ๑๙.

^{๒๑} บุ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๗๐๓/๔๕๕.

^{๒๒} พระอุดมญาณโมลี (จันทร์ศรี จนททีโป), ทรัพย์ภายใน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (ม.ป.ท., ๒๕๕๐), หน้า ๑๓.

^{๒๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๓๐/๓๓๑.

^{๒๔} อัง.สตัดก. (ไทย) ๒๓/๖๒/๑๒๑.

^{๒๕} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๑๔/๑๓๑.

^{๒๖} พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี) ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต, ศัพท์วิเคราะห์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเซียง, ๒๕๕๘), หน้า ๑๖๐.

^{๒๗} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๑๔.

^{๒๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๓๒๗.

^{๒๙} พระครูสิริปริยัติธำรง (พิสิฐ ชุตินฺธโร), ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบโภควิภาค ๔ กับปรัชญา เศรษฐกิจพอเพียง, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔, หน้า ๒๕-๒๖).

ทรัพย์ไม่ว่าจะอยู่ในลักษณะรูปแบบใดพระพุทธรูปศาสนาแสดงคุณค่าของทรัพย์ไว้สองด้าน ในวิถีที่สามารถปฏิบัติได้ ตามชั้นภูมิแห่งตน คุณค่าเทียมแสดงไว้ในรูปแบบโลกีย์ทรัพย์ คุณค่าแท้แสดงไว้ในรูปแบบโลกุตระทรัพย์ ความหมายทางภาษาของโลกีย์ทรัพย์และโลกุตระทรัพย์ มีกล่าวไว้ดังนี้

โลกียะมาจากศัพท์ที่ว่า [โลกกับอีย แปลตามศัพท์ว่า เกี่ยวข้องกับโลก, ตั้งอยู่ในโลก, อันเป็นของโลก] พจนานุกรมประมวลศัพท์หมายถึง เกี่ยวกับโลก, ทางโลก, เนืองในโลก, เรื่องของชาวโลก, ยังอยู่ในภพสาม, ยังเป็นกามาวจร รูปาวจร หรืออรูปาจร^{๓๐} โลกุตระมาจากศัพท์ที่ว่า โลกกับอุตฺตร [อุตฺตร แปลว่า ยิ่ง กว่า เหนือ คำว่าอุตฺตรแล้วแต่นำไปใช้ร่วมกับศัพท์ใด] โลกุตระ แปลตามศัพท์ว่า ยิ่งกว่าโลก, เหนือโลก หรือโลกุตฺตร แปลว่าธรรมชาติที่ได้พ้นจากโลกทั้ง ๓ คือ กามโลก รูปโลก อรูปโลก^{๓๑} พ้นจากโลก, เหนือโลก, พ้นวิสัยของโลก, ไม่เนืองในภพทั้งสาม พจนานุกรมเขียนเป็นโลกุตระ^{๓๒} โลกุตระทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ที่อยู่เหนือโลกหรือทรัพย์ของผู้ที่อยู่เหนือโลก, โลภทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์ที่อยู่ในโลกหรือทรัพย์ที่เป็นไปในโลก โลกุตระธรรมอันประเสริฐนั้นเป็นทรัพย์ประจำตัวของทุกคน เป็นสิ่งที่มีอยู่ในจิตใจของเราแล้ว แต่ที่เราไม่พบก็เพราะเราละเลยจิต ไม่ใส่ใจจิตของตัวเอง จึงทำให้จิตนี้แทนที่จะเป็นมิตรอันประเสริฐ กลับกลายเป็นศัตรูที่น่ากลัวได้ สร้างความเป็นมิตรนี้ให้เกิดขึ้นกับจิตใจของเรา เพื่อนำพาเราให้เข้าถึงโลกุตระธรรมอันประเสริฐซึ่งเป็นรางวัลสูงสุดแห่งการเกิดมาเป็นมนุษย์ ขอให้เรามีเวลาอยู่กับตัวเองมาก ๆ คลุกคลีกันให้น้อย ๆ น้อมรับทุกอย่างที่เกิดขึ้นโดยถือว่าทุกอย่างเป็นเครื่องฝึกฝนจิตใจของเรา จิตที่ฝึกไว้ดี สามารถที่จะทำให้เราเข้าถึงประโยชน์สูงสุดของความเป็นมนุษย์ได้ มิตรที่ดีที่สุดกับศัตรูที่น่ากลัวที่สุดของเราไม่ได้อยู่ที่ไหนอยู่กลางใจเรา^{๓๓} ณ ตรงกลางใจ เป็นจุดเริ่มต้นต่อการดำเนินไปของชีวิตในวิถีแห่งโลกีย์ทรัพย์หรือโลกุตระทรัพย์ “สุญญตา” คือความว่างเป็นโลกุตระทรัพย์ เป็นยอดที่สุดแห่งทรัพย์ “อนัตตา” คือความว่างไร้ตัวตนของรูปนาม ในความหมายโลกีย์ทรัพย์เป็นวิถีแห่งโลกีย์มีการอิงอาศัยรูปนาม ในการเสวยอารมณ์สุขทุกข์ตามบริบทของความต้องการ การทำตามความต้องการความสามารถคือทรัพย์จะเป็นส่วนหนึ่งของความโชคดี โดยสรุป โลภทรัพย์และโลกุตระทรัพย์ แต่ละประเภทสื่อความเข้าใจไปตามลักษณะทรัพย์ที่เป็นรูปหรือนาม พระพุทธรูปศาสนาให้ความสำคัญคุณค่าต่อทรัพย์ทั้งสองในการดำรงชีวิต แต่ละวิถีชีวิตที่ดำเนินไปทางสังคม ดังที่กล่าวนี้ โลภทรัพย์และโลกุตระทรัพย์ จำแนกได้ดังนี้

^{๓๐} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๑๘.

^{๓๑} พระมหาถวัลย์ ญาณจารี, พระอภิธรรมสำหรับประชาชน, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๒๘), หน้า ๕๕.

^{๓๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๑๘.

^{๓๓} พระไพศาล วิสาโล, เป็นมิตรกับความเหงา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์สุภา จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๓๒-๓๓.

๓.๒.๒ โลกียทรัพย์ ประเภทและลักษณะทางพระพุทธศาสนา

เราเป็นคนบอบบาง ไม่สามารถจะหาโภคทรัพย์ที่ยังไม่มีหรือจะทำโภคทรัพย์ที่มีอยู่ให้เพิ่มพูนขึ้นได้ ด้วยวิธีใดหนอ เราจะอยู่สุขสบายและไม่ลำบาก^{๓๔} โลกียทรัพย์ต้องใช้ศิลปวิทยา หยาดเหงื่อ แรงงานแสวงหา ครั้นได้มาก็นำมาใช้อุปโภคและบริโภคตามวิถีแห่งโลกีย์ “ลูกสุทิน จงกิน จงดื่ม จงรื่นเริง จงพอใจกิน ดื่ม รื่นเริง ใช้สอยโภคทรัพย์ทำบุญเกิด”^{๓๕} สามัญทรัพย์คือ ทรัพย์ภายนอกทั่วไป เป็นสาธารณทรัพย์ที่ครอบครอง เปลี่ยนกรรมสิทธิ์การถือครองได้ เป็นสาธารณทรัพย์ที่จำหน่ายถ่ายโอนให้กับคนอื่นได้ เรียกว่าโลกียทรัพย์หรือสามัญทรัพย์ เป็นทรัพย์สามัญทั่วไป แบ่งตามลักษณะธรรมชาติของทรัพย์ ที่มนุษย์กำหนดหรือบัญญัติขึ้นมาว่าเป็นทรัพย์ ได้แก่ ช้าง ม้า โค กระบือ แพะ แกะ เป็ด ไก่ สุกร เป็นสวัสดิมงคลคือสิ่งที่มีวิญญูณ^{๓๖} จัดเข้าในทรัพย์ประเภทที่มีวิญญูณครอง เรียกว่า สวัสดิมงคลทรัพย์ (ทรัพย์ที่มีชีวิต) ไร่นา ที่ดิน แก้วแหวนเงินทองและเครื่องใช้สอย เป็นอวิญญูณคือพืชผักที่ไม่มีวิญญูณ^{๓๗} จัดเข้าในทรัพย์ประเภทที่ไม่มีวิญญูณครอง เรียกว่า อวิญญูณทรัพย์ (ทรัพย์ที่ไม่มีชีวิต) ทรัพย์แยกไปตามการเคลื่อนย้ายคือ สังหาริมทรัพย์และอสังหาริมทรัพย์ สังหาริมทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์เคลื่อนที่ได้, อสังหาริมทรัพย์ หมายถึง ทรัพย์เคลื่อนที่ไม่ได้^{๓๘} ช้าง ม้า โค กระบือ ไร่นา ที่ดิน แพรพรรณ เงินทอง เครื่องใช้สอย เป็นทรัพย์มีรูปร่างประกอบด้วยรูปและร่างในตัวเองโดยลำพัง เป็นทรัพย์ที่มองเห็นได้ด้วยตาจับต้องสัมผัสได้ เรียกว่า ทรัพย์มีรูปร่าง พลังงานปริมาณ, แก๊ส, พลังธรรมชาติ สิทธิต่าง ๆ เกี่ยวกับทรัพย์ เช่น กรรมสิทธิ์, ลิขสิทธิ์, สิทธิบัตร เป็นสิ่งที่มองไม่เห็นด้วยตา จับต้องสัมผัสไม่ได้ เรียกว่า ทรัพย์ไม่มีรูปร่าง^{๓๙} โลกียทรัพย์ เป็นทรัพย์ภายนอกที่มีทั้งคุณและโทษ “ผู้คนเป็นอันมากยินดีในทรัพย์นั้น ชื่อว่าเป็นผู้ประมาท มีใจเศร้าหมอง ต่างผิดใจต่อกันและกันกระทำความบาดหมางทะเลาะวิวาทกัน” “การฆ่ากัน การถูกจองจำ การต้องโทษมีตัดมือเป็นต้น ความเสื่อม ความเศร้าโศก ร่ำไร พินาศเป็นอันมาก ของคนทั้งหลาย ผู้เนื่องอยู่ในกามทั้งหลาย ก็มองเห็นกันอยู่”^{๔๐} โลกียทรัพย์สองประเภทคือ ทรัพย์ภายในกับ ทรัพย์ภายนอก ทรัพย์ภายในมีลักษณะเป็นนาม ทรัพย์ภายนอกมีลักษณะเป็นรูป อาจไม่มีรูปร่างก็ได้

^{๓๔} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๑๐/๑๗๔.

^{๓๕} วิ.ม.ท. (ไทย) ๑/๒๘/๑๙.

^{๓๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๕๗.

^{๓๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๓๐.

^{๓๘} คณาจารย์แห่งโรงพยาบาลเสียมเซียง, วินัยมุข เล่ม ๑ ฉบับมาตรฐาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เสียมเซียง, ๒๕๓๕), หน้า ๓๒.

^{๓๙} สุริย ชนะโสภิตานนท์, ศึกษาการบริหารจัดการโภคทรัพย์ในพระพุทธศาสนา, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖), หน้า ๙.

^{๔๐} ขุ.เถรี. (ไทย) ๒๖/๓๔๔-๓๔๗/๖๑๒.

๓.๒.๓ โลกุตรทรัพย์ ประเภทและลักษณะทางพระพุทธศาสนา

อริยทรัพย์เป็นอสาธารณทรัพย์ ที่คนอื่นแย่งกรรมสิทธิ์ที่แสดงความเป็นเจ้าของถือเอาไปไม่ได้ เป็นทรัพย์ภายในเรียกว่า อริยทรัพย์จัดอยู่ในประเภทอสาธารณทรัพย์ ดังเมื่อครั้งพระยามารเกรงว่าพระพุทธองค์จะพ้นจากอำนาจ จึงยกพลเสนามารผจญ^{๔๑} โดยพญามารอ้างกรรมสิทธิ์บนบัลลังก์การตรัสรู้ ณ ได้ร่มโพธิพฤกษ์ พระพุทธองค์ได้ตรัสแสดงกรรมสิทธิ์ว่าบัลลังก์นี้เป็นของพระองค์ แสดงให้เห็นว่าอริยทรัพย์ เป็นอสาธารณทรัพย์ที่ถือครองได้เฉพาะแต่ละบุคคลเป็นทรัพย์ภายใน จึงเรียกว่าอริยทรัพย์หรืออสาธารณทรัพย์ ซึ่งตรงข้ามโภคทรัพย์เป็นกามโภคีที่บุคคลในโลกนี้แสวงหา^{๔๒} ลักษณะทรัพย์ภายในที่หมายถึงโลกุตรทรัพย์ ไม่ได้มีไว้ ต้ม กิน เพื่อรื่นเริง “เพราะเงินทองหาใช้มิไว้เพื่อความตรัสรู้ เพื่อความสงบใจไม่ เงินทองนั้นไม่สมควรแก่สมณะ ทั้งไม่ใช่อริยทรัพย์”^{๔๓}

อนึ่ง “เงินทองนี้ ทำให้เกิดความโลภ นำมาซึ่งความมัวเมา ให้เกิดความลุ่มหลง เป็นเครื่องเพิ่มพูนความกำหนัดยินดี มีความระวาง มีความยุ่งยากและในเงินทองนั้นไม่มีความยั่งยืนมั่นคงเลย” โลกุตรทรัพย์คือ ทรัพย์ภายใน ผู้แสวงหา ทำให้มีแล้ว ทำให้เกิดขึ้นแล้ว มีใจร่าเริง ไม่หวั่นไหว ใคร ๆ ก็แย่งชิงกรรมสิทธิ์ไปไม่ได้ “บุรุษนี้ผู้มีผ้าห่มเศร้าหมอง ร่างกายผอมบาง แต่สีหน้าผ่องใสเพราะปิติประกอบด้วยทรัพย์คือ ศรัทธา มีใจร่าเริง ไม่หวั่นไหว เหมือนหมูไม้สาละที่หนาแน่น”^{๔๔} “ขุมทรัพย์คือ บุญไม่ทั่วไปแก่คนอื่น โจรลักไปไม่ได้ สัตว์ผู้จะต้องตายเป็นธรรมดาพึงทำบุญ ผู้นั้นแลพึงประพฤดีสุจริต”^{๔๕} ทรัพย์ภายในเป็นทรัพย์ทางนามธรรมคือคุณธรรมที่เกิดขึ้นในจิตใจ ถ้าทรัพย์นั้นเหนือโลก พันวิสัยของโลก เรียกว่า โลกุตรทรัพย์ โลกุตรทรัพย์ไม่ใช่ทรัพย์ แบบรูปียทรัพย์ หรืออักษะ^{๔๖} คือ สิ่งที่ดีราคาได้ ประเมินราคาได้เท่านั้น เท่านั้น แต่โลกุตรทรัพย์เป็นทรัพย์แบบอนัคฆะ^{๔๗} คือ สิ่งที่ดีราคาไม่ได้ ประเมินราคาไม่ได้ หมายถึง สิ่งที่เป็นคุณค่า ก่อคุณค่าต่อชีวิตจิตใจ พระพุทธศาสนาแสดงทรัพย์ที่ประเมินราคาไม่ได้ไว้ อาทิ ๑) สัทธานะ (ทรัพย์คือศรัทธา) ๒) สีลธนะ (ทรัพย์คือศีล) ๓) สุตธนะ (ทรัพย์คือสุตะ) ๔) จาคธนะ (ทรัพย์คือจาคะ) ๕) ปัญญาธนะ (ทรัพย์คือปัญญา)^{๔๘} เรียกว่า ธนะ ๕ ประการ รวมอีกสองทรัพย์คือ ๖) หิริธนะ (ทรัพย์คือหิริ) และ ๗) โอตตปปธนะ (ทรัพย์คือโอตตปปะ)

^{๔๑} ดูรายละเอียดใน, เพียร ปันทอง, **คู่มือพุทธประวัติ เล่ม ๑-๒-๓**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่โรงพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, ม.ป.ป.), หน้า ๑๘-๑๙.

^{๔๒} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๓๖๔/๔๒๒.

^{๔๓} ข.เถรี. (ไทย) ๒๖/๓๔๔/๖๑๒.

^{๔๔} ข.อป. (ไทย) ๓๓/๓๓๗-๓๓๘/๒๘๔.

^{๔๕} อภิ.ก. (ไทย) ๓๗/๔๙๓/๕๒๔.

^{๔๖} พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี) ป.ธ. ๙, ราชบัณฑิต, **ศัพท์วิเคราะห์**, หน้า ๗.

^{๔๗} พันตรี ป. หลงสมบุรณ์, **พจนานุกรมบาลี-ไทย**, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๓๕.

^{๔๘} อ.ป.ญจ. (ไทย) ๒๒/๔๗/๗๖.

รวมเรียกว่า อริยทรัพย์ ๗ ประการ อริยทรัพย์ เป็นทรัพย์อันประเสริฐอยู่ในจิตใจ ดีกว่าทรัพย์ภายนอกเพราะไม่มีผู้ใดแย่งชิง ไม่สูญหายไปด้วยภัยอันตรายต่าง ๆ ทำให้ไม่อ้างว้าง ยากจน และเป็นทุนสร้างทรัพย์ภายนอกได้ด้วย ธรรม ๗ นี้ เรียกอีกอย่างว่า พหุการธรรม หรือ ธรรมมีอุปการะมาก เพราะเป็นกำลังหนุนช่วยส่งเสริมในการบำเพ็ญคุณธรรมต่าง ๆ ยิ่งประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่นให้สำเร็จได้อย่างกว้างขวางไพศาล เปรียบเหมือนคนมีทรัพย์มาก ย่อมสามารถใช้จ่ายทรัพย์เลี้ยงตนเลี้ยงผู้อื่นให้มีความสุข และบำเพ็ญประโยชน์ต่าง ๆ ได้เป็นอันมาก^{๔๙} นอกจากหลักธรรมที่เป็นทรัพย์ การนำหลักธรรมมาใช้ในวิถีดำเนินชีวิตแบบสันโดษ ความพอใจเท่าที่ตนมีอยู่ ถือสันโดษสันโดษคือทรัพย์ ความสันโดษเป็นทรัพย์อย่างยิ่ง^{๕๐} สามัญทรัพย์คือ ทรัพย์ภายนอกทั่ว ๆ ไป ที่แตกต่างจากทรัพย์ภายใน ทรัพย์ภายนอกแต่ละทรัพย์มีความหมายเฉพาะตน อาทิ ไร่นา ที่ดิน เงิน โค ม้า ทาส คำว่า ที่ดิน ได้แก่ ที่ปลูกเรือน... เหยียญกษุปณฺ์ เรียกว่า เงิน...^{๕๑} สามัญทรัพย์ ที่เป็นทรัพย์สามัญทั่วไป แบ่งไปตามความหมาย ทรัพย์ ได้แก่ วัตถุเครื่องปลื้มใจและสมบัติ ได้แก่ วัตถุอันถึงพร้อมสามัญทรัพย์นี้ มีอยู่ ๒ ลักษณะคือ ๑) สวิญญานกะทรัพย์คือทรัพย์ที่มีวิญญานครอง ๒) อวิญญานกะทรัพย์คือทรัพย์ที่ไม่มีวิญญานครอง เหล่านี้เป็นโลกียทรัพย์แตกต่างโลกุตรทรัพย์อันสละออกแล้ว ซึ่งสามัญทรัพย์ กล่าวได้ว่าประเภทของโลกุตรทรัพย์เรียกตามศัพท์บัญญัติว่า “นิพพานหรือสุญญตา” ลักษณะของโลกุตรทรัพย์เป็นนามธรรมคือ ใจอันไร้การยึดติดในโลกียทรัพย์ ใจอันปราศจากการอิงอาศัยในการเสพบริโภคคามคุณ ใจที่หลุดพ้นจากโลกียวิสัย ใจอิสระ บริสุทธิ์ ลักษณะทรัพย์ไร้ตัวตน

สรุป โลกียทรัพย์แบ่งออกเป็น ๒ ประเภท คือ ทรัพย์ภายนอกกับทรัพย์ภายใน ลักษณะโลกียทรัพย์ที่เป็นโภคทรัพย์อันหมายถึง ทรัพย์ภายนอกทรัพย์สำหรับอุปโภคบริโภค แบ่งเป็นโภคทรัพย์โดยตรงและโภคทรัพย์โดยอ้อม โภคทรัพย์โดยตรง ได้แก่ ปัจจัย ๔ คือ อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ส่วนโภคทรัพย์โดยอ้อม ได้แก่ รถไฟฟ้า เรือยอร์ช เรือบิน หุ่นยนต์ รถยนต์ คอมพิวเตอร์ โทรศัพท์มือถือ ช่าง ม้า โค กระบือ ไร่นา ที่ดิน เงินทองและเครื่องใช้สอย รวมทั้งข้าทาสบริวาร ทรัพย์เหล่านี้ไม่มีความมั่นคง ไม่มีความปลอดภัยอาจจะถูกแย่งชิง หรือสูญหายไป โลกียทรัพย์ที่เป็นทรัพย์ภายในร่างกาย ได้แก่ บุญ กุศลและคุณงามความดี ส่วนโลกุตรทรัพย์ เป็นทรัพย์ทางนามธรรมคือคุณธรรมที่เกิดขึ้นในจิตใจ ถ้าทรัพย์นั้นเหนือโลก พันวิสัยของโลก เรียกว่า โลกุตรทรัพย์ โลกุตรทรัพย์ไม่ใช่ทรัพย์ภายนอก เป็นทรัพย์ภายในเป็นสิ่งที่ตีราคาไม่ได้ ประเมินราคาไม่ได้ เป็นสิ่งที่มีคุณค่า ก่อคุณค่าต่อชีวิตจิตใจ ถือว่าเป็นทรัพย์อันประเสริฐติดตัวอยู่ในจิตใจ เป็นทรัพย์ที่มีความมั่นคง มีความปลอดภัย ไม่สามารถทำลายให้สูญหายไปได้ เป็นทรัพย์ที่ไร้รูปลักษณะ ไร้ตัวตน

^{๔๙} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๒๑๔.

^{๕๐} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๐๔/๙๖.

^{๕๑} คุรยละเอียดใน, ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๔/๑๔.

๓.๓ แนวคิดเกี่ยวกับความสุขทางพระพุทธศาสนา

สุขมี ๒ อย่าง คือ กายิกสุขและเจตสิกสุข^{๕๒} สุข เป็นไฉน...ความสุขสำราญทางกาย กิริยาเสวยอารมณ์ที่สำราญเป็นสุข อันเกิดแต่กายสัมผัสในสมัยนั้น นี้ชื่อว่าสุขที่เกิดขึ้นในสมัยนั้น”^{๕๓} มีทรัพย์สมบัติมาก ๆ แม้จะทำให้เกิดความมั่งมี แต่เป็นความมั่งมีภายนอก ช่างในอาจะรู้สึกพร่อง ว่างเปล่า ขาดความสุข ตรงกันข้ามกับชีวิตที่รู้จักให้หรือรู้จักสละ เปี่ยมด้วยความสุขภายใน ชีวิตที่มีแต่สุขภายนอกหรือรู้จักแต่สุขทางวัตถุเป็นชีวิตที่หาความสุขได้ยาก^{๕๔} พระพุทธศาสนาแสดงสุขไว้ดังนี้

๓.๓.๑ ความหมายความสุขในทางพระพุทธศาสนา

นัตถิ สันติปรัง สุขัง ความสุขอื่นยิ่งกว่าความสงบไม่มี^{๕๕} ความสุขอื่นยิ่งกว่าสมาธิไม่มีทั้งในโลกนี้และโลกหน้า คนผู้มีจิตเป็นสมาธิย่อมไม่เบียดเบียนทั้งผู้อื่นและตนเอง^{๕๖} [ความสุข หมายถึง ความสงบ รวมทั้งการมีพฤติกรรมทั้งปวงที่ไม่มีการเบียดเบียนผู้อื่นและตนเอง การไม่เบียดเบียนนำมาซึ่งความสุข] ความสุขกาย ความสุขใจ ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงมิติ ความสุขกายคือสุขขินทรีย์ หมายถึง อินทรีย์คือความสุขกาย ความสุขใจคือโสมนัสสินทรีย์ หมายถึง อินทรีย์คือความสุขใจ^{๕๗} [อินทรีย์ หมายถึง ร่างกาย, อำนาจ, สภาพที่เป็นใหญ่ เป็นจอมในหน้าที่ของตน, ความเป็นใหญ่ในสภาพธรรมนั้น ๆ] ความสุขตามแนวทางพระพุทธศาสนา สื่อความหมายไปตามวิธีการดำเนินชีวิต ความสุขในวิถีชีวิตที่อิงอาศัยสิ่งเสพเรียกว่า โลกียสุข ความสุขในวิถีชีวิตที่ไม่อิงอาศัยสิ่งเสพเรียกว่า โลกุตระสุข โลกียสุขอิงอาศัยสิ่งเสพเรียกว่า สามิสสุข โลกุตระสุขไม่อิงอาศัยสิ่งเสพเรียกว่า นิรามิสสุข

ความหมายของคำว่า “สุข” ถูกนำไปใช้ในศาสตร์ต่าง ๆ ซึ่งในแต่ละศาสตร์นั้นได้ผลิตเป็นแนวคิด เป็นทฤษฎีในแบบเฉพาะศาสตร์ เช่น ปรัชญา ศาสนา จิตวิทยา ชีววิทยา แต่ละศาสตร์เหล่านี้ อธิบายความหมายของความสุข รวมถึงสิ่งที่ทำให้เกิดความสุข มีทั้งเหมือนและแตกต่างกัน พระพุทธศาสนาจำแนกไปตามวิถีชีวิตที่มีวิธีการที่จะไปถึงฝั่งแห่งความสุขตามความปรารถนามีต่างกัน คำว่า สุข ทางพระพุทธศาสนานำมาใช้ในความหมายของพุทธธรรมแบ่งตามลักษณะวิถีชีวิตใน

^{๕๒} พ.ป. (ไทย) ๓๑/๑๗๓/๒๗๑.

^{๕๓} อภ.สง. (ไทย) ๓๔/๔๔๙/๑๒๗.

^{๕๔} พระไพศาล วิสาโล, **ชีวิตสมถะ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชุมทองอุตสาหกรรมและการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๒๖.

^{๕๕} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๓๓/๒๕๔๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒), หน้า ๗๗.

^{๕๖} พ.ช. (ไทย) ๒๗/๑๒๐/๑๘๑.

^{๕๗} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๐/๓๑๐.

ความสัมพันธ์การดำรงชีพ ถ้าความสัมพันธ์นั้นไปในทิศทางสร้างสุขแบบพอกพูนตอบสนองต่อความต้องการที่เป็นกิเลสเรียกว่า โลภียสุข ถ้าความสัมพันธ์นั้นไปในทิศทางสร้างสุขทางจิตวิญญาณ ละชั่วคือ การไม่ทำบาปทั้งปวง, ประพฤติดีคือ การทำกุศลให้ถึงพร้อม และการทำจิตของตนให้ผ่องแผ้ว^{๕๘} ชำระจิต พอกจิตให้สะอาด สุขด้วยความบริสุทธิ์เรียกว่า โลกุตระสุข

สรุป เป้าหมายชีวิตตั้งแต่จุดเริ่มต้นถึงปลายที่สุดก็คือ ความสุข แบ่งไปตามสองโลกดังนี้ โลภียสุข หมายถึง สุขในวิถีชีวิตที่กายจิตเข้าไปอิงสัมผัสด้วยความยินดี พอใจในสุขนั้น ๆ ส่วนโลกุตระสุข หมายถึง สุขในวิถีชีวิตที่จิตไม่ยินดีพอใจในสุขใด ๆ แม้อิงสัมผัสด้วยความเป็นไปทางกายภาพ ความหมายความสุขในทางพระพุทธศาสนา ในวิถีแห่งอัครขันธคือสุขที่ปลอดทุกข์ทั้งกายและใจ ในวิถีดำเนินชีวิตสุขเชิงอติวิสัยและสุขเชิงภววิสัยเป็นปัจจัยต่อกัน ถ้าสุขเชิงอติวิสัยเป็นฐานแห่งเหตุจะส่งผลถึงสุขเชิงภววิสัยที่เป็นผล นัยตรงข้ามถ้าสุขเชิงภววิสัยเป็นฐานแห่งเหตุจะส่งผลถึงสุขเชิงอติวิสัยที่เป็นผล ความสุขที่อิงอาศัยสิ่งเสพเรียกว่า โลภียสุข เป็นความสุขที่อาศัยทั้งรูปและนาม ความสุขที่ไม่อิงอาศัยสิ่งเสพเรียกว่า โลกุตระสุข เป็นความสุขที่ไม่อิงอาศัยใด ๆ ไร้สิ่งก่อวนให้เกิดทุกข์

๓.๓.๒ ประเภทความสุขในทางพระพุทธศาสนา

จิตใจที่สะอาดบริสุทธิ์จะเปล่งประกายให้จิตใจเบิกบานผ่องใส ความเบิกบานผ่องใสเป็นบุญให้ได้รับความสุขกาย สุขใจ อันเป็นยอดปรารถนา เป็นที่ต้องการของมนุษย์มากที่สุด ความสุขคือ คุณภาพชีวิต ซึ่งมีวิธีการหลากหลายช่องทางที่กระทำให้เกิดขึ้น แต่ทางให้เกิดความสุข มี ๒ ทาง คือ ๑) สุขทางกาย เรียกว่า กายิกสุข ๒) สุขทางใจ เรียกว่า เจตสิกสุข ความสุขทั้ง ๒ ทางนี้ ถ้าความสุขเป็นความสุขที่อิงอาศัย เรียกว่า สามิสสุข เป็นสุขอิงามิส คือ อาศัยกามคุณ ๕ และถ้าความสุขเป็นความสุขที่ไม่อิงอาศัย เรียกว่า นิรามิสสุข เป็นสุขไม่อิงามิส คือ อิงเนกขัมมะ^{๕๙} คำว่า สุข หมายถึงเอาความสบาย หรืออารมณ์อันเป็นที่สบาย คือ ความสบายที่สัตว์ทั้งหลายปรารถนา ทาง กาย ใจ มีดังนี้

๑) กายิกสุข คือ สุขทางกาย ความปกติกาย ปราศจากโรคภัยและอันตรายก็ไม่เกิดขึ้น พ้นจากความเหนื่อยยากลำบากทั้งปวง รวมความว่าจะนั่ง นอน ยืน เดิน กายก็เป็นปกติ นี้ชื่อว่า กายิกสุข

๒) เจตสิกสุข คือ สุขทางใจ ความสำราญใจ จะคิดจะนึก อะไรก็ไม่อุปสรรค มีแต่ความปลอดโปร่งไม่ขุ่นมัว รวมความว่าปราศจากเหตุอันให้โทษทั้งภายนอกและภายใน ใจเป็นสุข คิดนึกสิ่งอะไรในทางที่ชอบก็สมความปรารถนา นี้ชื่อว่า เจตสิกสุข^{๖๐}

^{๕๘} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๘๓/๙๐.

^{๕๙} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๘๙.

^{๖๐} ธวัช เพ็ญภัย และคณะ, อธิบายการเรียนรู้ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: เจริญทัศน์พานิชกิจ, ม.ป.ป.), หน้า ๒๙.

เมื่อสื่อถึงคำว่า สุข เป็นความสุขอิงอาศัยและความสุขที่ไม่อิงอาศัย หมายถึงความสบายกาย สบายใจ ซึ่งเกิดจากความสมปรารถนา อันเป็นไปด้วยทรัพย์ ยศ บริวาร หรือประกอบด้วยกามคุณ ๕ คือ รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ และความสุขนอกจากนี้เป็นความสุขอันสงบ อธิบายความว่า

๑) ความสุขอันบริบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์และกามคุณ ๕ มี รูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เหล่านี้เป็นเหตุให้เกิดผลสมปรารถนา ได้ชื่อว่า สามิสสุข สุขอิงอาศัย คือ กามคุณ ๒) ความสุขอันเกิดจากความไม่พอใจในกามคุณ ได้แก่ การพรากรจิตออกจากกามคุณ เกิดความสบายใจเพราะออกห่างจากกามคุณได้ เมื่อพรากรจิตออกจากกามคุณได้แล้วในส่วนใด ทุกข์เพราะการบริหารในส่วนนั้นก็ไม่มี ทุกข์เพราะไม่สำเร็จความปรารถนาที่ไม่มี มีแต่ใจสงบ สุขไม่อิงอาศัย คือ อิงเนกขัมมะ^{๖๑}

ในคัมภีร์อังคุตตรนิกาย ทุกนิบาต จำแนกความสุขทั้งโดยประเภท และโดยระดับ เป็นคู่ ๆ มากมายหลายคู่ เช่น สุขของคฤหัสถ์กับสุขของบรรพชิต กามสุขกับเนกขัมมสุข โลภียสุขกับโลกุตรสุข สุขของพระอริยะกับสุขของปุถุชน วิธีแบ่งเป็นลำดับชัดเจน ละเอียด และดูง่ายไม่ซับซ้อน วิธีแบ่งเป็น ๑๐ ชั้น หรือความสุข ๑๐ ชั้น^{๖๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). ย่อความสุข ๑๐ ชั้น รวมเข้าได้เป็น ๓ ระดับ คือ ๑) กามสุข สุขที่เนื่องด้วยกาม ๒) ฌานสุข สุขเนื่องด้วยฌาน ๓) นิพพานสุข สุขเนื่องด้วยนิพพาน กล่าวโดยความสัมพันธ์กับบุคคลผู้เสวยความสุขเหล่านี้ จะเป็นดังนี้

๑) กามสุข ผู้เสวยเสวย ได้แก่ มนุษย์ปุถุชน และอริยบุคคลชั้นโสดาบันและสกทาคามี ๒) ฌานสุข ผู้เสวยเสวย ได้แก่ มนุษย์ปุถุชน และอริยบุคคลทุกชั้นตั้งแต่พระโสดาบันถึงพระอรหันต์ เฉพาะท่านที่เจริญฌานชั้นนั้น ๆ ได้แล้ว ๓) นิพพานสุข ผู้เสวยเสวย ได้แก่ พระอริยบุคคลทั้งหลาย ตั้งแต่พระโสดาบัน จนถึงพระอรหันต์ (แต่ต้องแยกแยะออกไปอีก ถ้าเป็นผลสมาบัติสุข ก็ได้สำหรับผู้บรรลุผลชั้นนั้น ๆ ถ้าเป็นนิโรธสมาบัติสุขก็ได้เฉพาะพระอนาคามีและพระอรหันต์ที่ได้สมาบัติ ๘ แล้ว)

ถ้าจัดโดยถือบุคคลเป็นหลัก การเสวยความสุขจะมีวิสัยดังนี้ ๑) มนุษย์ปุถุชน อาจเสวยกามสุขและฌานสุข ๒) อริยบุคคลชั้นโสดาบันและสกทาคามี อาจเสวยกามสุข ฌานสุข และนิพพานสุขประเภทผลสมาบัติสุข ๓) อริยบุคคลชั้นอนาคามีและพระอรหันต์ อาจเสวยฌานสุขและนิพพานสุข ทั้งประเภทผลสมาบัติสุข และนิโรธสมาบัติสุข (ถ้าได้สมาบัติ ๘ แล้ว)

ในเรื่องความสุขนี้ พระพุทธศาสนาไม่สอนให้บุคคลทำการต่าง ๆ เพื่อเห็นแก่ความสุขก็จริง แต่ก็ยอมรับความจริงอยู่เสมอว่าความสุขเป็นส่วนสาระสำคัญที่จำเป็นของจริยธรรม เป็นสิ่งที่ให้ความหมายแก่การประพฤติธรรม จะว่าเป็นหลักยึดหรือฐานค้ำชูของการประพฤติธรรมก็ได้^{๖๓}

^{๖๑} ธวัช เพ็องปัสสร และคณะ, อธิบายการเรียนรู้ธรรมวิภาค ปรีเฉพที่ ๒, หน้า ๓๐.

^{๖๒} ดูรายละเอียดใน, พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). พุทธธรรม. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๕๓๐-๕๓๑.

^{๖๓} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕๕-๕๕๗.

พื้นฐานความสุขในวิถีความรู้สึกภายในใจตามภูมิชั้นของจิตใจที่แสดงออกมาทางความประพฤตินั้น แบ่งไปตามความสุขของปุถุชน สุขของกัลยาณปุถุชนและสุขของพระอริยเจ้าหรือคนผู้มีความรู้สึกสูงสุดด้วยปัญญา ซึ่งสิ่งที่เรียกว่า “ความสุข” มีความต่างกันเป็นชั้น ๆ ตามภูมิชั้นจิตใจของแต่ละปัจเจกชน ประเภทความสุขในทางพระพุทธศาสนา แบ่งไปตามความสัมพันธ์เกี่ยวโยงความประพฤติของปัจเจกชนต่อการให้ได้มาซึ่งความสุข จำแนกไปตามประเภทของสุขแต่ละชั้นได้ดังนี้

๑) สุขที่เป็นรากฐาน ความไม่เบียดเบียนกันคือ ความไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น เหตุย่อมให้เกิดผล การเบียดเบียนท่าน เป็นเหตุให้เกิดการเบียดเบียนตอบ และกลายเป็นการเบียดเบียนกันไปมา จนกลายเป็นคนที่ต้องระแวงภัยหวาดหวั่นอยู่เสมอ การเบียดเบียนท่านคือ การเบียดเบียนตนเอง เป็นการเผาผลาญตัวเอง การเบียดเบียนตนโดยส่วนเดียว เช่น การดื่มน้ำเมา การละเลยอนามัย เป็นต้น ความสุขอันเกิดแต่ความไม่เบียดเบียนกันและกันคือ ความที่สมาคมกันได้อย่างเยือกเย็นสนิทสนม มองดูกันด้วยสายตาอันแสดงความรัก เข้ากันได้อย่างสนิท ความสุขอันแผ่ล็ดออกมาจากการไม่เบียดเบียน แผ่ซ่านอยู่ทั่วโลก เป็นรากฐานของความสุขซึ่งสูงยิ่งขึ้นไป สันติสุขของโลก เท่าที่โลกทั่วไปทั้งหมดต้องการ ก็คือ ความสุขชั้นนี้^{๖๔}

๒) สุขในชั้นกลาง ความคายออกเสียได้ซึ่งการยึดถือเอาด้วยความกำหนัดรัก อันมีอยู่ในสิ่งที่ยั่ววนในโลกนี้ ตลอดถึงสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความรักตามธรรมดา บรรดาสิ่งอันเป็นที่ตั้งแห่งความใคร่ จะเป็นพวกรูปพรรณคือ รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส หรือพวกเป็นนามธรรม เช่น ยศศักดิ์ สรรเสริญ^{๖๕} การคายออกเสียซึ่งความกำหนัดรักที่เราเคยมีไว้สำหรับรักและอยาก จึงเป็นทางแห่งความสุข และการคายออกเสียได้ก็คือ ความสุขอันเยือกเย็นอย่างแน่นแท้^{๖๖}

๓) สุขที่เป็นสุดยอด อาจทำให้สงสัยว่า จะยังมีความสุขท่าไหนอีกซึ่งสูงขึ้นไปกว่าการชนะตนในเรื่องความรักและความอยากนั้น ๆ เท่าที่กล่าว เป็นความสุขที่ยังไม่หลุดพ้นไปได้จากความโง่หลงว่า “อัตตา” เป็นสุขอย่างอัตตา สุขอย่างอัตตาจึงไม่ใช่ยอดสุด ต่อเมื่อใดก้าวล่วงขึ้นถึงซีตอนัตตา จึงจะเป็นยอดสุข เพราะเป็นที่สุดแห่งความทุกข์หรือความวิ่งไปวิ่งมาในวัฏฏสงสารของชีวิต^{๖๗}

สรุป ประเภทความสุขในทางพระพุทธศาสนา แบ่งเป็นกายิกสุขคือ สุขทางกาย และเจตสิกสุขคือ สุขทางใจ วิถีแห่งสุขมีกามสุข ฌานสุข นิพพานสุข แยกเป็น ๑) สุขที่เป็นรากฐานคือ ความไม่เบียดเบียนทั้งตนเองและผู้อื่น ๒) สุขในชั้นกลางคือความคายออกเสียได้ซึ่งการยึดถือเอาด้วยความกำหนัดรัก ๓) สุขที่เป็นสุดยอดคือสุขอย่างอนัตตาเป็นยอดแห่งสุข เป็นที่สุดแห่งความทุกข์

^{๖๔} พุทธทาสภิกข, ยอดแห่งความสุข, (บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ม.ป.ป.), หน้า ๕-๗.

^{๖๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙-๑๐.

^{๖๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๗.

^{๖๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔-๒๕.

๓.๓.๓ โลกียสุข ประเภทและลักษณะทางพระพุทธศาสนา

ทุกวันนี้มีโลกียสุขในโภคทรัพย์ที่สามารถใช้เงินซื้อเสพได้อย่างเหลือล้น แต่โภคทรัพย์กลับเป็นที่มาของปัญหาต่าง ๆ ทั้งในระดับบุคคลและสังคม พระพุทธศาสนากล่าวถึงโลกียสุข ไว้ดังนี้

โลกียสุข หมายถึง ความสุขอย่างโลกีย์, ความสุขที่เป็นวิสัยของโลก, ความสุขที่ยังประกอบด้วยอาสวะ เช่น กามสุข มนุษยสุข ทิพยสุข ตลอดจนถึงฌานสุข และวิปัสสนาสุข^{๖๘} โลกียสุขเป็นความสุข ๔ ประการที่คฤหัสถ์ผู้บริโศกคามพึงได้รับตามกาล ตามสมัย สุข ๔ ประการ คือ ๑) อตฺถิสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ ๒) โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ๓) อาณนฺยสุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ๔) อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติที่ไม่มีโทษ^{๖๙} อตฺถิสุขคือ โภคทรัพย์ที่หามาได้ เก็บรวบรวมไว้ ได้รับสุขโสมนัสว่ามีโภคทรัพย์ โภคสุขคือ ใช้สอยโภคทรัพย์ได้รับสุขโสมนัสว่า ใช้สอยโภคทรัพย์และทำบุญด้วยโภคทรัพย์ อาณนฺยสุข คือ ไม่เป็นหนี้ใคร ไม่ว่าจะน้อยหรือมากก็ตาม ได้รับสุขโสมนัสว่าไม่เป็นหนี้ใคร ไม่ว่าจะน้อยหรือมาก อนวัชชสุขคือ ประกอบด้วยกายกรรม วชิกรรมและมโนกรรมที่ไม่มีโทษ คฤหัสถ์ผู้บริโศกคามพึงได้รับ สุข ๔ ประการนี้แลตามกาล ตามสมัย นรชนผู้จะต้องตาย รู้สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ระลึกถึงสุขเกิดจากความมีทรัพย์ เสวยสุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ย่อมเห็นแจ้งด้วยปัญญา^{๗๐} โลกียสุข เป็นความสุขที่เจอไปด้วยปัญหา อันเกิดจากการเชื่อมต่อกับความต้องการจากสิ่งหนึ่งไปอีกสิ่งหนึ่ง ลดสิ่งหนึ่งไปเพิ่มกับสิ่งหนึ่ง ความต้องการของมนุษย์มีอยู่มากมายนับไม่ถ้วน ความต้องการเชื่อมต่อกันไปเรื่อย ๆ จนไม่มีที่สิ้นสุด จึงเปรียบได้ว่าแม่น้ำเสมอด้วยตัณหาไม่มี^{๗๑} มนุษย์ไม่ควรสูญเสียโอกาสต่อคุณภาพชีวิต สูญเสียโอกาสที่จะมีชีวิตอยู่อย่างมีความสุข ในตอนแรกมนุษย์อาจต้องการเพียงปัจจัยในการดำรงชีวิต ได้แก่ อาหาร ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรคเท่านั้น เมื่อสามารถหารายได้สูงขึ้น อาจต้องการรถยนต์หรือสิ่งฟุ่มเฟือยต่าง ๆ เรื่อยไปไม่มีที่สิ้นสุด^{๗๒} มนุษยชาติสรรหาสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ด้วยรูปแบบวิธีการต่าง ๆ ใหม่ ๆ อยู่เสมอเพื่อให้เกิดการตอบสนองที่ว่า “ความสุข” ซึ่งสุขดังกล่าวนี้นี้ เรียกว่าสามิสสุข สามิสสุขเรียกง่าย ๆ ว่า อิงอามิสสุขคือ กามคุณ กามคุณคือ ความสุขอันบริบูรณ์ด้วยโภคทรัพย์และกามคุณ ๕ มีรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ เป็นเหตุให้เกิดผลสมปรารถนา ได้ชื่อว่า สามิสสุข เป็นสุขที่อิงอามิส^{๗๓}

^{๖๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๒๑๘.

^{๖๙} อจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๒/๑๐๕.

^{๗๐} อจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๒/๑๐๖.

^{๗๑} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑, หน้า ๑๑.

^{๗๒} เอนก เขียวถาวร, เศรษฐศาสตร์มหภาค ๑ EC ๑๑๒, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑), หน้า ๖.

^{๗๓} ดุรายละเอียดยใน, อจ.ทุก. (ไทย) ๒๐/๖๙/๑๐๓.

คือ กามคุณ ความสุขแบบโลกีย์แปรผันสิ่งเสพในสามีสสุขเป็นไปตามอารมณ์ ๒ ด้านคือ อิฏฐารมณ์ และอนิฏฐารมณ์ ด้านที่ ๑ พอใจเป็นอิฏฐารมณ์ คือ ส่วนที่ปรารถนา มีลาภ มียศ มีสรรเสริญ สุข ด้านที่ ๒ ไม่พอใจเป็นอนิฏฐารมณ์ คือ ส่วนไม่พึงปรารถนา ไม่มีลาภ ไม่มียศ นินทา ทุกข์^{๗๔} อิฏฐารมณ์ที่ชาวโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก และหมู่สัตว์พร้อมทั้งสมณพราหมณ์ เทวดาและมนุษย์พากันพิจารณาเห็นว่า อิฏฐารมณ์นี้เป็นความสุขซึ่งพระอริยะทั้งหลายพิจารณาเห็นตามความเป็นจริง ด้วยปัญญาอันชอบว่า อิฏฐารมณ์นี้เป็นความสุขทุกข์^{๗๕} ลาภ เสื่อมลาภ ยศ เสื่อมยศ นินทา สรรเสริญ สุขและทุกข์ ธรรมเหล่านี้ในหมู่มนุษย์ ล้วนไม่เที่ยง ไม่มั่นคง มีความแปรผันเป็นธรรมดา แต่ท่านผู้มีปัญญาดี มีสติ รู้ธรรมเหล่านี้แล้ว ย่อมพิจารณาเห็นว่า มีความแปรผันเป็นธรรมดา อิฏฐารมณ์จึงอย่ายึดติดของท่านไม่ได้ ท่านย่อมไม่ยินร้ายต่ออนิฏฐารมณ์^{๗๖}

สรุป โลกียสุขคือ ความสุขที่ยังประกอบด้วยอาสวะอาทิ กามสุข ทิพยสุข ตลอดจนถึงฉานสุขและวิปัสสนาสุข มนุษย์อิงในสามีสสุข สุขจากวัตถุสิ่งเสพบริโภคหรือความสุขที่ต้องมีเหยื่อล่อเรียกให้สั้นว่า สุขจากการเสพ เป็นความสุขที่พึ่งพา ขึ้นต่อสิ่งเสพภายนอก แก่งแย่งช่วงชิงกัน เรียกว่าเป็นความสุขที่เจอด้วยการสร้างเวร สร้างภัยอย่างแยบยล สามีสสุขเป็นจุดเชื่อมต่อวงจรวรรฏฏที่เรียกว่า หมุนเวียน ขับเคลื่อนวิถีชีวิตของชาวโลกทั้งระบบ ผ่านช่องทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การศาสนา และอื่น ๆ ต่าง ๆ เหล่านี้ต่างก็วิ่งเข้าไปสู่เป้าหมายที่บัญญัติจากประสาทสัมผัสว่า “ความสุข”

๓.๓.๔ ความสุข ๔ ประการในวิถีโลกวิภาคสำหรับโลกียสุข

โลกียสุข เป็นความสุข ๔ ประการที่คฤหัสถ์ผู้บริโภคกามพึงได้รับตามกาล ตามสมัย สุข ๔ ประการ คือ ๑) อตถิสุข สุขเกิดจากความมีทรัพย์ ๒) โภคสุข สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ๓) อานันทย สุข สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ ๔) อนวัชชสุข สุขเกิดจากความประพฤติที่ไม่มีโทษ^{๗๗} ทุกคนเกิดมาต่างก็ล้วนมีเส้นทางเป็นของตัวเอง รู้จักค้นหาตัวเองว่าต้องการและมีเป้าหมายที่แท้จริงของชีวิตคืออะไร การลงมือทำด้วยความตั้งใจคุณค่ามากเมื่อปรากฏออกมาเป็นผลงาน บางเป้าหมายชีวิตของใครบางคน มีเป้าหมายเพียงการทำในสิ่งที่ตัวเองรัก มีความสุขในทุกวันถือว่าชีวิตประสบความสำเร็จแล้ว การที่จะประสบผลสำเร็จในโภคทรัพย์ต่อการใช้ดำรงชีวิตให้มีความสุขได้นั้น มีวิถีทำ วิธีทำในวิธีทำเป็นเครื่องชี้นำไปสู่ความสุขในทางโลก ต้องเหนื่อยกายเหนื่อยใจกว่าจะได้มาซึ่งความสุข การที่จะประสบผลสำเร็จในโภคทรัพย์ต่อการใช้ดำรงชีวิตให้มีความสุขได้นั้น มีวิถีทำในวิธีทางพระพุทธศาสนา

^{๗๔} ตูรายละเอียดใน, ขุ.ม. (ไทย) ๒๙/๖๓/๒๐๓.

^{๗๕} ขุ.สุ. (ไทย) ๒๕/๗๖๔/๖๘๓.

^{๗๖} อง.อภุฎก. (ไทย) ๒๓/๖/๒๐๖.

^{๗๗} อง.จตุก. (ไทย) ๒๑/๖๒/๑๐๕.

ซึ่งพระพุทธศาสนามีหลักธรรมสำหรับใช้ในการบริหารจัดการทรัพย์ที่หามาได้ให้มีความสุข หากปราศจากพุทธธรรมแล้วไซ้ร้ก็ยากที่จะประสบผลสำเร็จในด้านของการดำรงชีวิตให้มีความสุขได้ ชีวิตของผู้ครองเรือนในทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า คฤหัสถ์ ในทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงธรรมที่ใช้สำหรับสร้างความสุขของคฤหัสถ์มีอยู่ ๔ ประการ เรียกว่า สุขของคฤหัสถ์ ซึ่งเป็นสุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมีและควรชวนชายให้มียู่เสมอ มีอยู่ ๔ อย่าง คือ ๑) สุขเกิดจากความมีทรัพย์ ที่ได้มาด้วยเรี่ยวแรงของตน โดยชอบธรรม [อัตถิสุข] ๒) สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ในการเลี้ยงตนเลี้ยงคนควรเลี้ยง และทำประโยชน์ [โภคสุข] ๓) สุขเกิดจากความไม่เป็นหนี้ [อานันยสุข] ๔) สุขเกิดจากความประพฤติที่ไม่มีโทษ มีสุจริตทั้ง กาย วาจา และใจ [อนวัชชสุข] (เฉพาะข้อ ๔ รวมความถึงสุขเกิดแต่ประกอบภารงานที่ปราศจากโทษ)^{๗๘} ในการแสวงหาทรัพย์อันนำมาซึ่งความอุดมสมบูรณ์แห่งโภคทรัพย์ ภาษาในปัจจุบันนิยมใช้ คำว่า มั่งคั่ง มั่นคง ยั่งยืน หรือนิยมเรียกว่า หัวใจเศรษฐี พุทธธรรมสำหรับใช้ปฏิบัติ ใช้ประพฤติต่อหน้าที่โดยธรรมชาติของชีวิต ในการแสวงหาทรัพย์นำมาหล่อเลี้ยงชีวิตตามธรรมชาติ ด้วยวิถีพุทธธรรมใช้เป็นแม่บทในแบบแผนของการบริหารจัดการทรัพย์ ดังนี้

หลักการแสวงหาทรัพย์ในวิถีพุทธธรรมใช้เป็นแม่บทวางแผนบริบทประโยชน์แห่งทรัพย์ในปัจจุบัน เรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถ [หัวใจเศรษฐี] คำว่า “ทิฏฐธัมมิกัตถ” แปลตามรูปศัพท์ว่า ประโยชน์ที่เป็นไปในธรรมอันตนเห็นแล้ว หมายถึงประโยชน์ในภพนี้ หรือในปัจจุบัน อนึ่งพึงเข้าใจว่าสัมปทา ๔ อย่างนั้น เป็นเพียงปฏิปทาเครื่องใช้บรรลุประโยชน์ในปัจจุบัน ตัวประโยชน์ในปัจจุบันอย่างแท้จริงคือ ทรัพย์ ยศ ไฉตริ ซึ่งเป็นอิฏฐผลอันบุคคลพึงปรารถนาโดยลำดับกัน บุคคลผู้ทำตนให้บรรลุผลเหล่านี้ครบทั้ง ๓ ประการ ย่อมเชื่อว่ายึดไว้ได้ซึ่งประโยชน์ในภพนี้ และตั้งตนได้ในปัจจุบัน^{๗๙} ทิฏฐธัมมิกัตถะ ความนิยมปัจจุบันย่อเป็นคาถาหัวใจเศรษฐีว่า อุ อา กะ สะ ความในพระไตรปิฎกพระผู้มีพระภาคตรัสว่า “ธรรม ๔ ประการนี้ ย่อมเป็นไปเพื่อเกื้อกูลในภพนี้ เพื่อสุขในภพนี้แก่กุลบุตร ธรรม ๔ ประการ อะไรบ้าง คือ ๑) อุ คำที่ย่อมาจาก อุภูฐานสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๒) อา คำที่ย่อมาจาก อารักขสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยการรักษา ๓) กะ คำที่ย่อมาจาก กัลยาณมิตตตา คือ ความเป็นผู้มีมิตรดี ๔) สะ คำที่ย่อมาจาก สมชีวิตา คือ ความเป็นอยู่เหมาะสม^{๘๐}

วิถีพุทธธรรมใช้เป็นแม่บทวางแผนบริบทประโยชน์แห่งทรัพย์ในอนาคต เรียกว่า สัมปรายิกัตถ คำว่า “สัมปรายิกัตถ” แปลตามรูปศัพท์ว่า ประโยชน์ที่บุคคลจะพึงได้ พึ่งถึงหรือพึงได้รับในภพหน้า คู่กันกับประโยชน์ในภพนี้ พึงเข้าใจว่า สัมปทา ๔ นี้ หาใช่ตัวประโยชน์แท้จริงไม่ เป็นเพียง

^{๗๘} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๒๘๙.

^{๗๙} เพียร ปิ่นทอง, **อธิบายการเรียนรู้ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑**, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่อักษรเจริญทัศน์, ม.ป.ป.), หน้า ๑๕๗.

^{๘๐} ุรยละเอียดใน, **อง.อรรถก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐**.

ปฏิบัติ การใช้บรรลุประโยชน์ ส่วนตัวประโยชน์ที่แท้จริงนั้น คือ อายุ วรรณะ สุข ยศ และสวรรคค อันเป็นอิฏฐผลที่บุคคลพึงปรารถนาในภพเบื้องหน้าต่อไป บุคคลใด ทำตนให้บรรลุลผลเหล่านี้ครบครัน ชนนั้นชื่อว่า ยึดไว้ได้ซึ่งสัมปรายิกัตถะประโยชน์ สัมปทาน ๔ นี้ โดยความเป็นธรรมของคฤหัสถ์ชน จะพึงประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้ได้รับประโยชน์และสุขในเบื้องหน้า^{๘๑}

การปฏิบัติตนก่อให้เกิดประโยชน์สำหรับชีวิตในอนาคต เรียกว่า สัมปรายิกัตถ

สัมปรายิกัตถ คือ ประโยชน์ของอนาคต ๔ อย่าง (๑) สัทธาสัมปทา คือ การมีความเชื่อ (ศรัทธา) เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว (๒) สีสสัมปทา คือ การมีความพร้อมของศีลที่อยู่ของตน เป็นเครื่องป้องกันการเกิดโทษ (๓) จาคสัมปทา คือ การรู้จักเสียสละ แบ่งปัน การให้เป็นการเฉลี่ยสุขให้แก่ผู้อื่น (๔) ปัญญาสัมปทา คือ รู้การดำเนินชีวิต^{๘๒} มีวิถีชีวิตที่รู้บาป รู้บุญ รู้คุณ รู้โทษ รู้ประโยชน์

การบริหารจัดการทรัพย์ที่หามาได้เพื่อการดำรงชีวิตอยู่อย่างมีความสุขด้วยวิถีพุทธธรรม แม้มีทรัพย์มาก ทรัพย์น้อย การรู้จักบริหาร จัดสรร ปันส่วน คนที่รวยจะเป็นผู้รวยแบบไม่เป็นทุกข์ คนที่มีทรัพย์น้อยหรือเป็นคนจน จะเป็นผู้มีความจนแบบไม่เป็นทุกข์ เป็นผู้มีความจนอย่างมีความสุข คือ รวยแบบไม่ทุกข์ จนอย่างมีความสุข วิถีพุทธธรรม ในการบริหารจัดการทรัพย์ที่หามาได้ นำไปจัดสรรแบ่งออกเป็น ๔ ส่วน ในพระไตรปิฎกกล่าวไว้ว่า “เมื่อบุคคลสะสมโภคทรัพย์อยู่ดังตัวผึ้งสร้างรัง โภคทรัพย์ของเขาก็ย่อมเพิ่มพูนขึ้น ดุจจอมปลวกที่ตัวปลวกก่อขึ้นฉะนั้น คฤหัสถ์ในตระกูล ผู้สามารถ ครั้นรวบรวมโภคทรัพย์ได้อย่างนี้แล้วพึงแบ่งโภคทรัพย์ออกเป็น ๔ ส่วน คือส่วนหนึ่งใช้สอย, ๒ ส่วนใช้ประกอบกิจการงาน, ส่วนที่ ๔ เก็บไว้ด้วยหมายใจว่าจะใช้ในยามมีอันตราย จึงผูกมิตรไว้ได้”^{๘๓} จากหลักพุทธธรรมนี้ นำเข้าสู่วิถีพุทธธรรมสำหรับปฏิบัติ ประกอบด้วย ๑) ทรัพย์ที่แสวงหามาได้ จัดสรรไว้ ใช้จ่ายทรัพย์ดำรงชีพตน และครอบครัว ใช้แทนคุณเลี้ยงดูบิดา มารดา และ กันไว้สำหรับใช้ทำสาธารณประโยชน์หรืออื่น ๆ นี้ ๑ ส่วน ๒) ทรัพย์ที่แสวงหาได้จัดสรรไว้ ใช้เป็นทุนในการประกอบอาชีพนี้ ๒ ส่วน ๓) ทรัพย์ที่แสวงหาได้จัดสรรเก็บไว้ใช้ในคราวฉุกเฉิน จำเป็น นี้ ๑ ส่วน หลักการบริหารทรัพย์ที่หามาได้ แบ่งส่วนในวิธีนิกแขกเต้า ส่วนที่ ๑ ใช้หนี้เก่า คือ กตัญญูทวงหนี้ ให้และใช้เลี้ยงดูพ่อแม่ตลอดถึงผู้มีพระคุณ ส่วนที่ ๒ ใช้หนี้ใหม่ คือ ครอบครัว [ลูก, เมีย, สามี] ส่วนที่ ๓ ผังไว้ คือ ใช้ทำบุญ ใช้บำเพ็ญสาธารณะประโยชน์ ส่วนที่ ๔ ทิ้งเหว คือ นำไปใช้จ่ายในการดำรงชีพสำหรับชีวิตประจำวัน^{๘๔} เช่น ใช้จ่ายในการอุปโภค บริโภค หรืออื่น ๆ หลักการใช้ทรัพย์ที่หาได้ โภคอาทิตย์ะ คือ ประโยชน์ที่ควรถือเอาจากโภคทรัพย์ มี ๕ คือ ๑) เลี้ยงตัว มารดา บิดาบุตร ภรรยา

^{๘๑} เพียร ปันทอง, อธิบายการเรียนรู้ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑, หน้า ๑๖๑.

^{๘๒} อง.อภุฎก. (ไทย) ๒๓/๗๕/๓๘๘.

^{๘๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๕/๒๑๑-๒๑๒.

^{๘๔} ตูรายละเอียดยใน, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๗-๑๒/๔๒๔.

[หรือสามี] บำรุงไพร่ให้เป็นสุข ๒) เลี้ยงเพื่อนฝูงให้เป็นสุข ๓) บำบัดป้องกันภัยอันตราย ๔) ทำ พลี ๕ อย่าง [ญาติพลี สงเคราะห์ญาติ, อติพิลี ต้อนรับแขก, บุพเปตพลี ทำบุญอุทิศให้แก่ญาติผู้ล่วงลับไป, ราชพลี บำรุงราชการ เช่น เสียภาษี, เทวดาพลี ทำบุญอุทิศแก่เทวดา] ๕) ทำทานในสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติชอบ^{๘๕} คือทำบุญ สร้างกุศลต่อผู้บำเพ็ญเพื่อการละบาป อกุศล สู่การชำระจิตใจให้บริสุทธิ์

๓.๓.๕ โลกุตรสสุข ประเภทและลักษณะทางพระพุทธศาสนา

รสชาติอาหารรุ่มร่ามรสสุขสัมผัสได้ที่ต่อมลิ้น เสียงที่ไพเราะกระทบสุขสัมผัสได้ที่เยื่อแก้วหู ภาพที่สวยงามรับกระทบสัมผัสได้ที่เลนส์แก้วตา สุขสัมผัสในเนื้อหนังเป็นกระแสแห่งเพชรสจิตสัมผัสเต็มตำน้ำใจสุขในโลกียฆาน ไต ๆ เหล่านี้ล้วนไม่ใช่โลกุตรสสุข อุทานว่า “สุขหนอ สุขหนอ”^{๘๖} เป็นเสียงที่ยืนยันบอกได้ถึงการรับรสชาติของความสุขแบบโลกุตรสสุข แม้พระพุทธองค์เมื่อบรรลุนิพพานแล้วก็ได้เสวยวิมุตติสุข^{๘๗} พระองค์ได้ตรัสยืนยันไว้ว่า นิพพานเป็นสุขอย่างยิ่ง^{๘๘} พระภิกษุทั้งหลายถึงความสุขบนเส้นทางโลกุตระว่า สมัยเมื่อเป็นพระราชา ได้รับการอารักขาคุ้มครองอย่างดี ถึงได้รับการอารักขาคุ้มครองเป็นอย่างดี ก็ยังกลัว หวาดหวั่น สะดุ้ง ตกใจ แต่เวลานี้ไม่ว่า จะไปในป่าก็ดี จะไปที่ควงไม้ก็ดี จะไปในสุญญาครกก็ดีเพียงผู้เดียวก็ไม่กลัวหวาดหวั่น ไม่สะดุ้งตกใจแต่อย่างใดเลย มีความโปร่งเบาอย่างยิ่ง ครองชีวิตด้วยปัจจัยที่ผู้อื่นให้ มีจิตอิสระ ดุจมฤค (สัตว์ป่า) ข้าพระพุทธเจ้าเห็นประโยชน์อย่างนี้ จึงมักจะเปล่งอุทานเนื่อง ๆ ว่า สุขหนอ สุขหนอ^{๘๙} ความสุขสดชื่นที่เกิดขึ้นพร้อมกับจิตกำหนดอยู่ ความสุขดังกล่าวนี้จะเป็นเหตุให้เกิดความสุขกายเป็นอย่างมาก ในช่วงนี้จะปรากฏว่าไม่มีโรคใด ๆ มาเบียดเบียนกล้ากรายเลยแม้สักนิด จะคิดนึกอะไรก็มีแต่ความสุขสดชื่นตลอด^{๙๐} นิพพานนั้นเป็นอารมณ์ของมรรคผล เป็นเพียงสภาวะอันสงบ ปราศจากกิเลสและวิภูฏทุกข์ทั้งปวง มีลักษณะเป็นสันติภาพอย่างแท้จริง เป็นวิสังขารคือ เป็นสภาวะที่ปราศจากนามรูปสังขารทั้งหลายทั้งปวง^{๙๑} บุคคลผู้ต้องการนิรามิสสุข ประพฤติให้สมควรแก่การได้ความสุขนั้น ย่อมได้ความสุข ผู้บำเพ็ญ

^{๘๕} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**, หน้า ๑๗๖.

^{๘๖} พระครูกลุณยานสิทธิวัฒน์ (สมาน กลยานธมโม/พรหมอยู่), **เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘๓.

^{๘๗} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, **พุทธานุพุทธประวัติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๓๐, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๙.

^{๘๘} ชู.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๐๓/๙๕.

^{๘๙} วิ.จ. (ไทย) ๗/๓๓๒/๑๗๓.

^{๙๐} พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ), **วิปัสสนาขุณีหลักการวิปัสสนา (ฉบับสมบูรณ์)**, แปลโดย จารุญ ธรรมดา, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัดประยูรสาส์นไทยการพิมพ์, ๒๕๕๙), หน้า ๕๒๕

^{๙๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๒๗.

อริยมรรคมีองค์ ๘ อันเป็นทางสายตรง ไม่คดเคี้ยว เพื่อบรรลุอมต^{๙๒} เป็นธรรมหยั่งรู้ได้ยาก ลึกซึ่งห้ามความแก่และความตายได้ เป็นทางประเสริฐประกอบด้วยองค์แปด สงบ ทุกข์ เกษม เป็นธรรมเครื่องเห็นแสงสว่างตามความเป็นจริง ถึงความปลอดภัยไปอย่างมาก สงบ มีความเจริญเป็นที่สุด เพราะทราบกรรมว่าเป็นกรรม และวิบากโดยความเป็นวิบาก แห่งธรรมที่อิงอาศัยกันและกันเกิดขึ้น^{๙๓} นิรามิสสุข สุขไม่อิงอามิส สุขไม่ต้องอาศัยเหยื่อล่อ สุขปลอดภัยเพราะใจสงบหรือได้รู้แจ้งตามเป็นจริง^{๙๔} ผู้ฉลาดในนิमितแห่งจิต รู้สแห่งวิเวก เฟงพินิจอยู่ ฉลาดในการบริหารกรรมฐานมีสติตั้งมั่นพึงบรรลุนิรามิสสุข^{๙๕} นักปฏิบัติในพระพุทธศาสนานี้ พึงเดินมรรคให้ถูก ดังต่อไปนี้ คือ บำเพ็ญศีล สมาธิ ปัญญา ให้เป็น อธิศีล อธิจิต อธิปัญญา ถึงพร้อมบริบูรณ์ ชื่อว่า เป็นผู้เดินตามหนทางอริยมรรคถูกต้องแล้ว นักปฏิบัติ เมื่อเป็นผู้มีสติบริบูรณ์ มีสัมปชัญญะบริบูรณ์ ได้พยายามทำความเพียรประกอบกับจิตอยู่เสมอ คือมีสติกำหนดจิต หรือประทับประคองจิตยังจิตให้ตกลงสู่ดวงใจตัวเองแล้ว ประคับประคองเอาจิตในภวังค์ให้ตั้งมั่นเป็นสมาธิอยู่ได้ ไม่ไป ไม่มา ไม่ออก ไม่เข้า ไม่ขึ้น ไม่ลง เป็นหนึ่งจริง ๆ ตลอดเป็นวิหารธรรมเครื่องอยู่ของจิต และเป็นเอกวิธากิสมัยตรัสรู้ได้ ในขณะที่จิตดวงเดียวว่า อริยมรรคทั้ง ๘ ประการได้ประชุมพร้อมแล้วในจิตดวงเดียวเมื่อใด เมื่อนั้น นักปฏิบัติ ย่อมรู้เป็นปัจเจกตั้งจำเพาะกับจิตว่า จิตของเราได้ประชุมอริยมรรคสมังคี ก็ย่อมรู้ตลอดไป เมื่อเป็นผู้ปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบตามพระธรรมวินัย คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าดำเนินตามหนทางอริยมรรคถูกต้องดังกล่าวแล้ว ตลอดจิตประชุมอริยมรรคสมังคีเองแล้วย่อมบังเกิดอริยผลแจ้งประจักษ์ใจ^{๙๖}

สรุป โลกุตระสุขเป็นสุขที่ปราศจากโทษที่เรียกว่า นิรามิสสุขคือสุขอิสระไม่ขึ้นต่อสิ่งอื่นใด ไม่ต้องพึ่งพา เป็นตัวของตัวเอง เป็นผลจากการบำเพ็ญเพียรสร้างขึ้นได้เองด้วยตัวของมนุษย์เอง เป็นสภาวะอันสงบ ปราศจากกิเลสและวิภูฏทุกข์ทั้งปวง มีลักษณะเป็นสันติภาพอย่างแท้จริง เป็นสุขไม่อิงอามิส สุขไม่ต้องอาศัยเหยื่อล่อ เป็นสุขที่ปลอดภัยเพราะใจสงบหรือได้รู้แจ้งตามเป็นจริง เป็นอริยทรัพย์หรือสาธารณทรัพย์ ที่คนอื่นแย่งกรรมสิทธิ์แสดงความเป็นเจ้าของถือเอาไปไม่ได้ เป็นทรัพย์ภายใน เป็นสุขที่ประเมินค่าระดับของการชี้วัดเป็นจำนวนตัวเลขไม่ได้ เป็นสุขที่ไม่มีประมาณ เป็นความสุขภายในที่ไม่มีใครบันดาลให้ เป็นความสุขจากการที่ชำระใจให้สะอาดบริสุทธิ์ด้วยตนเอง เป็นบุญซึ่งแปลว่าชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ คือกำจัดกิเลสสิ่งเศร้าหมองทั้งหลายให้ออกไปจากใจ

^{๙๒} ขุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๓๕/๓๑๕.

^{๙๓} ขุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๔๒๑-๔๒๒/๔๑๒.

^{๙๔} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๗๖.

^{๙๕} ขุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๘๕/๓๓๔.

^{๙๖} วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม, คู่มือปฏิบัติสมถวิปัสสนากรรมฐาน ๕ สาย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท เพชรเกษม ปริ้นติ้ง กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๓๒-๓๓.

๓.๔ ทรัพย์สินสัมพันธกับความสุขและความสุขในทางพระพุทธศาสนา

๓.๔.๑ ความทุกข์ที่เนื่องด้วยทรัพย์สิน

๑) ไม่มีทรัพย์สินไม่มีสุข มนุษย์เราเกิดมาบางคนเกิดมามีเงิน ต้องหาเข้ากินค่า หาเข้ากินเข้าหรือบางทีก็ยังไม่ทราบจะหากินที่ไหนก็มี หนทางตันไปหมดมองไม่เห็นช่องทางทำมาหากิน เป็นชีวิตที่มีมตมตจริง ๆ^{๙๗} ความยากจนทำให้น่าลูกสาวใช้หนี้ชู้ชก^{๙๘} ความจนทำให้ต้องวางลูกสาวเป็นประกัน [จำนำ]^{๙๙} ส่วนวงการพูดเรียกว่าชายลูกสาวกิน การสะท้อนความรู้สึกให้เบาลงเรียกว่าตกเขี้ยว ตกเขี้ยวถูกใช้เรียกการซื้อเด็กหญิงหรือหญิงสาวจากบิดามารดา เพื่อไปขายตัว ตกเขี้ยวล้อเลียนมาจากการจำนำพืชผักผลไม้ที่ยังมีสีเขียวอยู่ ยังไม่ถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็นำไปจำนำไว้กับนายทุนก่อน

ในชีวิตไม่มีทรัพย์สินยากที่จะมีสุข ทำให้ต้องสู้ชีวิตและดิ้นรนเป็นอย่างมาก แม่ม่ายสู้ชีวิต ท้องแก่ ๙ เดือนทำงานจนน็อค หาเงินค่าทำคลอดตามลำพัง^{๑๐๐} แน่นแบงก์ คนจนแห่เบิกเงินจนระบบล่ม^{๑๐๑} สุดสะเทือนใจ ๘ ขวบชวนยายกินยาฆ่าตัวตายยกครัว ๕ ชีวิต หนีความจนอดอยากไร้บ้าน^{๑๐๒} ความเป็นคนจนเป็นทุกข์ คนจนเข็ญใจยากไร้ ย่อมกู่หนี แม้การกู่หนีก็เป็นทุกข์...”^{๑๐๓} ในคัมภีร์พระพุทธศาสนากล่าวถึงความจนว่าเป็นทุกข์ในโลก และความยากจน อาจเป็นเหตุแห่งการทุศีลและอาชญากรรม เช่น โจรกรรม, การพูดปด, การเบียดเบียนผู้อื่น, ความโกรธ, ความโทศร้าย^{๑๐๔}

สรุป ทุกข์ ที่เนื่องด้วยทรัพย์สินเป็นทุกข์ที่เกิดขึ้นจากภาวะของเวทนาความรู้สึกที่ต้องอิงอาศัยปัจจัยค้ำจุนพุงชีวิตร่างกายตามธรรมชาติให้ดำรงอยู่ได้ตามสมควรแก่อัตภาพ ปฏิจจสมุปบาท อิทัปปัจจตา หรือแม่ทัชชฐีสัมพันธภาพ แสดงไว้อย่างชัดเจนว่าสรรพสิ่งในจักรวาลไม่ได้อยู่โดดเดี่ยวแต่ละสิ่งล้วนสัมพันธ์ต่อกัน ร่างกายและจิตใจจึงสัมพันธ์ทรัพย์สินเป็นปัจจัยค้ำจุนชีวิตให้คลายจากทุกข์ในสังคมมนุษย์ไม่ควรเสียโอกาสในการใช้ทรัพย์สินให้เกิดคุณค่าด้วยการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้มีความสุข

^{๙๗} นภานาถ, กลวิธีคัดสรรบุคคลกรเข้าทำงาน, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งแสงการพิมพ์, ม.ป.ป.), หน้า ๑๑.

^{๙๘} พ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๙๑๖/๔๘๔.

^{๙๙} E-pitaka โปรแกรมพระไตรปิฎก ฉบับมหาภุมญา (ภาษาไทย) เล่มที่ ๓๓ หน้าที่ ๒๕๐.

^{๑๐๐} แม่ม่ายสู้ชีวิต, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thaihotit.com/hot-news/13250> [๗ มีนาคม ๖๐].

^{๑๐๑} ข้าว แน่นแบงก์ คนจน แห่เบิกเงิน, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/810591> [๑๔ ธันวาคม ๕๙].

^{๑๐๒} ข้าว สุดสะเทือนใจแปดขวบชวนยายกินยาฆ่าตัวตายหนีความจน, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=1441869984 [๑๔ ธันวาคม ๕๙].

^{๑๐๓} ดุรายละเอียดใน, อัง.ฉก. (ไทย) ๒๒/๔๕/๕๐๗.

^{๑๐๔} Walpola Rahula, What The Buddha Taught, (New York: Grove Press, n.d.), PP. 81-82.

๒) มีทรัพย์สินไม่มีสุข การที่จะทำทรัพย์สินสมบัติที่ได้แล้วให้เพิ่มพูนขึ้น ไม่ใช่ทำได้ง่ายเลย^{๑๐๕} ความเสื่อมสปีประการ^{๑๐๖} คนบางคนมีสมบัติมาก ทรัพย์สินสมบัติถึงความสิ้นไปโดยลำดับ^{๑๐๗} ความเสื่อมสปี โภคทรัพย์ ย่อมเศร้าโศก ลำบากใจ ร่ำไร ทูบออกคร่ำครวญ^{๑๐๘} คนที่ร่ำรวยไม่ว่าจะมีเงินกี่ร้อยล้าน พันล้าน ทั้งชีวิตของเขา อาจเข้าไม่ถึงความรู้สึกมั่งคั่งร่ำรวยเลยก็เป็นได้^{๑๐๙} ความร่ำรวย การทำงาน อย่างหนักนั้นไม่ใช่คำตอบของชีวิตที่มีความสุข^{๑๑๐} มหาเศรษฐีพันล้าน ยิ่งตัวตาย ก่อนจบชีวิตไม่มีที่ทำท่าเคร่งเครียดวิตกกังวลให้ใครได้เห็น^{๑๑๑} จากเศรษฐีพันล้านสู่ยาก ช้ำร้ายยังคิดสั้นฆ่าตัวตาย^{๑๑๒}

ยสกุลบุตรเป็นลูกเศรษฐี ยสกุลบุตรได้รับการบำเรออิมเอมเพียบพร้อมด้วยกามคุณ ๕ เพื่อนายอุทานว่า ที่นี้ร่วนวายหนอ ที่นี้ขัดข้องหนอ^{๑๑๓} พระราชามีพระคลังเต็มบริบูรณ์^{๑๑๔} แต่ไม่มีสุข ความสุขนั้นอยู่ที่ความรู้สึกทางใจเป็นสำคัญ แม้กระต้อมจะมุงด้วยใบไม้ ก็มีความสุขกว่าอยู่ในพระราชฐานอันโอ้อ่าคนที่ประสบความสำเร็จในชีวิตนั้นเป็นคนที่รู้สึกว่าการมีชีวิตของตนมีความสุขสงบ^{๑๑๕}

สรูป มีทรัพย์สินไม่มีสุข เป็นภาวการณ์ชีวิตที่เต็มส่วนหนึ่ง แต่มีความพร่องอีกส่วนหนึ่ง ชีวิตขาดดุลยภาพ สุขนั้นเกิดขึ้นได้จากความพอใจ ความพอใจอยู่ที่ความพอดีในวิถีชีวิตที่สร้างเองได้ เหตุที่มีทรัพย์สินแล้วไม่มีความสุขเพราะทรัพย์สินเป็นเพียงธาตุวัตถุที่สังคมโลกนำมาเป็นบัญญัติใช้สำหรับเป็นปัจจัยดำรงชีพเท่านั้น สุขจริง ๆ อยู่ที่ใจ มิใช่วัตถุทรัพย์ ทรัพย์สินเป็นเพียงเครื่องอำนวยความสะดวกเท่านั้น คนที่ร่ำรวยมหาศาล แต่ก็ไม่ได้หมายความว่าชีวิตมีความสุขกับสิ่งที่ครอบครอง เพราะตัวสุขอยู่ที่ใจ เมื่อมีทรัพย์สินต้องมีด้วยปัญญาคือรู้เข้าใจคุณค่าประโยชน์ของทรัพย์สิน ไม่ตกเป็นทาสของทรัพย์สิน

^{๑๐๕} คุรยลละเอียดใน, ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๐๔/๓๖๓.

^{๑๐๖} คุรยลละเอียดใน, ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๐๔/๓๖๒.

^{๑๐๗} คุรยลละเอียดใน, ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๐๔/๓๖๓.

^{๑๐๘} คุรยลละเอียดใน, อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๑๙๒/๒๘๑.

^{๑๐๙} 4 วิธีสู่ความร่ำรวยที่แท้จริง, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://learninghubthailand.com/4-way-to-true-richness/> [๑๘ ธันวาคม ๕๙].

^{๑๑๐} ความสุขที่แท้จริงของมนุษย์, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.catdumb.com/longest-harvard-study-75-years-290/> [๗ มีนาคม ๖๐].

^{๑๑๑} ข่าว มหาเศรษฐีพันล้าน ยิ่งตัวตาย, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.thairath.co.th/content/370882> [๑๗ ธันวาคม ๕๙].

^{๑๑๒} ข่าว จากเศรษฐีพันล้านสู่ยาก, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.thairath.co.th/content/524111> [๒๓ มกราคม ๖๐].

^{๑๑๓} คุรยลละเอียดใน, วิ.ม. (ไทย) ๔/๒๕/๓๑.

^{๑๑๔} คุรยลละเอียดใน, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๒๒/๑๘๑.

^{๑๑๕} หลวงปู่บุญเพ็ง เขมาภิโรโต, พุทธโอวาทก่อนปรินิพพาน, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัทสำนักพิมพ์สุภา จำกัด, ๒๕๔๓), หน้า ๑๐-๑๑.

๓.๔.๒ ความสุขที่เนื่องด้วยทรัพย์

มีทรัพย์มีสุข สุขของคฤหัสถ์คือ สุขอันชอบธรรมที่ผู้ครองเรือนควรมีและควรชวนขายให้ มีอยู่เสมอ^{๑๑๖} สุขของคฤหัสถ์ที่ไม่มีความพร่องในโภคทรัพย์ เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการตอบสนองความต้องการของชีวิตในหลาย ๆ ด้าน ซึ่งความสามารถในการตอบสนองความต้องการของชีวิตนั้น ปัจจุบันเงินเป็นศูนย์กลางและเป็นสื่อกลางแลกเปลี่ยน เก็บรักษามูลค่าที่มีสภาพคล่อง^{๑๑๗} เงินเปลี่ยนเป็นทรัพย์ในรูปแบบอื่น ๆ วิธีชีวิตผู้ครองเรือนเมื่อมากไปด้วยโภคทรัพย์ต่าง ๆ แล้ว ก็จะสามารถตอบสนองความต้องการของการใช้ชีวิตในแบบที่ต้องการได้ ชีวิตคนเรามีสองสิ่งที่เราต้องการมากที่สุดในฐานะมนุษย์ พรอยด์สร้างทฤษฎีไว้ว่าแรงขับพื้นฐานของมนุษย์คือการแสวงหาความสุข และหลีกเลี่ยงความเจ็บปวด^{๑๑๘} หรือเรียกว่า รักสุขเกลียดทุกข์^{๑๑๙} ความสุขสบายในวิถีชีวิตที่เนื่องด้วยทรัพย์ ตามหลักธรรมของพระพุทธศาสนาเรียกว่า ทิฐุธรรมมีกัตถ หมายถึง ประโยชน์ปัจจุบันที่จะอำนวยให้ได้รับความสุข มีอยู่ ๔ อย่าง แต่สุขที่เนื่องด้วยทรัพย์มี ๓ อย่าง คือ ๑) อตถิสุข หมายถึง สุขเกิดจากการมีทรัพย์ ๒) โภคสุข หมายถึง สุขเกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ ๓) อานันยสุข หมายถึง สุขเกิดจากการไม่มีหนี้^{๑๒๐} ในทางพระพุทธศาสนาไม่ได้ให้รังเกียจความรวยจากทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบธรรม ทรัพย์ที่หามาได้นำไปใช้เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและบุคคลต่าง ๆ คือ ๑) ทิศเบื้องหน้า ได้แก่ มารดา บิดา ๒) ทิศเบื้องขวา ได้แก่ ครูอาจารย์ ๓) ทิศเบื้องหลัง ได้แก่ สามี ภรรยา บุตร ๔) ทิศเบื้องซ้าย ได้แก่ มิตรสหาย ๕) ทิศเบื้องบน ได้แก่ พระสงฆ์ สมณพราหมณ์ ๖) ทิศเบื้องต่ำ ได้แก่ ลูกจ้าง^{๑๒๑}

สรุป สังคมปัจจุบันใช้วัตถุเติมเต็มความสุขบางส่วนให้กับชีวิต สิ่งอำนวยความสะดวกเป็นปัจจัยที่เนื่องด้วยทรัพย์ที่ชีวิตจำต้องพึ่งพาเพื่อขจัดทุกข์ สร้างสุขให้กับอัตภาพของชีวิต ในสังคมปัจจุบันที่นิยมการบริโภคอุปโภคโดยใช้ทรัพย์ที่อยู่ในรูปของจำนวนเงินแลกเปลี่ยนแล้วเกิดความพอใจ มีความเพลิดเพลินเสมือนเป็นความสุขที่เนื่องด้วยทรัพย์ ความสุขเช่นนี้ก็ก่อคุณค่าให้แก่ชีวิตได้ เพราะทุกข์เป็นสิ่งที่ทนได้ยาก เมื่อได้นำจุดที่เป็นทุกข์ออกเพียงเศษเสี้ยวธุลีดิน สุขน้อย ๆ ก็เข้ามาแทนที่ การเติมเต็มร่างกายและจิตใจจำเป็นต้องใช้ทรัพย์ภายนอกสัมพันธ์กับทรัพย์ภายในให้ชีวิตมีคุณภาพ

^{๑๑๖} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์*, หน้า ๒๘๘.

^{๑๑๗} ศุภฤกษ์ ศรีเนตร์, *เศรษฐศาสตร์การเงิน ๑ EC ๓๓๒*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐), หน้า ๖๐.

^{๑๑๘} John Izzo, *ความลับ ๕ ข้อที่คุณต้องค้นให้พบก่อนตาย*, แปลโดย อรวรรณ อบรมย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (นนทบุรี: พิมพ์ที่ ออฟเซ็ท ครีเอชั่น, ๒๕๕๔), หน้า ๑๙.

^{๑๑๙} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๑๐๐๓/๕๐๒.

^{๑๒๐} อ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๒/๑๐๕.

^{๑๒๑} คณาจารย์เสถียรธรรมสถาน, *นวโกวาท ฉบับสมบูรณ์*, (กรุงเทพมหานคร: เสถียรธรรมสถาน, ม.ป.ป.), หน้า ๘๘.

๓.๔.๓ ความสุขที่ไม่เนื่องด้วยทรัพย์

สุขแบบไม่มีทรัพย์ ไม่จำเป็นต้องมีทรัพย์คือ สุขที่เกิดจากคุณค่าทางจิตใจ เช่น ความรัก ความอบอุ่นหรือสุขในธรรม ในปัจจุบันเงินเป็นศูนย์กลางในการแลกเปลี่ยนทรัพย์ เป็นจุดสุดท้ายที่แปลงทรัพย์ให้มีราคาเป็นจำนวนเงิน มนุษย์ทั้งหลายจึงแสวงหาทรัพย์และสะสมจำนวนเงินให้มีตามความต้องการแห่งตน เงินหรือทรัพย์ที่มีเป็นจำนวนมาก ไม่ใช่สูตรวัดความสำเร็จสำหรับชีวิต เงินเป็นเพียงฟันเฟืองส่วนหนึ่งของปัจจัยที่หนุนเนื่องนำความต้องการบางอย่างไปสู่เป้าหมาย ทรัพย์สมบัติต่าง ๆ ที่มีค่า ก็ไม่ใช่เส้นชัยที่บ่งบอกเป็นผู้ประสบชัยชนะชีวิตรอบทิศทาง หาเงิน มีเงิน ใช้เงิน เก็บเงิน ถ้าไม่มีธรรมะแล้วจะเป็นทุกข์^{๑๒๒} เงินเป็นเพียงส่วนหนึ่งในการใช้เป็นปัจจัยยังชีพที่จำเป็น ไม่ให้ขาดสนหรือขาดแคลน ใช้อำนวยความสะดวกในสังคมและขับเคลื่อนแง่มุมชีวิตบางส่วนให้มีสภาพคล่อง เงินซื้อบ้านที่ใหญ่โต หูหระ โอ้อ่า ขนาดไหนก็ได้ แต่เงินซื้อความรัก ความอบอุ่นภายในครอบครัวไม่ได้ เงินใช้สร้างอิทธิพล สร้างยศถาบรรดาศักดิ์ได้ เงินไม่สามารถซื้อความลุ่มหลง มัวเมาให้หายออกจากจิตใจไปได้ เงินไม่สามารถใช้เป็นเครื่องมือสร้างความสงบสุขให้กับจิตใจได้ “เงินทองนี้ทำให้เกิดความโลภ นำมาซึ่งความมัวเมา ให้เกิดความลุ่มหลง เป็นเครื่องเพิ่มพูนความกำหนัดยินดี มีความระแวง มีความยุ่งยาก และในเงินทองนั้นไม่มีความยั่งยืนมั่นคงเลย”^{๑๒๓}

สุขแบบไม่มีทรัพย์ ในยุคปัจจุบันที่มีเทคโนโลยีก้าวล้ำทันสมัย ดูเหมือนว่าสุขแบบไม่มีทรัพย์เป็นสิ่งเพ้อฝัน หากความจริงไม่ได้ มีแต่พระภิกษุสงฆ์หรือผู้ปฏิบัติที่ผ่านรสชาติของสุขแบบไม่ต้องใช้วัตถุแลกเปลี่ยนให้ได้มาเฉกเช่นสิ่งของอื่น ๆ โดยนัยยะที่เป็นที่เข้าใจตรงกันว่าสุขที่เงินซื้อไม่ได้ บุคคลประเภทนี้ [พระภิกษุสงฆ์หรือผู้ปฏิบัติ] ถึงจะยืนยันได้ว่า สุขชนิดนี้มีอยู่จริง สุขที่ไม่ต้องใช้สิ่งของแลกเปลี่ยน สุขที่ว่านี้มีการยืนยันไว้ในพระไตรปิฎก เช่น ศรัทธาเป็นทรัพย์เครื่องปลื้มใจที่ประเสริฐของบุรุษในโลกนี้ ธรรมที่บุคคลประพฤติดีแล้วนำความสุขมาให้^{๑๒๔} ผู้ฉลาดในศีล อันมีประโยชน์มาก อันนำความสุขมาให้ผู้มีศีลดีงาม”^{๑๒๕} อานาปานสติ สมาธิมั่นที่เจริญแล้วทำให้มากแล้วสภาพสงบประณีตสดชื่นเป็นธรรมเครื่องอยู่เป็นสุข^{๑๒๖} ทำกายนี้ให้ชุ่มชื้น เอิบอิมด้วยปิติและสุขอันเกิดจากวิเวกรู้สึกซาบซ่าน^{๑๒๗} ความสุขอื่นยิ่งกว่าสมาธิไม่มีทั้งในโลกนี้และโลกหน้า^{๑๒๘}

^{๑๒๒} พุทธทาส ภิกขุ, ธรรมะที่ควรเติมลงในชีวิต, (พิมพ์ที่ มิตรนราการพิมพ์, ม.ป.ป.), หน้า ๑๔.

^{๑๒๓} ขุ.เถรี. (ไทย) ๒๖/๓๔๕/๖๑๒.

^{๑๒๔} ดุกลายละเอียดใน, ส.ส. (ไทย) ๑๕/๗๓/๘๐.

^{๑๒๕} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓๑/๒๐๑.

^{๑๒๖} วิ.ม.หา. (ไทย) ๑/๑๖๕/๑๓๖.

^{๑๒๗} ที.ส. (ไทย) ๙/๒๒๗/๗๖.

^{๑๒๘} ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๑๒๐/๑๘๑.

บรรเทาความสุขด้วยความทุกข์และข่มความทุกข์ด้วยความสุขวางตนเป็นกลางในความสุขและความทุกข์ เพราะมีความเยือกเย็นในภาวะทั้งสองนั้น^{๑๒๙} การสร้างสุขไม่จำเป็นต้องมีทรัพย์ เพียงลงมือทำก็จะพบสุขแบบไม่ต้องอิงกับวัตถุที่เรียกว่า ไม่มีทรัพย์ก็สุขได้ ไม่จำเป็นต้องเป็นนักบวชหรือนักธรรมผู้เคร่งครัด เป็นมนุษย์แบบชาวบ้านทั่ว ๆ ไป ก็มีวิถีชีวิตที่สุขได้ เช่น สุขกับมโนสำนึกทางคุณธรรม [การให้ที่ไม่หวังผลตอบแทน การมีน้ำใจช่วยเหลือแบ่งปันหรือการเป็นจิตอาสา] สุขจากรักและเมตตา สุขจากการมีพื้นฐาน “ความสัมพันธ์ที่ดี”^{๑๓๐} ระหว่างคนในครอบครัวและบุคคลอื่น ๆ พระอาจารย์อภิชาติ อภิชาโต กล่าวว่า ความสุขจากการใช้เงินทองนี้ หาเท่าไรก็ไม่พอ หามาได้แล้วเดี๋ยวก็หมดไป หมดไปแล้วเดี๋ยวก็ต้องหามาใหม่ แล้วถ้าหาไม่ได้ก็เดือดร้อน ความสุขที่ต้องใช้ร่างกายเป็นเครื่องมือ ซึ่งต่อไปร่างกายมันก็จะใช้ไม่ได้ คนเราทุกคนต่อไปก็ต้องแก่ เจ็บและตายไป เวลานั้นก็จะมีแต่ความทุกข์เพราะไม่สามารถหาความสุขได้ เพราะร่างกายไม่สามารถทำตามที่เราต้องการให้ทำได้ ความสุขจากการทำให้สงบ ระวังความอยากต่าง ๆ เป็นความสุขที่ไม่ต้องใช้ร่างกาย ไม่ต้องใช้เงินทอง อันนี้ทำได้แล้วจะมีความสุขไปตลอดเวลา ความสุขที่มีอยู่ในใจนี้ก็ไม่มียวันตายไม่มีวันหมดไม่เหมือนความสุข ที่อยู่กับร่างกายพอร่างกายหมดความสุขที่ได้จากร่างกายก็หมดไป^{๑๓๑} ผู้ปฏิบัติบรรลุมิมีความผาสุกทางจิตวิญญาณ^{๑๓๒} ธรรมเป็นน้ำดับไฟ สงบเย็น^{๑๓๓} ไฟคือความทุกข์ น้ำคือธรรมสรูป สุขที่ไม่เนื่องด้วยทรัพย์ เป็นความสุขภายในอาจจะเป็นโลกียสุขหรือโลกุตระสุขก็ได้โลกียสุข เช่น กามสุข มนุษยสุข ทิพย์สุข ตลอดจนถึงฌานสุขและวิปัสสนาสุข สุขที่ไม่เนื่องด้วยทรัพย์คือความสุขที่ใจ เป็นความสุขที่สร้างขึ้นอย่างไม่จำกัดด้วยกาลเวลา ไม่เลือกสถานที่ สุขได้ในทุกที่ ทุกหนแห่ง เพียงแต่คิดสร้างสรรค์ มองให้เป็น รู้เข้าใจชีวิตที่เป็นจริงก็จะพบความสุขได้ไม่ยาก เพราะความสุขที่ไม่เนื่องด้วยทรัพย์เป็นภาวทางจิตใจที่สัมผัสได้ว่า สุขที่ใจ ไม่ใช่วัตถุที่หลอกล่อ

^{๑๒๙} ชู.ชา. (ไทย) ๒๗/๑๒/๑๕๘.

^{๑๓๐} งานวิจัยนานที่สุดในโลกเพื่อหา ความสุขที่แท้จริงของมนุษย์ ใช้เวลาทั้งสิ้น 75 ปี, ความร่ำรวย มีหน้ามีตาในสังคม การทำงานอย่างหนักนั้นไม่ใช่คำตอบของชีวิตที่มีความสุข คำตอบที่แท้จริงของชีวิตที่มีความสุขคือ “ความสัมพันธ์ที่ดี” จากความเชื่อแรกเริ่มในช่วงวัยรุ่นที่ว่า ชื่อเสียงและเงินทอง จะทำให้มีชีวิตที่ดีและมีความสุข จากการศึกษาตลอดระยะเวลา 75 ปี กลับพบว่า ความสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้คนรอบข้างนั้นจะเป็นผู้ที่พบกับความสุขที่แท้จริง, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.catdumb.com/longest-harvard-study-75-years-290/> [๗ มีนาคม ๖๐].

^{๑๓๑} พระอาจารย์สุชาติ อภิชาโต, สนทนาธรรม, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.bloggang.com/viewblog.php?id=poungchompoo&date=17-04-2016&group=60&gblog=42> [๒๓ มกราคม ๖๐].

^{๑๓๒} พุทธศาสนิกฯ, **บุญญาตปิตุรธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ธรรมสภา, ๒๕๔๖), หน้า ๔๒๓.

^{๑๓๓} หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน, **กายคตาสติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๒, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท ศิลป์สยามบรรณกิจและการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๙), หน้า ๑๒๑.

๓.๔.๔ ความสุขที่เนื่องด้วยการสร้างทรัพย์

“สุข” ณ จุดหนึ่ง นิ่งนิ่ง ๆ ก็สุขได้ [สุขในสมาธิ, สุขในฌานสมาบัติ เป็นทรัพย์ภายใน] “การที่กายไม่ไหวหรือเอนเอียงหรือการที่จิตไม่ไหวหรือดิ้นรนเพราะสมาธิ”^{๑๓๔} “สุข” ณ จุดที่ทำให้ กิริยาที่เคลื่อนไหวไปใจก็สุขได้ [สมาธิขณะเดินจงกรม, เพลิน ณ จุดทำคือ อารมณ์เพติดเพลินตรงจุดงานที่ทำ “จิตที่ฝึกดีแล้ว นำสุขมาให้”^{๑๓๕} จิตที่ได้เจริญทำให้มากแล้วย่อมนำมาสุขมาให้”^{๑๓๖} จิตที่กำลังรู้สึกตัว เป็นจิตของ ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน หากใครสามารถตามรู้ได้บ่อย ๆ ว่า เราผลออกไปแล้ว เพียงเท่านั้นก็ เท่ากับว่า คนนั้นได้หยั่งรากลงสู่วิถีชีวิตใหม่ที่เป็นวิถีของชีวิตที่ รู้ ตื่น เบิกบาน ระหว่างวันนั่นเอง^{๑๓๗}

สุขเป็นผลจากเหตุที่ใช้สติสัมปชัญญะผสานกิริยาตรงจุดที่ทำ จิตสงบระงับตั้งมั่นไม่ฟุ้งมี สภาพเหมาะแก่งาน (กมฺมนิโย) ถ้าใช้ในการสร้างทรัพย์ก็จะสมารถก่อให้เกิดผลเป็นโลกียทรัพย์หรือ พัฒนาไปสู่โลกุตระทรัพย์ เป็นวิถีการใช้สติสัมปชัญญะในการทำงาน การบรรลุมรรค ผล นิพพาน มี รากฐานอยู่ที่สติสัมปชัญญะ^{๑๓๘} การลงมือทำลงมือปฏิบัติ เป็นโอกาสที่จะทำจะฝึก เป็นโอกาสในการ ปฏิบัติธรรม^{๑๓๙} หน้าที่เป็นบทเรียนที่จะใช้ในการปฏิบัติธรรม มีการงานเป็นชีวิตและในการงานนั้น เป็นการปฏิบัติธรรม ถ้าการปฏิบัติธรรมมันสิ้นสุด ไม่ต้องมีการปฏิบัติแล้ว การงานก็คือชีวิต ชีวิตก็คือ งาน เพราะฉะนั้น การงานคือความสุข ซึ่งเป็นผลสุดท้ายของการปฏิบัติธรรม^{๑๔๐} ธรรมชาติของจิต “จิตที่ดิ้นรน กวัดแกว่ง รักษายาก ห้ามยาก ผู้มีปัญญาสามารถควบคุมให้ตรงได้ เหมือนช่างศรดัด ลูกศรให้ตรง ฉะนั้น” “จิตนี้ย่อมดิ้นรนไปมา เหมือนปลาที่ถูกยกขึ้นจากน้ำโยนไปบนบก” ผู้มีปัญญา จึงควรละบ่วงแห่งมาร^{๑๔๑} จิต ไม่มีรูปร่างคือตัวตน ท่องเที่ยวโดดเดี่ยว ไม่ต้องการเพื่อน ไปได้ไกล^{๑๔๒} จิต เรือนคืออัทภาพ^{๑๔๓} มีถ้าคือกายเป็นที่อยู่อาศัย ใจประสานกายคือวิถีต่อเนื่องของสติสัมปชัญญะ ความต่อเนื่องของสติสัมปชัญญะคือ ฐานแห่งการเกิดปัญญา ปัญญาที่ปลอดโปร่ง โล่ง ด้วยใจที่เป็นสุข

^{๑๓๔} ส.ม. (ไทย) ๑๙/๙๘๓/๔๕๙.

^{๑๓๕} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑, พิมพ์ครั้งที่ ๓๒/๒๕๓๘, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘), หน้า ๒๑.

^{๑๓๖} อจ.เอกก. (ไทย) ๒๐/๓๐/๖.

^{๑๓๗} สุรวัดน์ เสรีวิวัฒนา, รู้ ตื่น เบิกบาน ระหว่างวัน, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๑๕.

^{๑๓๘} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), การทำงานคือการปฏิบัติธรรม, (จัดพิมพ์โดย ธรรมสภา และสถาบันบันลือธรรม: ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๑๗.

^{๑๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๙.

^{๑๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๑.

^{๑๔๑} ชู.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๓-๓๔/๓๕.

^{๑๔๒} ดุราลัยเถียนใน, ชู.เถร. (ไทย) ๒๖/๑๑๒๕/๕๒๓.

^{๑๔๓} ดุราลัยเถียนใน, ชู.เถร. (ไทย) ๒๖/๑๑๓๕/๕๒๔.

ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ ถ้าคนมีใจชั่ว ก็จะพูดชั่วหรือทำชั่วตามไปด้วย เพราะความชั่วนั้น ทุกข์ย่อมติดตามเขาไป เหมือนล่อหมุนตามรอยเท้าโคที่ลากเกวียนไป ฉะนั้น^{๑๔๔} จิตที่สงบจะพบสุข เพราะความสุขยิ่งกว่าความสงบไม่มี^{๑๔๕} เหตุที่ทวนเนื่องให้เกิดผลตามประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ผลที่ผลออกมาอาจประสงค์เพียงสุขหรือวัตถุในความหมายที่เรียกว่าทรัพย์ มีฐานอยู่ที่ความพอใจ มีฐานอยู่ที่ความเชื่อ (ศรัทธา) ความเลื่อมใส (ปสาท) ความพอใจ ความเชื่อและความเลื่อมใสเป็นมูลเหตุหนึ่งที่จะนำมาซึ่งความสุข กรณีเนรบา ๆ บอ ๆ ทำงานอย่างเลว ทำงานอย่างต่ำ ไม่มีราคา^{๑๔๖} พระธิตทำงานตามหน้าที่ บ้างก็กวาดวิหาร รับแขก บ้างก็มีหน้าที่ผ่าฟืนเท่านั้น มีหน้าที่หาฟืน ผ่าฟืน กวาดขี้เถ้าเท่านั้นหรือทำหน้าที่ ที่สูงขึ้นไป แต่เขาก็พอใจและได้รับความเคารพนับถือเสมอกัน^{๑๔๗} เมื่อมีความพอใจย่อมมีความสุขเท่ากัน เป็นข้อยืนยันว่า ความสุขนั้นอยู่ที่ความรู้สึกทางใจเป็นสำคัญ^{๑๔๘} กรณีที่มีความเชื่อและความเลื่อมใสที่แรงกล้า จักขุบาลพึงเทศน์จากพระพุทธองค์เลื่อมใสจึงได้ออกบวช ตั้งสัตย์ปฏิญาณสมาทานสูงสุด บำเพ็ญเพียรด้วยการนั่งไม่ยอมให้หลังแตะพื้นเป็นเวลา ๓ เดือนทำให้ท่านตาแตก (ตาบอด^{๑๔๙}) บำเพ็ญเพียรจนบรรลอรหัตต ศรัทธารวบรวมไว้ซึ่งเสปียง, ศรัทธาตั้งมั่นแล้ว ยังประโยชน์ให้สำเร็จ, ศรัทธาตั้งมั่นแล้ว นำสุขมาให้, ศรัทธาเป็นทรัพย์ประเสริฐของคนในโลกนี้^{๑๕๐} โลภียสุขคือสุขทางโลก เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งความสุข ต้องอาศัยความรู้สึกทางอารมณ์ต้องแลกด้วยปัจจัยคือ เงินทอง แร่กาย ดิ้นรนจึงสุข โลกุตตรสุขคือสุขทางธรรม อยู่ที่ใด ที่ไหน ๆ ก็สามารถสร้างความสุข ทำให้ตนเองมีความสุขได้ตลอดเวลา สงบจึงสุข

สรุป ในอากาศธาตุ ธาตุอันเป็นธรรมชาติประกอบรวมกันมีการหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ธรรมชาติของจิตดิ้นรนกลับกรอก ยิ่งดิ้นรน ก็ยิ่งร้อนรน ยิ่งฟุ้งซ่านยิ่งกระวนกระวาย เมื่อจิตสงบสรรพสิ่งย่อมสงบ ถึงแม้ร่างกายที่นิ่งหรือไหวก็สุขได้ ใจเมื่อมีความพอใจและมีใจที่เลื่อมใสเป็นฐานแห่งความสุขในการกระทำกิจต่าง ๆ ทั้งโลกียสุขหรือโลกุตตรสุข หน้าที่ของมนุษย์เป็นอัมมะ การทำหน้าที่ที่ไม่ถูกต้องเรียกว่า อธรรม การทำหน้าที่ที่ถูกต้องเรียกว่า ธรรม การดำเนินไปทั้งอธรรมและธรรมเป็นธรรมชาติ การปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องจึงเป็นกฎของธรรมชาติ ไม่นำมาซึ่งความเดือดร้อน จึงควรทำหน้าที่ที่ถูกต้องในวิถีชีวิตแห่งตน เพื่อประโยชน์สุขต่อตนเองและเพื่อประโยชน์สุขของสังคม

^{๑๔๔} พุ.พ. (ไทย) ๒๕/๑/๒๓.

^{๑๔๕} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑, หน้า ๗๗.

^{๑๔๖} พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ), การทำงานคือการปฏิบัติธรรม, หน้า ๑๖.

^{๑๔๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๕.

^{๑๔๘} จีรวังโสภิกขุ, ๖๒ พุทธโอวาท ๓ เดือนสุดท้ายก่อนปรินิพพาน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: ชินอักษรการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๓.

^{๑๔๙} พุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๙๕/๓๓๘.

^{๑๕๐} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑, หน้า ๗๒.

๓.๔.๕ ความสุขในการครอบครองทรัพย์

ธรรมแล ย่อมรักษาผู้ประพฤติธรรม, ผู้ประพฤติธรรมอยู่เป็นสุข, ธรรมที่ประพฤติดีแล้ว นำสุขมาให้^{๑๕๑} ความสุขเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุก ๆ คน มีความปรารถนาและมนุษย์ก็พยายามแสวงหาทรัพย์เพื่อนำมาอำนวยความสะดวก ตอบสนองความต้องการของตนเองให้มีความสุข แต่การมีทรัพย์ก็สร้างความทุกข์ให้กับเจ้าของผู้ครอบครองทรัพย์ไม่มากนักน้อย ในการครอบครองทรัพย์ในโลกมนุษย์ให้มีความสุข จะต้องเข้าใจกฎของเหตุและผล ดังเช่น เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป ดังนี้เป็นต้น ทรัพย์ก็เช่นเดียวกันเป็นไปตามกฎธรรมชาติ การที่จะมีความสุขในการครอบครองทรัพย์ การรู้สัจธรรมในทรัพย์ ทำให้จิตใจปล่อยวางและมีความสุขสงบสุข ควรที่จะเข้าใจกฎอันเป็นธรรมชาติแล้วทำตามดังนี้

๑) ความสุข อยู่ที่ความเข้าใจชีวิตและทรัพย์ในความเป็น อนิจจัง ทุกขังและอนัตตา^{๑๕๒} เรียกว่า ไตรลักษณ์ คือ ไม่ว่าคนหรือทรัพย์มีการ เกิดขึ้น ตั้งอยู่แล้วก็ดับไป เหมือน ๆ กัน ไม่มีละวัน อนิจจัง ทุกขังและอนัตตา หากความจริงถาวรไม่ได้ อาศัยสิ่งใดสิ่งนั้นก็พังลงไป วัตถุสิ่งใดก็ตาม ขึ้นชื่อว่ามิอยู่ในโลกนี้ล้วนแล้วแต่สิ่งที่จะต้องพังทลาย เขาไม่พังเราก็พัง เขาไม่แตกเราก็แตก เขาไม่พลัดพรากเราก็พลัดพราก เขาไม่จาก เราก็จาก เพราะโลกนี้เต็มไปด้วยความพลัดพรากกันอยู่ แล้วโดยหลักธรรมชาติ ให้พิจารณาอย่างนี้ด้วยปัญญาให้ชัดเจนก่อนหน้าที่สิ่งเหล่านั้นจะพลัดพรากจากเราหรือเราจะพลัดพรากจากสิ่งเหล่านั้น แล้วปล่อยวางไว้ตามเป็นจริง จิตใจมีความสุข^{๑๕๓} การเข้าใจชีวิตและทรัพย์ ที่มีลักษณะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอไม่เที่ยง ทรัพย์เกิดขึ้นแล้วดำรงอยู่กับเรา ชั่วขณะ ใจเป็นทุกข์จากทรัพย์ที่มีการแปรเปลี่ยนไป ทรัพย์เป็นเพียงสมมติบัญญัติในที่สุดก็ตายจากไป ไม่ควรยึดถือยึดติดอันแนบแน่นว่าเป็นของ ๆ เรา เข้าใจสัจธรรมก็จะเป็นจุดนำพาสู่ความสบายใจ

๒) ความสุข อยู่ที่ความเข้าใจกฎแห่งความเป็นธรรมตาของโลก จะพอใจหรือไม่พอใจก็เป็นเช่นนี้ ๆ เรียกว่า โลกธรรม ๘ ประการ โลกธรรม ๘ ประการนี้ ย่อมหมุนไปตามโลกและโลกก็หมุนไปตามโลกธรรม ๘ ประการ คือ (๑) ลภ (๒) เสื่อมลภ (๓) ยศ (๔) เสื่อมยศ (๕) นินทา (๖) สรรเสริญ (๗) สุข (๘) ทุกข์^{๑๕๔} อารมณ์ในความพอใจ ไม่พอใจนำมาซึ่งความสุข ความทุกข์ ที่มนุษย์สัมผัสได้ในชีวิตประจำวัน เข้าใจและปล่อยวางโลกธรรมนี้ก็อยู่อยู่กับทรัพย์อย่างมีความสุข เพราะมันเป็นธรรมชาติของโลกที่ครอบงำสัตว์โลกและสัตว์โลกต้องประสบเป็นไปตามธรรมตาเหล่านี้ มนุษย์มีความยินดีพอใจในโลกธรรม ๔ ประการ เรียกว่า อิกุฎฐารมณ์คือ อารมณ์เป็นที่รักเป็นที่ปรารถนา เป็น

^{๑๕๑} สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑, หน้า ๒๘-๒๙.

^{๑๕๒} พุทธทาสภิกขุ, คู่มือมนุษย์ (ฉบับย่อ), ย่อโดย ภิกขุ ฉ. ชุตินฺธโร, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๑), หน้า ๒๙.

^{๑๕๓} หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน, กายคตาสติ, หน้า ๓๔.

^{๑๕๔} ตูรายละเอียดยุคใหม่, อัง.อภุชฌ. (ไทย) ๒๓/๖/๒๐๔.

ที่พอใจของมนุษย์ เช่น (๑) ลากคือ พอใจยินดีต่อการได้มาซึ่งผลประโยชน์ ได้มาซึ่งทรัพย์ (๒) ยศคือ พอใจยินดีหลงใหลต่อการได้มาซึ่งฐานันดรศักดิ์ พอใจยินดีหลงใหลต่อการได้มาซึ่งอำนาจ ความเป็นใหญ่เป็นโต (๓) สรรเสริญคือ ความเป็นปลื้มที่ได้ยิน ได้ฟัง คำสรรเสริญ คำชมเชย คำยกย่อง เป็นที่น่าพอใจ (๔) สุข [โลกียสุข] คือ มัวเมากับการได้รับความสบายกาย สบายใจ ความเบิกบานในโลกียาภรณ์ ความบันเทิงใจ ความรื่นเริงใจ

มนุษย์ไม่ยินดี ไม่พอใจ ในความเสื่อมที่เป็นโลกธรรม ๔ ประการ เรียกว่า อนิฏฐารมณ์ คือ อารมณ์ในโลกธรรมที่เป็นฝ่ายไม่เป็นที่ปรารถนา ความไม่เป็นที่พอใจของมนุษย์ (๕) เสื่อมลากคือ โชค ลากวาสนาที่มีอยู่เสื่อมไป ไม่อาจครอบครองดำรงอยู่ได้ดั้งเดิม (๖) เสื่อมยศคือ การสูญเสียอำนาจ ขาดความเป็นใหญ่ ไร้ความเคารพศรัทธา ไร้ความยำเกรง (๗) นินทาว่าร้ายคือ การถูกดูหมิ่น ดูแคลน ถูกตำหนิ ถูกติเตียน ถูกติฉินนินทา ถูกใส่ความกล่าวร้าย ป้ายสีให้เสียหาย (๘) ความตกทุกข์คือ ได้รับความยุ่งยาก ความลำบาก สูญเสียความสุข ได้ประสบความทุกข์ ความทรมาณกาย ความทรมาณใจ

๓) ความสุข อยู่ที่ความมีน้ำใจและมิตรภาพ ใน สังคหวัตถุ

สังคหวัตถุ ๔ ประการ คือ (๑) ทาน (๒) เปยยวัชชะ (๓) อตถจริยา (๔) สมานัตตตา

สังคหวัตถุ ๔ หมายถึงธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นเครื่องมือที่ใช้เอื้อเพื่อ เกื้อกูลต่อกัน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น เป็นสายสัมพันธ์ผูกไมตรี เป็นหลักแห่งความไม่แห้งแล้งเป็นบ่อน้ำใจ สงเคราะห์แบ่งปัน การกระทำความดีต่อกันและการให้ซึ่งกันและกัน (๑) ทานคือ การให้ การเสียสละ (๒) เปยยวัชชะ คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่เป็นมงคล (๓) อตถจริยา คือ การช่วยเหลือกัน (๔) สมานัตตตา คือ การเป็นผู้มีความเสมอต้นเสมอปลาย การวางตัวเหมาะสมตามบทบาทหน้าที่^{๑๔๕}

๔) ป้องกันวิบัติแห่งความสุข ป้องกันความสูญเสียทรัพย์ของวงศ์ตระกูล

เศรษฐี มหาเศรษฐี อภิมหาเศรษฐี ยากจน คนยากไร้ ความเท่าเทียมกันคือ ความกลัวจากความสูญเสียทรัพย์ ความสูญเสียในความหมายที่เรียกว่า วิบัติ ความวิบัติเป็นเหตุแห่งความสูญเสีย ใคร ๆ ได้พบแม้มีทรัพย์ก็ดำรงชีวิตไม่เป็นสุข ก่อนสูญเสียควรป้องกันด้วยหลักดังนี้

(๑) ทรัพย์ที่ฝังไว้เคลื่อนที่ไป คือดูแลทรัพย์ป้องกันการบุกรุกเคลื่อนย้ายหรือแปลงสภาพ ทรัพย์โดยไม่ได้รับอนุญาต เช่น บุกรุกที่ดิน เคลื่อนย้ายเงินในบัญชีธนาคาร (๒) การงานที่ประกอบไม่ดี ทำให้ตระกูลวิบัติคือ ทำการกิจใด ๆ ที่ได้รับมอบหมายด้วยความไม่ประมาท เช่น มอบหมายให้ดูแลบริหารธุรกิจของตระกูลหรือได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบในกองมรดก กงสี เป็นต้น (๓) ทรัพย์ในตระกูลกลายเป็นถ่านเพลิงคือ การป้องกันอัคคีภัย การทำประกันอัคคีภัย (๔) การที่บุคคลใช้จ่าย โภคทรัพย์สุรุ่ยสุร่าย ฟุ่มเฟือย ทำให้ตระกูลเปลี่ยนแปลงไปคือ บริหารค่าใช้จ่ายให้สอดคล้องกับ

^{๑๔๕} ดุรายละเอียดใน, ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๓/๒๙๕.

รายรับอย่างระวาง ไม่ประมาท เพื่อป้องกันความเสี่ยงที่จะทำให้ทรัพย์สินของตระกูลเปลี่ยนแปลงไป^{๑๕๖}
 (๕) แสวงหาพัสดุที่หายไป (นัฏฐคเวสนา) คือทรัพย์สินที่มีความพร่องไป ต้องแสวงหา รู้จักหามาไว้
 ทดแทน (๖) ซ่อมแซมพัสดุที่เก่าคร่ำคร่า (ชินณปฏิสังขรณา) คือทรัพย์สินที่มีอยู่แล้วให้ดูแลรักษา (๗)
 รู้จักประมาณในการบริโภค (ปริमितปานโกชนา) คือให้รู้ประมาณในการใช้จ่าย (๘) ตั้งสตรีหรือบุรุษผู้มี
 ศीलให้เป็นใหญ่ในเรือน (อธิปัจจสีลวันตสถาปนา) คือมอบหมายบุคคลที่เหมาะสมดูแลทรัพย์สิน^{๑๕๗}

๕) ป้องกันความฉิบหายในชีวิตและทรัพย์สิน เรียกว่า อบายมุขคือ ทางแห่งความเสียหาย
 แบ่งได้ ๔ ข้อ ดังนี้ (๑) เป็นนักเลงหญิง (๒) เป็นนักเลงเหล้า (๓) เป็นนักเลงการพนัน (๔) คบคนชั่ว
 เป็นมิตร^{๑๕๘} โทษของอบายมุขคือ โรคหนองใน โรคเอดส์ ฯลฯ, ประมาทขาดสติ ฯลฯ, การพนันนี้
 ความเสี่ยงต่อการสูญเสียชีวิต ฯลฯ, คบคนชั่วเป็นมิตรอาจเกิดโทษไม่เป็นมงคลสำหรับชีวิต ฯลฯ

๖) ปฏิบัติตนก่อให้เกิดประโยชน์สำหรับชีวิตปัจจุบัน เรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถ

ในเมืองไทยคำว่าโหวหารรู้จักแต่โหวหารพูดคือพูดเก่ง แต่ภาษาบาลีเดิมไม่ใช่เช่นนั้น โหวหาร
 หรือโหวาระคือ การทำให้เกิดผลให้มากกว่าธรรมดา ชีวิตโหวหารคือ ลงทุนค้าขายด้วยชีวิต ชีวิตนี้
 ธรรมชาติให้มาเป็นเดิมพันหรือเป็นต้นทุนสำหรับเอามาผลิตผลให้มากขึ้น ที่เรียกว่า การค้ำนั้นเอง
 ชีวิตนี้ธรรมชาติให้มาเป็นเดิมพัน เป็นต้นทุน ถ้าใครรู้จักใช้ถูกต้อง ก็จะเกิดกำไรมหาศาล ได้สิ่ง
 เรียกว่าดีที่สุดในที่มนุษย์ควรจะได้^{๑๕๙} มนุษย์เรานั้นทำมาเพื่อหากิน และเมื่อกินได้แล้วย่อมจะต้องนอน
 หลับ หากจะหวังไปถึงอยู่เย็นเพื่อเป็นสุข^{๑๖๐} ในวิถีชีวิตต่อการแสวงหาให้มีทรัพย์สินแล้วครอบครอง
 คุ้มครองรักษาให้เป็นสุข ต้องปฏิบัติตนก่อให้เกิดประโยชน์สำหรับชีวิตปัจจุบัน เรียกว่า ทิฏฐธัมมิกัตถ
 ประกอบด้วย อุฏฐานสัมปทา คือ การขยันหา, อารักขสัมปทา คือ ฉลาดการรักษาเก็บ, กัลยาณมิตตตา
 คือ รู้การสมาคม รู้การคบคน คบบัณฑิตมีปราชญ์เป็นเพื่อน, สมชีวิตา คือ รู้ใช้จ่าย รู้จัดสรรทรัพย์สิน^{๑๖๑}

สรุป การแสวงหาให้มีทรัพย์สินแล้วครอบครองคุ้มครองรักษา จรรโลงและการดำรงตนต่อ
 ทรัพย์สินให้มั่นคงด้วยความผ่อนคลาย สบายใจ พร้อมทั้งสรรสร้างคุณค่าทางจิตวิญญาณ ก่อมูลค่า
 สำหรับชีวิตด้วยความชื่นใจ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือใช้สร้างสุขให้กับเจ้าทรัพย์ ให้
 มีทั้งทรัพย์สินและให้มีความสุขไปพร้อม ๆ กัน ด้วยสติปัญญาในความเข้าใจกฎแห่งเหตุและผลของหลัก
 ธรรมชาติ ในความเป็นมนุษย์เพียงดำรงสิทธิในทรัพย์สิน ถ้อยดีครอบครองได้แต่ไม่ติดเป็นทาสของทรัพย์สิน

^{๑๕๖} ดุรายละเอียดใน, ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๓๖๑/๔๑๔.

^{๑๕๗} ดุรายละเอียดใน, อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๒๕๘/๓๗๖.

^{๑๕๘} อง.อฏฐก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๒.

^{๑๕๙} พุทธทาสภิกขุ, การบริหารธุรกิจแบบพุทธ, **พุทธศาสนา**, ปีที่ ๖๖ เล่ม ๑ (กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑): ๓๘-๓๙.

^{๑๖๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๕.

^{๑๖๑} อง.อฏฐก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐.

๓.๔.๖ ความสุขในการใช้ทรัพย์สิน

โคทั้งหลายเกิดขึ้นเพื่อให้ใช้ทำประโยชน์ ในกิจการต่าง ๆ ของมนุษย์ เหมือนแม่น้ำแผ่นดิน เงินทอง ทรัพย์สินและพืชพันธุ์ธัญญาหาร เกิดขึ้นเพื่อให้มนุษย์ใช้ประโยชน์^{๑๖๒} ทรัพย์สินเมื่อได้รับมาแทบจะทุก ๆ คนจะมีความปลื้มใจ โดยเฉพาะทรัพย์สินที่ได้มาเป็นจำนวนเงิน มักจะสร้างความพึงพอใจ บางครั้งแม้แต่เงินจำนวนเล็กน้อยก็สามารถนำความปิติยินดี^{๑๖๓}ให้กับผู้ได้รับด้วยค่าขอบคุณอยู่เสมอ มนุษย์เราเมื่อแสวงหาทรัพย์สินมาได้ ก็พอใจยินดีมีความสุขกับการครอบครองทรัพย์สิน หวงแหนทรัพย์สินนั้นไว้ บางคนก็ตระหนี่กอดทรัพย์สินไว้อย่างเหนียวแน่นไม่ยอมปล่อยให้วาง “บุคคลบางคนในโลกนี้รวบรวมสะสมทรัพย์สินไว้มากมาย แต่ไม่สงเคราะห์ญาติตามที่ควรทั้งมิได้ใช้สอยเองให้มีความสุข ทรัพย์สินของคนตระหนี่ ไม่อำนวยประโยชน์สุขแก่ใคร ๆ รวมทั้งตัวเขาเองด้วย”^{๑๖๔} บางคนก็มีความสุขกับการใช้จ่ายทรัพย์สินนั้น ๆ ด้วยความเพลิดเพลิน อะไร ๆ รูดปรืด ๆ สะดวกสบาย ง่ายคล่องมือ^{๑๖๕} โดยลืมไปว่าความเพลิดเพลินในการใช้จ่ายนั้นอาจเกิดจากการเป็นหนี้ (หนี้บัตรเครดิต) ในขณะที่คนบางคนก็มีความสุขกับการใช้จ่ายทรัพย์สินนั้น ยิ่งใช้ก็ยิ่งมีความสุข สุขทั้งกาย สุขทั้งใจ ได้ทั้งความสุข ได้ทั้งความเจริญก้าวหน้า ทั้งมีความเป็นมงคลในชีวิต วิธีการใช้ทรัพย์สินและแสวงหาความสุขจากทรัพย์สินให้ได้รับความอึดใจ (ตนอึดท้อง คนรอบข้างก็อึดด้วย) อึดใจ (ปลาบปลื้มใจ, ปิติ) จากทรัพย์สินอย่างมีคุณค่ามากที่สุด ดังชาตกในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงประสิทธิภาพที่แท้จริงในการใช้ทรัพย์สินว่า

มีนกตัวหนึ่ง กินข้าวสาธิตตามความพอใจแล้วยังคาบบินไปอีก โกลิยพราหมณ์ให้คนเฝ้านาทำปวงดักไว้ ขณะที่นกแขกเต้าติดปวงรำพันว่า นกทั้งหลายกินเต็มแล้วก็บินไป ส่วนเราตัวเดียวติดปวงอยู่ เราได้ทำความชั่วอะไรไว้หนอ พราหมณ์กล่าวกับพยานนกแขกเต้าว่า นกตัวอื่นกินเฉพาะท้องเท่านั้น แต่เจ้ากินเกินท้อง เจ้ากินข้าวสาธิตตามความพอใจแล้วยังคาบบินไปอีก ฉางที่ป่าไม้จั่นนั้นเจ้าบรรจุไว้จนเต็มหรือ ? หรือเจ้ามีเวรกับเรา เราถามแล้ว จงบอกเถิดเพื่อน เจ้าเก็บข้าวสาธิตไว้ที่ไหน^{๑๖๖}

พยานนกแขกเต้ากล่าวว่า ข้าพเจ้ามิได้มีเวรกับท่าน ฉางของข้าพเจ้าก็ไม่มี ข้าพเจ้าไปถึงยอดไม้จั่นก็ชำระหนี้และให้กุ๊ยหมหนี้ ทั้งยังฝังแม่ขุมทรัพย์สินไว้ที่ยอดไม้จั่นนั้นด้วย ท่านโกลิยพราหมณ์ถามพยานนกแขกเต้าว่า การให้กุ๊ยหมหนี้และการชำระหนี้ของเจ้าเป็นเช่นไร เจ้าจงบอกถึงการฝังขุมทรัพย์สินมาซิ พยานนกแขกเต้าตอบว่า ท่านโกลิยะ ข้าพเจ้ามีลูกอ่อนตัวเล็ก ๆ ขนปีกยังไม่ออก ลูกนกเล็ก ๆ

^{๑๖๒} พ.ศ. (ไทย) ๒๕ / ๓๑๐ / ๕๗๑.

^{๑๖๓} โตโต คากายาคิ, เงินของกู, แปลโดย อริยา แสงสุริยฤทธิ์, หน้า อารัมภบท.

^{๑๖๔} จีรวังโสภิกขุ, ๖๒ พุทธโอวาท ๓ เดือนสุดท้ายก่อนปรินิพพาน, หน้า ๕๙-๖๐.

^{๑๖๕} ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, คู่มือเงินทองต้องวางแผน ตอนมนุษย์เงินเดือนก็มั่งคั่งได้, หน้า ๑๕.

^{๑๖๖} ตูรายละเอียดยุคใหม่, พ.ศ. (ไทย) ๒๗/๑-๖/๔๒๓.

เหล่านั้น ข้าพเจ้าได้เลี้ยงแล้ว จักเลี้ยงข้าพเจ้า เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจึงให้พวกเขาผู้ยืมหนี้ พ่อแม่ของข้าพเจ้าแก่เตมา ผ่านวัยหนุ่มสาวไปแล้ว ข้าพเจ้าคาบรวงข้าวสาธิตไปเพื่อท่านทั้งสองนั้น เพราะเหตุนั้น ข้าพเจ้าจึงชำระหนี้ที่ท่านได้ให้กู้ยืมไว้ในกาลก่อน ที่ป่าไม้จั้นนั้น ยังมีนกอื่น ๆ อีก ที่ทุพพลภาพ มีชนปีกหมดสิ้นแล้ว ข้าพเจ้าต้องการบุญ จึงให้รวงข้าวสาธิตแก่นกเหล่านั้น บัณฑิตทั้งหลายกล่าวการทำบุญนั้นว่า เป็นขุมทรัพย์ การให้กู้ยืมหนี้และการชำระหนี้ของข้าพเจ้าเป็นเช่นนี้^{๑๖๗}

สุขที่เกิดจากการใช้จ่ายทรัพย์ เป็นหนึ่งในสุขของภุคคหุสัถ ๔ อย่าง^{๑๖๘} การใช้จ่ายทรัพย์ ยิ่งใช้ก็ยิ่งมีความสุข สุขทั้งกาย สุขทั้งใจ ได้ทั้งความสุข ได้ทั้งความเจริญ ทั้งมีความเป็นมงคลในชีวิต มีวิธีการใช้อย่างมีคุณค่ามากที่สุดและมีประสิทธิภาพที่แท้จริงคือ การใช้ทรัพย์ให้สุขทั้งกายและใจ สละทรัพย์ให้จากไปด้วยการให้ คือทานมัย เป็นการแบ่งปันสิ่งของ เงินทอง หรือปัจจัยต่าง ๆ ให้คนยาก หรือผู้ที่ด้อยโอกาส ซึ่งการให้ทานจะทำให้เห็นแก่ตัวน้อยลง คิดถึงคนอื่นมากขึ้น ไม่ยึดติดวัตถุ^{๑๖๙} ทำบุญโดยไม่หวังผลตอบแทน คิดถึงผลประโยชน์ของผู้อื่นที่จะได้รับ เมื่อทำแล้วบริจาคแล้วตัดใจ ไม่อาลัยอาวรณ์^{๑๗๐} ถ้าการให้เป็นการชำระความตระหนี่ ชัดเกลากิเลสตัณหา เช่นนี้คือการให้ด้วยการทำกุศล เป็นการให้ทรัพย์ให้เกิดคุณค่าอย่างแท้จริงต่อชีวิต การใช้ทรัพย์ยิ่งใช้ก็ยิ่งมีความสุข เช่น บำรุงบุตร คู่ครอง มารดาบิดา ปู่ย่า ตายาย การใช้ทรัพย์ให้สร้างความเจริญให้แก่ตน เช่น บำรุงมิตรสหาย ข้าทาสบริวาร บำรุงพระภิกษุด้วยปัจจัยที่พึงควรแก่สมณะ การใช้ทรัพย์สร้างสุขภาพให้แก่ร่างกายตน เป็นการให้รางวัลชีวิตสำหรับร่างกายตนเอง พระพุทธศาสนามีวิธีการบริหารจัดการทรัพย์ที่ได้มาโดยชอบธรรม ทรัพย์ที่หามาได้นำไปใช้เพื่อประโยชน์สุขแก่ตนและบุคคลต่าง ๆ คือ ใช้บำรุงบุตร, คู่ครอง (สามีภรรยา) เรียกว่า ทิศเบื้องหลัง, ใช้บำรุงมารดาบิดา เรียกว่า ทิศเบื้องหน้า, ใช้บำรุงครูอาจารย์ เรียกว่า ทิศเบื้องขวา ใช้บำรุงมิตรสหาย เรียกว่า ทิศเบื้องซ้าย ใช้บำรุงทาสและกรรมกร เรียกว่า ทิศเบื้องล่าง ใช้บำรุงสมณพราหมณ์ (พระภิกษุ, สามเณรหรือนักบวชผู้ทรงศีล) เรียกว่า ทิศเบื้องบน^{๑๗๑} สุขในการใช้ทรัพย์ ใช้ทรัพย์ให้เป็นสุขและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อสายสัมพันธ์ทางสังคม เป็นการสร้างสะพานเชื่อมความสัมพันธ์ ร้อยใจกับบุคคลที่ล้อมรอบตัวหรือจะเรียกว่าทิศทั้งหกก็ย่อมได้ เพราะธรรมชาติไม่ได้สร้างมนุษย์ให้โดดเดี่ยวตนเอง ในทางสังคมแต่ละคนจะสัมพันธ์กันไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ความสัมพันธ์จะมีอย่างลึกซึ้ง เมื่อการให้ประกอบด้วยใจที่เมตตา ครั้นให้สุขแล้วย่อมมีส่วนได้สุขะอัน

^{๑๖๗} ดุรายละเอียดใน, ขุ.ชา. (ไทย) ๒๗/๗-๑๒/๔๒๔.

^{๑๖๘} ดุรายละเอียดใน, อง.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๒/๑๐๕.

^{๑๖๙} ธาตุกร นามรุ่งเรือง, ความลับสู่ความร่ำรวย, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี แอนด์ เอ็น บัค, ๒๕๕๑), หน้า ๘๖.

^{๑๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๙.

^{๑๗๑} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๖๖/๒๑๒.

เป็นทรัพย์หรืออันเป็นของมนุษย์^{๑๗๒} สุขจากการใช้สอยทรัพย์ในชีวิตยังมีอีกหลากหลายช่องทาง การใช้ทรัพย์ให้เกิดประโยชน์สูงสุด อาทิการทำพลี ๕ อย่างคือ ญาติพลี อดิถิปถี ปุพฺพเปตพลี ราชพลี เทวตาพลีด้วยโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง และต้องอาบน้ำร้อนต่างน้ำประกอบด้วยธรรม ได้มาโดยธรรม อริยสาวกนั้นถึงแล้วถึงโดยสมควร ใช้สอยตามเหตุ (๑) บำรุงญาติคือ ญาติพลี (๒) ต้อนรับแขกคือ อดิถิปถี (๓) ทำบุญอุทิศกุศลให้ญาติผู้ตายไปแล้วคือ ปุพฺพเปตพลี (๔) บำรุงราชการเช่น บริจาคทรัพย์เพื่อสาธารณประโยชน์ การเสียภาษี คือราชพลี (๕) บำรุงเทวดา (ทำบุญอุทิศให้เทวดา) คือ เทวตาพลี การใช้จ่ายเช่นนี้เป็นประโยชน์ที่จะพึงทำ เป็นการใช้จ่ายทรัพย์ให้เกิดสุขจากโภคทรัพย์ที่หามาได้ ด้วยความยากลำบากเช่นนี้แล^{๑๗๓} สัมปรายิกัตถ คือ ประโยชน์ของอนาคต ๔ อย่าง (๑) สัทธาสัมปทา คือ การมีความเชื่อ (ศรัทธา) เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว (๒) สีสสัมปทา คือ การมีความพร้อมของศีลที่อยู่ในตน เป็นเครื่องป้องกันการเกิดโทษ (๓) จาคสัมปทา คือ การรู้จักเสียสละ แบ่งปัน การให้เป็นการเฉลี่ยสุขให้แก่ผู้อื่น (๔) ปัญญาสัมปทา คือ รู้การดำเนินชีวิต^{๑๗๔} มีวิถีชีวิตที่รู้บาป รู้บุญ รู้คุณ รู้โทษ รู้ประโยชน์ ทุกวันนี้ผู้คนในโลกต่างก็ใช้เงินแสวงหาความสุขในรูปแบบต่าง ๆ ตามการปรุงแต่งของใจว่า นี่คือความสุข จนบางครั้งต้องเสี่ยงเป็นเสี่ยงตาย เพื่อที่จะให้ได้มาซึ่งความสุข บางคนชอบเที่ยวไปในที่ต่าง ๆ เพื่อแสวงหาในสิ่งที่เรียกว่าความสุข เงินถูกใช้ไปให้ได้มาซึ่งความตื่นเต้น เงินถูกใช้ไปในการ กิน ดื่ม เที่ยว เล่น เงินหากถูกใช้ไปในทางสร้างสรรค์ เงินก็จะอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้ใช้เงินในทางที่ถูกต้อง หากใช้ผิดก็ก่อทุกข์กลับคืนมา

สรุป เป้าหมายชีวิตในระดับต้น เป้าหมายชีวิตในระดับกลาง เป้าหมายชีวิตในระดับสูงสุด ในวิถีของการใช้ทรัพย์นั้น นอกจากใช้จ่ายเพื่อยังชีพแล้วจุดมุ่งหมายในการใช้จ่ายประโยชน์สูงสุด ควรจะเป็นเป้าหมายนำไปสู่ความสุข สุขแห่งตนและสุขของคนอื่น ซึ่งเป็นสุขที่ทรงคุณค่าทางจิตวิญญาณ บุคคลผู้ฉลาดรู้ มีสติปัญญา พึงตระหนักรู้วิธีทำอย่างไรถึงจะบริหารจัดการทรัพย์สินให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อที่ซึ่งหกล้อมตนเอง เป็นสายใยทางสังคม บุคคลผู้ฉลาดรู้ มีสติปัญญา พึงตระหนักรู้ถึงวิธีอะไรอย่างใดจึงนับเป็นวิธีที่ชาญฉลาดในการใช้ทรัพย์ ยิ่งใช้ก็ยิ่งก่อให้เกิดคุณค่า ยิ่งใช้ก็ยิ่งก่อให้เกิดความสุข ยิ่งใช้ก็ยิ่งก่อให้เกิดความเจริญ ยิ่งใช้ก็ยิ่งก่อให้เกิดสุขทั้งกายและใจ ยิ่งใช้ก็ยิ่งก่อให้เกิดผลแห่งความสุขทั้งในปัจจุบัน และอนาคต พระพุทธศาสนาแสดงหัวข้อธรรมให้รู้ว่า ทรัพย์เมื่อหามาได้ให้รู้จักเก็บ รู้จักใช้ทรัพย์ให้มีจำนวนเพิ่มขึ้น ทรัพย์เมื่อหามาได้ให้รู้จักใช้ทรัพย์สร้างความสุขตามครรลองที่ถูกต้องเหมาะสมกับชีวิต ในการแสวงหาหรือครอบครองทรัพย์นั้น เพื่อนำมาสร้างความสุขให้แก่กายและใจ นำทรัพย์นั้นมาใช้ให้เกิดคุณค่าอย่างแท้จริงต่อชีวิตตนแล้วขยายคุณค่าสู่สรรพชีวิตในโลกนี้

^{๑๗๒} วจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๕๗/๙๖.

^{๑๗๓} คุรายละเอียดยใน, วจ.จตุกก. (ไทย) ๒๑/๖๑/๑๐๓.

^{๑๗๔} วจ.อภุฎก. (ไทย) ๒๓/๗๕/๓๘๘.

๓.๕ พุทธธรรมที่เกี่ยวข้องในการสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข

๓.๕.๑ วิธีแห่งสังขารในการปรุงแต่งสร้างสรรค์

จิตคือใจ ใจคือจิต^{๑๗๕} จิตตสังขารคือ สภาพที่จิตปรุงแต่ง^{๑๗๖} คำว่าสร้างสรรค์ (สร้าง + สรรค์) เป็นคำซ้อน การสร้างสรรค์ คือ ความสามารถของมนุษย์ที่จะคิดแก้ปัญหาและพัฒนาจนสามารถประดิษฐ์ผลิตผลใหม่ ๆ การคิดริเริ่มในสิ่งใหม่ ๆ เพื่อสนองความต้องการของตนเองและสังคม^{๑๗๗} การสร้างสรรค์คือการปรุงแต่งกรรมดีที่กระทำทางใจ ทางกาย ทางวาจา เรียกว่า กรรมสาม “บุคคลทำกรรมใดแล้วยอมเดือดร้อนในภายหลัง กรรมที่ทำแล้วนั้นเป็นกรรมไม่ดี”^{๑๗๘} “บุคคลทำกรรมใดแล้วไม่เดือดร้อนในภายหลัง มีจิตใจเข้มแข็งเบิกบานได้รับผลกรรมใด กรรมที่ทำแล้วนั้นเป็นกรรมดี บุคคลรู้ว่ากรรมใดเป็นประโยชน์แก่ตน ควรรับลงมือกระทำกรรมนั้นทันที”^{๑๗๙} การสร้างสรรค์คือ อหิงสา (ความไม่เบียดเบียน)^{๑๘๐} การสร้างสรรค์คือ การกระทำให้ตนและคนอื่นเป็นสุข เป็นการกระทำที่ไม่เกิดโทษทั้งต่อตนเองและบุคคลอื่น “มโนกรรมที่เราปรารถนาจะทำนี้ ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้ง ๒ ฝ่ายบ้าง มโนกรรมนี้เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก กรรมทางใจเห็นปานนี้เธอควรทำ”^{๑๘๑} การสร้างสรรค์คือ สร้างให้มีให้เป็นขึ้น เทียบเคียงในพระพุทธศาสนา สังขาร^{๑๘๒} คือ กฎแห่งการปรุงแต่ง, สิ่งที่ถูกปัจจัยปรุงแต่งขึ้น, หมายถึง สิ่งที่เกิดแต่เหตุ มาเป็นปัจจัยปรุงแต่งกันขึ้นมา กล่าวคือธรรมหรือสิ่งที่เกิดขึ้น จากเหตุต่าง ๆ หรือสิ่งต่าง ๆ มาเป็นปัจจัยแก่กันและกันหรือปรุงแต่งกัน จึงยังผลให้เกิดสังขารขึ้น ครอบคลุมทั้งฝ่ายรูปธรรมและนามธรรมอย่างครบถ้วน ดังนั้นจึงมีความหมายที่กว้างขวาง ครอบคลุมแทบถ้วนทุกสรรพสิ่ง อันยกเว้นแต่เพียงอสังขตธรรมเท่านั้น (ธรรมหรือสิ่งที่ไม่เกิดแต่ปัจจัยปรุงแต่งขึ้น) ดังเช่น นิพพาน และสภาวะธรรมหรือธรรมชาติทั้งหลาย สังขาร ในชั้น ๕ หรือสังขารชั้น ๖ อันเกิดขึ้นจากการปรุงแต่งของชั้นที่ ๔ คือ รูปชั้น (กาย) เวทนาชั้น สัญญาชั้น และวิญญาณชั้น จึงเกิดสังขารชั้นการกระทำชนิดต่าง ๆ ขึ้น โดยอาศัยเจตนาเป็นปัจจัยร่วมอีกด้วย หรือเรียกว่าสัญญาเจตนา กล่าวคือมีเจตนาที่ปรุงแต่งการกระทำต่าง ๆ อันมี ๓ ดวงในตารางที่ ๕

^{๑๗๕} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๗๒/๑๔๒.

^{๑๗๖} อภ.ย. (ไทย) ๓๘/๑/๔๔๖.

^{๑๗๗} ครูจระกฤตย์ โพธิ์ระหงส์, การสร้างสรรค์กับงานศิลปะ, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://aoao555.wordpress.com/การสร้างสรรค์กับงานศิลปะ/> [๑๕ มกราคม ๖๑].

^{๑๗๘} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๐๓/๑๑๐.

^{๑๗๙} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๐๓/๑๑๑.

^{๑๘๐} อัง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๔๕/๒๐๗.

^{๑๘๑} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๑๑/๑๒๓.

^{๑๘๒} ตูรายละเอียดยุคใหม่, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๑๐๒/๙๗.

ตารางที่ ๕ การปรุงแต่งของกรรมสาม

๑. กายสังขาร สภาพที่ปรุงแต่งการกระทำทางกาย คือ กายสัญญาเจตนา			
กายสังขาร	= กายสัญญาเจตนา →	กายทวาร →	กายกรรม
สภาพปรุงแต่งการกระทำทางกาย	= จิตเจตนาหรือคิดที่แสดงออกทางกาย	ทางกาย	การกระทำทางกาย
๒. วีสังขาร สภาพที่ปรุงแต่งการกระทำทางวาจา คือ วีสัญญาเจตนา			
วีสังขาร	= วีสัญญาเจตนา →	วีสทวาร →	วีสกรรม
สภาพปรุงแต่งการกระทำทางวาจา	= จิตเจตนาหรือคิดที่แสดงออกทางวาจา	ทางวาจา	การกระทำทางวาจา
๓. จิตตสังขาร จิตสังขารหรือมนัสสังขาร สภาพที่ปรุงแต่งการกระทำทางใจ คือ มโนสัญญาเจตนา			
มนัสสังขาร, จิตสังขาร, คิด	= มโนสัญญาเจตนา →	มโนทวาร →	มโนกรรม
สภาพปรุงแต่งการกระทำทางใจ	= จิตเจตนาหรือคิดที่แสดงออกทางใจ (คิด)	ทางใจ	การกระทำทางใจ

ที่มา: <http://www.nkgen.com/731.htm>

สังขาร เป็นองค์ธรรมหนึ่งในวงจรปฏิภนสมุปบาทธรรม [ธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นเพราะอาศัยกัน] ที่มีความหมายว่า การกระทำ กล่าวคือสิ่งที่ปรุงแต่งทางใจเป็นการกระทำทางกาย วาจา ใจต่าง ๆ ขึ้น (สมองหรือหทัยวัตถุเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งของจิต)^{๑๘๓} หทัยวัตถุคือที่ตั้งแห่งใจ หัวใจ^{๑๘๔} มนุษย์มีทวนทรัพย์มาแต่กำเนิดคือ กาย วาจา ใจ เป็นสมบัติที่ใช้เป็นต้นทุนในการสร้างทรัพย์หรือสุขใด ๆ ในฐานะของความเป็นมนุษย์ต้องการอะไร ปรุงแต่งเอาเองหรือจะเรียกว่าคนเอาเอง จึงเรียกว่า “คน” คนที่คนใจให้ประเสริฐ กลับกลายเป็นคนมาเป็น “มนุษย์” ในความเป็นคนและมนุษย์นั้นมีกายสังขาร วีสังขาร จิตตสังขาร ปรุงแต่งชีวิตให้ขึ้นไปด้วยเจตนา ไม่เจตนา ให้เป็นผลสำเร็จจริง

สรุป รูปธาตุ นามธาตุ อันประกอบรวมกันเป็นร่างกายของมนุษย์ เป็นฐานรองรับสภาพธรรมอันเป็นอนิจจังเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง สังขารปรุงแต่งสร้างสรรค์ไม่สิ้นสุด มีวิภวัญญะหมุนเวียนไม่จบสิ้น มีมโนธาตุเป็นใหญ่ในการทำลายล้างหรือในการปรุงแต่งสร้างสรรค์ ทำหน้าที่ร่วมกันกับอวัยวะทวารแห่งอายตนะ สภาพธรรมที่ปรากฏทางปัญญาทวารมี ตา หู จมูก ลิ้น กาย นำสู่การปรุงแต่งสร้างสรรค์คิดค้นเทคโนโลยีสิ่งประดิษฐ์ต่าง ๆ ด้วยกระบวนการแห่งสังขารปรุงแต่งสร้างสรรค์ ความคิดปรุงแต่งสร้างสรรค์วัตถุได้ก็ด้วยต้นทางมาจากใจ ใจที่มีสติปัญญาคิดปรุงแต่งนามให้เป็นรูปแปรรูปเป็นสิ่งประดิษฐ์ให้ออกมาจับต้องได้ ใจคิดเป็นจุดเริ่มปรุงแต่งสิ่งประดิษฐ์ทั้งหลายบนโลกใบนี้ ชีวิตของมนุษย์บนโลกใบนี้ปรุงแต่งกรรมสามในการสร้างทรัพย์ ทำให้ทรัพย์เกิดขึ้นมา เมื่อทรัพย์เกิดขึ้นมาแล้ว ต้องปรุงแต่งในการรักษาทรัพย์ไว้ให้มั่นคง ทรัพย์ที่ได้แล้วต้องปรุงแต่งในการใช้จ่ายทรัพย์ ก่อประโยชน์ต่อตนเองและบุคคลอื่น มีทรัพย์ต้องคู่กับปัญญาปรุงแต่งสร้างสรรค์ใจไม่เป็นที่หาทรัพย์

^{๑๘๓}ดูรายละเอียดใน, สังขาร, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.nkgen.com/731.htm>

[๑๕ มกราคม ๖๑].

^{๑๘๔} พ.จ. (ไทย) ๓๐/๕/๕๙.

๓.๕.๒ มรรคและผลวิถีแห่งการตกแต่งของเหตุและผล

คำว่า มรรค เป็นชื่อแห่งหนทางทั่วไปในมนุษย์โลก เทวโลก พรหมโลก ตลอดเป็นชื่อแห่งหนทางพระนวลโลกุตตระคือ ทางพระนิพพาน คำว่า อริยมรรค เป็นชื่อแห่งหนทางพระนวลโลกุตตระคือ เป็นชื่อแห่งหนทางพระนิพพานอย่างเดียว ไม่ทั่วไปในหนทางอื่น ๆ คำว่า “ผล” เป็นชื่อแห่งความสำเร็จหรือความบรรลุ ตลอดความตรัสรู้ ว่าโดยเฉพาะในทางโลกีย์ หมายเอา ความสำเร็จผลที่ตนต้องการ ในทางโลกุตตระ หมายถึง ดวงปัญญา คำว่า อริยผล เป็นชื่อแห่งมรรคผล ธรรมวิเศษ ในทางโลกุตระอย่างเดียว ไม่เกี่ยวข้องกับทางโลกีย์ เหตุปัจจัยที่ให้งบเกิดมีมรรคมีผลพึงทราบดังนี้ว่า

มรรคก็ดี อริยมรรคก็ดี ตกแต่งเอาเองก็ได้ ผลก็ดี อริยผลก็ดี ตกแต่งเอาเองไม่ได้ เป็นของเป็นเอง สำเร็จเองมาจากมรรคและอริยมรรคที่ตกแต่งถูกต้องแล้ว เมื่อบุคคลต้องการผลประโยชน์ในทางโลกีย์ ก็ให้พึ่งตกแต่งมรรคในทางโลกีย์ให้ถูกต้องคือ ต้องการเดินไปมาสะดวก ก็ให้ตกแต่งถนนหนทางให้เรียบร้อย ต้องการมีวิชาความรู้ก็ให้ศึกษาเล่าเรียนวิชาความรู้ต่อครูอาจารย์ ถ้าต้องการความมั่งคั่งบริบูรณ์ด้วยทรัพย์ สมบัติมาก ๆ ให้ตกแต่งการค้าขายให้ถูกต้องในทางสุจริตธรรม ถ้าต้องการเป็นคนดี ก็ให้ตกแต่งความประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนซื่อสัตย์สุจริตธรรม ถ้าต้องการเป็นคนมีชื่อเสียง ยศถาบรรดาศักดิ์ ให้ตกแต่งตนเป็นคนทำราชการแผ่นดินให้ถูกต้องในทางราชการนิยม เมื่อบุคคลต้องการโลกุตตระ ให้ตกแต่งอริยมรรคให้ถูกต้องตามพระพุทธพจน์เดิมของพระพุทธเจ้า^{๑๘๕}

มรรคมืองค์ ๘ มีความเกี่ยวเนื่องกันและต้องอาศัยซึ่งกันและกัน จึงจะสำเร็จกิจได้ ความเกี่ยวเนื่องกันนั้นเป็นดังนี้ คือ เมื่อมีปัญหาเห็นชอบแล้ว ก็ย่อมจะ คิดชอบ เมื่อคิดชอบ ก็ย่อมจะ พุดชอบ เมื่อพุดชอบ ก็ย่อมจะ ทำชอบ เมื่อทำชอบ ก็ย่อมจะ มีความเป็นอยู่ชอบ เมื่อมีความเป็นอยู่ชอบ ก็ย่อมจะ มีความเพียรชอบ เมื่อมีความเพียรชอบ ก็ย่อมจะ มีความระลึกชอบ เมื่อมีความระลึกชอบ ก็ย่อมจะ ตั้งใจมั่นโดยชอบ การที่มีความตั้งใจมั่นโดยชอบ ระลึกชอบ เพียรชอบ มีความเป็นอยู่ชอบ ทำชอบ พุดชอบและคิดชอบเหล่านี้ก็เพราะมีความเห็นชอบคือสัมมาทิฐิเป็นรากฐาน ในการแสดงมรรคมืองค์ ๘ นี้ พระพุทธองค์ทรงแสดงสัมมาทิฐิก่อน เพราะถือว่าเป็นองค์ที่มีอุปการะยิ่งเป็นเบื้องต้น (บุพภาค) แก่ผู้ปฏิบัติเพื่อให้บรรลุมรรคผล จนเปรียบว่าประทีปคือ ปัญญา ศัสตราคือปัญญา^{๑๘๖}

สรุป การก้าวเดินของชีวิตแต่ละก้าว ถ้าก้าวขาซ้ายออกก่อน ขาขวายิ่งแล้วก้าวตาม ถ้าก้าวขาขวาออกก่อน ขาซ้ายยิ่งแล้วก้าวตาม สลับกันเดินบนโลกใบนี้ไปเรื่อย ๆ จนชีวิตสิ้นสุดลง ระหว่างก้าวบนทางเดินซ้ายเป็นเหตุขวาเป็นผลหรือขวาเป็นเหตุซ้ายเป็นผล โลกใบนี้เป็นทางให้เดินสู่การปฏิบัติในมรรคแปดคือ คิดดี พุดดี ทำดี ทำงานสุจริต เพียรทำในทางดี ระลึกดี ตั้งจิตไว้ในทางที่ดี ฐานแห่งจิตอันความดีได้หยั่งลงถึงซึ่งความดีอันไร้เงื่อนไข ชีวิตย่อมมีพลังดึงดูดสิ่งดีตามเหตุและผลที่ดี

^{๑๘๕} วัดหลวงพ่อสตรธรรมกายาราม, คู่มือปฏิบัติสมถวิปัสสนากรรมฐาน ๕ สาย, หน้า ๒๙-๓๐.

^{๑๘๖} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓-๒๔.

๓.๕.๓ วิธีแห่งการเชื่อมผสานสร้างสรรค์รูปนามให้เกิดทรัพย์

วิธีสัมพันธ์การที่รูปและนามเป็นปัจจัยต่อกัน จึงเกิดกลไกที่สำคัญกับชีวิตมนุษย์ ธรรมชาติของร่างกายคือรูปธาตุ ธรรมชาติของจิตคือนามธาตุ ความมีชีวิตในตัวตนของมนุษย์รูปนามมีการเคลื่อนไหว แปรเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา เพราะรูปและนามในตัวมนุษย์เป็นปัจจัยต่อกันจึงเกิดกลไกสืบทอดเชื่อมโยงชีวิตสัมพันธ์กับปัจจัยหล่อเลี้ยงชีวิต ทรัพย์เป็นอีกหนึ่งในหลาย ๆ ปัจจัยที่ใช้หล่อเลี้ยงชีวิต ธรรมชาติที่เป็นทรัพย์มีอยู่แล้วในตัวมนุษย์ อาศัยจิตเข้าไปแปลงนามธรรมคือความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ ความสามารถ แปลงออกมาเป็นรูปธรรม ให้สามารถสัมผัสจับต้องได้ ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ ความสามารถคือนามธรรมเป็นทรัพย์ภายใน เปรียบเสมือนเลขศูนย์ (๐) มีแต่มองไม่เห็น^{๑๘๗} (ชีวิตจริงยิ่งกว่าละครของ ดร.พล อินทเสนี เริ่มต้นจาก ๐ จนถึง ๑.๕ หมื่นล้านบาท^{๑๘๘}) รูปธรรมคือรูปธาตุภายนอกร่างกาย เป็นทั้งทรัพย์บัญญัติและทรัพย์ธรรมชาติถือว่าเป็นทรัพย์ภายนอก ต้องแปลงรูปธรรมสู่นามธรรม คือการใช้กระบวนการสัมพันธ์ของประสาททั้ง ๕ สู่การเรียนรู้ นำองค์ความรู้จากภายนอกสู่การประมวลผลภายใน แปลงรูปธรรมสู่นามธรรม แปลงนามธรรมเป็นวัตถุธาตุ ที่เรียกว่าทรัพย์ สิ่งของ เป็นทรัพย์ภายนอก ร่างกายเป็นส่วนหนึ่งของเลขที่เป็นเลขจำนวนนับ ใจเสมือนเลขศูนย์ (๐) นำใจกับกายไปใช้สร้างทรัพย์ จะเกิดจำนวนทรัพย์เริ่มต้นจาก ๑ ไปอย่างไร้ที่สิ้นสุด ตามความต้องการที่ไม่มีที่สิ้นสุดตั้งแต่น้ำเสมอดด้วยตมหาไม่มี^{๑๘๙} จนชีวิตตายจากไปหรือจากไปด้วยวิมุตติหญิงหรือชายก็ตาม ไม่ประมาทด้วยกาย วาจา ใจ เป็นผู้มีปัญญาเป็นเครื่องพิจารณาเพื่อประโยชน์ของตน มนุษย์เหล่าใดในโลกนี้เป็นผู้มียศ มีโภคทรัพย์บริบูรณ์ทุกอย่างมนุษย์เหล่านั้นได้สั่งสมกรรมดีไว้ในปางก่อนโดยไม่ต้องสงสัย^{๑๙๐} กระทำวันวานต่อเนื่องถึงวันนี้ กระทำวันนี้ต่อเนื่องไปถึงพรุ่งนี้

สรุป ธาตุพื้นฐานเป็นเอกเฉพาของตน ความหลากหลายมาจาก ธาตุ ๒ อย่าง คือ รูปและนาม รูปและนามที่รวมตัวกันเป็นสมองในตัวมนุษย์ ทำหน้าที่โดยมีมโนร่วมทำหน้าที่ เป็นศูนย์รวมความคิด คิดอะไรใหม่ ๆ ขึ้นมาได้อย่างไม่สิ้นสุด คิดจากสมอง ในคิดมีความสามารถคิดสร้างสรรค์ ในการคิดนั้นสามารถแปรนามให้เป็นรูปธาตุออกมาให้เกิดสิ่ง แปลก ๆ ใหม่ ๆ สมองและมโนสามารถทำหน้าที่คิดได้กว้างไกล ไร้กรอบและไร้ขอบเขต สมองและมโนมีหลายมิติที่แสดงศักยภาพคิดสร้างสรรค์ในหลากหลายแง่มุมทางความคิด คิดแปลงออกมาหลากหลายทิศทางให้เกิดเป็นทรัพย์และความสุข

^{๑๘๗} ดูรายละเอียดใน, พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ, มุตโตทัย, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๒๔-๒๗.

^{๑๘๘} ดูรายละเอียดใน, Exclusive Interviews, ก้าวแรกของมนุษย์เงิน ด้วยความมุ่งมั่นว่าวันหนึ่งจะต้องเป็น มหาเศรษฐี, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://th.hellomagazine.com/exclusive-interviews/young-achievers-dr-paul-inthaseni/> [๑๑ ตุลาคม ๖๑].

^{๑๘๙} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๕๑/๑๑๐.

^{๑๙๐} พ.ชา. (ไทย) ๒๘/๑๒๘๖-๑๒๘๗/๓๘๑.

๓.๕.๔ วิธีแห่งมโนแหล่งกำเนิดสมบัติภายในตัวของมนุษย์

วิธีแห่งมโนแหล่งกำเนิดสมบัติภายในตัวของมนุษย์ สันเคราะห์ออกมาทางการกระทำ ชาติ เป็นธรรมชาติที่ทรงอยู่อย่างนั้น จะมีมนุษย์หรือไม่ธรรมชาติก็ยังคงอยู่เช่นนั้น ตถาคตอุบัติขึ้นก็ตาม ไม่อุบัติขึ้นก็ตาม ชาติ นั้น คือ ความตั้งอยู่ตามธรรมดา ความเป็นไปตามธรรมดา ก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุชาติ นั้นว่า สังขารทั้งปวงไม่เที่ยง “ความเป็นไปตามธรรมดา ความที่มีสิ่งนี้เป็นปัจจัย ของสิ่งนี้ ก็คงตั้งอยู่อย่างนั้น ตถาคตรู้ บรรลุชาติ นั้น ครั้นรู้ บรรลุแล้วจึงบอก แสดง กำหนด บัญญัติ เปิดเผย จำแนก ทำให้เข้าใจง่าย”^{๑๙๑} ชาติแบ่งไปตามบัญญัติ แบ่งออกไปได้ ๒ ชาติคือ นามธาตุกับรูปธาตุ เรียกสั้น ๆ ว่า รูปกับนาม ที่ใดมีรูป ที่นั้นต้องมีนาม ที่ใดมีนาม ที่นั้นต้องมีรูป รูปนามรวมกัน เป็นเหตุเกิดปฏิกิริยา ให้เปลี่ยนแปลงตลอดกาล และเกิดกาลเวลาขึ้น คือรูปย่อมมีความดึงดูดซึ่งกัน และกัน จึงเป็นเหตุให้รูปเคลื่อนไหว และหมุนรอบตัวเองตามปัจจัย รูปเคลื่อนไหวได้ต้องมีนาม ความว่างคั่นระหว่างรูป รูปจึงเคลื่อนไหวได้^{๑๙๒} เพราะมีรูป นามจึงเกิดการเคลื่อนไหว เพราะมีนาม รูปจึงเกิดการเคลื่อนไหว เพราะมีเกิด มีดับ รูปกับนามจึงเกิดการเคลื่อนไหว น คือธาตุน้ำ โม คือธาตุดิน สัมภวธาตุของมารดาบิดาผสมกัน จึงเป็นตัวตนขึ้นมาได้ น เป็นธาตุของ มารดา โม เป็นธาตุของ บิดา เมื่อธาตุทั้ง ๒ ผสมกันเข้าไป ไฟธาตุของมารดาเคี้ยวเข้าจนได้นามว่ากลละคือน้ำมันหยดเดียว ณ ที่นี้เองปฏิสนธิวิญญาณเข้าถือปฏิสนธิได้ จิตจึงได้ถือปฏิสนธิในธาตุนมโนนั้น เมื่อจิตเข้าไปอาศัยแล้วกลละก็ค่อยเจริญขึ้นเป็น อัมพะชะคือเป็นก้อนเลือด เจริญจากก้อนเลือดมาเป็นขณะ ขณะคือเป็นแห่งและเป ลือคือขึ้นเนื้อแล้วขยายตัวออกคล้ายรูปจิ้งเหลน จึงเป็นปัญจสาขาคือแขน ๒ ขา ๒ หัว ๑ ส่วนธาตุ พ คือลม ธ คือไฟ เป็นธาตุเข้ามาอาศัยภายหลัง เพราะจิตไม่ถือเมื่อละจากกลละแล้วกลละก็ต้องทิ้งเปล่า หรือสูญเปล่าลมและไฟก็ไม่มี คนตายลมและไฟก็ดับหายสาบสูญไป จึงว่าเป็นธาตุอาศัยข้อสำคัญ จึงอยู่ที่ธาตุทั้ง ๒ คือ นโม เป็นดั้งเดิม^{๑๙๓} สภาวะธรรมเป็นอย่างนี้ สรรพสิ่งของวัตถุ สสารมีชีวิต ไม่มีชีวิตจึงต้องเปลี่ยนแปลง เป็นไตรลักษณ์ เกิด ดับ สืบต่อทุกขณะจิตไม่มีวันหยุดนิ่ง^{๑๙๔} นโม นี้เมื่อกล่าว เพียง ๒ ธาตุเท่านั้น ยังไม่สมประกอบหรือยังไม่เต็มส่วน ต้องพลิกสละพยัญชนะดังนี้ คือ เอาสระอะ จากตัว น มาใส่ตัว ม เอาสระโอะจากตัว ม มาใส่ตัว น แล้วกลับตัว มะ มาไว้หน้าตัวโน เป็น มโน แปลว่าใจ เช่นนี้ จึงได้ทั้งกายทั้งใจเต็มตามส่วน สมควรแก่การใช้เป็นมูลฐานแห่งการปฏิบัติได้ มโน คือใจนี้เป็นดั้งเดิม เป็นมหาฐานใหญ่จะทำจะพูดอะไรก็ย่อมเป็นไปจากใจ ธรรมทั้งหลายมีใจถึงก่อน มี

^{๑๙๑} ส.นิ. (ไทย) ๑๖/๒๐/๓๔.

^{๑๙๒} พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อดุล), **จิตคือพุทธะ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ขวนพิมพ์ ๕๐ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๑๕.

^{๑๙๓} พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ, **มุตโตทัย**, หน้า ๓-๔.

^{๑๙๔} พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อดุล), **จิตคือพุทธะ**, หน้า ๑๕.

ใจเป็นใหญ่สำเร็จแล้วด้วยใจ^{๑๙๕} ใจเป็นศูนย์กลางแห่งธาตุทุกชนิด รวมทั้งวิญญาณธาตุที่เป็นกระแสด้วย ถ้าใจไม่ทำการหรืออ่อนกำลัง ธาตุทุกชนิดก็พลอยอ่อนไปด้วย ถ้าใจทำการเข้มแข็ง กำลังธาตุทุกชนิดก็พลอยเข้มแข็งไปด้วย^{๑๙๖} สมบัติทั้งหลายในโลกนี้ต้องออกไปจากมโนทั้งสิ้น^{๑๙๗}

สิ่งทั้งหลายเกิดแต่เหตุ เหตุซึ่งเป็นปัจจัยดั้งเดิมของสิ่งทั้งหลายในสากลโลกธาตุนั้นได้แก่มโนนั่นเอง มโนเป็นตัวมหาเหตุเป็นตัวเดิม เป็นสิ่งสำคัญ^{๑๙๘} มนุษย์ซึ่งเป็นชาติสูงสุดเป็นผู้เลิศตั้งอยู่ในฐานะอันเลิศด้วยดีคือ มีกายสมบัติ วจีสมบัติและมโนสมบัติบริบูรณ์ จะสร้างสมเอาสมบัติภายนอกคือทรัพย์สินเงินทองอย่างไรก็ได้ จะสร้างสมเอาสมบัติภายในคือ มรรคผลนิพพานธรรมวิเศษก็ได้^{๑๙๙}

ทรัพย์เป็นทั้งทรัพย์บัญญัติและทรัพย์ธรรมชาติ ทั้งทรัพย์บัญญัติและทรัพย์ธรรมชาติ ทั้งสองทรัพย์เป็นธรรมชาติของรูปและนามมีความเป็นอัตวิสัยและภาววิสัยตามบัญญัติทางสังคมมีความเป็นภาวอัตตเฉพาะตนตามสมมุติบัญญัติ สามารถใช้ตรรกเรียนรู้ทำความเข้าใจทรัพย์ในความมีอยู่เป็นอยู่ในรูปแบบของธาตุในเชิงจำนวนนับ ธาตุทั้งหลายย่อมเป็นย่อมมีอยู่อย่างนั้น อาศัยอาการของจิตเข้าไปยึดถือเอาสิ่งทั้งปวงเหล่านั้น อุปมาดังเขียนเลข ๑ ๒ ๓ ๔ ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๐ แล้วลบ ๑ ถึง ๙ ทั้งเสียเหลือแต่ศูนย์ (๐) ไม่เขียนอีกต่อไป คงอ่านว่าศูนย์แต่ไม่มีค่าอะไรเลยจะนำไปบวกลบคูณหารกับเลขจำนวนใด ๆ ไม่ได้ทั้งสิ้นแต่จะปฏิเสธว่าไม่มีหาได้ไม่ เพราะปรากฏอยู่ว่าศูนย์ (๐)^{๒๐๐} ความรู้จากการศึกษาศิลปะวิทยาเป็นทรัพย์ภายใน คุณธรรมเป็นทรัพย์ภายในเป็นทรัพย์อันประเสริฐ ทรัพย์ที่ได้มาด้วยการประพฤติปฏิบัติต่อการชำระจิตใจให้สะอาดปราศจากความเศร้าหมอง เรียกว่า อริยะทรัพย์ การใช้ความรู้ ความสามารถจากศิลปะวิทยาในการสร้างทรัพย์ด้วยความอ่อนคลาย อิสระ โปร่งเบาสบายเป็นฐานในการสร้างทรัพย์พร้อมสุข ให้มโนทำออกมาจากความรู้สึกที่ “ว่าง” เสมือนเลขศูนย์นำไปวางต่อเข้ากับจำนวนนับ ก็เกิดจำนวนที่เพิ่มอย่างไร้จุดจบ

สรุป ธาตุภายในคู่กับธาตุภายนอก ทรัพย์ภายในคู่กับทรัพย์ภายนอก ความรู้ความดีคู่กับทรัพย์ภายนอก มนุษย์มีใจกายวาจาเป็นศูนย์กลางในการแปลงธาตุให้มโนทั้งทรัพย์ภายในและทรัพย์ภายนอก ศูนย์คือจุดรวม มนุษย์มีใจรวมเป็นศูนย์กลางแห่งธาตุทุกชนิด ในชีวิตจะเอาอะไร ต้องการอะไร ค้นหาได้ที่ใจ มโนเป็นต้นธาตุแหล่งรวมทรัพย์และความสุข สังเคราะห์ผลออกมาด้วยการกระทำคือมโนกรรม วจีกรรมและกายกรรม จิตคิดสู่กายทำ ติดต่อสื่อสารด้วยการพูดคุย สัมฤทธิ์ผลจึงปรากฏ

^{๑๙๕} พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ, มุตโตทัย, หน้า ๕.

^{๑๙๖} สามเณรสีลาภริโต (ประมัย ภาพเนตร ป.), อัมมานุวัตต์, (ม.ป.ท., ๒๕๔๔), หน้า ๘๘.

^{๑๙๗} พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ, มุตโตทัย, หน้า ๕.

^{๑๙๘} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖.

^{๑๙๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙.

^{๒๐๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

๓.๕.๕ สัมปยุตธรรมในวิถีแห่งการบริหารจัดการ

สัมปยุตธรรมในวิถีแห่งการบริหารจัดการคือ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน เข้าใจงาน เข้าใจตนและเข้าใจคนอื่น สัมปยุตธรรมคือ ธรรมะของคนดีของสัตบุรุษ ของผู้จะมีแต่ดีไม่มีเสีย ธรรมะของสัตบุรุษเรียกว่า สัมปยุตธรรม คือ ๑) รู้จักเหตุคือ สิ่งที่เป็นฝ่ายเหตุ ๒) รู้จักผลคือ สิ่งที่เป็นฝ่ายผลที่จะเกิดขึ้นว่า มันมีอย่างไรแล้วมันคาบเกี่ยวกันอย่างไร ๓) รู้จักตนคือ ว่าเป็นอย่างไร สามารถเท่าไร ๔) รู้จักประมาณคือ รู้ความถูกต้อง พอเหมาะพอดี ๕) รู้จักกาลเวลาคือ รู้จักเวลาที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่ผิดกาล ๖) รู้จักบริษัทคือ ความเป็นหมู่ ความผูกพันกันเป็นหมู่ ธรรมะสำหรับการผูกพันกันเป็นหมู่แล้วหมู่นั้น ๆ เขามีอะไร อย่างไร จะเข้าไปสัมพันธ์กับหมู่นั้น ๆ จะต้องทำตนอย่างไร จะต้องจัดการอย่างไร เพราะเราก้หมู่นึง เขาก้หมู่นึง มันก็เข้ากันได้อย่างถูกต้อง ๗) รู้จักบุคคลคือ บัณฑิตของแต่ละคน รู้จักตนนั้นคน ๆ เดียวคือตัวเอง รู้จักผู้อื่นแต่ละคน ๆ เป็นอย่างไร รู้จักผู้อื่นที่รวมกันเป็นหมู่ ๆ นั้นเป็นอย่างไร^{๒๐๑} คนจำนวนมาก ไม่ยอมเรียนรู้และไม่ยอมลงความพยายามเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจตนและเพื่อที่ตนจะได้เข้าใจผู้อื่น คนเหล่านั้นพลาดโอกาสที่จะได้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากหยาดเหงื่อแรงงานของตนโดยเต็มที^{๒๐๒} การเรียนรู้มีอยู่ทุกขั้นตอนของชีวิต รู้โลกไม่จบ รู้ธรรมจึงรู้จักรู้ตนเองในตัวตนทางพฤติกรรม ความมีตัวตนเปรียบเสมือนกับศูนย์บัญชาการของเรา สิ่งใดก็ตามที่เราเชื่อเกี่ยวกับตัวเรา จะเป็นจริงตามที่เราได้กระทำออกมาจากภายใน ความมีตัวตนของเราไม่ได้มีแค่หนึ่งเดียว แต่เป็นหลายตัวตนที่ประกอบขึ้นมาเป็นตัวเรา^{๒๐๓} รู้ตนเป็นการรู้การเข้าใจตนเอง ก่อให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของตนเอง อุปสรรคที่กลายเป็นปัญหาต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเอง เพราะมีข้ออ้าง อ้างว่า หนาวเกินไป อ้างว่า ร้อนเกินไป อ้างว่า เวลาเย็นเกินไป อ้างว่า เวลาเช้าเกินไป อ้างว่า หิวเกินไป อ้างว่า กระจายเกินไป ยกข้ออ้างเหล่านี้แล้วไม่ทำงาน เมื่อเขามากไปด้วยการอ้าง เลศ ผัดเพี้ยนการงานอยู่อย่างนี้ โภคะที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็ถึงความเสื่อมสิ้นไป^{๒๐๔}

สรุป สัมปยุตธรรม ธรรมอันเป็นศาสตร์ที่ทรงคุณค่าต่อการนำมาพัฒนาศักยภาพบุคคลหรือองค์กร สัมปยุตธรรมเป็นหลักการทางปัญญาใช้ได้หลากหลายมิติ โดยเริ่มจากการรู้ ย่อหลักลงได้ ๔ ประการ คือ ๑) รู้ทฤษฎี ๒) รู้คนอื่น ๓) รู้ตนเอง ๔) รู้ใช้ศักยภาพของตนทำตามชื่อว่า ปฏิบัติ ศิลปในการปฏิบัติคือการสร้างสรรค์ หล่อหลอมความหลากหลาย หลอมให้เกิดพลังรวม ให้เป็นหนึ่ง

^{๒๐๑} พุทธศาสนิกชน, การบริหารธุรกิจแบบพุทธ, พุทธศาสนา, , หน้า ๔๓-๔๔.

^{๒๐๒} แดง ไบเล่, การพูดจาในธุรกิจและในชีวิต, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอ็ดดิสัน เพรส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒.

^{๒๐๓} ธนชิต ธวานันท์, คิดแบบมหาเศรษฐีคุณก็ทำได้, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ กู๊ดมอร์นิ่ง, ๒๕๕๙), หน้า ๔๑.

^{๒๐๔} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๓/๒๐๕.

๓.๕.๖ สติสัมปชัญญะในวิถีแห่งความเพียร

สัมปัชฌานและอิทธิบาทพหุสสนสติสัมปชัญญะเป็นเครื่องตื่น: สัมปัชฌาน หมายถึง ความเพียรชอบ มี ๔ ประการ คือ ๑) สร้างฉันทะ พยายาม ปรรวณความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อป้องกันบาปอกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดมิให้เกิดขึ้น ๒) สร้างฉันทะ พยายาม ปรรวณความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อละบาปอกุศลธรรมที่เกิดขึ้นแล้ว ๓) สร้างฉันทะ พยายาม ปรรวณความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อทำกุศลธรรมที่ยังไม่เกิดให้เกิดขึ้น ๔) สร้างฉันทะ พยายาม ปรรวณความเพียร ประคองจิต มุ่งมั่น เพื่อความดำรงอยู่ ไม่เลือนหาย ภิญโญภาพ ไพบูลย์ เจริญเต็มที่แห่งกุศลธรรม ที่เกิดขึ้นแล้ว อิทธิบาท หมายถึง คุณเครื่องให้ถึงความสำเร็จ มี ๔ ประการ คือ

๑) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยฉันทสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากฉันทะและความเพียรสร้างสรรค์) ๒) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิริยสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิริยะและความเพียรสร้างสรรค์) ๓) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยจิตตสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากจิตตะและความเพียรสร้างสรรค์) ๔) เจริญอิทธิบาทที่ประกอบด้วยวิมังสาสมาธิปธานสังขาร (สมาธิที่เกิดจากวิมังสาและความเพียรสร้างสรรค์)^{๒๐๕} สติ คือ ความระลึกได้ สัมปชัญญะ คือ ความรู้ตัว สติช่วยให้บุคคลไม่ประมาทเลินเล่อผลอตัว สัมปชัญญะเตือนบุคคลให้รู้สึกตัวในการประพฤติ ปฏิบัติสู่สู่ทางที่ดีที่ชอบ ถูกต้อง ไม่เสียหาย ตั้งมั่นอยู่ในคุณงามความดี บุคคลผู้มีสติสัมปชัญญะประจำสันดาน จะกระทำการใดย่อมมีความผิดพลาดน้อย ถูกต้องมาก เป็นปัจจัยนำไปสู่ความเจริญด้วยความมั่นคง^{๒๐๖} สติสัมปชัญญะ คือ ทำความรู้สึกรู้ตัว^{๒๐๗} การเจริญสติสัมปชัญญะด้วยวิธีกายประสานใจเคลื่อนไหวไปพร้อม ๆ กัน รู้ตัวจุดประกายให้ร่างกายและจิตใจตื่นตัว ในทางพระพุทธศาสนาใช้ประโยชน์จากกิริยาโดยไม่สูญเปล่าว่า “เป็นผู้มีสติสัมปชัญญะทำความรู้สึกตัวในการก้าวไป การถอยกลับ การแลดู การเหลียวดู การคู้เข้าการเหยียดออก การตี้ม การเคี้ยว การลิ้ม การถ่ายอุจจาระ ปัสสาวะ การเดิน การยืน การนั่ง การนอน การตื่น การพูด การนิ่ง... เป็นผู้คุ้มครองทวาร... และมีสติสัมปชัญญะแล้ว”^{๒๐๘} สัมปชัญญะ เป็นธรรมที่ปฏิบัติคู่กับ สติ แยกกันไม่ออก กล่าวคือ สติ เป็นเครื่องระลึกควบคุมยับยั้งจิตมิให้คิด พุดหรือทำชั่ว ส่วนสัมปชัญญะ จะทำหน้าที่กำหนดรู้ในเวลาคิด พุดหรือทำอยู่ ดังนั้น จึงเรียกว่า สติสัมปชัญญะ สติระลึกได้ทั้งในเรื่อง อดีต อนาคต ปัจจุบัน ต้องใช้ในเวลาก่อน คิด พุดและทำ สัมปชัญญะ รู้ตัวในปัจจุบัน ต้องใช้ในขณะที่กำลังคิด พุดและทำอยู่ สติและสัมปชัญญะนี้จัดเป็น

^{๒๐๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๐๖/๒๗๗.

^{๒๐๖} คณาจารย์แห่งเถียงเชียง, นวโกวาท ฉบับมาตรฐาน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เถียงเชียง, ๒๕๓๕), หน้า ๒๕.

^{๒๐๗} ที.สี. (ไทย) ๙/๒๑๔/๗๓.

^{๒๐๘} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๔๒๔/๔๕๗.

กุศลธรรมที่คู่กันเสมอ จะแยกจากกันไม่ได้ เมื่อมีสติต้องมีสัมปชัญญะ สติเปรียบเหมือนดวงไฟ ส่วนสัมปชัญญะเปรียบเหมือนแสงสว่างของดวงไฟ^{๒๐๙} ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก สติเป็นธรรมเครื่องตื่นอยู่ในโลก^{๒๑๐} ใช้สติปัญญาในการกำหนดรู้ ใช้วิวิธการเคลื่อนไหวของกายและใจ ดูความเคลื่อนไหวในทุกอิริยาบถและในทุกโอกาส เพราะเมื่อใดที่ขาดสติปัญญาอันเป็นเครื่องกำหนดรู้เสียแล้ว เมื่อนั้นความทุกข์นานาประการรวมทั้งกิเลส ตัณหา อุปาทาน เฉพาะอวิชชา ความไม่รู้ก็จะเข้าครอบงำจิตทันที^{๒๑๑} การตื่นตัวด้วยความเพียร ทำความรู้จักตัวอยู่ด้วยความเพียรทุกขณะที่เคลื่อนไหวไม่ยอมให้เปล่าประโยชน์จากการเคลื่อนไหวใด ๆ ทั้งสิ้น^{๒๑๒} ทำความรู้จักตัวอยู่ด้วยความเพียรไปตลอดสาย มีสติประคองใจไม่ปล่อยให้เพ่นพ่านโลเลไปตามอารมณ์ต่าง ๆ ที่มีอยู่ทั่วไป^{๒๑๓} สร้างทรัพย์อย่างมีความสุขด้วยวิถีตื่นตัวด้วยความเพียร อยู่กับอิริยาบถปัจจุบันขณะทำ กำหนดพิจารณาธรรมารมณ์ปัจจุบัน อารมณ์ที่ปรากฏ การกำหนดอารมณ์ปัจจุบัน ขณะปัจจุบันอารมณ์ที่ปรากฏกำหนดให้ได้ทุกอย่าง ทุกอารมณ์ ไม่เลือกอารมณ์ปฏิบัติทั้งอารมณ์ที่สงบและไม่สงบ ทั้งอารมณ์ที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง^{๒๑๔} การสร้างทรัพย์อย่างมีความสุขโดยการตระหนักว่าทุกการกระทำไม่สูญเปล่า ทุกการกระทำมีผลเกิดตามเหตุที่ทำเสมอ แม้การกระทำนั้นไม่มีใครเห็น ไม่ว่าจะดีหรือชั่ว ทำแล้วมีสิ่งตอบแทนรอไว้เสมอ

พระพุทธศาสนากล่าวว่าสิ่งที่ทำลงไปนั้นไม่สูญมีผลสืบต่อ “สัตว์ทั้งหลายมีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย”^{๒๑๕} การทำความเข้าใจโดยเป็นอิสระจากปัญหาใด ๆ เราต้องการความมุ่งมั่นและพลังอันต่อเนื่อง ไม่เพียงแต่พลังทางกายและทางสมองเท่านั้น แต่ยังเป็นพลังที่ไม่ขึ้นกับแรงผลักดันใด ๆ ไม่ว่าจะเป็แรงกระตุ้นทางจิตใจอย่างหนึ่งอย่างใดหรือด้วยยาเสพติด หากเราขึ้นอยู่กับแรงกระตุ้นใด ๆ แรงกระตุ้นนั้นเองทำให้จิตที่อ่และไม่ตื่นตัว ด้วยการเสพยาบางชนิดเราอาจพบพลังอย่างเพียงพอในการดูสิ่งต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจนเป็นครั้งคราว แต่แล้วเราก็กวนกลับไปสู่สภาวะเก่าของเราอีก และด้วยเหตุนี้จึงจำต้องพึ่งยานั้น ๆ ยิง ๆ ดังนั้น แรงกระตุ้นทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นของโบสถ์ แอลกอฮอล์ ยาเสพติดหรือคำพูด จะนำตัวเราเองไปสู่การอิงสิ่งอื่น และการอิงเช่นนั้นสักกัั้นเราเสียจากการเห็นด้วยตัวของเราเองได้อย่าง

^{๒๐๙} สติ กับ สัมปชัญญะ, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.starclipnews.com/dhamma_page/2252

[๒๖ พฤษภาคม ๖๑].

^{๒๑๐} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๘๐/๘๕.

^{๒๑๑} นิโรธ จิตวิสุทธิ, *ดับทุกข์ใจด้วยโอสถพระพุทธเจ้า*, หน้า ๓๗.

^{๒๑๒} พระมหาบัว ญาณสัมปันโน, *ประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ*, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๙.

^{๒๑๓} อ่างแล้ว,

^{๒๑๔} พระมหาพิรพล วิโรจโน, *อยู่กับปัจจุบัน*, พิมพ์ครั้งที่ ๗, (กรุงเทพฯมหานคร: กองทุนเพื่อนสันติ, ๒๕๕๑), หน้า ๓๑.

^{๒๑๕} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๒๘๙/๓๕๐.

ชัดเจน และปิดกั้นการมีพลังที่แท้จริงไปเสีย การค้นพบสาเหตุด้วยการคิดนึกทางสมองเท่านั้น ย่อมไม่อาจทำให้จิตเป็นอิสระจากการอิงนั้นได้ การยอมรับแนวคิดอย่างหนึ่งด้วยสมองหรือการยินยอมต่อลัทธิอย่างหนึ่งด้วยอารมณ์ ไม่สามารถปล่อยจิตใจให้เป็นอิสระจากการอิงอยู่กับบางสิ่งได้ กลับจะเป็นการไปเร่งเร้ามันเสียอีก สิ่งที่ทำให้จิตเป็นอิสระจากการอิงได้คือ การเห็นโครงสร้างทั้งหมดและเห็นธรรมชาติของการเ้าและการอิงอยู่กับสิ่งอื่นนั้น และเห็นว่าการอิงเช่นนั้นทำให้จิตโง่ทื่อและไม่ตื่นตัวอยู่อย่างไร การเห็นความเป็นทั้งหมดของมันล้วน ๆ ให้อิสระแก่จิต^{๒๑๖} เราส่วนใหญ่ร่ำรวยไปด้วยสิ่งต่าง ๆ ของสังคม สิ่งที่สังคมได้สร้างขึ้นในเราและที่เราได้สร้างขึ้นในตัวเราเองคือ ความละโมภ ความริษยา ความโกรธ ความเกลียด ความอิจฉา ความกังวล และสิ่งเหล่านี้เอง เราช่างร่ำรวยเสียจริง ๆ ศาสนาต่าง ๆ ทั่วโลกได้เทศน์สั่งสอนเรื่องความยากจน เมื่อจิตเป็นอิสระจากสังคม ความยากจนกลายเป็นสิ่งงดงามอย่างน่าอัศจรรย์ เราต้องยากจนในภายใน ด้วยความยากจนในภายในนี้เท่านั้นที่ทำให้เห็นสัจจะของชีวิตได้ ชีวิตเช่นนั้นเป็นพรอันไม่อาจพบได้ในโบสถ์หรือวัดใด ๆ เป็นไปได้หรือไม่ที่จะมีชีวิตอยู่อย่างสงบ ซึ่งมีได้หมายถึงว่าชีวิตอยู่อย่างเรื่อยเฉื่อยหรือนิ่งเฉย ในทางตรงกันข้ามเราจะตื่นตัว มีชีวิตชีวา เต็มเปี่ยมไปด้วยพลัง^{๒๑๗} ความเฉื่อยนำไปสู่ความเชื่องช้า ความเฉื่อยไม่อาจเกิดขึ้นได้ โดยการตระหนักรู้ที่ สนุกกับหน้าที่จึงปราศจากความเฉื่อย ไม่เชื่องช้า ไม่ทำเรื่อยเปื่อย สนุกกับหน้าที่จึงทำอย่างมีพลัง ทำอย่างมีพลังด้วยใจที่ปล่อยวาง วางที่เท่ากันว่าง (วาง = ว่าง) ว่างอย่างมีพลังคืออิสระที่แท้จริง อิสระที่แท้จริงจะต้องออกจากความตื่นตัวที่ไม่มีการกะเกณฑ์ใด ๆ เพราะมันจะเป็นอิสระภาพที่ไม่มีกัณฑ์กัณฑ์บางสิ่งบางอย่าง อิสระจากความตื่นตัวแบบไม่กะเกณฑ์ เป็นอิสระภาพที่ได้จากการเป็นตัวของตัวเอง^{๒๑๘} การกระทำใด ๆ ที่ประกอบด้วยความเพียรบนฐานแห่งความพอใจ หากมีเป้าหมายเป็นแรงจูงใจ จะนำมาซึ่งความสุข ความเบิกบานและความตื่นเต้นเร้าใจที่ได้จากความเพียรต่อการบรรลุเป้าหมายที่ทำหาย ใจปล่อยวางขณะเพียรทำสู่เป้าหมาย ความสุขย่อมบังเกิด

สรุป ความเบื่อก่อให้เกิดความเฉื่อยชา ความเหนื่อยล้าอาจส่งต่อถึงความท้อถอย การขาดกำลังใจอาจนำมาซึ่งความถดถอย บันทอนพลังสร้างสรรค์ ชีวิตเหมือนไร้ค่า ไร้อิสระและแห่งเดียว ปัญญาเป็นแสงสว่างนำพาให้ชีวิตความเป็นอยู่ในโลกดำเนินไปด้วยความสดชื่น สติเป็นธรรมที่เปี่ยมล้นด้วยประจุแห่งเครื่องตื่น มีความหรรษาที่ทรงพลังเป็นทรัพย์และสุขทุกกิริยาเคลื่อนไหวบนโลกใบนี้ ชีวิตเมื่อ “ปล่อยได้ วางเป็น” จิตที่ปล่อยได้ จิตที่วางเป็น เป็นชีวิตที่ทรงพลัง อิสระและผ่อนคลาย

^{๒๑๖} จ. กฤษณมูรติ, **อิสรภาพเกิดขึ้นเมื่อคุณไม่รู้**, แปลโดย สุวรรณภา หล่งน้ำสังข์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๕๐-๕๑.

^{๒๑๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๙.

^{๒๑๘} Osho. บรรยาย, **หลุด freedom**, แปลและเรียบเรียงโดย ดร. ประพนธ์ ผาสุขยืด, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไยโหม ครีเอทีฟ กรุป จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๕.

๓.๕.๗ วัฒนธรรมขณะปัจจุบันในวิถีแห่งการสรั้งทรัพย์

อารมณเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับชีวิต อารมณสามารถทำลายล้างวัตถุโลกให้แหลกเป็นจุนได้ในชั่วพริบตา อารมณสามารถทำลายล้างชีวิตให้วอดวายได้ในชั่วพริบตา อารมณสามารถสร้งสรรคชีวิตให้สดใส เบิกบานในชีวิตปัจจุบันได้อย่างไร้ข้อจำกัด ชีวิตจิตใจสดใส เบิกบานไม่ได้ เพราะคละเคล้าไปด้วยอารมณฟุ้งซ่าน ในพระพุทศศาสนาเรียกอารมณความฟุ้งซ่านนี้ว่า อุทัจจะ ซึ่งหมายถึงความฟุ้งซ่าน อารมณที่ฟุ้งซ่านภาษาชาวบ้านเรียกว่า ใจลอย เป็นใจที่ฟลุกพล่านล่องลอยไม่อยู่กับปัจจุบัน ภาษาธรรมเรียกว่าขาดสติ ฟุ้งซ่าน ใจลอยและขาดสติ สามารถศึกษาเชิงปฏิบัติ ได้ดังนี้

๑) อุทัจจะ: ความฟุ้งซ่านอุปสรรคต่อความเบิกบาน

อารมณคือธาตุ^{๒๑๙} วิญญาณธาตุ (ธาตุคือความรู้อารมณ)^{๒๒๐} มโนวิญญาณธาตุ (ธาตุคือมโนวิญญาณ)^{๒๒๑} คำว่า ใจ ได้แก่ จิต มโน มานัส หทัย ปันพระ มนะ มนายตนะ มนินทรีย์ วิญญาณ วิญญาณขันธ มโนวิญญาณธาตุ ที่เกิดจากผัสสะเป็นต้นนั้น นี้เรียกว่า ใจ ใจนี้ไปพร้อมกัน คือ เกิดร่วมกัน ระคนกัน เกี่ยวเนื่องกัน เกิดพร้อมกัน ดับพร้อมกัน มีวัตถุอย่างเดียวกัน มีอารมณอย่างเดียวกันกับความอิมเอิบนี้^{๒๒๒} ที่ (จิต) ชื่อว่า “มโน” เพราะรู้อารมณ คำว่า อารมณ (อารมณ) หรือ อาลมพน หมายถึง สิ่งที่จิตรู้ เมื่อจิตซึ่งเป็นสภาพรู้หรือธาตุรู้เกิดขึ้น สิ่งที่จิตกำลังรู้ในขณะนั้น ชื่อว่า “อารมณ” จิตเป็นภายใน เพราะเป็นสภาพรู้อารมณที่ปรากฏ อารมณเป็นภายนอก เพราะเป็นสิ่งที่จิตกำลังรู้^{๒๒๓} ธรรมดาจิตเราจะสนใจแต่ภายนอก เรามาสนใจภายในของตนเอง เพราะตัวในนี้เองที่เป็นตัวทำให้จิตเราแกว่งไปกับอารมณและความคิด^{๒๒๔} ทุกครั้งที่จิตเรากลับมาสู่ปัจจุบัน จิตก็จะปล่อยวางความคิดนั้นหรืออารมณนั้นออกไป^{๒๒๕} ผู้ไม่ฟุ้งซ่าน เพราะสละ คลาย ปล่อยวาง ละ สลัดออก ซึ่งอุทัจจกุกุจะนั้น^{๒๒๖} การปล่อยวางต่อสิ่งทีมากระทบอารมณ การปล่อยวางทำให้เบิกบานเบาสบาย การปล่อยวางธรรมชาติด้วยวิถีเข้าใจธรรมชาติ เมื่อจิตเข้าใจ เข้าถึงธรรมชาติ จิตจะตื่นจากการสยบยอมในความหลงไปตามจิตสังขาร เห็นความว่างในธรรมชาติ แล้วชื่นชมความว่างตามธรรมชาติ

^{๒๑๙} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๓๐๒/๓๓๑.

^{๒๒๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๕/๓๒๔.

^{๒๒๑} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๒๕/๑๖๒.

^{๒๒๒} พุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑/๓.

^{๒๒๓} สุจินต์ บริหารวนเขตต์, **ปรมัตถธรรมสังเขป จิตสังเขปและภาคผนวก**, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (พิมพ์ที่ โอ.เอส. พริ้นติ้งเฮาส์ กรุงเทพฯ, ๒๕๕๓), หน้า ๖๗.

^{๒๒๔} ชีวิตนี้มีแต่ความสุขจิตตื่นแบบง่าย ๆ, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.meditationguide.org/thai> [๓๐ พฤษภาคม ๖๑].

^{๒๒๕} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๔.

^{๒๒๖} อภิ.วิ. (ไทย) ๓๕/๕๕๓/๔๐๐.

๒) อยู่กับปัจจุบันยับยั้งอุทธัจจะที่ฟุ้งซ่านจากสภาวะธรรม

อยู่กับปัจจุบันถือว่าเป็นหัวใจของหลักปฏิบัติทั้งหมด พระพุทธศาสนามีหลักอยู่ว่า ให้เราสามารถมีชีวิตอยู่กับปัจจุบันได้ เป็นปัจจุบันจริง ๆ ไม่เป็นอดีต ไม่เป็นอนาคต พระพุทธเจ้ามุ่งสอนให้อยู่กับปัจจุบัน ไม่ควรหวนละห้อยหาสิ่งที่เป็นอดีต ไม่เพ้อฝันถึงอนาคต สิ่งใดเป็นอดีต สิ่งนั้นผ่านไป แล้ว สิ่งใดเป็นอนาคต สิ่งนั้นยังมาไม่ถึง ผู้ใดเห็นประจักษ์ชัด สิ่งใดเป็นปัจจุบัน อันเป็นของแน่นอนไม่คลอนแคลน ขอให้ผู้นั้นครั้งเข้าใจชัดแล้ว พึงเร่งชวนชวนปฏิบัติให้ลุล่วงไปในที่นั้น ๆ ผู้เข้าถึงธรรมย่อมไม่เศร้าโศกถึงอดีตที่ผ่านไปแล้ว ย่อมไม่ปริวิตกถึงอนาคตที่ยังมาไม่ถึง แต่ดำรงตนอยู่กับปัจจุบันก่อนที่จะอยู่กับปัจจุบันได้ ต้องกำหนดจับลักษณะอาการปัจจุบันขณะให้ได้ก่อน เรื่องการปฏิบัติทั้งหมด จึงอยู่ที่การมีเทคนิควิธีในการกำหนดจับปัจจุบันขณะ ปัจจุบันอารมณ์ให้ได้ แล้วองค์ธรรมก็จะเกิดเอง ปรากฏเอง วิธีการหรือเทคนิควิธีที่ทำมีมากมายหลากหลาย แต่วิธีการทั้งหมดนั้นเป็นอุบายวิธีในการจับปัจจุบันขณะ ถ้าชีวิตอยู่กับปัจจุบันได้ ชีวิตก็จะมีความสุข บุคคลสามารถดำรงตนอยู่กับปัจจุบันได้ตามสถานะต่าง ๆ ที่ปฏิบัติอยู่ ก็จะสามารถถึงผลอันสูงสุด^{๒๒๗} ความคิด ความเชื่อและอารมณ์ที่แกว่งขึ้นลงทำให้จิตเราไม่เป็นกลาง เราจึงต้องอาศัยความสงบภายใน เพื่อฝึกจิตใจตนเองให้ปล่อยวาง มีการให้อภัย ทำให้จิตใจเรารู้สึกเย็นสบาย สดใส เบิกบาน มีความเฉลียวฉลาด ซึ่งจะนำพาเราไปสู่ความสุขอันแท้จริงที่มีอยู่ภายในใจและเป็นความสุขที่ไม่มีเงื่อนไข การฝึกสมาธิมีหลายวิธีหลายแบบ หลายแนว วิธีการฝึกไม่ใช่สมาธิ สมาธิจริง ๆ คือ การสังเกตดูจิตใจตนเองได้อย่างเป็นกลาง เราจะใช้ความสงบเป็นตัวดูจิตใจตนเอง ความสงบจะไม่กระโดดเข้าไปอยู่ในความคิดหรือติดอยู่ในอารมณ์ เพียงแค่ดูใจเฉย ๆ แบบสบาย ๆ ไม่เครียดกับการสังเกต ฝึกให้จิตอยู่กับปัจจุบัน เพราะธรรมดาจิตจะไม่ชอบอยู่กับปัจจุบัน จิตจะคิดนั่นคิดนี่ เมื่อมีข้อมูลต่าง ๆ มากกระทบ ทำให้มีความรู้สึกชอบ (ดีใจ) หรือไม่ชอบ (เสียใจ) กับสิ่งเหล่านั้น จิตจึงมีอาการแกว่งไปมา ขึ้นลง เลี้ยวซ้าย เลี้ยวขวา จิตจะพยายามเปรียบเทียบข้อมูลและสร้างอารมณ์พอใจ หรือไม่พอใจกับสภาวะ จิตจะนึกถึงอดีตและคิดถึงเรื่องอนาคต สิ่งพวกนี้จึงทำให้ใจเราไม่อยู่กับปัจจุบันและขาดความเป็นกลางอยู่เสมอ เราควรหันมาฝึกจิตใจตนเองให้มีความสงบ ไม่แกว่งไปมากับความคิดหรืออารมณ์ ทำให้เราได้สัมผัสกับความ เป็นกลางของจิตในปัจจุบัน เป็นจิตใจที่มีอิสระและปล่อยวางความทุกข์ต่าง ๆ ออกไปได้อย่างง่ายดาย เพราะจิตไม่ไปเกาะเกี่ยวกับความคิดหรืออารมณ์ เพียงแต่สังเกตสิ่งพวกนี้จากความสงบที่เป็นกลาง^{๒๒๘} อยู่กับรู้ปัจจุบัน จิตที่รู้จะตื่นตัวอยู่ตลอดเวลา อยู่กับรู้ รู้เฉย ๆ ปล่อยวาง อิสระ โล่ง โปร่ง ธรรมชาติของความอิสระคือ ใจที่ไร้ภาวะบีบคั้นและกดดัน มีชีวิตอิสระและผ่อนคลาย ใจจึงโล่งเบา

^{๒๒๗} พระมหาพิรพล วิโรจโน, *อยู่กับปัจจุบัน*, หน้า ๗-๘.

^{๒๒๘} ชีวิตนี้มีแต่ความสุขจิตตื่นแบบง่าย ๆ, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.meditationguide.org/thai>

๓) รู้ปัจจุบันขณะไม่ฟุ้งซ่านเบิกบานในการสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข

การบริหารอารมณ์ให้เบิกบานในการสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข กระทำได้ด้วย “รู้” ปัจจุบันขณะในทุกภิกิริยาที่ดำเนินวิถีชีวิต ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ปฏิบัติอยู่ด้วยอารมณ์ไม่ฟุ้งซ่าน “...รู้ความที่จิตเป็นเอกัคคตารมณ์ไม่ฟุ้งซ่านด้วยอำนาจลมหายใจ... ความเบิกบานแห่งจิตย่อมเกิดขึ้น ความรื่นเริง ความบันเทิง ความสรรชา ความร่าเริงจิต ความปลื้มจิต ความปีติยินดี ความดีใจดีใจ นี้เป็นความเบิกบานแห่งจิต”^{๒๒๙} จากความรู้ของจิตที่เป็นเอกัคคตารมณ์ไม่ฟุ้งซ่านด้วยอำนาจลมหายใจ เป็นการรู้ผ่านภิกิริยาภายในรูปแบบลมหายใจ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของสติปัฏฐาน สติปัฏฐานในฐานะการรู้ลมหายใจเป็นวิถีชีวิตที่ต่อเนื่องจนก่อให้เกิดสมาธิ สมาธิที่รู้แบบมีสัมปชัญญะที่เต็มเปี่ยมไปด้วยสติ กลายเป็นสมาธิแบบหลับตาหรือแบบลืมตาก็ได้ การ “รู้” ปัจจุบันขณะในทุก ๆ ภิกิริยาอาการที่ดำเนินวิถีชีวิต ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ที่ปฏิบัติอยู่ด้วยอารมณ์ไม่ฟุ้งซ่านมีความสุขสงบด้วยวิถี “รู้” เป็นฐานความสุขสำหรับชีวิต เป็นจุดเริ่มต้นนำมาซึ่งความเบิกบาน ความรื่นเริง ความบันเทิง ความสรรชา ความร่าเริง ความปลื้ม ความปีติยินดี ความดีใจ เหล่านี้เป็นความเบิกบานแห่งจิต ความสงบด้วยวิถี รู้เป็นฐานความสุขสำหรับชีวิต ความสงบใจมีสองแบบ คือ สงบเพราะไม่รู้ กับสงบเพราะรู้ สงบเพราะไม่รู้เช่น ถ้าเราไม่ฟังข่าวน้ำท่วม ไม่ฟังวิทยุ ไม่ดูโทรทัศน์ เราเก็บตัวอยู่ในห้องพระ ใจเราก็สงบได้ แต่เมื่อใดที่เราเปิดโทรทัศน์ดูข่าว เราก็มองแล้วหรือบางคนแม้อยู่คนเดียว ไม่ดูโทรทัศน์ ไม่ฟังวิทยุ ใจก็ไม่สงบ แต่พอเริ่มเอาจิตมาอยู่กับลมหายใจ หายใจเข้ารู้สึก หายใจออกรู้สึก จิตไม่ออกไปคิดถึงเรื่องน้ำท่วม จิตก็สงบนิ่ง อันนี้คือความสงบเพราะไม่รู้ ใจไม่ทางตา หู จมูก ลิ้น กาย โดยที่ใจก็ไม่รับรู้อะไรอย่างอื่นนอกจากลมหายใจ แต่มีความสงบอีกประเภทหนึ่งคือ ความสงบเพราะรู้ รู้อารมณ์ที่ระเพื่อมไหว และรู้ใจที่คิดนึก ถึงแม้ว่าไม่ได้อ่านข่าว ไม่ได้ฟังวิทยุ แต่พอใจฟุ้งหรือนึกอาลัยข่าวของที่จมน้ำหรือกังวลว่ารถของเราจะเป็นอย่างไร ถ้าเกิดน้ำท่วมในวันพรุ่งนี้หรือวันพรุ่ง พอรู้ว่าใจฟุ้งซ่านก็วางความคิดนั้น จิตก็สงบ สงบเพราะรู้ คือรู้ใจที่ระเพื่อม รู้อารมณ์ที่ครอบงำใจ รู้แล้วก็วาง นั่นคือรู้เพราะมีสติ เมื่อมีสติก็รู้ทันอารมณ์ รู้ทันจิตที่คิด ที่ปรุงแต่ง รู้แล้วก็วาง ถ้ารู้แบบนี้ใจเราก็สามารถสงบได้แม้อยู่ท่ามกลางเสียงอีกที่กวนวายุ แม้เราจะฟังวิทยุ ดูโทรทัศน์ ที่แรกใจก็ระเพื่อม กังวล แต่พอมีสติรู้ทัน ก็วางมันได้ความสงบก็กลับมาสู่จิตใจ เราไม่จำเป็นต้องปิดหูปิดตา สามารถรับรู้ข่าวสารบ้านเมืองโดยที่ใจยังสงบอยู่ได้ เพราะไม่ได้รู้เรื่องภายนอกหรือข่าวสาร บ้านเมืองเท่านั้น แต่ยังรู้ภายในคือรู้ใจด้วย รู้ใจแล้วก็วางความรู้สึกนึกคิดต่าง ๆ ลงได้ จึงทำให้ใจสงบ นี่คือสงบเพราะรู้ รู้ด้วยสติ เรายังสามารถจะรู้ด้วยปัญญา รู้ด้วยปัญญาคือ รู้ความจริงว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงไม่เที่ยง รู้ถึงความ เป็นอนิจจังของสิ่งต่าง ๆ รู้ว่าวันนี้สุขพรุ่งนี้ทุกข์ รู้ว่าวันนี้ทุกข์พรุ่งนี้สุข และรู้ว่าสิ่งทั้งหลายทั้งปวงนั้น ไม่สามารถยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นเราเป็นของเราได้ คือ รู้ไตรลักษณ์นั่นเอง

^{๒๒๙} พ.ป. (ไทย) ๓๑/๑๗๗/๒๗๖.

เมื่อรู้ไตรลักษณ์แล้วใจก็สงบ แม้มีอะไรมากระทบใจก็ไม่กระเพื่อม แม้ของจะสูญหายไป กับสายน้ำก็ไม่ทุกข์ เพราะเรารู้ตั้งแต่แรกแล้วว่า มันไม่ใช่เราไม่ใช่ของเรา เรารู้และตระหนักถึงความไม่เที่ยงอยู่ตลอดเวลา^{๒๓๐} มโนทัศน์ต่อการมองโลก (World vision) นำมาซึ่งความเบิกบานอารมณ์ เพียงแต่วางฐานของความรู้สึกรู้จัก นึกคิดไว้ที่การมองโลกในทิศทางบวก การมองเป็นบวกสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างทรัพย์สินอย่างมีความสุข มโนทัศน์ต่อการมองโลก (World vision) ดังในเรื่องที่ พระพุทธศาสดาคูยกกับพระปุลณณะว่า ถ้าถูกด่า จะทำอย่างไร ดีที่ไม่ทำร้ายด้วยฝ่ามือ ถ้าถูกทำร้ายด้วย ฝ่ามือ จะทำอย่างไร ดีที่ไม่ถูกทำร้ายด้วยก้อนดิน ถ้าถูกทำร้ายด้วยก้อนดิน จะทำอย่างไร ดีที่ไม่ถูกทำ ร้ายด้วยท่อนไม้ ถ้าถูกทำร้ายด้วยท่อนไม้ จะทำอย่างไร ดีที่ไม่ถูกทำร้ายด้วยคัสตรา ถ้าถูกทำร้ายด้วย คัสตรา จะทำอย่างไร ดีที่ไม่ถูกทำร้ายด้วยคัสตราที่คม ถ้าถูกทำร้ายด้วยคัสตราที่คม จะทำอย่างไร ดี เมื่อเทียบกับคนที่อยากตายไม่ต้องแสวงหาอาวุธมาปลงชีวิตให้ยุ่งยากเลย^{๒๓๑} การมองโลกในแง่บวกมี ความสำคัญต่อการสร้างทรัพย์สินอย่างมีความสุข โดยปรับมโนทัศน์ต่อการมองโลก (World vision) ว่า ในการแสวงหาทรัพย์สินนั้นมีแวลล้อมที่หลากหลาย มีพฤติกรรมของแต่ละชีวิตที่แตกต่างกัน หากมีความ ทุกข์ท้อแท้ปรับมโนทัศน์ว่า ชีวิตนี้ยังมีสิ่งดี ๆ อีกมากมายให้ชื่นชม การอยู่อย่างมีความสุข คือการรู้จัก เก็บเกี่ยวความสุขที่มีอยู่รอบตัวในปัจจุบัน หมายถึงการชื่นชมสิ่งดี ๆ ที่มีอยู่ พระพุทธศาสนาไม่ได้ ปฏิเสธความสุข ความสุขอะไรที่เราได้มาโดยชอบธรรมเราควรเก็บเกี่ยวเอามาบำรุงเลี้ยงชีวิตจิตใจ และไม่ว่าอะไรจะเกิดขึ้นกับเราแค่ไหน ให้ระลึกว่าเราสามารถสัมผัสความสุขได้ตลอดเวลา トラบใดที่ เรายังมีหัวใจ ยังมีลมหายใจ ยังมีสติปัญญาอยู่^{๒๓๒} ปัญญาที่เลือกสรรเองว่า ชีวิตตนเองจะทำให้มี ความสุขหรือความทุกข์ มนุษย์มีศักยภาพที่จะกำหนดชะตาชีวิตด้วยตัวของตนเอง แม้กระทั่งทรัพย์สิน และความสุข มนุษย์ก็สามารถสร้างสรรค์ได้อย่างเต็มศักยภาพในฐานะความเป็นมนุษย์ เพราะมนุษย์ นั้นพัฒนาตนเองได้ ผักผ่อนตนเองได้ ดังนั้นการพัฒนาตนเองให้เป็นคนดี เป็นคนเก่ง เป็นผู้มีศักยภาพที่ สูงตามภูมิปัญญาของมนุษย์ จะส่งผลให้มนุษย์เกิดปัญญาสร้างสรรค์และพัฒนาตนเองอย่างมีความสุข

สรุป รู้แล้วปล่อยวาง นำมาซึ่งอารมณ์ให้เบิกบาน เป็นฐานให้ชีวิตมีชีวา มีความเพียรนำมา ซึ่งความกระตือรือร้นส่งผ่านร่างกายให้กระฉับกระเฉง มีพลังแห่งสุข พลังแห่งสุขเป็นฐานในการ ขับเคลื่อนการกระทำ นำไปสร้างทรัพย์สินอย่างมีความสุข พระพุทธศาสนาให้ความสำคัญในการพัฒนา ตนเองของมนุษย์ เมื่อมนุษย์พัฒนาตนแล้วก็มีปัญญาที่ยั่งยืนในการใช้ชีวิตอย่างมีความสุข ความสุข เป็นตัวผลักดันความสำเร็จ และเป็นส่วนผสมหลักในการสร้างทรัพย์สินด้วยใจที่เบิกบานในชีวิตปัจจุบัน ชีวิตประจำวัน ใจรู้ปัจจุบันขณะไม่ฟุ้งซ่านเป็นบ่อเกิดความเบิกบานในการสร้างทรัพย์สินอย่างมีความสุข

^{๒๓๐} พระไพศาล วิสาโล, ความสุขสองแบบ, พุทธิกา, (ฉบับที่ ๒๓ มกราคม-มีนาคม, ๒๕๕๕): หน้า ๖-๘.

^{๒๓๑} ส.สพ. (ไทย) ๑๘/๘๘/๘๕-๘๗.

^{๒๓๒} พระไพศาล วิสาโล, รักษาใจให้ไกลทุกข์, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (ม.ป.ท., ๒๕๕๕), หน้า ๒๑-๒๔.

๓.๕.๘ ถอนอัตตานุทิฏฐิเดินสู่ขุมทรัพย์ตามแนวไตรสิกขา

การกระทำชีวิตให้มีชีวาในพระพุทธศาสนาไม่ได้กล่าวไว้โดยตรง แต่กล่าวถึงอาการของการกระทำชีวิตให้มีชีวาไว้ในหลักธรรมหลาย ๆ หัวข้อธรรม จิตที่ถอนอัตตานุทิฏฐิ ประพฤติตามแนวไตรสิกขา ทำให้ชีวิตมีชีวาผ่อนคลายเป็น จุดเชื่อมต่อ ๆ เป็นจุดที่นำไปเชื่อมเข้ากับการกระทำทุก ๆ การกระทำ เสมือนปลั๊กของกระแสไฟฟ้าที่เชื่อมต่ออุปกรณ์แล้วนำไปใช้ได้สารพัดประโยชน์ การถอนอัตตานุทิฏฐิเดินสู่ขุมทรัพย์ตามแนวไตรสิกขา ณ จุดเชื่อมต่อด้วยความมีชีวิตชีวา วิถีทางมีดังต่อไปนี้

๑) ถอนอัตตานุทิฏฐิ: มองจากความว่างสร้างทรัพย์ด้วยใจที่เบาสบาย

มโนทัศน์ต่อการมองโลก (World vision) ในฐานของอัตตาจะทำให้ชีวิตขาดความสุข อุตตวาหุพาทานซึ่งเมื่อบุคคลยึดมั่นอยู่ ย่อมเป็นที่มาของความเศร้าโศก ความคร่ำครวญ ความทุกข์กาย ความทุกข์ใจ และความคับแค้นใจ^{๒๓๓} การสร้างทรัพย์ ทำกิจใด ๆ มองออกจากฐานอนัตตาเกิด ปัญญาอ่อนมนำตนออกจากเส้นทางทุกข์ เมื่อใดพิจารณาเห็นด้วยปัญญาว่าธรรมทั้งหลายทั้งปวงเป็นอนัตตา เมื่อนั้นย่อมหน่ายในทุกข์^{๒๓๔} เมื่อหน่ายในทุกข์ย่อมนำตนออกเดินบนเส้นทางแห่งความสุข ถอนตนเองออกจากมุมมองว่าสิ่งที่กำลังทำหรือสิ่งที่ครอบครองอยู่ว่าเป็นทรัพย์ของเรา เป็นของ ๆ เรา อาการที่จิตยึดถือ ยึดติด ยึดถือว่าเรา ว่าของเรา ว่าเรามีอยู่^{๒๓๕} เป็นอาการจิตที่ติดลื้อคด้วยลุ่มสลักตัวกูและของกู ปล่อยวางแล้วเปลี่ยนมโนทัศน์ต่อการมองโลก จากอัตตาเป็นอนัตตาเปลี่ยนชีวิตให้มีชีวาด้วยการถอนความยึดมั่นในความมีตัวตน “เธอจงมองโลกนี้ โดยความเป็นของว่างเปล่า มีสติอยู่ทุกเมื่อ ถอนอัตตานุทิฏฐิคือ ความยึดมั่น ถือนั่นในเรื่องตัวตนออกเสีย แล้วเธอจะเบาสบาย คลายทุกข์ คลายกังวล ไม่มีสุขใดยิ่งไปกว่าการปล่อยวางและการสำรวมตนอยู่ในธรรม”^{๒๓๖} ชีวิตจริงจำต้องใช้ทรัพย์ จึงต้องสร้างทรัพย์ แต่การสร้างทรัพย์ให้มีความสุข จักต้องปล่อยวางในใจ ใจรู้ รู้ว่าสักแต่จะทำ “สักแต่ว่าเห็น สักแต่ว่าฟัง สักแต่ว่ารับรู้ สักแต่ว่ารู้แจ้ง เมื่อนั้นเธอก็จะไม่มี เมื่อใดเธอไม่มี เมื่อนั้นเธอก็จะไม่ยึดติดในสิ่งนั้น เมื่อใดเธอไม่ยึดติดในสิ่งนั้น... นี่เป็นที่สุดแห่งทุกข์”^{๒๓๗} สักแต่ว่าทำไม่ใช่เป็นการทำพอให้ผ่านเลยไป เพราะความขี้เกียจ แต่เป็นการทำด้วยความตั้งใจ ใสใจอยู่กับตอนนี้ อยู่กับสิ่งที่ทำที่ตรงนี้ อยู่กับทำ ทำอย่างเต็มที่ ทำด้วยความรู้สึกที่ปล่อยวาง ก็จะสนุกและสุขในทำ ทำด้วยใจที่รู้ทำ รู้ทำคือรู้ธรรม ทำด้วยกาย ปล่อยวางที่ใจ ใจที่เหลือแต่พื้นที่ว่าง ไม่บรรจุ ไม่บรรจุ ความคิดขยะ ไม่ดูคับความวิตกกังวลไว้ให้หนังกอก ชีวิตก็จะพบความความโปร่ง โล่ง ใจที่เบาสบาย

^{๒๓๓} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๔๓/๒๕๙.

^{๒๓๔} ดุรายละเอียดใน, ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๗๙/๑๑๘.

^{๒๓๕} ดุรายละเอียดใน, ขุ.จ. (ไทย) ๓๐/๑๑/๘๐.

^{๒๓๖} จีรวังโสภิกขุ, ๖๒ พุทธโอวาท ๓ เดือนสุดท้ายก่อนปรินิพพาน, หน้า ๒๐.

^{๒๓๗} ดุรายละเอียดใน, ขุ.อ. (ไทย) ๒๕/๑๐/๑๘๖.

อดีตคือ ความฝัน วันวานก็ล่วงผ่านเลยไปแล้ว แม้ปวดร้าว ขมขื่น สดชื่น หรือหวานหอมก็ไม่อาจจะเรียกคืนและเก็บไว้ได้ อนาคตคือ ความไม่แน่นอน พຼຽงนี้ก็ยังไม่ถึง ยังไม่บังเกิดขึ้น โชคจะดี โชคจะร้าย เป็นไปได้ทุกประการ โชคดีหรือโชคร้าย ผิดหวังหรือสมหวัง มันก็เป็นแต่เพียงจิตคิดปรุงแต่งตามภาวะของมันเป็นนั่นเอง ความสำคัญอยู่ที่ปัจจุบันขณะ ที่นี้ เดียวนี้ ขณะนี้ดีที่สุด เพราะเป็นช่วงขณะที่เราจะแก้ไขได้ อดีตจะหมดจด อนาคตจะสดใส ต้องมุ่งมันแก้ไขที่ปัจจุบันขณะ^{๒๓๘} สิ่งที่มีมนุษย์รักและหวงแหนมากที่สุดคือชีวิตตนเอง ความสุขของตนเอง ความสะดวกสบายของตนเอง สิ่งที่มีมนุษย์รักและหวงแหนรองลงมาคือ บุตร ภรรยา สามีและทรัพย์สินเงินทอง รวมทั้งชื่อเสียงและเกียรติยศ สิ่งที่มีมนุษย์กลัวและเกลียดชังมากที่สุดคือการสูญเสียและความล้มเหลว ทั้งความรัก ความหวัง ความต้องการ ความเกลียดชัง ความกลัว ล้วนเป็นกฎเกณฑ์ประการหนึ่งของชีวิต ด้วยความรัก ความต้องการ และความชัง ความกลัวนี้เองที่ทำให้มนุษย์ดำเนินชีวิตไปครั้ง ๆ กลาง ๆ ไม่กล้าตัดสินใจกระทำ เมื่อต้องตัดสินใจ ตราบใดที่มีวศอยหลบหลีกปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยไม่พยายามหลบหลีกความคิดปรุงแต่ง ฟุ้งซ่าน เพื่อฝัน ตราบนั้นก็ยากที่จะพบกับความสุขสงบในชีวิต^{๒๓๙} อยากราบเหตุในอดีต ดูผลที่ได้รับในปัจจุบัน อยากรู้ผลในอนาคต ดูเหตุในปัจจุบัน^{๒๔๐}

มีความรู้สึกตัว ตื่นตัว มีความรู้สึกใจ ตื่นใจ ด้วยปัญญาทุกขณะว่า อดีตคือ ความฝัน ปัจจุบันคือ ภาพมายา อนาคตคือ ความไม่เที่ยงแท้แน่นอน ไม่มีอะไรเป็นของเรา แม้แต่ตัวเราเองก็ไม่เป็นของเรา ไม่นำตัวตนไปติดกับกาลเวลาคือ ไม่ยึดติดกับวันเวลาว่าช้าหรือเร็ว เข้า สาย บ่าย คำ อึก ทั้งไม่ใช่เวลามากำหนดความดี ความเลว ของคน เพราะคนเลวเมื่อวานอาจจะเป็นคนดีในวันนี้ก็ได้ คนดีวันนี้ อาจจะเป็นคนเลวในวันพຼຽงนี้ก็ได้^{๒๔๑} การมองโลกในแง่ร้ายมองทุกสิ่งเป็นเรื่องร้าย เรื่องร้ายมีจริง แต่ไม่ใช่โลกนี้มีแต่เรื่องร้าย ที่เป็นเรื่องร้ายคือ ความคิดว่าโลกนี้มีแต่ความเลวร้าย เรื่องร้ายมิให้ระวัง ถ้าวิตกคิดแต่ระวาง ชีวิตก็จะเต็มไปด้วยความทุกข์ จึงหาสุขมิได้ หากสามารถพลิกจิตกลับไปสู่ความว่าง ในโลกนี้ก็จะมีอะไรเป็นของเราหรือของใครแม้สิ่งเดียว แม้ตัวตนก็มีได้เป็นของเราหรือของใคร ก่อนสรรพสิ่งอุบัติ โลกว่างเปล่าไร้สรรพสิ่ง เมื่อมนุษย์อุบัติขึ้น มนุษย์คิดนึกและสร้างสรรค์วัตถุจนเต็มโลก โลกที่เคยสงบราบรื่น ก็กลายเป็นโลกที่สับสนวุ่นวายไม่ว่างเปล่า^{๒๔๒} ในความว่างของจักรวาลบรรจุมวลอากาศธาตุเอาไว้อย่างไร้จุดจบ ในความว่างของอากาศธาตุบรรจूसรรพสิ่งเอาไว้อย่างไร้ขีดจำกัด ธรรมชาติใจที่ว่างมีธรรมชาติของธาตุรู้ รู้้อย่างไร้ขอบเขต ใจว่างมีธรรมชาติที่รู้ในทำ

^{๒๓๘} นิโธ จิตวิสุทธี, *ดับทุกข์ใจด้วยโอสถพระพุทธเจ้า*, หน้า ๑๒๘.

^{๒๓๙} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๓๔.

^{๒๔๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๖๐.

^{๒๔๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๓-๒๔.

^{๒๔๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๔.

๒) ไตรสิกขา: เส้นทางสู่ขุมทรัพย์อันมหิมาด้วยความมีชีวิตชีวา

ไตรสิกขาคือ ศีล สมาธิ ปัญญา ศีลเป็นพื้นฐานเป็นที่รองรับคุณอันยิ่งใหญ่ ประหนึ่งแผ่นดินเป็นที่รองรับและตั้งลงแห่งสิ่งทั้งหลายทั้งที่มีชีพและหาชีพมิได้ เป็นต้น ว่าพฤษภดาวัลย์ มหาสังฆและสัตว์จตุบาททวิบาทนาชนิด บุคคลผู้มีศีลเป็นพื้นใจย่อมอยู่สบาย มีความปลอดภัยเหมือนเรือนที่บุคคลปิดกวด เช็ดถูเรียบร้อย ปราศจากเรือด ฝุ่นเป็นที่รบกวน ศีลนี้เองเป็นพื้นฐานให้เกิดสมาธิที่มีผลคือความสงบใจ สมาธิที่มีศีลเป็นเบื้องต้น เป็นสมาธิที่มีผลมาก มีอันสงบมาก บุคคลผู้มีสมาธิย่อมอยู่อย่างสงบ เหมือนเรือนที่มีฝาผนัง มีประตูหน้าต่างปิดเปิดได้เรียบร้อย มีหลังคาสำหรับป้องกันลม แดดและฝน ผู้อยู่ในเรือนเช่นนี้ฝนตกก็ไม่เปียก แดดออกก็ไม่ร้อนฉนใด บุคคลผู้มีใจเป็นสมาธิดีก็ฉนนั้น ย่อมสงบอยู่ได้ไม่กระวนกระวาย เมื่อลม แดดและฝน กล่าวคือ โลกธรรมแผดเผา กระพือพัดซัดสาดเข้ามาครั้งแล้วครั้งเล่าสมาธิอย่างนี้ย่อมก่อให้เกิดปัญญาในการพาตพินย่ำยีและเชือดเฉือนกิเลสอาสวะต่าง ๆ ให้เบาบางและหมดสิ้นไป เหมือนบุคคลผู้มีกำลังจับศาสตราอันคมกริบแล้วถางป่าให้โล่งเตียนก็ปานนั้น ปัญญาซึ่งมีสมาธิเป็นรากฐานนั้นย่อมปรากฏดุจไฟดวงใหญ่กำจัดความมืดให้ปลาสนาการมีแสงสว่างรุ่งเรืองอำไพ ชับฝุ่นละอองคือ กิเลสให้ปลิวหาย ปัญญาจึงเป็นประดุจประทีปแห่งดวงใจ อันว่าจิตนี้ เป็นธรรมชาติที่ผ่องใสอยู่โดยปกติ แต่เศร้าหมองไปเพราะคลุกเคล้าด้วยกิเลสนานาชนิด ศีล สมาธิและปัญญา เป็นเครื่องฟอกจิตให้ขาวสะอาดดั่งเดิม จิตที่ฟอกแล้วด้วย ศีล สมาธิและปัญญา ย่อมหลุดพ้นจากอาสวะทั้งปวง บุคคลผู้มีจิตหลุดพ้นแล้วจากอาสวะย่อมพบกับปิติปราโมทย์อันใหญ่หลวง รู้สีกว่าตนได้พบขุมทรัพย์มหิมา หวาอะไรเปรียบมิได้ อิมเอิบชาบชานด้วยธรรม ตนของตนเองนั้นแลเป็นผู้รู้ว่า บัดนี้กิเลสอันสยต่าง ๆ ได้สิ้นไปแล้ว ภพใหม่ไม่มีอีกแล้ว เหมือนบุคคลผู้ตัดแขนขาด ย่อมรู้ด้วยตนเองว่าบัดนี้แขนของตนได้ขาดแล้ว^{๒๔๓} ศีล สมาธิ ปัญญา ต้องนำไปเชื่อมต่อกับการกระทำ สมดังที่พระพุทธองค์ตรัสไว้ว่า วาจาสุภาชิต ย่อมไม่มีผลแก่ผู้ไม่ทำตาม เหมือนดอกไม้งาม มีสีสวยแต่ไม่มีกลิ่น วาจาสุภาชิต ย่อมมีผลแก่ผู้ทำตามด้วยดี เหมือนดอกไม้งาม มีทั้งสีและกลิ่น^{๒๔๔} ดอกไม้งาม มีสีสวย ไม่มีกลิ่น แม้ฉนใด วาจาสุภาชิตก็ฉนนั้น ย่อมไม่มีผลแก่ผู้ไม่ทำตาม ดอกไม้งามมีทั้งสีและกลิ่น แม้ฉนใด วาจาสุภาชิตก็ฉนนนั้นย่อมมีผลแก่ผู้ทำตามด้วยดี^{๒๔๕}

สรุป อัตตานุทิฎฐิเป็นธรรมชาติที่ติดตัวมาแต่กำเนิด เป็นลิมสลักตรึงจิตไว้ ปล่อยไม่ได้ วางไม่ลง ต้องศึกษาและผ่านการกระทำในกระบวนไตรสิกขา เริ่มจากประพตศีลรักษากาย วาจา ใจ ไม่เบียดเบียนด้วยประการทั้งปวง ชีวิตก็จะสงบราบรื่น ปัญญาที่จะส่งต่อให้มีชีวิตชีวานำมาซึ่งความสุข สุขสดชื่นใจในศีลในทำ มีความสุขเล็ก ๆ ในใจ ละกิเลสไม่ได้ แต่ปล่อยวางเป็น ชีวิตก็เย็นและเป็นสุข

^{๒๔๓} จีรวงส์ภิกขุ, ๖๒ พุทธโอวาท ๓ เดือนสุดท้ายก่อนปรินิพพาน, หน้า ๑๔-๑๗.

^{๒๔๔} พุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๕๑-๕๒/๔๓.

^{๒๔๕} พุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๓๒๓-๓๒๔/๓๙๓.

๓.๖ สร้างคุณค่าให้กับตนเองผสานวิถีแห่งพุทธในวิถีชีวิตประจำวัน

วิถีแห่งพุทธคือการรู้จักใช้ชีวิตประจำวันในแนวทางที่ ละชั่ว ทำดี ชำระใจให้บริสุทธิ์ มีศีลสมาธิ ปัญญา^{๒๔๖} ฐานแห่งการใช้ชีวิตในวิถี ศีล สมาธิ ปัญญา นี้ เป็นวิถีแห่งพุทธใส่ลงไป เต็มลงไปกับการดำเนินชีวิตในสังคม ซึ่งสังคมปัจจุบันเป็นวิถีโลกยุคโลกาภิวัตน์ เป็นสังคมที่ดั่งทรัพยากรธรรมชาติที่อยู่โดยธรรมชาติ มาตอบสนองความต้องการของมนุษย์อย่างไร้จุดจบ ก่อให้เกิดปัญหาตามมา ไม่ว่าจะ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร แม้กระทั่งในด้านศาสนา การแสวงหาทรัพย์จากธรรมชาติด้วยการทำลายธรรมชาติ การสร้างทรัพย์ด้วยการตัดแปลงธรรมชาติ ได้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภูมิศาสตร์ทางธรรมชาติ โดยมนุษย์เป็นผู้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง เป็นที่มาของความทุกข์อันเกิดจากปัญหา เป็นปัญหาที่สลับซับซ้อนตามการเปลี่ยนทางสังคมตามยุคตามสมัย ความทุกข์อันเกิดจากปัญหาเป็นทั้งตัวลดทอนคุณค่าหรือเพิ่มคุณค่าให้แก่ตัวของมนุษย์เอง หากมีทักษะในการใช้ชีวิต การใช้ชีวิตก็จะเป็นวิถีแห่งความสุขก่อให้เกิดคุณค่าในการดำเนินชีวิต การใช้ชีวิตอย่างมีคุณค่าก็หมายถึงการสร้างคุณค่าให้กับตนเอง การสร้างคุณค่าให้กับตนเองได้ ต้องตระหนักการเห็นคุณค่าในตนเอง การเห็นคุณค่าในตนเอง ซึ่งหมายถึงความรู้สึกรู้สึกที่บุคคลรับรู้ตระหนักว่าตนเองมีประโยชน์อย่างยิ่งที่จะสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ในชีวิต ให้มีคุณค่าต่อตนเองและบุคคลอื่น ๆ ได้มากน้อยหรือดีเยี่ยม การตระหนักต่อคุณค่าในตนเองจะนำไปสู่ความเชื่อมั่นในตนเอง ถ้าถึงขั้นรู้สึกยกยภาพตนในการทำดีแล้วจะเกิดการนับถือตนเอง พุทธทาสภิกขุกล่าวว่า สามารถไหว้ตนเองได้ วิถีแห่งพุทธเป็นการตระหนักเห็นคุณค่าในตนเองมีความสำคัญยิ่งต่อการดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุข วิถีแห่งพุทธคือ วิถีแห่งการรู้ตนทำตนให้เป็นสุข วิถีโลกปัจจุบันเป็นวิถีแห่งพฤติกรรมทางสังคมเปลี่ยนแปลงไปตามวิทยาการสมัยใหม่ เช่น ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ กฎแห่งวิทยาศาสตร์ ดังนี้เป็นต้น วิทยาการสมัยใหม่เปลี่ยนแปลงวิถีคิดความเชื่อเดิมทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป อิงไปตามวิทยาการสมัยใหม่มากขึ้นไป ก่อให้เกิดความสับสนในวิทยาการที่สับสนเหวี่ยง จึงเป็นที่มาของการขาดโอกาสการได้รับประโยชน์จากฐานดั้งเดิมอันเป็นฐานด้านจิตวิญญาณ ดังที่ปรากฏในพระไตรปิฎกทางพระพุทธศาสนาเมื่อแรกปฐมเทศนาที่กล่าวถึงความสับสนทั้งสองสาย การตระหนักและรับรู้คุณค่าของตนเองเป็นพื้นฐาน ต่อการมองโลก ต่อการมองชีวิต ทำให้ตระหนักถึงทุกชีวิตมีคุณค่าไม่ว่าจะเป็นชีวิตคน ชีวิตสัตว์ การเห็นคุณค่าของทุกชีวิตเท่าเทียมกัน ทำให้เว้นจากการฆ่าไม่ว่าจะเป็นชีวิตคนหรือชีวิตสัตว์ แม้กระทั่งอัตวินิบาตกรรมตน การมีความมั่นคงทางจิตใจต่อการมองเห็นคุณค่าของตนเองจะสามารถเผชิญปัญหา ฝ่าฟันอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้อย่างมั่นใจ จะมีปัญหาหาแนวทาง มีวิธีแก้ปัญหาให้ผ่านพ้นไปได้ด้วยศักยภาพของตนที่มีอยู่ในตน

^{๒๔๖} คักดา ภาคจันทิก, การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์, **วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต**, บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖, หน้า ๖๑.

ดังนั้นการเห็นคุณค่าในตนเองจะเป็นองค์ประกอบสำคัญที่เป็นฐานนำไปสร้างสรรค์ชีวิตให้มีคุณค่า การทำชีวิตให้มีคุณค่าต้องสร้างคุณค่าให้กับตนเองโดยผสานวิถีแห่งพุทธเข้ากับวิถีชีวิต ฉะนั้นคุณค่าในการสร้างทรัพย์สินให้มีความสุข จำเป็นต้องใช้พุทธธรรมคู่ขนานไปกับการกระทำ ดังที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “ธรรมดามีจันท์น แม้จะแห้งก็ไม่ทิ้งกลิ่น อัครวินก้าวลงสูงสงครามก็ไม่ทิ้งลีลา อ้อยแม่เข้าสู่หีบยนต์แล้วก็ไม่ทิ้งรสหวาน บัณชิตแม้ประสบทุกข์ก็ไม่ทิ้งธรรม”^{๒๔๗} การใช้ชีวิตประจำวันจะต้องเผชิญกับนานาสารพัดแวดล้อมที่มากระทบอารมณ์ทั้งที่พอใจกับไม่พอใจ จึงต้องตั้งมั่นในธรรม

การสร้างคุณค่าให้กับตนเองผสานวิถีแห่งพุทธกับวิถีชีวิตสร้างทรัพย์สินให้มีความสุข เริ่มต้นที่สร้างคุณค่าให้กับตนเอง ด้วยการสร้างคุณสมบัติที่พึงประสงค์ให้เป็นลักษณะเด่นเฉพาะตนนำคุณสมบัติที่มีเอกลักษณ์ เป็นอัตลักษณ์เฉพาะตน นำไปใช้ให้เกิดคุณประโยชน์สูงสุดแก่ตนเอง และบุคคลอื่น เป็นการสร้างชีวิตให้มีคุณภาพ การมีชีวิตที่มีคุณภาพจะบันดาลความสุขให้กับเจ้าของชีวิตนั้น ๆ องค์ประกอบที่สำคัญของคุณค่าชีวิตต่อการสร้างคุณค่าให้กับตนเองผสานวิถีแห่งพุทธกับวิถีชีวิตสร้างทรัพย์สินให้มีความสุข ต้องสร้างคุณค่าให้กับตนเองด้วยคุณสมบัติ ๓ ประการ ให้อยู่ในตน คือ

๑) เป็นคนดีมีศีลธรรมเป็นฐานสำหรับใช้ในการดำเนินชีวิต กระทำกิจต่าง ๆ ในสังคม ๒) ใช้วิชาความรู้อันเป็นศาสตร์ที่เป็นศิลปวิทยาการต่าง ๆ มีการพัฒนาตามยุคตามสมัยนำมาใช้ประกอบอาชีพ ใช้ความรู้ความสามารถนั้นให้เป็นไปในทางที่ถูกต้องชอบธรรม ๓) นำคุณสมบัติอันเป็นคนดีมีคุณภาพของตน นำออกมาสร้างสรรค์ประโยชน์ที่ก่อให้เกิดผลอย่างมีคุณภาพต่อตนเองและบุคคลอื่น

ในการกระทำในแต่ละการกระทำอันเป็นจุดเชื่อมตนเองบนฐานกฎแห่งกรรม (กฎของการกระทำทางกาย ทางคำพูด ทางความคิด) สัมพันธ์กับกฎแห่งวิบากกรรม (วิบากกรรมคือ ผลที่เกิดจากการกระทำ) การนำคุณสมบัติกรรมที่มีอยู่ในตนมาใช้ ให้ตั้งอยู่บนพื้นฐานแห่งการให้และเสียสละ การให้และเสียสละเป็นพื้นฐานของใจเป็นการป้องกันความโลภ ความโลภที่ปราศจากการให้และเสียสละอันเป็นพื้นฐานของใจ ความต้องการก็จะกลายเป็นความตะกละ การสร้างคุณค่าให้กับตนเองผสานวิถีแห่งพุทธกับวิถีชีวิตสร้างทรัพย์สินให้มีความสุข นำสู่การกระทำ ใช้ความรู้และความสามารถของบุคคลในการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ การมองเห็นโอกาส และมีความพร้อมในการเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน^{๒๔๘} คือกายทำดีให้ ปากพูดให้ดี คิดให้สิ่งดี ๆ ชีวิตจึงจะได้รับแต่สิ่งดี ๆ การรู้คุณค่าอันมีอยู่ในตน จะรู้ซึ่งถึงพลังของแรงดึงดูดความสุขมาสู่ตน ความดีย่อมดึงดูดคนดี ความชั่วย่อมดึงดูดคนชั่ว แต่ความดีจะสร้างความสุขให้ทั้งคนดีและคนไม่ดี คนดีจึงมีความสุข

^{๒๔๗} จีรังโสภิกขุ, ๖๒ พุทธโอวาท ๓ เดือนสุดท้ายก่อนปรินิพพาน, หน้า ๕๔.

^{๒๔๘} ขวัญกมล ดอนขวา, แบบจำลองเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์มีผลต่อยุทธศาสตร์ระยะยาวการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทย, รายงานวิจัย, (มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๙), หน้า ๗.

เพราะการเห็นคุณค่าในตัวเองจะเป็นพลังแห่งแรงจูงใจ เป็นแรงบันดาลใจ เป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้รู้จักใช้ชีวิตเป็น คนที่ใช้ชีวิตเป็นจะมีเป้าหมายชีวิตและตระหนักถึง เรื่องสุขภาพกาย สุขภาพจิตและสุขภาพทรัพย์ เพราะมันเป็นแก่นที่เป็นองค์ประกอบสำคัญของชีวิต การสร้างทรัพย์ให้ เป็นสุข โดยวางรากฐานคือ ต้องสร้างฐานรองรับชีวิตให้เป็นสุข ซึ่งมีองค์ประกอบที่สำคัญของชีวิตมีอยู่ ๓ ประการ คือ ๑) สุขภาพกาย หมายถึง มีร่างกายแข็งแรง กระฉับกระเฉง คล่องแคล่ว ว่องไว มี พละนาถย์ที่สมบูรณ์ และไม่มีโรคภัยเบียดเบียน โดยไม่จำเป็นต้องเป็นแชมป์กีฬาหรือผู้มีกำลังกาย มหาศาล ๒) สุขภาพจิต (ใจ) หมายถึง มีจิตใจ ร่าเริง แจ่มใส มั่นคง แข็งแรง มีสติ สัมปชัญญะ มีความ สงบ มีสมาธิ มีปิติ และปัญญา โดยไม่จำเป็นต้องเชี่ยวชาญในเรื่องสมาธิ และวิปัสสนากรรมฐาน ๓) สุขภาพทรัพย์ (เศรษฐกิจ) หมายถึงมีเงินมีทองและทรัพย์สมบัติพอประมาณ สามารถดำรงชีพได้อย่าง ราบรื่น สบาย ๆ มีกิน มีใช้ โดยไม่มีปัญหาเรื่องการเงิน ไม่จำเป็นต้องร่ำรวยหรือเป็นเศรษฐี ดังนั้นการ ดำเนินชีวิตให้มีความสุขและความเจริญนั้น ๑) จะต้องมีความพร้อมทั้ง ๓ อย่าง คือสุขภาพกาย สุขภาพจิต (ใจ) และสุขภาพทรัพย์ (เศรษฐกิจ) ตลอดทุกช่วงเวลา ๒) สุขภาพของแต่ละตัว ต้องอยู่ใน ระดับที่ดี มีความเหมาะสม และมีความสมดุลภายในตัวของมันเอง ซึ่งอาจแตกต่างกันตามวัย ตาม สภาพการณ์ หรือตามช่วงเวลาของชีวิต ๓) ต้องรู้จักการปรับส่วนผสมของทั้ง ๓ อย่าง ให้มีความ เหมาะสมและอยู่ในสภาพที่สมดุลอยู่เสมอ เนื่องจากมีความสำคัญอย่างมาก และมีผลกระทบกับการ ดำเนินชีวิตโดยตรง^{๒๔๙} คุณลักษณะ ๓ ประการนี้จะอยู่ในตัวผู้มีวินัย คือ

(๑) ระบุถึงเป้าหมายของตนทั้งในระยะสั้นและระยะยาวได้อย่างชัดเจน (๒) มีแผนการ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายเหล่านั้น (๓) มีความปรารถนาซึ่งเป็นสิ่งที่กระตุ้นให้ทำงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ บรรลุเป้าหมายเหล่านั้น^{๒๕๐} ลักษณะการกำหนดเป้าหมายที่ดี ต้องเหมาะสม สามารถทำได้สำเร็จ วัตถุประสงค์ได้ มีความชัดเจน เป้าหมายสามารถทำได้เต็มที่ ต้องเขียนเอาไว้ทำตาม

สรุป คุณค่าในตนเองเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างทรัพย์สินให้ประสบความสำเร็จในชีวิตของ คนเรา ผู้ที่มีคุณค่าในตนวิถีสรรค์สร้างสรรคเป็นผู้ที่สามารถรังสรรค์จินตนาการไปสู่แผนงานอันเป็นแผนที่ นำพาความมุ่งหวังตรงสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ เมื่อมีเป้าหมายชีวิตที่ชัดเจน ทำให้แผนที่ชีวิตได้รับการ สร้างสรรคอย่างมีศิลป์ในจินตนาการส่งต่อถึงอนาคตให้ชัดเจนและทำให้ปัจจุบันนี้มีความสดชื่น เบิกบานใจ การมีวินัยในตนเองจากแรงจูงใจในการทำหน้าที่ตามเส้นทางเดินของแผนงานให้บรรลุ เป้าหมายแห่งความสำเร็จตามกรอบของเวลา ผู้ที่มีวินัยจึงมุ่งมั่นตรงสู่เป้าหมายแห่งความสำเร็จ

^{๒๔๙} คุณค่าของชีวิต, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: arts.kmutt.ac.th/sscri/336_powerpoint/10.ppt [๑๔ พฤศจิกายน ๖๑].

^{๒๕๐} John C. Maxwell, ผู้นำที่เยี่ยมยอดคือผู้แบ่งปันความสำเร็จให้กับผู้อื่น, แปลและเรียบเรียงโดย เจริญ ทรนมิตร, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ Good Morning, ๒๕๔๗), หน้า ๘๙-๙๐.

๓.๗ ความรู้ให้คู่คุณธรรมแห่งการให้สร้างสรรค์ทรัพย์และความสุขให้แก่ชีวิต

ความรู้นั้นหมายถึงอะไร ความรู้นั้นเป็นเรื่องของการสร้างสติปัญญา เป็นเรื่องการศึกษาเล่าเรียน เป็นเรื่องได้ฝึกฝน ได้ใช้สติปัญญาไตร่ตรอง ซึ่งก็คือความรู้ ความรู้ที่ว่านั้นจะต้องตรวจสอบ พิสูจน์ได้ว่า เป็นความรู้ที่เชื่อถือได้ทางวิทยาศาสตร์^{๒๕๑} คุณธรรม หมายถึง ความสามารถแยกแยะได้ว่า สิ่งใดดีสิ่งใดไม่ดี แล้วทำแต่สิ่งดีไปโดยตลอด อย่างนี้เรียกว่ามีคุณธรรม^{๒๕๒} ความรู้ให้คือปัญญาอันเกิดจากมโนสำนึกในการให้และการเสียสละ คุณธรรมแห่งการให้คือวิถีปฏิบัติ มีฐานของคำว่าให้เป็นฐานแห่งอรรถของการกระทำขับเคลื่อนสู่เป้าหมายและขับเคลื่อนให้กระบวนการบรรลุเป้าหมาย มีดังนี้

๓.๗.๑ หัวใจสำคัญของทรัพย์ใช้สร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่ชีวิตตนเอง

ประโยชน์ ๓ คือ ประโยชน์ในโลกนี้ ประโยชน์ในโลกหน้าและประโยชน์อย่างยิ่ง^{๒๕๓} การมองเห็นและตระหนักในจุดหมายของชีวิต เป็นการดำเนินชีวิตให้บรรลุจุดหมาย จุดหมายชีวิตคือ มีดังต่อไปนี้ ๑) ประโยชน์ปัจจุบัน (ทิฐุธรรมมิกัตถะ) เป็นจุดหมายชั้นตาเห็น ประโยชน์สำหรับการสร้างความแกร่งให้ตนเอง ยืนหยัดด้วยลำแข้งของตนเอง มุ่งที่ตนเองเป็นหลัก ประกอบด้วย (๑) มีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค อายุยืน (๒) มีเงิน มีงาน มีอาชีพสุจริต พึ่งตนได้ทางเศรษฐกิจ (๓) มีสถานภาพดี เป็นที่ยอมรับนับถือในสังคม (๔) มีครอบครัวผาสุก ท่วงศ์ตระกูลให้เป็นที่นับถือ ๒) ประโยชน์เบื้องหน้า (สัมปรายิกัตถ) เป็นจุดหมายชั้นเลยตาเห็น หรือประโยชน์เบื้องหน้า ประโยชน์สำหรับผู้มองการณ์ไกล มีวิสัยทัศน์ทางจิตวิญญาณ มีความเห็นตรงด้วยปัญญาที่ถูกต้อง (สัมมาทิฐิ) มีความเชื่อ (ศรัทธา) และความเลื่อมใส (ปสาทะ) ประกอบด้วย (๑) มีความอบอุ่นสบายซึ่งสุขใจ ไม่อ้างว้าง เลื่อนลอย มีหลักยึดเหนี่ยวใจให้เข้มแข็งด้วยศรัทธา (๒) มีความภูมิใจ ในชีวิตที่สะอาด ที่ได้ประพฤติดแต่การอันดีงามด้วยความสุจริต (๓) ความอึดใจ ในชีวิตมีคุณค่า ที่ได้ทำประโยชน์ตลอดมา ด้วยน้ำใจเสียสละ (๔) มีความแกล้วกล้ามั่นใจที่จะแก้ปัญหา นำชีวิตและภารกิจไปได้ด้วยปัญญา (๕) มีความโล่งจิตมั่นใจ มีทุนประกันภพใหม่ เพราะได้ทำแต่กรรมที่ดีไว้ ๓) ประโยชน์อย่างยิ่งเป็นจุดหมายสูงสุด (ปรมาตถ) เป็นอรรถที่มนุษย์พึงต้องไปให้ถึง ประโยชน์สุขที่จะพึงปรากฏในขณะช่วงเวลานั้น^{๒๕๔} ประโยชน์ในโลกนี้ เดียวนี้คือ ความสุขในปัจจุบันที่จะส่งต่อประโยชน์ในโลกหน้าของเสียวินาทีถัดไป โลกหน้าของนาที่ถัดไป โลกหน้าของชั่วโมงถัดไป โลกหน้าของวันเดือนปีถัดไป ต่อ ๆ กันไปเรื่อย ๆ

^{๒๕๑} โฆสิต อินทวงศ์ และคณะ, *ความรู้คู่คุณธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑), หน้า ๓๙.

^{๒๕๒} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔๑.

^{๒๕๓} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๒/๒.

^{๒๕๔} ดุรายละเอียดโน, อาภิระ โคชิ, *อุปนิสัยที่ ๙*, หน้า ๑๕๕-๑๕๙.

๓.๗.๒ แก่นแท้ของทรัพย์สินสร้างสรรคประโยชน์สุขให้แก่ชีวิตคนอื่น

สังคหวัตถุเป็นองค์ประกอบในการสร้างคุณค่าให้แก่ตนเอง เป็นหลักการครองใจคน ร้อยเรียงผูกใจคนเข้าไว้ด้วยกัน เป็นวิธีการทำตัวให้มีเสน่ห์ให้คนรัก เป็นแรงยึดเหนี่ยวดึงดูร้อยประสานใจ เหนียวรั้งใจคนเข้าไว้ด้วยกัน เสมือนลิ่มสลักที่ตรึงไว้กับตัวรถ สังคหวัตถุ เป็นหลักแห่งการสงเคราะห์ สรุปลงแล้วก็คือ “ให้” คำว่า “ให้” เป็นคำที่ต้องให้ความสำคัญและสร้างให้เกิดขึ้นเข้าไปในสายเลือดที่ต้องรู้จักการให้ก่อน ถ้าเราไม่เคยเป็นผู้ให้ เราจะไม่มีทางรู้เลยว่า ความสุขที่เกิดขึ้นในหัวใจของผู้ให้นั้นเป็นอย่างไร ลองเปลี่ยนจากการรับมาเป็นการให้ ให้อย่างเต็มกำลัง ให้อย่างเต็มหัวใจ ให้อย่างต่อเนื่อง แล้ววันหนึ่งเมื่อเรามองดูใจของเราเอง เราจะรู้ว่าสายใยแห่งการให้ที่ดีต่อเนื่องและไร้เงื่อนไข ได้ก่อตัวขึ้น เป็นกระแสแห่งความดี เชื่อมสายกัน เป็นพลังบริสุทธิ์เต็มหัวใจ แล้ววันนั้น เราจะรู้ซึ้งถึงคำว่า ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก และการให้คือต้นทางแห่งสุข ที่เราไม่เคยเข้าใจมาก่อน ให้ ให้ ให้^{๒๕๕} การให้ที่ปราศจากเงื่อนไข เป็นการให้ที่ทำให้ ทั้งผู้ให้และผู้รับมีความสุข “ให้” ให้ถึงแก่นแท้ดังนี้

แก่นแท้ที่ ๑ ทาน คือ สร้างความสุขด้วยการให้ เสียสละและแบ่งปันเพื่อประโยชน์สุขแก่คนอื่น เป็นการทำลายกำแพงความตระหนี่ ทลายเกาะความเห็นแก่ตัวอันเหนียวแน่นของคน การให้ผู้ให้ก็เป็นสุข ผู้รับก็เป็นสุข เมื่อให้ด้วยใจ ให้จากใจ เต็มใจให้ด้วยความปลาบปลื้ม การให้แบ่งได้ดังนี้

ให้ที่ ๑ ให้อภัย หมายถึง การให้อภัย การให้อภัยไม่ทำให้ตัวเราต้องสูญเสียอะไร การให้อภัยทำให้ได้รับผลตอบแทนที่สูงคือ ได้มิตรภาพกลับคืนมา และมีคนยินดีทำงานให้เราเพิ่มมากขึ้น ให้ที่ ๒ ให้ธรรมทานหรือวิทยาทาน หมายถึง การให้คำแนะนำในทางที่ดี หรือสอนวิธีทำงานที่ถูกต้อง ชักจูงมาในทางที่ดี การได้มีโอกาสฟังธรรม และปฏิบัติธรรมตามโอกาสอันควร จะช่วยให้ได้พบกับความสุขอันแท้จริง ให้ที่ ๓ ให้อามิสสถาน หมายถึง การให้วัตถุสิ่งของ เพื่อผูกใจ ให้ด้วยความจริงใจ ไม่หวังผลประโยชน์ที่จะได้รับ ให้เพื่อต้องการช่วยเหลือ^{๒๕๖}

แก่นแท้ที่ ๒ อัถถจริยา คือ การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น^{๒๕๗} ในการสร้างทรัพย์สินและความสุข ต้องช่วยเหลือกัน พึ่งพาอาศัยกัน ด้วยความเกื้อกูลต่อกัน เมื่อคิดถึงความสำเร็จและชัยชนะ ต้องคิดถึงความสำเร็จและชัยชนะร่วมกัน ไม่ใช่เอาชนะ แต่เพียงฝ่ายเดียว ต้องรู้จักช่วยเหลือกัน เราต้องทำงานร่วมกันกับผู้อื่นให้เป็นที่ที่สัมฤทธิ์ผล เกื้อกูลกันมีเมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา ต่อกัน^{๒๕๘}

^{๒๕๕} โขคชัย ขยธวัช, *เทวดานักขาย*, พิมพ์ครั้งแรก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วรรณสาส์น, ๒๕๕๖), หน้า ๑๑-๑๒.

^{๒๕๖} พระอาจารย์มหาบุญมี มาลาวชิโร, *พุทธบริหาร*, (นนทบุรี: บริษัท ริงค์ บีคอนด์ บุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๙๓-๙๔.

^{๒๕๗} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๙๕.

^{๒๕๘} อากิระ โคชิ, *อุปนิสัยที่ ๙*, หน้า ๙๑.

แก่นแท้ที่ ๓ สื่อสารด้วยปิยะวาจา คือ การใช้ถ้อยคำพูดจาให้เป็นมงคล สร้างสรรค์ประโยชน์จากลมปาก ใช้วจีให้เป็นทรัพย์และให้เป็นความสุขคู่ควรแก่ชีวิตคนอื่น ผู้ที่สื่อสารได้ดีมีความสามารถทำให้ผู้ที่กำลังสนทนาอยู่ด้วยรู้สึกสบายใจ วิธีที่รวดเร็วที่สุดในการเริ่มต้นการสื่อสารก็คือ รอยยิ้ม ซึ่งสามารถเอาชนะอุปสรรคใด ๆ ก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างทางวัฒนธรรม ผิวพรรณอายุ เพศ การศึกษาและสถานะทางเศรษฐกิจ^{๒๕๙} การสื่อสารที่ง่ายได้ผลดีคือสื่อภาพลักษณ์ทางบุคลิก

แก่นแท้ที่ ๔ สมานัตตตา คือ การวางตนสม่ำเสมอ การวางบุคลิกภาพจากการวางตัวที่เหมาะสม ประพฤติตัวให้ถูกกาลเทศะ มีภราดรภาพคือ ความเป็นพี่ เป็นน้อง ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่เหยียดสีผิว ไม่เหยียดความเป็นมนุษย์ในชนชั้นวรรณะ ทำตัวให้สนิทสนมได้กับทุกคน ไม่ว่าจะมีส่วนฐานเช่นใดก็ตาม กระทำเช่นนี้เสมือนเป็นคัมภีร์การใช้ชีวิตทำอย่างสม่ำเสมอ เสมอต้นเสมอปลาย สังคหธรรมเหล่านี้แลช่วยอุ้มชูโลก เหมือนลี้มสลักเพลาคุมรถที่แล่นไป ไปได้ฉะนั้น ถ้าไม่มีสังคหธรรมเหล่านี้มารดาหรือบิดาก็ไม่พึงได้การนับถือหรือการบูชาเพราะบุตรเป็นเหตุ แต่เพราะบัณฑิตเล็งเห็นความสำคัญของสังคหธรรมเหล่านี้ บัณฑิตเหล่านี้จึงถึงความยิ่งใหญ่และเป็นผู้นำสรรเสริญ^{๒๖๐}

จ่ายก่อนถึงได้มา ให้ก่อนถึงได้รับ ดังคำสอนที่ว่า “ก่อนที่จะได้กำลังมาต้องออกกำลังไปก่อน การเสียสละคือการได้ผลอันเลิศในบั้นปลาย ผู้ไม่ยอมเสียสละอะไร ย่อมไม่ได้อะไร มนุษย์รดน้ำต้นไม้ที่โคน ต้นไม้ย่อมให้ผลที่ปลาย ความจริงตามธรรมชาติคือแม่น้ำสายใดเป็นแม่น้ำตาย ไม่ไหล ไม่ถ่ายเทไปสู่ที่อื่น หยุดหนึ่ง ชงอยู่ที่เดียว แม่น้ำสายนั้นย่อมล้นตื้นเขินและสกปรกเน่าเหม็น เพราะสิ่งสกปรกลงมามีได้ถ่ายเท นอกจากนี้บริเวณที่ใกล้แม่น้ำสายนั้น จะหาพืชพันธุ์ธัญญาหารที่เขียวสดก็หายาก แต่แม่น้ำสายใดไหลเอื่อยลงสู่ทะเลหรือแตกสาขาออกไปไหลเรื่อยไปไม่รู้จักหมดสิ้น คนทั้งหลายได้อาศัยอาบดื่มและใช้สอยตามปรารถนา มันจะใสสะอาดอยู่เสมอไม่มีวันเหม็นเน่า หรือสกปรกได้เลย พืชพันธุ์ ธัญญาหาร ณ บริเวณใกล้เคียงก็เขียวสดสวยงาม” “บุคคลผู้ตระหนี่เมื่อได้ทรัพย์แล้วก็เก็บตุนไว้ไม่ถ่ายเทให้ผู้อื่นบ้าง ก็เหมือนแม่น้ำตายไม่มีประโยชน์อะไรแก่ใคร ส่วนผู้ไม่ตระหนี่ เป็นเหมือนแม่น้ำที่ไหลเอื่อยอยู่เสมอ กระแสน้ำก็ไม่ขาด ทั้งยัง เป็นประโยชน์แก่มนุษย์ทั้งหลาย เพราะฉะนั้นสาธุชนได้ทรัพย์แล้วพึงบำเพ็ญตนเสมือนแม่น้ำซึ่งไหลใสสะอาด ไม่พึงเป็นเช่นแม่น้ำตาย”^{๒๖๑}

พระวิปัสสนาจารย์หลวงปู่มั่น ภูริทัตตเถระ กล่าวถึงทานว่า ทาน คือ เครื่องแสดงน้ำใจ มนุษย์ผู้มีจิตใจสูง ผู้มีเมตตาจิตต่อเพื่อนมนุษย์และสัตว์ผู้อาภัพ ด้วยการให้การเสียสละแบ่งปันมาน้อย ตามกำลังของวัตถุเครื่องสงเคราะห์ที่มีอยู่ จะเป็นวัตถุทาน ธรรมทาน หรือวิทยาทานแขนงต่าง

^{๒๕๙} John C. Maxwell, ผู้นำที่เยี่ยมยอดคือผู้แบ่งปันความสำเร็จให้กับผู้อื่น, หน้า ๙๓.

^{๒๖๐} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๗๓/๒๑๘.

^{๒๖๑} วศิน อินทสระ, พุทธอริยาบทก่อนปริญญาน, (พิมพ์ที่ บริษัท ศิลปสยามบรรณกิจและการพิมพ์ จำกัด, ม.ป.ป.), หน้า ๓๑.

ๆ ก็ตาม ให้เพื่อสงเคราะห์ผู้อื่นโดยมิได้หวังค่าตอบแทนใด ๆ นอกจากกุศลคือความดีที่เกิดจากทานนั้น ซึ่งจะเป็นสิ่งตอบแทนให้เจ้าของทานได้รับอยู่โดยดีเท่านั้น ตลอดอภัยทานที่ควรให้แก่กันในเวลาอีกฝ่ายหนึ่งผิดพลาดหรือล่วงเกิน คนมีทานหรือคนที่เด่นในการให้ทาน ย่อมเป็นผู้สง่าผ่าเผยและเด่นในปวงชนโดยไม่นิยมรูปร่างลักษณะ ผู้เช่นนี้มนุษย์และสัตว์ตลอดเทวดาที่มองไม่เห็นก็ควรเคารพรักจะตกทิศใดแดนใดย่อมไม่อดอยากขาดแคลน หากมีสิ่งหรือผู้อุปถัมภ์จนได้ ไม่อับจนทนทุกข์ แม้ในแดนมนุษย์เรานี้ก็พอเห็นได้อย่างเต็มตา รู้ได้อย่างเต็มใจว่า ผู้มีทานเป็นเครื่องประดับตัวย่อมเป็นคนไม่ล้าสมัยในสังคม และบุคคลทุกชั้นไม่มีใครรังเกียจ แม้แต่คนที่มั่งมีแต่แสนตระหนี่ถี่เหนียวก็ยังหวังต่อการสงเคราะห์ช่วยเหลือจากผู้อื่นเช่นเดียวกับมนุษย์ทั่ว ๆ ไป ไม่ต้องพูดถึงคนที่ช่วยตัวเองไม่ได้ แต่ไม่หวังให้ผู้อื่นช่วยเหลือจะไม่มีในโลก อำนาจทานทำให้ผู้มีใจชอบบริจาคเกิดความเคยชินต่อนิสัย จนกลายเป็นผู้มีฤทธิ์บันดาลไม่ให้อดอยากในภพที่เกิดกำเนิดที่อยู่ขึ้น ๆ ฉะนั้น ทานและคนที่มั่งมีใจเป็นนักให้ทาน การเสียสละ จึงเป็นเครื่องและเป็นผู้ค้าจุนหนุนโลกให้เฟื่องฟูตลอดไป โลกที่ยังมีการสงเคราะห์กันอยู่ยังจัดเป็นโลกที่มีความหมายตลอดไป ไม่เป็นโลกที่ไร้ชาติขาดกระเจิง เหลือแต่ซากคือแผ่นดินแน ๆ ทานจึงเป็นสาระสำคัญสำหรับตัวและโลกทั่ว ๆ ไป ผู้มีทานย่อมเป็นผู้อบอุ่นและหนุนโลกให้ชุ่มเย็น ไม่เป็นบุคคลและโลกที่แห้งแล้งแข่งกับทุกข์ตลอดไป^{๒๖๒}

๓.๗.๓ พลังบุญอยู่เบื้องหลังความสุขและความสำเร็จที่แท้จริง

ชีวิตคนเรา มีช่วงที่รุ่งโรจน์และตกต่ำ มีคำว่า “มาก” “น้อย” มีช่วงเวลา “ยาวนาน” ต่างกัน บุญคือ สิ่งที่เกิดขึ้นในจิตใจเราแล้ว ทำให้เรารู้สึกมีความสุข สงบ ชุ่มชื่น ผ่อนคลาย และเมื่อบุญเกิดขึ้น บุญจะไปทำหน้าที่ปรุงแต่งใจของเราให้มีคุณภาพ มีพลัง “บุญ” สามารถรับรู้ผลของบุญได้เหมือนกับ “ไฟฟ้า” แม้เรามองไม่เห็นตัวไฟฟ้า แต่เราสามารถรับรู้อาการของไฟฟ้าได้ บุญเปรียบเหมือน “วัคซีนป้องกันโรครุกรวม” ให้กับเรา ป้องกันข้ามชาติ บุญเป็นของกลาง ต้องทำเอง ใครตักตวงได้มากเท่าไร ก็เป็นบุญของคนนั้น กล่าวได้ว่า บุญ คือ ตัวแปรสำคัญที่อยู่เบื้องหลังความสุขความสำเร็จในชีวิตของพวกเราทุกคน ดังนั้นเราต้องหมั่นสั่งสมบุญไว้ให้มาก โดยเฉพาะบุญใหญ่ ๆ^{๒๖๓}

กองบุญใหญ่อันไม่มีประมาณ ยัญญสัมปทาหรือทานจะมีผลมาก อานิสงส์ไพศาล ถ้าประกอบด้วย ก่อนให้ ผู้ให้ก็มีใจผ่องใส ชื่นบาน เมื่อกำลังให้ จิตใจก็ผ่องใส เมื่อให้แล้ว ก็มีความยินดีไม่เสียดาย ผู้รับเป็นผู้ปราศจากหรือปฏิบัติเพื่อปราศจาก ราคะ โทสะ โมหะ ทานนี้แลเป็นการยากที่จะกำหนดผลแห่งบุญว่ามีประมาณเท่านั้น เท่านั้น เป็นบุญกองใหญ่ที่นับไม่ได้ ไม่มีประมาณเหลือที่จะกำหนดเหมือนน้ำในมหาสมุทรย่อมกำหนดได้โดยยาก ว่ามีประมาณเท่านั้นเท่านั้น ให้ทานถ้าต้องการ

^{๒๖๒} พระมหาบัว ญาณสัมปันโน, ประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ, หน้า ๗๔-๗๕.

^{๒๖๓} ชมรมผู้รักบุญ, ๙ วิธีก้าวสู่เส้นทางมหาเศรษฐี, (พิมพ์ที่ โอ เอส ปริ้นติ้ง, ๒๕๕๒), หน้า ๓-๕.

ผลมาก ควรให้ทานในผู้มีศีล การให้แก่บุคคลผู้ทุศีลหาจะมีผลมากอย่างนั้นไม่ สถานที่ทำบุญเปรียบเหมือนเนื้อนา เจตนาและไทยทานของทายกเปรียบเหมือนเมล็ดพืช ถ้าเนื้อนาดีคือบุคคลผู้รับเป็นคนดีมีศีลธรรมและประกอบด้วยเมล็ดพืช คือ เจตนาและไทยทานของทายกบริสุทธ์ ทานนั้นย่อมมีผลมาก การหว่านข้าวลงในนาที่เต็มไปด้วยหญ้าแฝกและหญ้าคา ต้นข้าวย่อมขึ้นได้โดยยากฉันใด การทำบุญในขณะบุคคลผู้มีศีลน้อย มีธรรมน้อย ย่อมได้บุญน้อย ส่วนการทำบุญในขณะบุคคลซึ่งมีศีลดี มีธรรมงาม ย่อมจะมีผลมาก บุคคลไม่ควรประมาทว่าบุญหรือบาปเพียงเล็กน้อยจะไม่ให้ผล หยาดน้ำที่ไหลลงที่ระเหยยังทำให้แม่น้ำเต็มได้ฉันใด การสั่งสมบุญหรือบาปแม้ทีละน้อยก็ฉันนั้น ผู้สั่งสมบุญย่อมเปี่ยมล้นไปด้วยบุญ ผู้สั่งสมบาป ย่อมเพียบแปรไปด้วยบาป^{๒๖๔} ในวิถีแห่ง ทาน ศีล สมาธิ ปัญญา อยากให้มีความสุขเป็นทาน เป็นฐานจิตที่เต็มเปี่ยมไปด้วยเมตตา เมตตาคือใจปราศจากการเบียดเบียน ไม่มีการเบียดเบียนด้วยประการทั้งปวง เป็นฐานจิตที่เต็มเปี่ยมไปด้วยศีล ความบริบูรณ์ด้วยเมตตา และศีล คือความมั่นคงของใจที่เต็มเปี่ยมไปด้วยปัญญา การให้เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่ เพราะการให้เป็นการเอาชนะแรงยึดเหนี่ยวของความตระหนี่ ความยึดติด เป็นแรงแห่งความยึดมั่น ถือมั่น ยากที่จะหาแรงใด ๆ มาสลัดตัดให้ขาดได้ มีแต่พลังแห่งความว่างที่สลายพันธะแห่งแรงยึดติด ยึดมั่น ถือมั่น เหล่านี้ได้

ในระดับพื้นฐานการให้ที่ปราศจากความต้องการที่จะได้รับผลตอบแทนกลับคืนมา เป็นการสลายพันธะแห่งความตระหนี่อันเหนียวแน่น ก็นับว่าเป็นการให้ที่ประเสริฐ การให้เป็นกลไกธรรมชาติแห่งการถ่ายเท มวลอากาศธาตุเคลื่อนที่จากจุดเดิม มวลอากาศธาตุใหม่ย่อมเคลื่อนมาแทนที่อากาศเดิม การหายใจเข้าย่อมมีการหายใจออกเข้ามาแทนที่ ธรรมชาติแห่งการให้ ยิ่งให้ยิ่งได้ ยิ่งให้เปล่าเปล่าย่อมได้เปล่า ให้แรงงานทางกายเป็นทาน ย่อมได้ทักษะและประสบการณ์พร้อมพละนามัยจากแรงกายที่ทำให้พลังแห่งวจีเป็นทานย่อมเป็นแรงบันดาลใจเป็นมงคลทั้งผู้พูดและผู้ฟัง ให้จิตใจที่เป็นทานจะแปรเปลี่ยนโลกที่เดือดร้อน วุ่นวาย เป็นโลกที่สงบ มีสันติภาพและร่มเย็น หากต้องการความอุดมแห่งโภคทรัพย์ ใช้พลังฤทธิ์เดชแห่งการให้ในรูปแบบสินค้าและบริการ สินค้าและบริการที่อัดแน่นด้วยพลังแห่งการให้ ย่อมส่งอรรถประโยชน์ให้ผู้รับได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ

๓.๗.๔ ฐานพลังแห่งบุญทรัพย์แปรเปลี่ยนบุญฤทธิ์เป็นพลังแห่งสุขสำหรับชีวิต

บุญเป็นทรัพย์ภายใน เป็นความดีประจำใจ บุญเมื่อทำไว้ สะสมไว้มากย่อมก่อเกิดเป็นพลังแห่งบุญ บุญฤทธิ์เกิดจากรากเหง้าของบุญ ดังหลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน กล่าวไว้ ๙ ประการ คือ

๑) ไม่บ่น เมื่อมีบุญแล้วผลแห่งบุญนั้นก็แปรสภาพให้เป็นปัญญา ทำให้ยอมรับต่อความเป็นจริงของชีวิต ทำให้รู้เห็นและเข้าใจถึงระดับวาสนาของตนและบุคคลอื่น ความเป็นไปของชีวิตนั้น ตรงต่ออำนาจบุญกรรมที่ทำไว้ บ่นไปก็แค่นั้นเอง ที่ได้มา ที่มีอยู่ ที่เสียใจที่ไม่ได้ตั้งใจ ทุกสิ่งทุกอย่าง

^{๒๖๔} จีรวงส์โสภิกขุ, ๖๒ พุทธโอวาท ๓ เดือนสุดท้ายก่อนปรินิพพาน, หน้า ๖๓-๖๔.

นั้นมันคือผลแห่งกรรมอันเป็นสมบัติของเราเอง ๒) ไม่กลัว เมื่อมีบุญแล้วผลแห่งบุญนั้นก็แปรสภาพให้เป็นความเข้มแข็ง กล้าหาญ ตามกำลังของบุญฤทธิ์ ทำให้ไม่หวั่นไหวต่ออุปสรรคและปัญหาที่จะเกิดขึ้น เพราะมีความมั่นใจในความเป็นผู้บริสุทธิ์ ความเป็นผู้มีบุญของตน เมื่อจะคิด จะทำอะไรลงไปนั้นล้วนมีกำลังบุญมารองรับทั้งหมดทั้งสิ้น ๓) ไม่ทำชั่ว เมื่อมีบุญแล้วผลแห่งบุญนั้นก็แปรสภาพเป็นตัวควบคุมบริหารจัดการตามกำลังของบุญฤทธิ์ ทำให้เกิดความละเอียดต่อบาปต่อกรรม ความผิตน้อยใหญ่ ทั้งในที่ลับและที่แจ้ง เห็นถึงความเสียหายหลายภพหลายชาติ เห็นถึงกระทบต่อครอบครัว ต่อโลก ต่อสังคมอย่างมากมายมหาศาล ๔) ไม่คิดมาก เมื่อมีบุญแล้วผลแห่งบุญนั้นก็แปรสภาพให้เป็นความสะอาด ความสว่าง ความสงบ ตามกำลังของบุญฤทธิ์ ทำให้เกิดพลังแห่งความสงบแห่งจิตแห่งใจ ไม่ฟุ้งซ่านรำคาญใจ ไม่คิดเป็นทุกข์ ความคิดทุกความคิดล้วนนำมาซึ่งความเบิกบานกายใจ ไม่คิดเบิกความทุกข์มาใช้ก่อน ๕) รอได้ คอยได้ เมื่อมีบุญแล้วผลแห่งบุญนั้นก็แปรสภาพให้เป็นความใจเย็น มีความยืดหยุ่น ตามกำลังของบุญฤทธิ์ ไม่ใจร้อน ใจเร็ว เห็นถึงจังหวะและโอกาสของชีวิต ๖) อดได้ ทนได้ เมื่อมีบุญแล้วผลแห่งบุญนั้นก็แปรสภาพให้เป็นความเข้มแข็ง ตามกำลังของบุญฤทธิ์ ทำให้มีความอดทนที่เป็นหนึ่งเป็นเลิศ มีความคิดที่ไม่หวั่นไหว เห็นความสำเร็จทุกชนิดมาจากความอดทน อดทนอย่างมีความสุข ๗) สงบได้ เย็นได้ เมื่อมีบุญแล้วผลแห่งบุญนั้นก็แปรสภาพให้เป็นคนสงบเย็นได้ ตามกำลังของบุญฤทธิ์ ไม่เป็นคนที่ยร้อนรน กระวนกระวาย สัตส่าย วุ่นวาย ในสิ่งที่ไม่เป็นสาระ ในสิ่งที่กำลังจะเกิดขึ้น แม้แต่ตกอยู่ในเหตุการณ์ที่เลวร้าย ก็ทำใจได้เหมือนไม่มีอะไรเกิดขึ้น ๘) ปล่อยวางได้ วางได้เมื่อมีบุญแล้ว ผลแห่งบุญนั้นก็แปรสภาพให้เป็นคนรู้จักการละการวาง ตามกำลังของบุญฤทธิ์ ไม่เป็นคนที่ยึดทุกอย่างที่ขวางหน้า ยึดทุกอย่างที่เกิดขึ้น ๙) รู้ได้ ตื่นได้และเบิกบานได้ เมื่อมีบุญแล้วผลแห่งบุญนั้นก็แปรสภาพให้เป็นความรู้ตื่น เบิกบาน ตามกำลังของบุญฤทธิ์ เป็นผู้รู้ต่อความเป็นจริงของชีวิต ไม่ปล่อยชีวิตให้ไปตกในกระแสของความโลภ ความโกรธ ความหลง จิตใจมีอิสระเต็มที่ ทุกวัน ทุกเวลา ทุกนาที^{๒๖๔} ชีวิตอยู่ในบุญมีศรัทธาเป็นฐานพลังแห่งสุขสำหรับชีวิต

สรุป หัวใจที่เป็นแก่นแท้ชีวิตของมนุษย์คือคุณธรรมคู่ความรู้ รัฐบาล รู้ให้ การดำเนินชีวิตให้บรรลุจุดหมายของมนุษย์ต้องเกิดจากการให้ ให้ประโยชน์ปัจจุบันและเบื้องหน้า ให้ประโยชน์อย่างยิ่งให้เพื่อชีวิตตนแล้วแผ่ไปยังชีวิตอื่น ๆ เพราะการเดินทางของชีวิตจากจุดเริ่มต้นในการเดินทาง ระหว่างการเดินทางและเป้าหมายในการเดินทางมีความสำคัญเท่า ๆ กัน ให้คือทางเดินชีวิตที่งดงามและมีความสุข ชีวิตมีความหมายสำคัญที่มากกว่าความสุขคือการสร้างสรรค์เหตุและผลอันเป็นที่มาของความสุข ใช้การกระทำเป็นวิธีการสร้างสัมพันธภาพเชื่อมระหว่างตัวเรากับสิ่งที่เราให้คุณค่าอย่างแท้จริง คุณค่าที่แท้จริงที่เป็นหัวใจที่เป็นแก่นแท้ชีวิตต่อการบรรลุเป้าหมายของมนุษย์คือคุณธรรมคู่ความรู้ รัฐบาล รู้ให้

^{๒๖๔} หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน, 9 นิสัยผู้มีบุญมาก/ลักษณะเปรตและเทวดาทำบุญ/ทำบุญอย่างไรให้ได้บุญ, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.youtube.com/watch?v=nkh3MG0q9nE> [๙ ธันวาคม ๖๑].

๓.๘ สรุป

มนุษย์มีกายกับใจ พื้นฐานอันเป็นดั้งเดิมต้องการวัตถุสิ่งของมาบำบัดกายให้คลายทุกข์ ส่วนจิตใจเสพอารมณ์จากการได้รับการตอบสนองจากวัตถุสิ่งของ ที่มาของวัตถุสิ่งของของสภาพมาจากทรัพยากรธรรมชาติที่นำมาปรุงแต่งบัญญัติขึ้นมาให้เป็นทรัพย์ แล้วสร้างระบบ สร้างกติกายขึ้นมาให้ยอมรับโดยทั่วกัน เนื่องจากคำว่า “ทรัพย์” เป็นคำที่มีความหมายที่กว้างครอบคลุมทั้งสองโลกคือโลกของโลกีย์กับโลกของโลกุตระ เมื่อทรัพย์เข้ามาสัมพันธ์กับวิถีชีวิต ถ้าวิถีชีวิตสัมพันธ์กับทรัพย์ในทางเพิ่มพอกพูนกิเลสตัณหาทรัพย์นั้นเรียกไปตามบัญญัติว่าโลกีย์ทรัพย์ ถ้าวิถีชีวิตสัมพันธ์กับทรัพย์ในทางพอกชำระจิตใจ ให้ปราศจากกิเลสตัณหา ทรัพย์นั้นเรียกไปตามบัญญัติว่าโลกุตระทรัพย์ หรือทรัพย์ทั้งสองนี้จะเรียกว่า ทรัพย์ภายนอกกับทรัพย์ภายใน ซึ่งทรัพย์ทั้งสองนี้ปลีกย่อยลงไปแต่ละทรัพย์ก็มีคุณลักษณะเฉพาะเป็นของตนเอง ทรัพย์จึงสื่อความหมายไปตามลักษณะของแต่ละประเภทของทรัพย์ เพราะชีวิตมีเวทนาจึงมีทั้งสุขทั้งทุกข์ แต่เป็นธรรมชาติมนุษย์มีชีวิตรู้สึกสุขเกลียดทุกข์ มนุษย์จึงดิ้นรนแสวงหาความสุข แต่ความสุขนั้นก็แตกความหมายตามศัพท์บัญญัติที่หลากหลายไปตามแต่ละศาสตร์ ซึ่งแต่ละศาสตร์ก็สร้างเป็นทฤษฎีความสุขในความหมาย ให้คำจำกัดความไปตามแต่ละศาสตร์เฉพาะตน โดยให้ความหมายทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน พระพุทธศาสนาให้ความหมายไปตามความประพฤติและการครอบครอง ถ้าเป็นความสุขที่เป็นอามิสอิงอาศัย เป็นกามสุข สุขนั้นเรียกว่า โลภียสุข ถ้าเป็นความสุขไม่มีอามิสในการอิงอาศัย เป็นสุขที่อิสระไม่ขึ้นตรงต่อสิ่งเสพใด ๆ สุขนั้นเรียกว่า โลกุตระสุข ในทางพระพุทธศาสนาให้ความสำคัญทั้งทรัพย์และสุข แต่เข้าไปสัมพันธ์ด้วยปัญญา พระพุทธศาสนาได้เน้นการกระทำลงไปด้วยปัญญา ไม่ใช่เฉพาะสุขที่ประกอบด้วยปัญญา แม้ทุกข์ก็ไม่ทิ้งธรรมและปัญญา ดังนั้นหลักพุทธธรรมสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข จึงได้กล่าวถึงทั้งทรัพย์และทั้งสุข ในลักษณะความทุกข์ที่เนื่องด้วยทรัพย์ ความสุขที่เนื่องด้วยทรัพย์ ความสุขที่ไม่เนื่องด้วยทรัพย์ ความสุขที่เนื่องด้วยการสร้างทรัพย์ ความสุขในการครอบครองทรัพย์ ความสุขในการใช้ทรัพย์ เหล่านี้เป็นไปในลักษณะ การแสวงหา การดิ้นรนเพื่อที่จะหนีทุกข์ เพื่อจะออกจากทุกข์หรือเพื่อจะดับทุกข์ ลักษณะความสุขเป็นเรื่องของอารมณ์ความรู้สึก คำว่าความสุขจึงขึ้นอยู่กับความรู้สึกของแต่ละบุคคล ในขณะที่นั้น ที่ปรากฏให้รับรู้เชิงประจักษ์ สามารถวัดจากความเป็นอยู่ของปัจเจกบุคคล ว่าได้รับความพึงพอใจในระดับใด ดังนั้นสุขในความหมายพุทธตามวิถีแห่งอัครันต์คือสุขที่ปลอดทุกข์ ใจอันเป็นบาทวิถีให้ชีวิตเดินบนเส้นทางพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข ในวิถีพุทธธรรมเป็นวิถีแห่งทำด้วยใจที่ใจรู้ทำ ใจรวมธรรมให้เป็นหนึ่งเดียวลงที่ทำพร้อมด้วยสติสัมปชัญญะ ในทุก ๆ กิริยาที่เคลื่อนไหว มีสัมมาทิฐิในฐานะทำที่ถูกต้อง ในฐานะทำที่ถูกต้องจะเป็นฐานส่งต่อให้ชีวิตในมิติอื่น ๆ ถูกต้อง การดำเนินชีวิตให้บรรลุจุดหมายของมนุษย์ต้องเกิดจากการให้ เมื่อมีทรัพย์และมีความสุข จึงสามารถให้เพื่อเผื่อแผ่ไปยังชีวิตอื่น ๆ ได้อย่างแท้จริง โดยที่เบื้องหลังการให้ไม่ทุกข์ขาดพร่องในตนเอง

บทที่ ๔

พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข

ในบทที่ ๔ นี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข โดยสร้างทรัพย์ด้วยวิถีแห่งการให้ในพุทธวิธีสร้างทรัพย์ด้วยการผสานวิถิโลกวิถิธรรมสู่วิถิทำ จากนั้นผู้วิจัยจะนำสู่ พุทธวิธีสร้างสรรคกรรมสามให้มีทรัพย์พร้อมความสุข จุดลัษณพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข ใน ๔ จุดลัษณคือ ใจรู้ทำ กายตื่นตัว อารมณเบิกบาน มีชีวิตชีวา เพื่อให้เนื้อหาสานสัมพันธ์สอดรับไปตามยุคสมัย ได้ขยายความแบบผสมผสานด้วยศาสตร์ร่วมสมัย ซึ่งผู้วิจัยเรียบเรียงเนื้อหาตามลำดับ ดังต่อไปนี้

- ๔.๑ สร้างทรัพย์ด้วยวิถีแห่งการให้ในโลกิยทรัพย์และโลกุตรทรัพย์
- ๔.๒ พุทธวิธีสร้างทรัพย์แบบผสมผสานวิถิโลกิยธรรมสู่วิถิทำ
- ๔.๓ พุทธวิธีสร้างสรรคกรรมสามสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข
- ๔.๔ จุดลัษณพุทธวิธีสร้างทรัพย์ในวิถิทำอย่างมีความสุข

๔.๑ สร้างทรัพย์ด้วยวิถีแห่งการให้ในโลกิยทรัพย์และโลกุตรทรัพย์

๔.๑.๑ สร้างทรัพย์ในโลกิยทรัพย์ด้วยการให้

นักปราชญ์ผู้มีปัญญา ให้อายุ ย่อมได้อายุ ให้พละ ย่อมได้พละ ให้วรรณะ ย่อมได้วรรณะ ให้ปฏิภาณ ย่อมได้ปฏิภาณ ให้สุข ย่อมได้สุข^๑ ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก^๒

คำว่า “ให้” เป็นคำที่ต้องให้ความสำคัญและสร้างให้เกิดขึ้นเข้าไปในสายเลือดที่ต้องรู้จักการให้ก่อน ถ้าเราไม่เคยเป็นผู้ให้ เราจะไม่มีทางรู้เลยว่า ความสุขที่เกิดขึ้นในหัวใจของผู้ให้นั้นเป็นอย่างไร ลองเปลี่ยนจากการรับมาเป็นการให้ ให้อย่างเต็มกำลัง ให้อย่างเต็มหัวใจ ให้อย่างต่อเนื่อง แล้ววันหนึ่งเมื่อเรามองดูใจของเราเอง เราจะรู้ว่าสายใยแห่งการให้ที่ดี ต่อเนื่อง และไร้เงื่อนไข ได้ก่อตัวขึ้น เป็นกระแสแห่งความดี เชื่อมสายกัน เป็นพลังบริสุทธิ์เต็มหัวใจ แล้ววันนั้น เราจะรู้ซึ่งถึงคำว่า ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก และการให้คือต้นทางแห่งสุข ที่เราไม่เคยเข้าใจมาก่อน ให้ ให้ ให้^๓ การให้ในทางพระพุทธศาสนามีคำว่าทานและจาคซึ่งหมายถึงการให้ การให้นั้นเป็นไปในสองลักษณะคือ ให้ในเชิงสังคัม ผลของการให้ประโยชน์ต่างตอบแทน และให้ในเชิงไม่มีผลต่างตอบแทน มีแต่อรรถประโยชน์

^๑ อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๓๗/๕๙.

^๒ อัง.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๓๕/๕๖.

^๓ โชคชัย ชยธวัช, เทวดานักขาย, พิมพ์ครั้งแรก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วรรณสารสิน, ๒๕๔๖),

การให้ในเชิงสังคมเป็นการให้เพื่อแสดงการมีน้ำใจต่อกัน การให้ในเชิงทางการค้าเป็นการให้ในลักษณะอรรถประโยชน์จากสินค้าและ/หรือบริการ ผลทางอรรถประโยชน์จากการใช้สินค้าและ/หรือบริการคือความพึงพอใจ ผลตอบแทนที่ได้คือ ทรัพย์ที่เป็นผลกำไรจากการขายสินค้าและ/หรือบริการนั้น ๆ การให้ที่มีลักษณะผลของการให้ได้ประโยชน์ต่างตอบแทน และให้ในเชิงไม่มีผลต่างตอบแทน มีแต่อรรถประโยชน์ ความสัมพันธ์ของการให้เหล่านี้เป็นการให้ได้ทั้งรูปและนาม ตามแนวทางพระพุทธศาสนามีหลักธรรมที่เกี่ยวข้องสำหรับการให้ทั้งรูปทั้งนาม สามารถจำแนกได้ดังนี้

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ประโยชน์ประกอบด้วย

๑) อัตถะ หมายถึง ประโยชน์ ผลที่ได้ มี ๓ ประการ คือ (๑) ทิฏฐธัมมิกัตถะ ประโยชน์ในภพนี้ให้เห็นในชาติปัจจุบัน เช่น มีสุขภาพดี ชีวิตมีความสุข ไม่เป็นหนี้ ทำงานที่สุจริต มีเงิน มีงาน มีทรัพย์ (๒) สัมปรายิกัตถะ ประโยชน์ในเบื้องหน้า คือ ประโยชน์ที่สร้างคุณค่าในปัจจุบันส่งต่อถึงอนาคต เช่น การให้และเสียสละ (๓) ปรมัตถะ คือ ประโยชน์อย่างยิ่ง อันหมายถึงพระนิพพาน

๒) สังคหัตถุ ๔ ประการ คือ (๑) ทาน (๒) เปยยวัชชะ (๓) อตถจริยา (๔) สมานัตตตา

สังคหัตถุ ๔ หมายถึงธรรมเครื่องยึดเหนี่ยว เป็นเครื่องมือที่ใช้เอื้อเพื่อ เกื้อกูลต่อกัน เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของผู้อื่น เป็นสายสัมพันธ์ผูกไมตรี เป็นหลักแห่งความไม่แห้งแล้งเป็นบ่อน้ำใจ สงเคราะห์แบ่งปัน การกระทำความดีต่อกันและการให้ซึ่งกันและกัน (๑) ทานคือ การให้ การเสียสละ (๒) เปยยวัชชะ คือ การพูดจาด้วยถ้อยคำที่เป็นมงคล (๓) อตถจริยา คือ การช่วยเหลือกัน (๔) สมานัตตตาคือ การเป็นผู้มีความเสมอต้นเสมอปลาย การวางตัวเหมาะสมตามบทบาทหน้าที่

๓) การให้ทั้งรูปทั้งนามคือ บุคคลให้ข้าว ชื่อว่าให้กำลัง ให้ผ้า ชื่อว่าให้วรรณะ ให้ยานพาหนะ ชื่อว่าให้ความสุข ให้ประทับ ชื่อว่าให้จักขุ และผู้ให้ที่พักอาศัย ชื่อว่าให้ทุกสิ่งทุกอย่าง นี้คือให้รูป ส่วนผู้ที่พร่ำสอนธรรม ชื่อว่าให้อมตะ นี้คือให้นาม^๕

๔) การให้โดยมีทศ ๖ เป็นกลุ่มเป้าหมาย มนุษย์เกิดมามีเหล่ากอและเผ่าพันธุ์ของตัวเอง นอกจากนั้นยังแวดล้อมด้วยบุคคลอื่น ๆ รวมเรียกว่า ทศ ๖ ประกอบด้วย สามีหรือภริยา บุตรหรือธิดา พ่อแม่ ครูอาจารย์ บริวาร พระภิกษุ สามเณรหรือนักบวช การเชื่อมสัมพันธ์ภาพด้วยการให้และเสียสละ จะเป็นการเชื่อมร้อยใจ ผูกไว้ในคุณธรรมที่สูงส่ง การให้และเสียสละต้องประกอบด้วยกาย วาจา ใจและวัตถุสิ่งของ ดังมีมาในพระไตรปิฎกว่า “หล่อนให้ฉันเอบอิมด้วยคำพูดเท่านั้น หากให้ฉันเอบอิมด้วยการกระทำ ไม่เหมือนดอกหงอนไก่มีสีสวย แต่ไม่มีกลิ่น ผู้ใดเมื่อไม่ให้ ไม่เสียสละโภคทรัพย์ ดีแต่พูดคำอ่อนหวานซึ่งไม่มีผลในมิตรทั้งหลาย ความสัมพันธ์ของผู้นั้นกับมิตรย่อมจืดจาง”^๕

การให้ปิยวาจาอันหมายถึงคำพูดที่เป็นมงคลฟังแล้วรื่นหู แต่บางกรณีต้องให้ปิยวาจาพร้อมวัตถุด้วย

^๕ ส.ส. (ไทย) ๑๕/๔๒/๕๘.

^๕ พ.ช. (ไทย) ๒๗/๒๙-๓๐/๒๓๓.

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ประโยชน์ตามลักษณะรูปและนาม

หลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการให้ประโยชน์ตามลักษณะรูปและนามแยกลักษณะตามการบริจาคที่สื่อถึงการเสียสละ ทานที่สื่อถึงการให้ ทั้งสองลักษณะนี้เป็น การเกื้อกูล เกื้อหนุน โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือ แบ่งปัน สามารถจำแนกตามลักษณะรูปและนามได้ดังนี้

๑) การให้ที่เป็นรูป หมายถึง การให้วัตถุสิ่งของ เรียกว่า วัตถุทาน (อามิสทาน)

๒) การให้ที่เป็นนาม การให้ทานนามธรรม หมายถึง วิทยาทาน ธรรมทาน เช่น อภัยทาน

การใช้อรรถประโยชน์ของทรัพย์สร้างทรัพย์ในโลกิยทรัพย์จากการให้ ได้อานิสงส์การให้ทาน ๕ ประการ คือ ๑) ผู้ให้ทานย่อมเป็นที่รักที่พอใจของคนหมู่มาก ๒) สัตบุรุษผู้สงบยอมคบหาผู้ให้ทาน ๓) กิตติศัพท์อันงามของผู้ให้ทานย่อมขจรไป ๔) ผู้ให้ทานย่อมไม่ห่างเหินจากกรรมของคฤหัสถ์ ๕) ผู้ให้ทานหลังจากตายแล้วย่อมเกิดในสุคติโลกสวรรค์^๖ การนำทรัพย์ออกไปใช้ก่ออรรถประโยชน์ของทรัพย์ต่อทิศ ๖ ประกอบด้วย สามีหรือภริยา บุตรหรือธิดา พ่อแม่ ครูอาจารย์ ข้าทาสบริวาร พระภิกษุ สามเณรหรือนักบวช ความพึงพอใจจากการได้รับอรรถประโยชน์ของทรัพย์จากบุคคลในทิศ ๖ โลภิยทรัพย์ที่ได้อันเป็นผลสะท้อนกลับมา ดังคำที่ว่าอยาก ร่ำรวย มีทรัพย์มาก ต้องทำทาน อยากมีกำลัง ต้องให้อาหาร การใช้ทรัพย์บำรุงบุคคลในครอบครัว ประกอบด้วยสามีหรือภริยา บุตรหรือธิดา พ่อ แม่ ทรัพย์ที่ใช้บำรุงบุคคลในครอบครัว ให้อยู่ดีกินดี อยู่เย็นเป็นสุข โลภิยทรัพย์ที่ได้กลับมาคือ ครอบครัวมีความสุข ความสุขในครอบครัวเป็นพื้นฐานสร้างทรัพย์ในโลกิยทรัพย์ให้เจริญก้าวหน้า โดยไม่ต้องวิตกกังวลต่อปัญหาภายในครอบครัว การใช้ทรัพย์บำรุงครูอาจารย์ ครูอาจารย์เป็นผู้มีพระคุณในการถ่ายทอดศิลปวิทยาแขนงต่าง ๆ ให้ ซึ่งศิลปวิทยาแขนงต่าง ๆ ที่ได้รับจากครูอาจารย์สามารถนำไปประกอบอาชีพ เป็นที่มาของรายได้ รายได้เป็นจุดที่นำมาซึ่งทรัพย์ประเภทต่าง ๆ ในโลกิยทรัพย์ การใช้ทรัพย์บำรุงข้าทาสบริวาร ข้าทาสบริวารเป็นกำลังสำคัญในการเกื้อหนุนให้กิจการงานต่าง ๆ สำเร็จได้ด้วยความเรียบร้อย สำเร็จบรรลุเป้าหมายเป็นไปตามความต้องการที่คาดหวังไว้ เมื่อดูแลบำรุงข้าทาสบริวารให้บริบูรณ์ด้วยโภคะทรัพย์ ความพึงพอใจในอรรถประโยชน์ของทรัพย์ที่ได้รับจะเป็นแรงจูงใจให้ข้าทาสบริวารทำงานให้ด้วยความเต็มใจและมีประสิทธิภาพ จากการใช้ศักยภาพอย่างเต็มความสามารถ การได้ใจของข้าทาสบริวารเป็นแม่เหล็กดึงดูดทรัพย์ในโลกิยทรัพย์ได้อย่างดีเยี่ยม การใช้ทรัพย์บำรุงพระภิกษุ สามเณรหรือนักบวชผู้ซึ่งถือว่ามีจิตวิญญานที่สะอาดบริสุทธิ์ การใช้อรรถประโยชน์ของทรัพย์บำรุงวิถีชีวิตตามความเหมาะสม ถือว่าปลูกทรัพย์ไว้ในที่นาอันอุดม บริบูรณ์ไปด้วยชุมพลแห่งการเกิดทรัพย์ ดังเช่นนายปุณณะและภรรยาผู้กลายเป็นเศรษฐี ด้วยการถวายอาหารพระสารีบุตรเถระท่านพี่ออกจากนิโรธสมาบัติ นายปุณณะและภรรยารวยทองเต็มท้องนา^๗

^๖ อก.ปณจก. (ไทย) ๒๒/๓๕/๕๖.

^๗ ขมรมผู้รักบุญ, ๙ วิธีก้าวสู่เส้นทางมหาเศรษฐี, (พิมพ์ที่ โอ เอส ปรี้นติ้ง, ๒๕๕๒), หน้า ๙-๑๓.

๔.๑.๒ วิถีแห่งอัตถิภาสให้และรับเชิงรูปนามในอัตถจริยาบริการ

ความสุขเป็นเรื่องของอัตถิภาสและภววิสัย ในเชิงกายภาพสามารถวัดออกมาเป็นจำนวนนับได้ ในเชิงจิตภาพไม่สามารถจะสื่อออกมาเป็นตัวเลขให้คนอื่นได้รับรู้ได้ แต่สื่อออกมาทางลักษณะเชิงกายภาพ แสดงออกมาทางบุคลิกภาพ ไม่มีตัวเลขชี้วัดเรื่องความสุขได้โดยตรง ปัจเจกบุคคลจะสัมผัสได้ด้วยตัวเอง การที่จะตัดสินว่า ตน เขา ใคร มีความสุขหรือไม่นั้น ขึ้นอยู่กับการนิยามความหมายของคนผู้นั้นว่าความสุขของเขาคืออะไร การสร้างความสุขนั้นสัมพันธ์กายใจโดยหน้าที่ชีวิตที่คนเราต้องทำอยู่ตลอดเวลา ชีวิตที่ปราศจากการเรียนรู้ เป็นเหมือนกับการทดลองทางวิทยาศาสตร์ มีการลองผิดลองถูก ชีวิตที่เกิดจากการเรียนรู้ รู้แล้วลงมือทำ จะพบวิถีทางแห่งความสุขในแบบที่เหมาะสมกับตนเอง บุคคลที่มีทรัพย์สินเงินทองพร้อมแล้ว เมื่อถึงจุด ๆ หนึ่ง จุดที่เสพบริโภคจนอึดตัว ก็พบว่าเงินซื้อความสุขที่แท้จริงไม่ได้ เคยมีงานวิจัยทางวิทยาศาสตร์ชิ้นหนึ่งที่ชื่อว่า คนร่ำรวยไม่ได้มีความสุขเหนือไปกว่าคนที่ขัดสน เพราะคนเรามีกระบวนการทางจิตวิทยาที่ปรับตัวให้เคยชินกับความสุขสบายที่ได้รับ (Hedonic adaptation) ซึ่งทำให้คนรวยไม่ค่อยรู้สึกอึดอัดกับความมั่งคั่งของตนเองมากนัก หากคุณกำลังลำบากเงินจำนวนหนึ่งอาจช่วยปลดเปลื้องความทุกข์ลงได้ แต่ถ้าสะสมเงินรายได้มากขึ้นถึงระดับหนึ่ง ซึ่งตามงานวิจัยดังกล่าวระบุคือ ๗๕,๐๐๐ ดอลลาร์สหรัฐฯ ต่อปี (ราว ๒.๔๕ ล้านบาท) ทรัพย์สินที่มีอยู่จะไม่สามารถเป็นตัวชี้วัดความสุขได้อีกต่อไป^๕ การเป็นผู้ให้ก่อให้เกิดคุณค่าในตนเอง การใช้ชีวิตประจำวัน เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ให้กับเป็นผู้รับ ในหมู่คนตระหนี่ผู้รับจะมีความสุขมากกว่าผู้ให้ ผู้ให้จะนำมาซึ่งความวิตกกังวลและความเครียดในสิ่งที่ให้ไปแล้วดูเหมือนทำให้ตนขาดพร่องไป ทำให้เกิดทุกข์ต่อความเสียดายกับสิ่งที่ให้ไป จึงมองการให้ทำให้ความสุขลดลง ไม่ได้ผลตอบแทนใดกลับคืนมา ต้นทางอันเป็นวิถีแห่งความสุขจากการสร้างความสุขด้วยการให้ เสียสละและแบ่งปันเพื่อประโยชน์สุขแก่คนอื่น เป็นการทำลายกำแพงความตระหนี่ ทลายเกาะความเห็นแก่ตัวอันเหนียวแน่นของตน การให้ ผู้ให้ก็เป็นสุข ผู้รับก็เป็นสุข เมื่อให้ด้วยใจ ให้จากใจ เต็มใจให้ด้วยความปลาบปลื้ม หัวใจที่เป็นแก่นแท้ชีวิตของมนุษย์ คือการมีความรู้ให้คู่คุณธรรมแห่งการให้พร้อมทรัพย์และความสุข การดำเนินชีวิตให้บรรลุจุดหมายของมนุษย์ต้องเกิดจากการให้ เมื่อมีทรัพย์และความสุข จึงสามารถให้เพื่อเผื่อแผ่ไปยังชีวิตอื่น ๆ ได้อย่างแท้จริง โดยที่เบื้องหลังการให้ไม่ทุกข์ขาดพร่องในตนเอง

การให้ประโยชน์เชิงรูปนามวิถีพุทธวิธีในการให้บริการและรับบริการ ที่ว่าการให้ประโยชน์เชิงรูปนามวิถีพุทธวิธีในการให้บริการและรับบริการ เพราะคำว่า “บริการ” เป็นสิ่งที่มองไม่เห็นตัวตน (รูป) จะว่าไม่มีตัวตนก็หาไม่ได้เพราะไปติดต่ออะไร ที่ไหน ๆ ก็ใช้บริการ ก็เป็นของที่มองเห็นกันอยู่ จะว่าไม่มีตัวตน (นาม) ก็หาไม่ได้ การให้บริการนั้นเป็นกิริยาประกอบรูปและนามขณะที่มีความสัมพันธ์ต่อ

^๕ วิทยาศาสตร์แห่งความสุข, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.bbc.com/thai/international-45539043> [๒๗ ตุลาคม ๖๑].

การให้และรับสำหรับผู้ให้บริการและผู้รับบริการ ในการสร้างทรัพย์คำว่า “บริการ” ถือว่ามีอนุภาพมาก ถ้ากล่าวถึงด้านเศรษฐศาสตร์จะบอกว่าความพึงพอใจต่อสินค้าและบริการ ก็คือการได้รับอรรถประโยชน์นั่นเอง ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึงอรรถประโยชน์ครอบคลุมถึงทั้งรูปและนาม โดยกล่าวถึงอรรถคือประโยชน์ในปฐมบทแห่งการกระทำเริ่มต้นที่ความคิดอันเป็นเหตุต้นกำเนิด เล็งผลไปที่เป้าหมายอันเป็นประโยชน์สุขของมหาชน “เธอจงดำเนินไปเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน”^๔ และยิ่งกล่าวถึงประโยชน์อีกว่า ประโยชน์ตน (อัตตัตถะ) ประโยชน์ผู้อื่น (ปรัตถะ) ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย (อุภยัตถะ) เมื่อพิจารณาเห็นประโยชน์ก็ควรที่เดียวที่จะยังประโยชน์นั้นให้ถึงพร้อม ด้วยความไม่ประมาท ทุกการกระทำสำเร็จได้ด้วยความคิดที่ดี การเริ่มต้นจากคิดที่ดี คิดได้อย่างลึกซึ้งแล้ว ก็สามารถสร้างการกระทำที่ดีได้อย่างลึกซึ้งเช่นกัน จากความคิดดีก็นำไปสู่การลงมือทำให้เป็นรูปเป็นร่างที่ดี ดีมากขึ้น ดีอย่างลึกซึ้ง แต่ดี ๆ อย่างลึกซึ้งต้องประกอบด้วยใจที่กระทำจากใจ ใจพร้อมที่จะให้ด้วยความเมตตา เมื่ออยู่ในฐานะเป็นผู้รับก็น้อมรับด้วยใจที่เป็นบุญ กุศล แล้วก็แผ่เมตตาธรรมด้วยใจที่เป็นบุญ กุศล กลับคืน สะท้อนกลับถึงผู้ให้ตามกฎแห่งเหตุและผล ทำอย่างไร ได้อย่างนั้น ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึง อตถจริยา คือ การทำตัวให้เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น จะเรียกว่าจิตอาสา ก็ยอมได้ หรือจะเรียกว่า การให้บริการ ก็ยอมได้ แต่ทั้งจิตอาสาและการให้บริการ จะก่อเกิดความสุข สุขอยู่ที่ใจ เมื่อจิตแห่งการให้ ให้ความเต็มใจ ทำด้วยความสมัครใจ เมื่อทำให้แล้วอิมใจ ซาบซึ้งใจ เป็นปลื้ม มีปีติสุข การยินดีให้บริการไม่ว่าจะเพื่อประโยชน์ตนหรือประโยชน์คนอื่น รวมทั้งสิ่งอันเป็นสาธารณประโยชน์ ในการทำอาจจะมีประโยชน์สำหรับตนโดยตรงหรือโดยอ้อมในวิธีการยอมรับตกลงกันทางสังคม แต่ในฐานะแห่งใจให้บริการด้วยใจ แม้การให้บริการนั้น ๆ จะไม่ได้รับผลตอบแทน จะดีเยี่ยมที่สุดคือใจให้บริการโดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ความสุขที่ได้ช่วยเหลือ ที่ให้บริการผู้อื่น เป็นจิตที่ละอวดตาตัวตนในตน ไม่ถือเอาถือเรา เมื่อกล่าวถึงการให้และรับแต่ละปัจเจกชนย่อมอยู่ในสองฐานะ คือเราต้องการได้รับการที่ต่ออย่างไรคนอื่นก็ต้องการได้รับการที่ดีเช่นเดียวกันกับเรา เมื่อการให้บริการที่ไม่ดีเราไม่ต้องการ คนอื่น ๆ ก็ไม่ต้องการการให้บริการที่ไม่ดีเช่นเดียวกันกับเรา

อตถจริยา คือ การมอบความสุขให้กับตนเองและคนอื่นในรูปแบบการให้บริการ บริการหมายถึง ผู้ให้บริการกับผู้รับบริการมีปฏิสัมพันธ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยผู้ให้บริการอำนวยความสะดวกของผู้อื่นให้ได้รับความสะดวก ความคล่องตัว การให้บริการที่ดีผู้รับบริการจะมีความประทับใจ ชื่นชมในบุคคลหรือองค์กรนั้น ๆ ความพึงพอใจคือหัวใจของการให้บริการ อรรถประโยชน์สำหรับผู้ให้ ถ้าให้บริการด้วยความเต็มใจจะมีความสุขเมื่อเห็นคนได้รับความสะดวก ความคล่องตัว ได้ช่วยเหลือให้คนอื่นได้หลุดพ้นจากปัญหาต่าง ๆ อันเป็นตัวก่อทุกข์ ฐานแห่งการให้บริการสำคัญมาก เพราะวิถีการบริการเป็นวิถีแห่งการได้มาซึ่งทรัพย์พร้อมความสุข การบริการจึงรวมเอาทรัพย์และสุขไว้ในที่เดียวกัน

^๔ ดุรายละเอียดยใน, ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๔๑/๑๗๙.

การให้นั้นจะเป็นการให้วัตถุ สิ่งของ อันมีรูปร่างที่มีตัวตน สัมผัสได้ด้วยประสาททั้งห้า และการให้ที่ไม่ใช่วัตถุ สิ่งของ อันไม่มีรูปร่าง ไม่มีตัวตน สัมผัสได้ด้วยความรู้สึกอันเกิดจากใจ การให้ที่ไม่มีรูปร่างตัวตน รู้ได้ เห็นได้ สัมผัสได้เพียงแต่กิริยาของการกระทำเท่านั้น กิริยาที่เกิดจากการให้บริการให้ผู้รับได้รับประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกให้ได้รับความคล่องตัว ในกิจต่าง ๆ ที่เข้ามาเยือนผู้ให้บริการในการติดต่อกิจต่าง ๆ หรือมาใช้บริการในรูปแบบอื่น ๆ การให้แบบไม่มีรูปร่างตัวตนไม่ได้หยุดอยู่แค่เพียงการให้บริการเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงการให้ความรัก ความอบอุ่น ในวิถีของชาวโลก แม้วิถีธรรมก็ให้ความเมตตา ให้ความกรุณา ให้อภัยทาน ให้ธรรมทาน แม้ที่สุดแห่งการให้คือ สละรากเหง้าแห่งอกุศลมูลกลับสู่ธรรมชาติ มีความโลภสละคืนให้ความไม่โลภ มีความโกรธสละคืนให้ความไม่โกรธ มีความหลงสละคืนให้ความไม่หลง การสละรากเหง้าแห่งอกุศลมูลกลับสู่ธรรมชาติ แม้ละกิเลสไม่ได้ก็ตั้งจิตไว้ในฐานคติธรรมแห่ง “ความว่าง” ความว่างในความเป็นอนัตตาของชีวิตเกิดขึ้นมาท่ามกลางการปรุงแต่งของมวลอากาศธาตุอันเป็นไปตามธรรมชาติ การให้คืนรูปธรรมและนามธรรมสู่ธรรมชาติความว่างของอากาศธาตุ ให้ในวิถีแห่งการสละ สละทิ้งธาตุทั้งสองคือ รูปธาตุ นามธาตุ สู่ฐานเดิมแห่งอากาศธาตุ วางฐานจิตในคติธรรมเช่นนี้เสมือนการดูอากาศธาตุออกให้หมดจากห้องแห่งจักรวาลอันไร้จุดสิ้นสุด ก็จะเหลือแต่ห้องแห่งจักรวาลอันเหลือแต่คำว่า “สุญญากาศ” อันหมายถึงสภาพภาวะไร้ซึ่งอากาศธาตุ การให้อันเป็นโลกุตระคือ สละ สละทิ้ง ตัดขาดจากธาตุแห่งกิเลสทั้งปวง การให้เช่นนี้จนเหลือแต่คำว่า “สุญญตา” คือที่สุดแห่งการให้ เรียกว่า นิพพาน วิถีแห่งอรรถมิติให้และรับเชิงรูปนามในอรรถปริยาบริการไม่ใช่เฉพาะให้บริการในรูปแบบในองค์กรอย่างใดอย่างหนึ่งที่เป็นทางการ ตามหน่วยงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะหน่วยงานราชการหรือหน่วยงานเอกชนเท่านั้น แต่สามารถนำมาใช้ได้ในรูปแบบของการให้ในชีวิตประจำวัน ให้ในหมู่ญาติพี่น้องซึ่งเป็นหนึ่งในทิศทั้งหก เมื่อให้ ให้ด้วยความเต็มใจ ให้ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ผลของการให้นำมาซึ่งความสุขทั้งผู้ให้และผู้รับ ดังกรณีที่เป็นข่าว ญาติปลื้มผิวเมียถูกหวย ๙๐ ล้าน มีน้ำใจมอบเงินทุนทำกิน “ในวันนี้รู้สึกมีความสุขเป็นอย่างมาก ที่ตนให้เงินญาติพี่น้อง ก่อนหน้านี้ก็เคยให้มาตลอด เพราะตั้งแต่เด็ก ๆ ตนซักผ้าให้พี่น้อง ทำกับข้าวให้พ่อแม่และญาติได้กิน นี่ก็ถือว่าเป็นการให้อีกอย่างหนึ่ง พอโตขึ้นมาไปรับจ้างตัดอ้อย ไม่เคยไปรับเงินกับแม่แก่ และบอกให้เขานำเงินค่าแรงของตนไปให้พ่อแม่ พออายุมากขึ้นก็ออกไปทำงานต่างจังหวัด ส่งเงินมาให้ทางบ้านอยู่ตลอดไม่เคยขาด ถือว่าการให้ของตนเป็นการให้มาทั้งชีวิต ไม่เคยทอดทิ้งใคร ทุกคนที่ได้เงินไปแล้ว บอกกับตนว่าจะนำไปใช้จ่ายส่งลูกหลานของตนเอง เรียนหนังสือให้จบ หรือนำไปเป็นทุนในการสร้างคุณภาพชีวิตให้ดีขึ้น ทำให้ตนมีความสุขเป็นอย่างมาก การให้ ต้องเป็นการให้แบบบริสุทธิ์ใจ คนรับต้องบริสุทธิ์ใจด้วย มันถึงจะได้บุญกุศล”^{๑๐}

^{๑๐} ชาว ญาติปลื้มผิวเมียถูกหวย 90 ล. มีน้ำใจมอบเงินทุนทำกิน, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.dailynews.co.th/regional/676316> [๑๑ พฤศจิกายน ๖๑].

๔.๑.๓ ฐานแห่งการให้โลกียทรัพย์แก่กกุลทนต์ต่อวิถีสร้างโลกุตรทรัพย์

ในพระไตรปิฎกแสดงถึงสิ่งของแม้เป็นสิ่งที่เล็กน้อย น้อยนิด จนชนในปัจจุบันมองข้ามไป โดยให้ความสำคัญในระดับด้อยค่าลงไป ในพระไตรปิฎกแสดงถึงสิ่งของแม้เพียงเล็กน้อย เมื่อนำอรรถประโยชน์ใช้ให้ถูกที่ถูกคนก็จะได้รับผลสะท้อนกลับมามากมายใหญ่หลวง ดังที่ได้ปรากฏในพระไตรปิฎกว่า “ข้าพเจ้าได้ถวายกถ่องเข็มในพระสุคตและคณะสงฆ์ที่ประเสริฐสุดแล้วได้รับอานิสงส์ ซึ่งสมควรแก่กรรมข้าพเจ้า ๓ ประการคือ ความสุขใจ ความสุขกาย ความสุขเกิดแต่อริยาบถ เพราะผลแห่งกรรมนั้นและข้าพเจ้าได้ถวายภาชนะน้ำมันในพระสุคต และพระสงฆ์ซึ่งเป็นหมู่คณะที่ประเสริฐสุดแล้วได้รับอานิสงส์ ซึ่งสมควรแก่กรรมของข้าพเจ้า ๕ ประการ คือข้าพเจ้าเป็นผู้มีรูปร่างงดงาม มีความเจริญดี มีใจเบิกบานดี มีใจไม่ฟุ้งซ่าน ได้รับการคุ้มครองโดยการอารักขาทั้งปวง”^{๑๑} เข็มและภาชนะน้ำมันเป็นทรัพย์ภายนอกตามปกติทั่ว ๆ ไป เมื่อนำอรรถประโยชน์มาใช้สร้างคุณค่าทางจิตวิญญาณ เข็มและภาชนะน้ำมันเสมือนเป็นสิ่งไม่มีค่ามากนัก เมื่อนำอรรถประโยชน์มาใช้ให้ถูกที่ถูกคน การกระทำอันเล็กน้อยสะท้อนผลแห่งความสุขและความเจริญเป็นทรัพย์อันยอดเยี่ยมต่อชีวิต

รูปทรัพย์สัมพันธ์นามทรัพย์ ในสังฆธรรมแห่งการคำนวณตามการใช้อรรถประโยชน์ของทรัพย์ ในโลกียทรัพย์ส่งเสริม ก่อกุล ต่อการสร้างทรัพย์ที่เป็นโลกุตรทรัพย์ เมื่อครั้งที่พระพุทธองค์บำเพ็ญทุกขกิริยาจนร่างกายย่ำแย่ ครั้นได้รับอาหารจากนางสุชาดาจึงทำให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ แล้วก็บรรลุถึงซึ่งพระนิพพานตามความพากเพียรที่ผ่านมา โลกียทรัพย์ในรูปปัจจัยสี่ส่งเสริม ก่อกุล ต่อการสร้างทรัพย์ภายใน ปัจจัยสี่คำนวณวิถีชีวิตพรหมจรรย์ที่เป็นวิถีการสร้างโลกุตรทรัพย์ ในทางกลับกันพระพุทธองค์และพุทธสาวกที่มีโลกุตรทรัพย์พร้อมบริบูรณ์ เป็นอเสชชะบุคคลแล้ว ด้วยการมีพรหมวิหารสี่ (เมตตา คือ ความเอ็นดู ปรารถนาดีอยากให้เขามีความสุข กรุณา คือ ความปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ มีความสงสาร คิดช่วยให้พ้นทุกข์ มุทิตา คือ ความยินดี เมื่อเห็นผู้อื่นได้ดีมีความสุข อุเบกขา คือ การรู้จักวางเฉยในความวางใจเป็นกลาง) พระพุทธองค์และพุทธสาวกก็ทำการโปรดสัตว์ให้สร้างโลกียทรัพย์ในทางที่ถูกต้องดีงาม บอกถึงทางสายเอกในการสร้างโลกุตรทรัพย์ แม้พุทธสาวกที่ยังไม่ถึงพร้อมด้วยโลกุตรทรัพย์ พระพุทธองค์ยังพรั่ำสอนให้สาวกของพระองค์ในการจาริกไปทุกแห่งหนคามนิคมตำบลใดให้ไปเพื่อประโยชน์สุขของเทวดาและมนุษย์ ในการใช้อรรถประโยชน์ของทรัพย์สร้างทรัพย์ในโลกุตรทรัพย์จากการให้ เป็นมิตีรูปทรัพย์สัมพันธ์กับนามทรัพย์ โลกียทรัพย์ทั้งหลายเป็นธรรมชาติเสมือนธรรมที่เป็นแพ เมื่อนำมาใช้ประโยชน์ได้รับอรรถประโยชน์ของทรัพย์ให้ชีวิตดำรงอยู่ผ่านไปได้แล้ว เมื่ออรรถประโยชน์ของทรัพย์ส่งให้ถึงฝั่งแห่งโลกุตรทรัพย์ โลกียทรัพย์ทั้งหลายเป็นธรรมชาติเสมือนธรรมที่เป็นแพ ธรรมนั้นก็ต้องสลัดทิ้งไป เหมือนแพที่ใช้ข้ามฝั่งได้แล้ว ก็ทิ้งแพนั้นเสียไม่ต้องแบกไปด้วย อิสระจากการถือครองเอาไว้ ไม่ยึดถือ ไม่ยึดติดใด ๆ ในโลกียทรัพย์เหล่านั้น

^{๑๑} ขุ.อป. (ไทย) ๓๒/๑๒๑-๑๒๔/๕๙๖.

การบูรณาการอรรถประโยชน์ของทรัพย์ในโลกีย์ทรัพย์และโลกุตระทรัพย์ พระพุทธองค์กล่าวว่าโลกนี้เต็มไปด้วยกองทุกข์ แต่ทุกข์ที่เนื่องด้วยทรัพย์เป็นทุกข์ที่เกิดขึ้นจากภาวะของเวทนา ความรู้สึกที่ต้องอิงอาศัยปัจจัยค้ำจุนพุงชีวิตร่างกายตามธรรมชาติให้ดำรงอยู่ได้ตามสมควรแก่ อติภาพ ปฏิจสมุบาท อิทปิัจจตา หรือแม้ทฤษฎีสัมพันธภาพ แสดงไว้อย่างชัดเจนว่าสรรพสิ่งในจักรวาลไม่ได้อยู่โดดเดี่ยว แต่สิ่งล้วนสัมพันธ์ต่อกัน ร่างกายและจิตใจจึงสัมพันธ์ทรัพย์เป็นปัจจัยค้ำจุนชีวิตให้คลายจากทุกข์ เพราะทุกข์เป็นสิ่งที่หนีได้ยากและสัตว์ทั้งหลายก็รักสุขเกลียดทุกข์จึงเป็นที่มาของมนุษย์จำต้องพึ่งพาธรรมชาติ ธรรมชาติทั้งหลายจึงสัมพันธ์กับมนุษย์ในการใช้อรรถประโยชน์ของทรัพย์ แต่การใช้อรรถประโยชน์ของทรัพย์ในโลกีย์ทรัพย์และโลกุตระทรัพย์มีนัยยะแตกต่างกัน แต่ก็สัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกจากกันได้ทั้งทางกายภาพ ส่วนในเชิงจิตภาพ ใจสามารถแยกตัดขาดออกไปได้อย่างสิ้นเชิงถึงแม้มีชีวิตอยู่บนโลกใบนี้ก็ขาดได้ แต่เชิงกายภาพยังต้องพึ่งพาเท่าที่จำเป็น

๔.๑.๔ สร้างทรัพย์ในโลกุตระทรัพย์ด้วยวิถีแห่งการรับจากการให้

พระพุทธศาสดาได้ใช้เวลาในการสร้างโลกุตระทรัพย์อยู่หกปี จึงได้ประสบความสำเร็จโลกุตระทรัพย์ที่พระพุทธองค์ทรงได้รับนั้นมีปัญญาอันสูงสุดจน รู้ตื่นและเบิกบาน เรียกตามภาษาบัญญัตินามว่า “พุทธโธ” พระพุทธองค์ได้พบวิธีทำให้ตนเอง เป็นผู้มีชีวิตเบิกบาน เป็นผู้รู้แจ้งโลก เป็นผู้ตื่นจากความไม่รู้ เป็นผู้มีชีวิตอยู่ด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ อิสระ ไร้พันธนาการผูกมัดและบีบคั้น ต่อมาได้ถ่ายทอดวิธีทำให้มนุษย์ชาติ ปราศจากนิเวศ เบิกบาน ผ่องใส เข้าถึงรู้ตื่นและเบิกบานได้เสมอเสมอกันไม่เลือกชนชั้น ชนชาติ ไม่เลือกคนดีหรือคนชั่ว เพียงแต่มนุษย์ต้องมีสติปัญญาพอที่จะรู้ธรรมได้ ดังเช่นพระจุฬปณณกผู้มีปัญญาทิบ หลักวิธีการทำให้มนุษย์ชาติเข้าถึงรู้ตื่นและเบิกบานถูกสืบต่อมาถึงโลกปัจจุบันในนามพระพุทธศาสนา ผู้ปฏิบัติตามจะสามารถสร้างทรัพย์ในโลกุตระทรัพย์ได้ตามแบบอย่างที่พระองค์เคยทำมา โดยมีพุทธธรรม ๘๔,๐๐๐ พระธรรมชั้น ย่อลงที่ไตรสิกขามีศีล สมาธิ ปัญญา ในวิถีการปฏิบัติเริ่มที่ทาน ศีล สมาธิ ในเรื่องของทานคือ การให้นั้น นอกจากให้ด้วยวัตถุ สิ่งของเพื่อการเอื้อเพื่อ ช่วยเหลือ แบ่งปันกัน หรือเพื่อสละ ละความตระหนี่ ทานคือ การให้นั้น นับว่าประเสริฐสำหรับมนุษย์ที่ชื่อว่าผู้มีใจอันประเสริฐ แต่ยังมีที่ให้ที่ยิ่งกว่าอีกตามที่พระองค์ตรัสไว้

การให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง รสแห่งธรรม ชนะรสทั้งปวง ความยินดีในธรรม ชนะความยินดีทั้งปวง ความสิ้นตณหา ชนะทุกข์ทั้งปวง^{๑๖} อามิสทาน (การให้สิ่งของ) และธรรมทาน (การให้ธรรม) บรรดาทาน ๒ อย่างนี้ ธรรมทานเป็นเลิศ^{๑๗} จากคำสอนที่พระองค์ตรัสไว้ เมื่อการให้ธรรม ชนะการให้ทั้งปวง การรับธรรมก็ย่อมชนะการรับทั้งปวง การให้ธรรมและรับธรรมในสมัยพุทธกาล

^{๑๖} ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๕๔/๑๔๔.

^{๑๗} ขุ.อิตติ. (ไทย) ๒๕/๙๘/๔๗๓.

เมื่อครั้งพุทธกาลคราวการแสดงปฐมเทศนาให้ปัญจวัคคีย์ฟัง พระพุทธองค์ให้ธรรมต่อปัญจวัคคีย์มีชื่อว่า ธัมมจักกัปปวัตตนสูตร ผู้รับธรรมได้คนแรกคือ อัญญาโกณฑัญญะ จากนั้นปัญจวัคคีย์ก็ทยอยกันสร้างทรัพย์อันเป็นโลกุตระทรัพย์ได้สำเร็จตามลำดับ ด้วยพระมหากรุณาธิคุณของพระพุทธองค์ที่มีความกรุณาต่อสรรพสัตว์ทั้งหลาย พระองค์ให้สาวกจาริกไปเพื่อมอบธรรมทรัพย์ให้ชาวโลกจนสืบต่อมาจนถึงปัจจุบัน โดยไม่เลือกชาติชั้นวรรณะแต่ประการใด ธรรมเป็นยอดแห่งทรัพย์ เมื่อบุคคลใดเข้าสู่กระแสธรรม ลักษณะการใช้ชีวิตจะเปลี่ยนแปลง ใจจะเปลี่ยนโครงสร้าง ปัญญาจะเกิด ปัญหาชีวิตจะเบาบาง ความทุกข์จะคลายหรือดับลงอย่างสนิท ชีวิตจะสุข เย็น เย็น จิตหาที่ตั้งไม่มี หาที่อยู่ไม่ได้ก็ไม่เป็นทุกข์ ความไม่เป็นทุกข์ ความไม่มีทุกข์ ชีวิตที่ว่างจากความทุกข์เป็นชีวิตที่สมบูรณ์ที่ได้รับโลกุตระทรัพย์ บุคคลผู้ต้องการชีวิตที่สมบูรณ์ในโลกุตระทรัพย์ ต้องรับพุทธธรรมนำไปสร้างเอาเอง เพราะพระพุทธองค์ได้ทำมรดกธรรมไว้ให้มนุษย์ชาติ ผู้ศรัทธาจึงน้อมตนไปปฏิบัติเอาเอง

๔.๒ พุทธวิธีสร้างทรัพย์แบบผสมผสานวิถีโลกวิถีธรรมสู่วิถีทำ

๔.๒.๑ วิธีทำอย่างมีความสุขเริ่มจากใจที่ปล่อยวางทั้งวิถีโลกวิถีธรรม

บุคคลสามัญชนไม่ได้เป็นพระอรหันต์ในระดับใด ๆ ยากที่จะสัมผัสความสุขในระดับที่สุขุม ลุ่มลึกในระดับอริยได้ แต่สามารถมีความสุขในระดับการถือคติธรรมประจำใจ อาศัยความเข้าใจในธรรม ตีมูลค่าในสพระธรรมในลักษณะความซาบซึ้งต่อพระธรรมตามการฝึกจิตหรือธรรมที่ชนะจากใจที่ซึมซับได้ตามขั้นภูมิของตน ดังพุทธโอวาทที่ตรัสไว้ว่า “เธอจงมองโลกนี้โดยความเป็นของว่างเปล่า มีสติอยู่ทุกเมื่อ ถอนความยึดมั่นถือมั่นในตัวตนออกเสีย แล้วเธอจะเบาสบายคลายทุกข์คลายกังวล ไม่มีความสุขไฉนยิ่งไปกว่าการปล่อยวางและการสำรวมตนอยู่ในธรรม”^{๑๔} อยาปล่อยให้จิตปรุงแต่งมากนัก ข้อสำคัญให้รู้จักจิตของเราเท่านั้นเอง เพราะวาจิจคือตัวหลักธรรม นอกจากจิตแล้วไม่มีหลักธรรมใด ๆ เลย ภาวนามาก ๆ ไม่มีอะไรมากมาย มีเท่านั้น เปลาเปลา บริสุทธิ์^{๑๕} เมื่อจิตฝึกฝนปรับทัศนคติเกิดความเข้าใจในธรรม มองเห็นการยึดถือเสมือนมือกำแน่น จึงปล่อยวางคลายความบีบคั้น ละกิเลสไม่ได้ แต่ปล่อยวางเป็น ไม่ถึงขนาดต้องเคี้ยวเช้ญบ่าเพ็ญตะบะเช่นนักพรต การวางคติธรรมไว้ประจำใจ เปรียบเสมือนปลุกวัคชินป้องกันโรค ปลุกคติธรรมไว้ในใจคือ ปลุกภูมิธรรมไว้หล่อเลี้ยงใจให้เป็นสุข ชีวิตเกิดขึ้น ตั้งอยู่ แล้วดับไป หาแก่นสารไม่ได้สุดท้ายสู่ความเป็นอนัตตาไร้ตัวตน ทั้งวิถีโลก วิถีธรรม วิถีโลกสังขารทั้งปวงไม่เที่ยง สังขารทั้งปวงเป็นทุกข์ ธรรมทั้งปวงเป็นอนัตตา วิถีธรรมสูญญตาไร้ตัวตน อนัตตาพลังแห่งความไร้ตัวตนแทรกอยู่ในรูปนาม มีสติปัญญา^{๑๖}ซึ่งจึงปล่อยวางคลายความยึดติดถือมั่น

^{๑๔} จีรวงส์โสภิกขุ, ๖๒ พุทธโอวาท ๓ เดือนสุดท้ายก่อนปรินิพพาน, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพฯ: มหานคร: ชินอักษรการพิมพ์, ๒๕๔๘), หน้า ๒๐.

^{๑๕} พระโพธิญาณมุนี, หลวงปู่ฝากไว้, (ม.ป.ท., ๒๕๔๔), หน้า ปกในด้านหลัง.

๔.๒.๒ สร้างนิสัยให้เป็นอัตลักษณ์บอกเอกลักษณ์เฉพาะตัว

สร้างนิสัยให้เป็นอัตลักษณ์บอกเอกลักษณ์เฉพาะตัว การเปลี่ยนนิสัยคือ การเปลี่ยนแปลงชีวิต “ภิกษุทั้งหลายไม่พึงบอกนิสสัยก่อนบวช เราอนุญาตให้บอกนิสสัยพออุปสมบทเสร็จ”^{๑๖} ในพระพุทธศาสนาเมื่อบุคคลต้องการมาบวชเป็นพระภิกษุต้องเปลี่ยนนิสัยใหม่ให้เหมาะกับวิถีชีวิตของพระภิกษุ รูปแบบของพระภิกษุเป็นอัตลักษณ์บอกเอกลักษณ์เฉพาะตัว อัตลักษณ์และเอกลักษณ์เฉพาะตัวไม่ใช่เปลี่ยนเฉพาะทางรูปลักษณ์ทางกายภาพเท่านั้น จิตใจก็ถูกเปลี่ยนในโครงสร้างของความประพฤติ จิตใจจะแสดงตัวตนออกจากความประพฤติที่เรียกว่า “พฤติกรรม” พฤติกรรมทางจิตแสดง สะท้อนพฤติกรรมออกจากกาย พฤติกรรมทางกายเป็น “ผลงานของพลังภายในคือ จิตใจ” พฤติกรรมคือ รูปแบบความประพฤติที่ทำสืบเนื่องกันอยู่เสมอ จนกลายเป็นนิสัยติดตัวไปโดยอัตโนมัติ ในการสร้างพฤติกรรมพลังทางบวกให้กับชีวิต เป็นพฤติกรรมที่มีอำนาจยิ่งใหญ่ในการเปลี่ยนแปลงชีวิต พฤติกรรมมีอำนาจต่อจิตใจมากจนเกือบหยุดไม่อยู่^{๑๗} การสร้างรูปแบบวิถีความประพฤติให้เป็นนิสัยบอกอัตลักษณ์เป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวคือ สไตล์รูปแบบที่เหมาะสมกับแต่ละวิถีชีวิต ชีวิตต้องการอะไรต้องเปลี่ยนตัวเองให้สอดคล้องกับสิ่งนั้น ๆ ต้องการบรรลุธรรมในทางพระพุทธศาสนาต้องเข้าบ่าหลอมหลอมตามแนวทางคำสอนทางพระพุทธศาสนา ซึ่งมีหลักธรรม หลักการประพฤติกรรม เป็นอัตลักษณ์บอกเอกลักษณ์เฉพาะตัว ผลได้รับที่เป็นเป้าหมายคือ พระนิพพาน หากอยากกรวย ก็สร้างอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ความรวยขึ้นในตัว หากอยากเป็นผู้นำ ก็สร้างอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ความเป็นผู้นำขึ้นในตัว หากอยากมีทรัพย์พร้อมสุข ก็สร้างอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของความมีทรัพย์และสุขขึ้นในตัว อัตลักษณ์และเอกลักษณ์คือ พฤติกรรมที่ปรากฏ พฤติกรรมเป็นผลของพลังภายในที่ออกจากความคิดแสดงพฤติกรรมทางการกระทำ ความคิดและการกระทำจึงสำคัญต่อชะตากรรมของชีวิต

หลาย ๆ ความคิด หลาย ๆ ความเชื่อ ยกให้ฟ้าเป็นผู้กำหนดชะตาชีวิต แม้กระทั่งยกให้พรหมลิขิตชะตากรรมชีวิต เรื่องความเป็นไปของชีวิต ที่ประสบทั้งสิ่งดีหรือชั่ว หากคำตอบความเป็นไปของชีวิตไม่ได้จึงยกให้ผีผู้ยิ่งใหญ่และสิ่งศักดิ์สิทธิ์บันดาล ยอมให้สิ่งที่อยู่ภายนอกมีอำนาจเหนือชีวิตและจิตใจ ยอมศิโรราบต่อการสร้างอุปทานภายในให้ปัจจัยภายนอกมาควบคุมบังคับบัญชาชีวิตให้อยู่ใต้อำนาจ เป็นความยึดติดที่สร้างขึ้นมาจากมิจฉาทิฐิ ชีวิตถูกผูกติดกับผู้สร้าง ผู้บันดาลชีวิตและจิตวิญญาณ จึงไร้ซึ่งอิสระ ถูกพันธนาการจากการบันดาล ชีวิตจึงปราศจากสัมมาทิฐิ จิตคือใจ ใจคือจิต จึงไร้ซึ่งดวงปัญญาแจ่มแจ้งในธรรม ที่เรียกว่า ปัญญาจักขุ เพราะขาดปัญญาแจ่มแจ้งในธรรม ชะตาชีวิตจึงหมุนให้เป็นไปตามโลก หรือ จิตเตน นียติ โลโก โลกหมุนไปตามความคิด

^{๑๖} วิ.ม. (ไทย) ๔/๗๔/๑๐๒.

^{๑๗} Dan Robey, **คุณค่าแห่งอุปนิสัยบวก The Power of Positive Habits**, แปลและเรียบเรียงโดย กาญจนา มโนจรีกุล, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ Good Morning, ๒๕๕๖), หน้า ๑๔.

๔.๒.๓ สร้างสรรค์ความคิดและการกระทำกำหนดชะตากรรมชีวิต

ความคิดมีอานุภาพที่ทรงพลัง ขับเคลื่อนนามรูปเป็นทรัพย์และสุขให้จับต้องได้ วัตถุอันวิจิตรเกิดจากประดิษฐ์กรรมทางความคิด ยานอวกาศก็เกิดจากความคิด มนุษย์มีความคิดเป็นโรงงานผลิตความต้องการตั้งวัตถุตามาใช้ประโยชน์ ความคิดถูกส่งผ่าน การกระทำทางกาย สิ่งงานทางวาจา แผลงออกมาเป็นผลสำเร็จของงาน ทุก ๆ ความคิดเมื่อผลิตออกมา แล้วทำลงไปเสมือนปลูกต้นไม้ไว้รอการเติบโต การเติบโตจะเจริญขึ้นอย่างงดงาม เมื่อทำต่อเนื่องและเอาใจใส่ หลักของเหตุผลทำงานอย่างซื่อตรงเสมอ จิตคือใจ เป็นใหญ่ เป็นศูนย์กลางผลิตความคิดและบันทึกจดจำ อะไรที่ผ่านอายตนะคือ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ทุกอย่างที่ผ่านมาเข้ามามีจิตล้วนรับรู้ นวัตกรรมต่าง ๆ ที่เกิดจากฝีมือมนุษย์ ล้วนต้องเกิดจากความคิด หากรับรู้แล้ว คิดแล้วไม่ลงมือทำ มนุษย์ก็ไม่สามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมต่าง ๆ ได้ มนุษย์ห่มเทร่างกาย แรงใจทั้งหมดไปกับโลกของวัตถุเพื่อให้ได้ซึ่งทรัพย์และสุข มนุษย์พยายามเปลี่ยนแปลงสิ่งใหม่ ๆ ไว้รอรับเพียงคำว่าสุข มนุษย์จึงไม่หยุดนิ่งในโลกของความคิด

วิญญาณธาตุเป็นกระแสไฟฟ้าในร่างกายของมนุษย์ ทำหน้าที่เชื่อมธาตุภายในกับธาตุภายนอก ธาตุภายในกับธาตุภายนอกกระทบกันเรียกว่า ผัสสะ ความกระทบกันนี้เป็นต้นเหตุของสิ่งทั้งหมด การค้นคว้าให้เข้าใจในความคิดต่อระหว่างธาตุภายในกับธาตุภายนอก รวมทั้งกระแสแห่งวิญญาณธาตุ เป็นทางแรกแห่งการบรรลุถึงอภิปรายทุกสิ่งมวล ใจเป็นศูนย์กลางแห่งธาตุทุกชนิด รวมทั้งวิญญาณธาตุที่เป็นกระแสด้วย ถ้าใจไม่ทำการหรืออ่อนกำลัง ธาตุทุกชนิดก็พลอยอ่อนไปด้วย ถ้าใจทำการเข้มแข็ง กำลังธาตุทุกชนิดก็พลอยเข้มแข็งไปด้วย^{๑๘} นี่คือ กำลังของจิต กำลังของจิตมันเป็นได้ถึงขนาดนี้^{๑๙} ชะตากรรมชีวิตอยู่ที่ความคิดและการกระทำ พระวิปัสสนาจารย์หลวงพ่อชา สุภัทโท จึงกล่าวให้ระวังความคิดและการกระทำว่า เธอจงระวังความคิดของเธอ เพราะความคิดของเธอ จะทำให้กลายเป็นความประพฤติของเธอ เธอจงระวังความประพฤติของเธอ เพราะความประพฤติของเธอ จะกลายเป็นความเคยชินของเธอ เธอจงระวังความเคยชินของเธอ เพราะความเคยชินของเธอ จะกลายเป็นอุปนิสัยของเธอ เธอจงระวังอุปนิสัยของเธอ เพราะอุปนิสัยของเธอ จะกำหนดชะตากรรมของเธอ “ตลอดชีวิต”^{๒๐} การบูรณาการชะตากรรมชีวิตคือ คิดแล้วทำ ทำดี ส่งให้มีชีวิตดี ๆ มนุษย์ใช้ความคิดเชื่อมโยงตัวเองเข้าหาความสุข แสวงหาสิ่งที่ทำให้ตนเองเป็นสุข การสร้างทรัพย์และความสุขต้องบูรณาการธรรมชาติของมนุษย์คือ ความต้องการ เข้าใจความต้องการของมนุษย์ บูรณาการการจัดทำผลประโยชน์ให้ตรงกับความต้องการของมนุษย์ บริหารจัดการให้สอดคล้องกับหลักการ ไม่ให้

^{๑๘} สามเณรสีลาภริโต (ประมัย กภาพนตร ป.), *ธัมมานูวัตต์*, (ม.ป.ท., ๒๕๔๔), หน้า ๘๘.

^{๑๙} หลวงพ่อชา สุภัทโท, *ประวัติและกณฎฎาของหลวงพ่อชา สุภัทโท*, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า

๕๓.

^{๒๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๑๑๖.

ผลตอบแทนตามความรู้สึก เพราะการให้ผลตอบแทนตามความรู้สึกก่อให้เกิดปัญหา เมื่อรักให้มาก เมื่อเกลียดชังให้น้อยและกลับแกล้ง การให้ไม่หวังประโยชน์ ให้ประโยชน์หรือผลตอบแทนใช้ความเป็นธรรม ตัดการเห็นแก่ตัวเอารัดเอาเปรียบออกไป ใช้สูตรแห่งความสำเร็จคือ เฉลี่ยแบ่งปันความสุข

การสร้างทรัพย์ให้มีความสุขสำหรับวิถีโลกนั้น เป็นวิถีอิงกับวัตถุที่จับต้องได้จึงอาจจะมีความสุขตามความต้องการ สำหรับวิถีธรรม เป็นวิถีอาจจะไม่อิงกับวัตถุที่จับต้องได้จึงจะมีความสุขตามความต้องการ อยู่ที่ระดับวิถีจิตในภูมิธรรมต่อการใช้ในชีวิตประจำวัน สำหรับวิถีชีวิตทั้งวิถีโลกวิถีธรรม จำต้องผสมวิถีโลกวิถีธรรมสู่วิถีทำ อยู่ในระดับและประเภทความต้องการวิถีใดในปัจจุบัน

ชะตากรรมชีวิต เพราะอาศัยการประพาศิกระทำให้มาจนชิน การยึดถือจึงเหนียวแน่นเป็นอุปาทานชนิดที่แก้ไขยาก^{๒๑} การยึดถืออุปาทานก่อให้เกิดความทุกข์ขึ้นมา ในความทุกข์ก่อให้เกิดความว่างเมื่อไม่ยึดติดไว้ซึ่งอุปาทาน การสร้างสรรค์ความคิดและการกระทำ เปลี่ยนชะตาชีวิตไม่ให้หมุนเป็นไปตามโลก โดยเปลี่ยนวิถีจิตสู่วิถีแห่ง “ความว่าง” หรือที่เรียกว่า “สุญญตา” เป็นภาวที่ไร้ซึ่งสิ่งที่มาบังคับบัญชาชะตากรรมชีวิตให้อยู่ภายใต้การควบคุมไร้ซึ่งความอิสระ เป็นชีวิตที่อยู่เหนือความสุขและความทุกข์ “สัพเพ ธัมมา นาลัง อภินิเวสยา ไม่ควรยึดมั่นถือมั่นในธรรมทั้งหลาย” ปล่อยวางธาตุแห่งตัวตน คำว่า “ธาตุ” คือพื้นฐานดั้งเดิมของสรรพสิ่ง จะมีมนุษย์หรือไม่มีมนุษย์ มนุษย์จะรู้หรือไม่รู้จักก็ตาม ธาตุก็แยกลักษณะออกมาเป็นสองคือ รูปธาตุกับนามธาตุ หรือเรียกสั้น ๆ ว่ารูปกับนาม รูปและนามต่างก็เป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน รูปทำให้เกิดนาม นามทำให้เกิดรูป เพราะรูปและนามเป็นปัจจัยต่อกันจึงเกิดกลไก อนิจจังคือ การเคลื่อนไหวไม่หยุดนิ่ง มีการเกิด มีการดับ แปรเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา สังขารทำหน้าที่ร่วมในการปรุงแต่ง สร้างสรรค์หรือทำลาย อย่างไม่สิ้นสุด วัฏฏะทำหน้าที่หมุนเวียนเปลี่ยนแปลง เกิดแล้วดับ ดับแล้วเกิด เกิด ๆ ดับ ๆ อย่างไม่จบสิ้น ธรรมชาติของรูปธาตุคือกายที่เคลื่อนไหวจึงเกิดพลังงานความร้อน ธรรมชาติของนามธาตุคือจิตที่เคลื่อนไหวจึงเกิดความร้อนที่สุขุม ความร้อนคือ ความทุกข์จากภพธาตุที่คงอยู่ในสภาพเดิมไม่ได้เป็นอนัตตา เมื่อจิตอันเป็นธาตุรู้หลงเข้าไปในกระบวนการแห่งโลกียสุข จิตจึงไม่รู้ว่ามีที่จริงแล้วโลกียสุขคือ ทุกข์อันสุขุม เมื่อจิตที่หลงเพลินเสวยโลกียารมณ์ จึงเสพรสร้อนอันสุขุมคือสุขเจือทุกข์ ก็ต่อเมื่อธาตุรู้ได้ละชั่ว ทำดี บำเพ็ญเพียรขัดเกลาจิตสู่ธาตุรู้แห่ง “พุทธ” จิตจึงรู้ตื่น เบิกบานในความเย็นคือ นิพพาน ที่สุดแห่งกายคือความตายไปสู่การสลายตัวตน ที่สุดของใจคือการดับสลายตัวตนไว้ที่ยึดมั่น เมื่ออตตะคือกาย และ จิตคือใจต่างก็เป็นความว่าง เมื่อใจว่างเปล่า สัพเพ ธัมมา ก็คือ อนัตตา “พุทธ” ก็คือ สุญญตา นิพพานก็คือความว่างเปล่า ทั้งพุทธ ทั้งธัมมะและทั้งนิพพานคือความว่างเปล่า ความว่างเปล่าคือ ความบริสุทธิ์ของใจ ใจที่ “ว่างเปล่า” เปล่าเปล่า บริสุทธิ์ เป็นชีวิตอันหลุดพ้นจากชะตาที่เรียกว่า เวรกรรม

^{๒๑} พุทธศาสนิกข, พุทธศาสนธรรม ๑๘ ปล่อยวาง, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: สายส่งสุขภาพใจ บริษัท บุ๊คใหม่ จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๒๑-๒๒.

๔.๒.๔ วางฐานชะตากรรมชีวิตผ่านมโนกรรม กายกรรมและธรรมสู่วิถีทำ

มโนกรรม กายกรรม เป็นองค์ประกอบในกรรมสาม^{๒๒} ในทางพระพุทธศาสนาเป็นฐานที่ตั้งอันสำคัญในการปฏิบัติต่อการบรรลุผลนิพพาน ซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการบำเพ็ญธรรม แต่ถ้านำมาประยุกต์บูรณาการใช้กระทำกิจต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน จะเป็นฐานที่ตั้งแห่งทรัพย์และความสุข โดยการทำฐานแต่ละฐานไว้รองรับการสร้างทรัพย์อย่างมีความสุขดังนี้

ชะตากรรมชีวิตฐานที่ ๑ สุขภาพกายกระทำในฐานกายกรรม: สุขภาพกายคือสุขภาพเชิงกายภาพ เป็นความรู้สึกที่สัมผัสได้ทางกาย สุขภาพกายที่แข็งแรงจำเป็นต่อพื้นฐานสุขภาพจิต ต้องทำแต่ละวันให้สุขภาพกายสัมพันธ์กับสุขภาพใจ สร้างสุขโดยทำให้สุขภาพกายใจไปพร้อม ๆ กันทุก ๆ วัน

ชะตากรรมชีวิตฐานที่ ๒ สุขภาพจิตกระทำในฐานมโนกรรม: สุขภาพจิตคือ สุขภาพเชิงจิตภาพ เป็นความรู้สึกที่สัมผัสได้ทางใจ การมีฐานที่ตั้งแห่งความสุขทางใจ สุขภาพจิตจะมีจิตใจที่เข้มแข็งและอารมณ์มั่นคง เมื่อทำกิจประจำวัน ชีวิตก็จะไม่เคร่งตึง ตึงเครียด ซึ่งจำเป็นต่อพื้นฐานสุขภาพกายที่ใช้ทำกิจการงานทุก ๆ กิจการ ทุก ๆ ประเภท การมีจิตใจเข้มแข็งและอารมณ์มั่นคงมีผลดี เมื่อกระทบกับอภิวุฒิธรรมและอนิฏฐาวุฒิธรรมคืออารมณ์ที่พอใจกับอารมณ์ไม่พอใจ สุขได้ในทั้งสองอารมณ์

คุณภาพของใจเป็นคุณภาพของชีวิต การมีชีวิตที่รุ่มร้อนอยู่บนพื้นฐานของสุขภาพจิตที่ดี สุขภาพจิตที่ดีย่อมสัมพันธ์กับร่างกายที่สมบูรณ์ ร่างกายที่สมบูรณ์และแข็งแรงย่อมส่งผลให้จิตใจทรงสภาวะให้ชีวิตอยู่เป็นสุข มีความสดชื่น แจ่มใส ร่าเริง เบิกบาน หากร่างกายเสียศูนย์สุขภาพอ่อนแอ ชีวีโรค จะส่งผลถึงสุขภาพจิต มีจิตใจหดหู่ ไม่สดชื่นแจ่มใส เครียด วิตกกังวลใจ ความย่ำแย่ของสุขภาพจิตก็จะสะท้อนกลับมีผลต่อร่างกายย่ำแย่ร่างกายให้เสื่อมทรุดโทรมหนักยิ่งขึ้น สร้างทรัพย์อย่างมีความสุขจึงควรบูรณาการสุขภาพร่างกายและจิตใจควบคู่กันไป ร่างกายและจิตใจมีความสัมพันธ์กัน พึงดูแลไม่ไห้ส่วนใดส่วนหนึ่งพร่องเสียศูนย์ พึงดูแลทั้งสองด้าน วิธีการสร้างทรัพย์จึงจะมีความสุข

ชะตากรรมชีวิตฐานที่ ๓ ฐานแห่งความผ่อนคลายในเวหนากายและเวทนาใจ: ความทุกข์ในความรู้สึกทุกประเภท ส่งผลต่อชีวิตประจำวันรอบด้าน ความผ่อนคลายจึงเป็นเวทนาแห่งความรู้สึกที่สำคัญในความสัมพันธ์กายใจให้เป็นสุข ฐานแห่งเวทนาความรู้สึกทางใจจะผ่อนคลายได้ก็ต่อเมื่อมีเจตคติต่อโลก ในมุมมองโลกทางความคิดที่เป็นบวก หรือสร้างอารมณ์ด้วยการกระตุ้นต่อมฮอร์โมนให้หลังสารเอนดอร์ฟินด้วยการผ่อนคลายจากกรรมวิธีต่าง ๆ เช่น ออกกำลังกาย กายบริหาร นวดผ่อนคลาย การนั่งสมาธิ สันทนาการ จิตอาสา เป็นต้น ความผ่อนคลายสำคัญมากในการสร้างทรัพย์ให้มีสุข

ชะตากรรมชีวิตฐานที่ ๔ ฐานแห่งธรรม: คืออัมมะสำหรับใช้ในการลงมือทำให้สำเร็จ ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ของงาน กิจต่าง ๆ ที่ได้รับผลแห่งความสำเร็จพร้อมกับการได้รับความสุขจากผลสำเร็จนั้น ความรู้สึกสุขกายใจที่ได้รับจากวิถีชีวิต ขึ้นอยู่กับการลงมือทำ โดยมีฐานธรรมรองรับ

^{๒๒} อ.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๗/๑๔๕.

๔.๒.๕ พุทธธรรมในวิถีพุทธวิธีผสมผสานวิถีโลกวิถีธรรมสู่วิถีทำ

จากจุดเริ่มต้นตอบโจทย์ชีวิตให้ได้ก่อนเดินบนถนนชีวิต เพื่อกำหนดเป้าหมายชะตากรรมแห่งชีวิต โจทย์ของการเกิดมาเป็นคน ชาตินี้ ชีวิตนี้ จะเอาอะไร? จะทำอะไร? จะดำรงอยู่อย่างไร? ชีวิตจะจบลงด้วยจิตในลักษณะใด? ในความว่างของอากาศนี้จะไขว่คว้าเอาอะไร? ชีวิตไม่สูญเปล่า แต่ว่างเปล่าเปล่า แล้วชีวิตจะเอาอะไร? เมื่อใคร่ครวญต่อโจทย์ชีวิต หาคำตอบได้แล้ว ลงมือทำเพื่อก้าวเดินชีวิตสู่เป้าหมายด้วยใจที่ตั้งมั่น มีความแน่วแน่ต่อเป้าหมาย ในทางจิตวิญญาณเมื่อบุคคลใดเข้าสู่กระแสธรรม ลักษณะการใช้ชีวิตจะเปลี่ยนแปลง ใจจะเปลี่ยนโครงสร้าง ปัญญาจะเกิด ปัญหาชีวิตจะเบาบาง ความทุกข์จะคลายหรือดับลงอย่างสนิท ชีวิตจะสุขเย็น ๆ ผสานวิถีโลกวิถีธรรมสู่วิถีทำได้ดังนี้

๑) ออกแบบชีวิตสร้างสรรค์สู่ตรัสสำเร็จด้วยหลักของเหตุและผล

การรู้กฎแห่งกรรมอันเป็นวิบากที่ผลเนื่องจากเหตุ ความมีมาในพระไตรปิฎกว่า บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น ผู้ทำกรรมดี ย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว ย่อมได้ผลชั่ว^{๒๓} พุทธจึงกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลไว้ว่า “ศิษย์เรียกร้องของบุญวาสนา แต่ไม่เคยได้บริจาคทาน ศิษย์เรียกร้องขอมืออายุยืนและสุขภาพแข็งแรง แต่ไม่เคยหยุดการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ศิษย์เรียกร้องขอมีสติปัญญาสูงส่ง แต่ไม่เคยศึกษาค้นคว้าวิชาความรู้ให้กว้างขวาง ศิษย์เรียกร้องขอมีชีวิตอันสงบสุข แต่ไม่เคยยอมมองส่องตนกำราบกิเลสและจิตใจที่ฟุ้งซ่าน”^{๒๔} ที่มาของชะตาชีวิตของมนุษย์ผลที่ได้รับปรากฏเป็นที่ประจักษ์สัมผัสได้ด้วยประสาททั้งห้าในปัจจุบันล้วนเกิดมาจากเหตุที่อยู่เบื้องหลังจากเสี้ยวของวินาทีที่สืบต่อมาจากอดีตที่ผ่านกาลเวลาที่ล่วงเลยมา เป็นอดีตผ่านล่วงเลยมานานเท่าไร ยากที่พื้นที่ของสมองแสดงผลแห่งความจำในพื้นที่อันจำกัดของสมองออกมาได้อย่างครบถ้วน ในทางพระพุทธศาสนาค้นพบว่าสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นกับชีวิตมาจากเหตุ เมื่อทราบเช่นนี้พึงละสิ่งๆ ที่เรียกว่า ความชั่ว มุ่งสู่การกระทำที่เป็นความดีที่เรียกว่า บุญ บุญคือสิ่งที่ปรุแต่งชีวิตให้ร่มรื่นและร่มเย็น พึงสร้างสรรค์ รูปสมบัติ คุณสมบัติ และทรัพย์สมบัติให้กับชีวิต ออกแบบชีวิตด้วยหลักของเหตุและผล พระพุทธศาสนามั่นพบว่าชีวิตมนุษย์ถูกลิขิตด้วยกฎแห่งเหตุและผลที่เป็นกฎแห่งกรรม สัตว์มีกรรมเป็นของตน มีกรรมเป็นทายาท มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งอาศัย กรรมย่อมจำแนกสัตว์ให้เลวและดีต่างกัน ชะตาชีวิตมนุษย์ไม่มีใครลิขิตนอกจากตัวมนุษย์เอง อยากรวย ยืนต้องไม่ฆ่าสัตว์ ไม่เป็นคนขี้โรค ต้องไม่ทรามสัตว์ อยากร่มเย็นมีความสุขมีพลกำลังดี ต้องทำทานด้วยอาหาร อยากรักษาผิวสวย ต้องรักษาศีล อยากร่ำรวย มีทรัพย์มาก ต้องทำทาน อยากรอดพ้นในตระกูลสูง ต้องบูชาบุคคลที่ควรบูชา อยากรอดตาย ต้องฝึกสมาธิเจริญภาวนา และไม่ดื่มสุราหรือสิ่งเสพติดที่ทำลายสมอง

^{๒๓} ส.ส (ไทย) ๑๕/๒๕๖/๓๗๔.

^{๒๔} สถานธรรมไพจิตร, พระโอรพาสังคกคิลิทธิ, เอกสารการประชุมธรรม, วันอาทิตย์ที่ ๔ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๕๐ ณ พุทธสถานไพจิตร, หน้า ๑.

๒) กฎแห่งเหตุและผลความเที่ยงตรงในกฎแห่งทำในกรรมสาม

ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ในฐานะพุทธธรรมพหุสัจธรรมแก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์ เป็นเรื่องความจริงของชีวิตสู่แนวทางปฏิบัติ การนำมาใช้ คือ ๑) การรับรู้ปัญหา แก้ปัญหาเชิงสร้างสรรค์เริ่มที่ใจสู่การกระทำที่กาย ๒) การใช้ปัญญาคิดวิเคราะห์เหตุจากการรับรู้ปัญหา ๓) จากการรับรู้ปัญหาสู่การใช้ปัญญานำสู่กระบวนการแก้ปัญหาให้จบลง ๔) แนวทางปฏิบัติในวิธีแก้ปัญหาให้ตรงต่อปัญหาที่เกิดขึ้น แนวคิดวิธีแก้ปัญหาสรุปย่อลง ได้ว่า ๑) เหตุ ๒) สาเหตุ ๓) วิธีการ ๔) วิเคราะห์ ๕) สรุปผล

บุคคลผู้หวังผลที่จะได้รับสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ในกฎแห่งการเกิดเหตุและผล พระพุทธองค์สรรเสริญการปฏิบัติบูชาหมายความว่า สรรเสริญการลงมือทำ การลงมือทำนั้น วางรากฐานเป้าหมายเป็นจุดเริ่มต้นสร้างเหตุ เล็งไปถึงประโยชน์ในผลที่จะได้รับ ดังคำสอนทางพระพุทธศาสนาว่า เธอจงดำเนินไปเพื่อประโยชน์สุขของมหาชน ประโยชน์ตน เรียกว่า อัตตัตถะ ประโยชน์ผู้อื่น เรียกว่า ปรัตถะ ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย เรียกว่า อุภยัตถะ การใด ๆ ที่กระทำในทางสร้างสรรค์ไม่ประสงค์ที่จะเอาเปรียบ เอาประโยชน์ในลักษณะเอาแบบมีแพ้ มีชนะ เพราะการแพ้หมายถึงการสูญเสีย เป็นเหตุก่อทุกข์ ผลเป็นทุกข์ จงทำให้ทุก ๆ คนได้ประโยชน์ เลิกคิดแข่งขัน แข่งแย่ง แข่งชิง ไม่ต้องใช้เล่ห์เหลี่ยมเล่ห์กลเพื่อให้ได้มา ต้องสร้างขึ้นด้วยความรู้ ความสามารถ สติปัญญาของตนเอง เป็นผู้สร้าง ไม่ใช่ผู้แข่งขัน การแข่งขันมีผู้แพ้มีผู้ชนะ “ผู้แพ้ย่อมเสียดายทรัพย์ที่เสียไป ผู้ชนะย่อมก่อเวร”^{๒๕} พระพุทธศาสนาไม่สรรเสริญในการเอาชนะคนอื่น สรรเสริญในการเอาชนะตนเอง “การเอาชนะคู่แข่งที่มีจำนวนมากมายังไม่เชื่อว่าเป็นผู้ชนะที่ยอดเยี่ยม การเป็นผู้เอาชนะตนได้ จึงเชื่อว่าเป็นผู้ชนะที่ยอดเยี่ยม”^{๒๖} สร้างทรัพย์และความสุข มนุษย์สามารถเรียกทรัพย์ ดึงดูดทรัพย์เข้าหาตนเองได้ ด้วยวิถีวิถีของใจที่เป็นสุข เพียงแต่มนุษย์ต้องเข้าใจหลักสี่ประการแล้วลงมือทำตามอย่างเที่ยงตรงต่อหลักการ จะมีทรัพย์พร้อมสุข ทรัพย์พร้อมสุขจะเข้าสู่แรงดึงดูดของผู้ทำตามหลักการและจะได้รับผลอันเป็นที่แน่นอนเปรียบเสมือนระบบสุริยะจักรวาล ดาวเคราะห์จะหมุนรอบดวงอาทิตย์ในตำแหน่งของตนอย่างเที่ยงตรงไม่หลุดวงโคจรพ้นจากแรงดึงดูดของดวงอาทิตย์ หลัก ๔ ประการในพุทธวิธีสร้างทรัพย์เมื่อลงมือทำให้ผลอย่างเที่ยงตรง ยุติธรรม ประกอบด้วย ข้อที่ ๑ ลงมือทำที่เหตุ เหตุเท่ากับผลเสมอ คือ กฎแห่งกิริยาและปฏิกิริยา เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้เกิดขึ้น สิ่งนี้จึงเกิดขึ้น ข้อที่ ๒ ลงมือทำด้วยใจ ใจเสมือนเป็นแก้วสารพัดนึก อยากรู้อะไรรู้ได้ที่ใจ อยากรได้อะไรต้องลงมือทำ ใจเป็นศูนย์กลางแห่งชีวิต สมองเป็นที่ตั้งแห่งใจหรือหทัยวัตถุเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งของจิต จิตคือใจ ใจคือจิต เป็นที่ตั้งแห่งความคิด ใจเป็นผู้บัญชาการ สมองเป็นฐานบัญชาการ ใจเป็นศูนย์กลางแห่งธาตุ ธาตุทุกชนิดมีใจเป็นใหญ่ ธรรมทั้งหลาย มีใจเป็นหัวหน้า มีใจเป็นใหญ่ สำเร็จด้วยใจ อยากรได้อะไรลงมือทำจึงได้มา

^{๒๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๑/๒๐๔.

^{๒๖} คุรยละเอียดใน, ขุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๐๓/๖๒.

ข้อที่ ๓ คิดแล้วทำ ความคิดและการกระทำคือ เจ้าชะตากรรมชีวิตของมนุษย์ “...สัตว์ทั้งหลายประพฤติดชอบในเวลาใด เวลานั้นชื่อว่าเป็นฤกษ์ดี มงคลดี...”^{๒๗} บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น คนทำดีย่อมได้ดี ทำชั่วย่อมได้ชั่ว^{๒๘} ข้อที่ ๔ มีภูมิรู้ มนุษย์มีศักยภาพพัฒนาตนเองให้บรรลุเป้าหมายสูงสุดได้ โดยมีการยืนยันจากพระพุทธองค์เป็นสารัตถิ์ผู้ที่ควรฝึกได้อย่างยอดเยี่ยม ในชีวิตมีสิ่งต่าง ๆ มากมายที่เป็นทรัพย์ล้อมรอบชีวิตเอาไว้ทุกกาลสมัย แต่ทุกยุค ทุกสมัยโลกมนุษย์ก็ยังมีคนจน คนรวย เหตุปัจจัยนี้มาจากความแตกต่างกันที่ คิด พูด ทำ ตามวิถีแห่งความรวย ความจน ด้วยเหตุนี้จึงเข้าถึงความรวยความจนแตกต่างกันและความสุขก็แตกต่างกันด้วย การทำตามพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข จะได้รับทรัพย์พร้อมความสุขเป็นอันที่แน่นอน

กฎแห่งเหตุและผลความเที่ยงตรงในกฎแห่งทำในกรรมสาม บุคคลผู้ปรารถนาสิ่งใดพึงทำ ทำอย่างเที่ยงทำต่อตนเอง ต่องาน ต่อหน้าที่ ที่ทำ เริ่มต้นจากการสัมผัสได้ถึงความไม่เท่าเทียมกันทางสติปัญญา ความสามารถ ความแตกต่างทางความคิดและโอกาส การขาดสติปัญญาทำให้คนอับจนขาดความสามารถเพราะขาดการพัฒนาสติปัญญา เพราะคิดผิดทางจึงพลาดขาดโอกาส เพราะมีแต่คิด คิดแล้วคิดอีก มีหลาย ๆ อย่างที่เราอยากจะทำ คิดได้ คิดดี ว่าจะทำ แต่ไม่ลงมือทำ กลายเป็นชีวิตอยู่แบบฝันเฟื่องไม่ก้าวหน้า หรือบุคคลผู้มีความพร้อมทั้งสติปัญญา มีความรู้ความสามารถ แต่มีนิสัยขี้เกียจ ไม่มีวินัยในตนเอง ไม่ประพฤติตามระบบต่อหน้าที่ จึงไม่พบความสำเร็จ ความสำเร็จต้องไม่เอาเปรียบใคร ๆ ความไม่เป็นธรรมย่อมเกิดขึ้น เมื่อมีการเอาเปรียบ ความยุติธรรมจะเกิดขึ้น เมื่อคนมีความเป็นธรรม มีหัวใจที่เป็นธรรม การเอาเปรียบเสมือนการทำลายล้างกันด้วยการใช้อาวุธ

พฤติกรรมของคนเรานั้นมีทั้งทำกรรมดีหรือทำกรรมชั่ว ซึ่งพฤติกรรมที่แสดงออกนั้นมีการกระทำออกมาได้ ๓ ทาง คือ ๑) ทางกาย เรียกว่า กายกรรม ๒) ทางวาจา เรียกว่า วาจากรรม ๓) ทางใจ เรียกว่า มโนกรรม กฎแห่งกรรมเป็นหลักสำคัญในพระพุทธศาสนา เพราะกฎแห่งกรรมเป็นกฎแห่งการกระทำ เป็นกฎแห่งเหตุและผล เป็นกฎของธรรมชาติ เป็นหนึ่งในนิยาม ๕ เรียกว่า ธรรมนิยาม หมายความว่า เป็นความแน่นอนของกรรมที่ใคร ๆ ทำลงไปจะต้องเกิดผลให้ผู้ที่กระทำได้รับอย่างแน่นอน ผลกรรมที่เกิดเรียกว่า วิบาก เป็นกฎเกณฑ์แน่นอนตายตัวไม่บิดพลิ้ว เที่ยงตรง เที่ยงธรรม และยุติธรรมด้วยกฎธรรมชาติของนิยาม ซึ่งเป็นไปตามเหตุและผลตามหลักแห่งอริยสัจสี่ เมื่อประจักษ์แก่ใจว่าเหตุเท่ากับผลเสมอ ชีวิตต้องการอะไรใช้ปัญญาเรียกให้ผ่านออกมาทางกรรมทั้งสามคือ คิด พูด ทำ ชีวิตที่มีโอกาสได้เกิดมา มีสรีระร่างกายเป็นมนุษย์นับว่ามีเครื่องมืออันยอดเยี่ยม ใช้สรีระร่างกายทำความดีในการสร้างทั้งโลกีย์ทรัพย์และโลกุตระทรัพย์ให้คุ้มค่ามากที่สุดเท่าที่จะทำได้ การนำกฎธรรมชาตินี้ไปใช้ก่อนประโยชน์ต่อชีวิตให้มีความสุข มีความดีงามสำหรับชีวิต การที่เรารู้จักกฎแห่ง

^{๒๗} ดูรายละเอียดใน, อัง.ต.ก. (ไทย) ๒๐/๑๕๖/๔๐๐.

^{๒๘} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๕๖/๓๗๔.

เหตุและผลความเที่ยงตรงในกฎแห่งทำในกรรมสาม การรู้คุณประโยชน์ รู้คุณค่า รู้คุณงามความดีของการสะท้อนกลับมาอย่างเที่ยงตรง เที่ยงธรรมและยุติธรรมโดยไม่มีคำว่าบิดพลิ้วในข้ออ้างใด ๆ ของผู้กระทำ สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เกิดขึ้นมาจากเหตุเสมอ เมื่อรู้ที่มาของสรรพสิ่งแล้ว เราคือ ผู้กระทำ การตระหนักในเราคือ ผู้กระทำ พึงเป็นผู้มีความประพฤติปฏิบัติไปในทางที่ถูกต้อง รู้คุณ รู้โทษ รู้ประโยชน์ แล้วเลือกทำแต่คุณความดีอย่างเดียว การเข้าใจกฎแห่งเหตุและผลความเที่ยงตรงในกฎแห่งทำในกรรมสาม การนำไปใช้ย่อมก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาล สามารถยกคุณภาพจิตจากจิตปุถุชนตื่นใฝ่หาสิ่งที่นอกเหนือห่างไกลจากใจของตนอยู่ล้าไป หันกลับสู่ความเป็นตัวของตัวเองเป็นหลักแห่งเหตุและผล ทำให้ชีวิตอยู่ดีมีสุขในปัจจุบันชาติวันนี้ ชาติหน้าวันพรุ่งนี้ และชาติของวันต่อ ๆ ไป

กฎแห่งเหตุและผลความเที่ยงตรงในกฎแห่งทำในกรรมสาม ปุถุชนผู้ไม่มีความซาบซึ้ง จึงไร้ซึ่งศรัทธาที่มั่นคง ย่อมมีศรัทธาที่คลอนแคลนพร้อมเปลี่ยนแปลงการกระทำอันเป็นสัมมาทิฐิสู่มิจฉาทิฐิ ครั้นบุคคลใดก็ตามมีความรู้ความเข้าใจอย่างซาบซึ้งในกฎแห่งเหตุและผลความเที่ยงตรงในกฎแห่งทำในกรรมสาม ศรัทธาย่อมมั่นคงในเรื่องหลักแห่งเหตุและผลที่ผ่านกฎแห่งกรรมสะท้อนกลับกลับคืนมาสู่ผู้กระทำ ปุถุชนคนใดที่ยังไม่มีความซาบซึ้งศรัทธา ศรัทธาของปุถุชนใด ๆ เหล่านั้นย่อมคลอนแคลน จึงสามารถทำได้ทั้งกรรมดีและกรรมชั่ว จึงเป็นความจำเป็นของปุถุชนใด ๆ เหล่านั้นที่จำต้องศึกษาเรื่องกฎแห่งกรรมให้ถ่องแท้เข้าไปอยู่ในความคิดจิตใจเป็นนิสัยคิดดี ทำดี เป็นนิสัยติดตัวไปอย่างถาวร สามารถเฝ้าระวังป้องกันตอบตนเองได้ว่าสิ่งที่ทำลงไปแล้วจะมีผลย้อนกลับมาอย่างไร

เมื่อบุคคลใดทำกรรมดีจะส่งผลสะท้อนกลับมาให้บุคคลผู้นั้นมีธรรมปกป้องคุ้มครองด้วยความดีคู่กายใจให้มีความสุข ทั้งสุขกาย สุขใจ มีความสุขมาพร้อมกับความสำเร็จทางเศรษฐกิจและสังคม มีฐานะมั่นคงในโภคทรัพย์ มีเกียรติยศ เกียรติคุณ เป็นบุคคลที่ควรต่อการเคารพยกย่อง กรรมดีทั้งหมดที่เกิดขึ้น ทำให้คนมีความเป็นอยู่ที่เพียบพร้อมจากการทำความดี จึงทำดีให้ยิ่ง ๆ ขึ้นไป ความดีทั้งหลายเมื่อทำลงไปแล้วไม่มีที่สิ้นสุด ไม่มีความสิ้นเปลือง สึกกร่อนเหมือนวัตถุสิ่งของ ความดียิ่งใช้ยิ่งดี ความดียิ่งใช้ยิ่งงอกงาม การใช้ความดี ทำความดีไม่ต้องกลัวหมดโกดังเช่นวัตถุสิ่งของที่เก็บสะสมไว้ โบราณกล่าวว่าคุณดีตกน้ำไม่ไหล ตกไฟไม่ไหม้ เพราะความความดีย่อมรักษาผู้ประพฤติดีหรือที่เรียกว่าความดีย่อมคุ้มครองรักษาคนผู้ทำดี ความดีอันเป็นที่พึ่งอาศัยแห่งตนอันเป็นของ ๆ ตนคือความดีอันเป็นทรัพย์ภายใน อาจจะมีหมายถึงทั้งโลกีย์ทรัพย์หรือโลกุตรทรัพย์ ทรัพย์ภายในเริ่มจากการผลักดันความดีอันมีฐานที่ตั้งอยู่ในใจแล้วขับเคลื่อนออกมาสู่การ คิดดี พูดดี ทำดี ความดีอันเป็นทรัพย์ภายในควรคู่กับทรัพย์ภายนอก ทรัพย์ภายนอกอันหมายถึงวัตถุสิ่งของ สิ่งที่ใช้อุปโภค บริโภค อาจจะมีหมายถึงโลกีย์ทรัพย์ทั้งวิถีโลก วิถีธรรม ในฐานะความเป็นมนุษย์ผู้มีฐานะของใจอันประเสริฐ มีปัญญาจำแนกแยกแยะว่า นี้ดี นี้ชั่ว แล้วทำแต่สิ่งดี ๆ ทำความดีให้ถึงพร้อม แล้วละสิ่งที่เรียกว่า ความชั่ว ละชั่ว ทำดีให้ถึงพร้อมแล้วยังไม่พอ ต้องชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์ นี่คือ หน้าที่ของความเป็นมนุษย์ ที่เกิดมาชาติหนึ่ง ชีวิตหนึ่ง เกิดมาแล้วควรได้ทำหน้าที่นี้ให้บริบูรณ์ ด้วยวิถีแห่งกรรมสาม

๔.๓ พุทธวิธีสร้างสรรคกรรมสามสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข

วิถีธรรมคือวิถีกฎเกณฑ์ธรรมชาติ กฎเกณฑ์ธรรมชาติสัมพันธ์วิถีชีวิต ธรรมชาติในชีวิตของมนุษย์คือการดำรงชีวิตให้ดำเนินไปด้วยความสุข ความสุขทางใจอิงอาศัยการกระทำที่ปราศจากโทษ ความสุขทางกายอิงอาศัยวัตถุสิ่งของเกื้อกูล วิธีแห่งการสร้างสรรคผ่านกรรมสามสู่การกระทำ ได้ดังนี้

๔.๓.๑ สร้างสรรคัมโนกรรมให้มีทรัพย์พร้อมความสุข

รูปธาตุคือ ธาตุที่เป็นวัตถุ ตัวตน อรูปธาตุคือ สิ่งที่ไม่รูปร่าง แต่มีอยู่จริง นิโรธธาตุคือ ธาตุแห่งความดับ^{๒๙} มโนธาตุ (ธาตุคือมโน) ฉัมมธาตุ (ธาตุคือธรรมารมณ) ฯ^{๓๐} ธาตุ (Element) เคมี ทางวิทยาศาสตร์ หมายถึง สารบริสุทธิ์ที่ประกอบด้วยอะตอมเพียงชนิดเดียวเรียกว่า ธาตุ^{๓๑} ธาตุเป็นองค์ประกอบหลักของสารทุกชนิด คำว่า ธาตุ ในพระพุทธศาสนา คือ สิ่งที่ทรงสภาวะของมันอยู่เอง ตามธรรมชาติของเหตุปัจจัย^{๓๒} หมายความว่า สิ่งอันมีอยู่ดั้งเดิม สิ่งอันเป็นเบื้องต้น เป็นสภาพที่รักษาคุณสมบัติเดิมของตนเองไว้ โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลง เสื่อม สูญหาย สูญสิ้นไปตามกาลเวลา มีคุณภาพ คุณสมบัติเดิมอย่างไร ก็คงอยู่อย่างนั้น เช่น ธาตุดินเป็นของแข็งแข็ง เป็นของหยาบ ธาตุน้ำ เป็นของเอิบอาบ มีความเอิบอาบ ธาตุไฟเป็นของเร้าร้อน มีความเร้าร้อน ธาตุลมเป็นของพัดไปมา มีความพัดไปมา อากาศธาตุเป็นของว่างเปล่า มีความว่างเปล่า เป็นช่องว่าง เป็นธรรมชาติที่นับว่า ช่องว่าง ซึ่งเนื้อและเลือดไม่ถูกต้องแล้ว^{๓๓} เหล่านี้ ธาตุดินเป็นธาตุดิน ธาตุน้ำเป็นธาตุน้ำ ธาตุไฟเป็นธาตุไฟ ธาตุลมเป็นธาตุลม อากาศธาตุเป็นอากาศธาตุ เป็นไปเป็นของเฉพาะตนดังนี้ เป็นต้น การสร้างสรรคธาตุมโน คือการกระทำให้ตนและคนอื่นเป็นสุข เป็นการกระทำที่ไม่เกิดโทษทั้งต่อตนเอง และบุคคลอื่น เป็นการกระทำที่เป็นไปในการให้คุณ “มโนกรรมที่เราปรารถนาจะทำนี้ ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนตนเองบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนผู้อื่นบ้าง ไม่เป็นไปเพื่อเบียดเบียนทั้ง ๒ ฝ่ายบ้าง มโนกรรมนี้เป็นกุศล มีสุขเป็นกำไร มีสุขเป็นวิบาก กรรมทางใจเห็นปานนี้เธอควรทำ”^{๓๔} ใจเป็นบ่อเกิดแห่งทรัพย์ ทั้งทรัพย์ภายในและทรัพย์ภายนอก มนุษย์ที่ชื่อว่า มีใจอันประเสริฐ ใช้ใจอันประเสริฐนี้ สร้างสรรคชีวิตให้ประเสริฐ ให้ความประเสริฐถ่ายทอดผ่านออกไปทาง กายและวาจา

^{๒๙} พุทธทาสภิกขุ, การมองสิ่งทั้งปวงในด้านใน, (ม.ป.ท., ม.ป.ป.), หน้า ๕-๖.

^{๓๐} ม.อ. (ไทย) ๑๔/๑๒๕/๑๖๒.

^{๓๑} กระทรวงศึกษาธิการ, หนังสือเรียน วิชาเคมี ๑ ว ๔๓๒ ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑), หน้า ๑๔.

^{๓๒} พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์, หน้า ๙๓.

^{๓๓} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๑๘/๑๒๕.

^{๓๔} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๑๑/๑๒๓.

มนุษย์ทำให้ความอุดมสมบูรณ์ในอากาศธาตุเกิดเป็นที่ประจักษ์จับต้องได้ด้วยพลังแห่งความคิด ความคิดเป็นพลังเพียงอย่างเดียวที่จะสร้างความร่ำรวยขึ้นมาจากสสารต้นแบบได้ สสารที่สร้างทุกอย่างขึ้นมาี้มีความคิดและความคิดนี้เองที่สร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมา สสารต้นแบบทำงานตามความคิด ทุกสิ่งทุกอย่างที่เห็นในธรรมชาติก็คือ การแสดงออกทางความคิดของสสารต้นแบบ ถ้ามันคิดอะไร มันก็จะสร้างสิ่งนั้นขึ้นมาและนั่นเป็นวิธีที่สิ่งต่าง ๆ ทุก ๆ รูปแบบที่สสารคิดขึ้นจะถูกสร้างให้เป็นจริงโดยผ่านเส้นทางและการเจริญเติบโตที่ถูกลงเอาไว้ คนเป็นศูนย์รวมของความคิดและสามารถคิดอะไรใหม่ ๆ ขึ้นมาได้ ทุกอย่างที่คุณสร้างขึ้นด้วยมือจะต้องผ่านกระบวนการคิดก่อนเสมอ^{๓๕} สมอของมนุษย์คือ สิ่งมหัศจรรย์ที่สุดในโลกใบนี้ เพราะสมอของมนุษย์สร้างสรรค์สิ่งมหัศจรรย์อื่น ๆ ให้เกิดขึ้นตามมามากมาย^{๓๖} สมอหรือหทัยวัตถุเป็นเหตุปัจจัยหนึ่งของจิต^{๓๗} หทัยวัตถุคือที่ตั้งแห่งใจหัวใจ^{๓๘} สมอเป็นส่วนหนึ่งของร่างกายมีหน้าที่เกี่ยวกับการจดจำ การคิดและความรู้สึกต่าง ๆ สมอซีกซ้ายควบคุมความเป็นเหตุเป็นผล การเรียนรู้ด้านภาษา ตัวเลข วิทยาศาสตร์ ตรรกศาสตร์ การคิด การวิเคราะห์ ฯลฯ ซึ่งอาจจะรวมเรียกได้ว่าเป็นเรื่องของวิชาการในขณะที่สมอซีกขวาควบคุมความเป็นศิลปะ จินตนาการ การฝันกลางวัน การมองภาพในมิติต่าง ๆ ฯลฯ^{๓๙} ทุกความคิดที่คิดในแง่ของสิ่งที่ต้องการ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของการสร้างและก็ทำให้สิ่งที่ต้องการสมปรารถนาในที่สุดและก็เช่นเดียวกันความคิดที่คิดในแง่ของสิ่งที่ไม่ต้องการ ก็ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวของการสร้างและก็ทำให้สิ่งที่ไม่ต้องการเกิดขึ้นมาเหมือนกัน^{๔๐} คิดอย่างไร ทำอย่างไร ผลสะท้อนกลับด้วยเหตุเท่ากับผลสมอคนเราอยู่ด้วยเหตุผลสามประการคือ อยู่เพื่อร่างกาย จิตใจและจิตวิญญาณ ทุกอย่างสำคัญเท่ากันหมด ถ้าขาดไปอย่างใดอย่างหนึ่งชีวิตก็ไม่สมบูรณ์ ร่างกายเต็มยังงี้ก็ไม่เต็ม ถ้าไม่มีอาหารดี ๆ เสื้อผ้าใส่สบายและบ้านที่อบอุ่นหรือหากต้องทำงานหนักจนเกินไป คนเราก็ต้องมีการพักผ่อนเฮฮาบ้าง จิตใจเต็มยังงี้ก็ไม่เต็ม ถ้าไม่มีหนังสือและเวลาอ่าน ไม่ได้ท่องเที่ยวในโลกกว้างหรือมีเพื่อนไว้พูดคุย คนเราต้องได้ฝึกปรือทางความคิด ต้องมีศิลปะอยู่รอบ ๆ ตัวให้ได้ใช้และชื่นชม จิตวิญญาณเต็มยังงี้ก็ไม่เต็ม ถ้าไม่มีความรัก แต่ความยากจนจะเป็นตัวกีดกันความรัก จะมีอะไรสุขใจไปกว่าการให้ คนที่ให้คนอื่นไม่

^{๓๕} วอลเลซ ดี. วัตเทิลส์, *ไซรหัสศาสตร์สู่ความร่ำรวย*, แปลและเรียบเรียงโดย ศุภิกา, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๕๕), หน้า ๔๑-๔๓.

^{๓๖} พิชญ์ สุชะโต, *คิดอย่างอัจฉริยะ*, (บริษัท โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์กราฟิก จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า คำนำผู้เขียน.

^{๓๗} สังขาร, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.nkgen.com/731.htm> [๑๕ มกราคม ๖๑].

^{๓๘} ชู.จ. (ไทย) ๓๐/๕/๕๙.

^{๓๙} พิชญ์ สุชะโต, *คิดอย่างอัจฉริยะ*, หน้า ๙-๑๐.

^{๔๐} พีระเดช ปัญญา, *ล้านคนรู้ แต่คุณทำได้*, (กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี แอนด์ เอ็น, ๒๕๕๔), หน้า ๑๒.

ได้ก็ทำหน้าที่คนได้ไม่สมบูรณ์ เราใช้ชีวิตในการเติมเต็มชีวิต เพราะฉะนั้นมันสำคัญมากที่จะต้องรวย [ทรัพย์] ดังนั้นควรให้ความสำคัญกับศาสตร์แห่งความร่ำรวย เพราะมันเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่ง ถ้าไม่สนใจก็เท่ากับละเลยหน้าที่ต่อตัวเอง จะมีทรัพย์สิ้นเงินทองได้นั้นต้องทำตามแนวทางที่กำหนด^{๑๑} การเคลื่อนไหวของมวลธาตุ สารประกอบที่เกิดเป็นปรากฏการต่าง ๆ อาทิ ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ ดวงดาว โลก อากาศธาตุทั้งหลาย ที่เกิดขึ้นต่างก็เป็นปัจจัยต่อกัน เพราะเหตุนี้ เมื่อสิ่งนี้มี สิ่งนี้จึงมี เพราะสิ่งนี้ดับไป สิ่งนี้จึงดับไป ซึ่งสอดคล้องกลมกลืนสัมพันธ์เกี่ยวโยงหลักของวัฏฏะหมุนเวียน เปลี่ยนแปลงสรรพสิ่งให้ปรากฏผลแห่งเหตุและเหตุเป็นเหตุต่อกันในสามัญลักษณ์ คือ เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เป็นกระแสไหลไปไร้ที่สิ้นสุดเป็นอนันตัง ไม่ขึ้นตรงต่อความรู้สึกรู้สึกของใคร ไร้ข้อกำหนดบัญญัติจากใคร ๆ ธรรมชาติเหล่านี้ เมื่อมีจิตเข้าไปเกี่ยวข้องและศึกษาเรียนรู้ จึงรู้ว่าเป็นความสัมพันธ์ตามธรรมชาติ ธรรมชาติในตัวมนุษย์มีกรรมสามเป็นทุกอย่างที่มนุษย์ต้องการ เป็นแนวทางที่กำหนดชะตากรรมชีวิตของมนุษย์ เส้นทางของทรัพย์สิ้นเงินทองเสมือนเส้นทางชีวภาพที่มีการเกิดขึ้น มีการเจริญเติบโต คงอยู่ แล้วก็ถูกใช้ไป เป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ในทางพระพุทธศาสนา เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป การจะได้มาซึ่งโภคทรัพย์ที่เป็นจำนวนน้อย จำนวนไม่น้อยไม่มากหรือจำนวนมาก ต้องใช้ปัญญาเชื่อมต่อผ่านกรรมสาม สร้างอรรถประโยชน์ผ่านวัตถุประสงค์อย่างลงตัวและเหมาะสม โดยอาศัยเหตุปัจจัยฝ่ายเกิดและอาศัยเหตุปัจจัยฝ่ายดับผสานสัมพันธ์ธาตุ เกิดเป็นภาวะกลไกจากกระแสธรรมชาติแห่งอนิจจังที่ไหลไม่หยุดนิ่งผสานส่วนแห่งวัฏฏะหมุนเวียนเปลี่ยนแปลงสัมพันธ์กับองค์แห่งสังขารปรุงแต่งองค์แห่งเหตุปัจจัยให้ถึงพร้อมของส่วนผสม เป็นบ่อเกิดแห่งการรวมธาตุก่อเกิดโภคทรัพย์ตามปริมาณความต้องการของมนุษย์ ความต้องการของมนุษย์จะแปรสิ่งที่ล่องลอยในอากาศธาตุให้รวมตัวเป็นทรัพย์สิ่งของ ความคิดสร้างสรรค์โมกกรรมให้ธาตุรวมตัวเป็นทรัพย์สิ่งของให้เกิดขึ้นพร้อมความสุข ในวิถีทรัพย์เป็นเครื่องปลื้มใจและความสุข เป็นความผ่อนคลายที่ใจอยากเข้าไปสัมผัสจับต้องนำมาเป็นเจ้าของ ทรัพย์และความสุขดึงดูดใจให้แสวงหา ภาวะความพร้อมต่อการกระทำ ปรับเปลี่ยนความเฉื่อยชาเป็นกระตือรือร้น ตื่นตัว ใจมีพลัง ใจจุดติดฉิมมะเป็นชีวิตที่ทรงพลัง

สรุปลงตรงที่ใจ ปลุกเร้าใจให้ตื่นตัวด้วยเพียรทำ ใจต้องการอะไร สิ่งใด ต้องออกมาด้วยการกระทำ ทำที่เกิดจากใจ ใจที่เป็นธรรมชาติของมนุษย์ในจุดที่มนุษย์ฝึกได้ด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา ทำให้มนุษย์พัฒนาอย่างมีบูรณาการ มีความบริสุทธิ์ด้วยสมบัติของความเป็นมนุษย์ด้วยใจที่ประเสริฐ อันเป็นแหล่งอุดมทรัพย์ภายใน และมีคุณค่าด้วยคุณธรรมในมโนเปลี่ยนรูปนามให้เป็นทรัพย์ด้วยความสุข ทรัพย์ในอริยวินัย เป็นผู้เว้นขาดจากการเบียดเบียนตนและคนอื่น นี้เรียกว่า ทรัพย์คือศีล เป็นผู้มีปัญญาหยั่งถึงการประหารกิเลส ให้ถึงความสิ้นทุกข์ นี้เรียกว่า ทรัพย์คือปัญญา ทรัพย์ในโลกนี้มีศีล เป็นบ่อเกิดแห่งโภคทรัพย์ ใจมีศีลเป็นฐานสร้างทรัพย์ ทรัพย์เสมือนเสน่ห์มีพลังดึงดูดโลกให้เข้าหา

^{๑๑} คุรยละเอียดใน, วอลเลข ดี. วัดเทิลส์, ไชรทศาสตร์สู่ความร่ำรวย, หน้า ๒๑-๒๖.

๔.๓.๒ สร้างสรรค์กายกรรมให้มีทรัพย์พร้อมความสุข

ในทางพระพุทธศาสนาการสร้างสรรคคือ การกระทำที่เป็นคุณไม่ก่อโทษใด ๆ เป็นการกระทำที่เกิดจากมโนสำนึกในคุณความดี มิติพุทธธรรมด้านจริยศาสตร์ การสร้างสรรคคือ อหิงสา (ความไม่เบียดเบียน)^{๔๒} การกระทำที่ไม่พยาบาท ไม่อิจฉา ไม่ริษยา ไม่ทำลายเบียดเบียนให้เดือดร้อน การสร้างสรรคคือการกระทำที่ปราศจากการทำลายล้างชีวิต “ปาณาติปาตา เวรมณี (เจตนางดเว้นจากการฆ่าสัตว์)”^{๔๓} การไม่ล้างผลาญทรัพย์ที่มีอยู่ให้หมดไปเป็นการสร้างสรรคความประพฤติดต่อทรัพย์ เป็นสิ่งสำคัญสำหรับการสร้างฐานะ ความประพฤติดต่อทรัพย์จะบ่งบอกความรวย ความจน ความประพฤติที่ดีต่อทรัพย์ก็เป็นเหตุกระแสนแห่งทรัพย์ไหลเข้ามา นำมาซึ่งความเจริญรุ่งเรือง ถ้าความประพฤติต่อทรัพย์ไม่ดีเป็นไปในทางที่เสื่อม เป็นเหตุแห่งการนำมาซึ่งความไม่มีทรัพย์ [ความจน] หลักพุทธธรรมกล่าวไว้ว่า โภคทรัพย์ที่เกิดขึ้นแล้วโดยชอบ ย่อมมีทางเสื่อม ๔ ประการ คือ ๑) ความเป็นนักเลงหญิง ๒) ความเป็นนักเลงสุรา ๓) ความเป็นนักเลงการพนัน ๔) เป็นผู้มีมิตรชั่ว^{๔๔} เปรียบเหมือนสระน้ำใหญ่มีทางไหลเข้า ๔ ทาง มีทางไหลออก ๔ ทาง บุรุษผู้ปิดทางไหลเข้า เปิดทางไหลออกของสระน้ำนั้น และฝนก็ได้ตกต้องตามฤดูกาลเมื่อเป็นเช่นนี้ สระน้ำใหญ่นั้นก็เหือดแห้งไป ไม่เพิ่มปริมาณขึ้นเลย^{๔๕} กายคือเขตแดนแห่งความประพฤติ “คนที่ไม่ขยันในเวลาสมควรขยัน ทั้งที่ยังหนุ่มยังสาว มีกำลัง แต่กลับเกียจคร้าน มีความคิดใฝ่ต่ำ ปราศจากความเพียร เกียจคร้านมาก ย่อมไม่ประสบทางด้วยปัญญา”^{๔๖} “เมื่อเรามัวแต่เกียจคร้าน โภคทรัพย์ที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น โภคทรัพย์ที่เกิดขึ้นแล้วก็ถึงความหมดสิ้นไป”^{๔๗} พระพุทธศาสนาอธิบายลักษณะความจนไว้ว่า คนยากไร้ ไม่มีทรัพย์สินสิ่งใดเป็นของตน จัดเป็นคนจน ไม่ใช่คนมั่งคั่งเลย เขามีเรือนเล็ก ๆ หลังหนึ่ง ซึ่งมีเครื่องมุงและเครื่องประกอบอื่น ๆ ผุพัง หลุดลุ่ย ต้องคอยไล่นกกา ไม่เป็นรูปบ้าน มีแคร่อันหนึ่งก็ผุพังแทบไม่เป็นแคร่ มีข้าวเปลือกและเมล็ดพืชสำหรับหว่านหม้อหนึ่ง ซึ่งไม่ใช่พันธุ์ดี มีภรรยาคนหนึ่งก็ไม่สวย^{๔๘} และในทางตรงกันข้ามพระพุทธศาสนากล่าวถึงชีวิตของคนรวยไว้ว่า บุคคลผู้อยู่ในตระกูลเศรษฐีมีทรัพย์มาก ประกอบด้วยสุขสมบัติ มีความรุ่งเรืองด้วยรัตนะต่าง ๆ ให้สำเร็จสิ่งที่ปรารถนาทุกอย่าง^{๔๙} ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันการใช้ชีวิตของบุคคลผู้มีทรัพย์มาก ชีวิตย่อมได้รับความสะดวก คล่องตัว ไม่ขัดสนติดขัด

^{๔๒} อจ.ตัก. (ไทย) ๒๐/๔๕/๒๐๗.

^{๔๓} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๑๕/๓๐๒.

^{๔๔} อจ.อภฺรฺก. (ไทย) ๒๓/๕๕/๓๔๖.

^{๔๕} อจ.อภฺรฺก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๒.

^{๔๖} ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๒๘๐/๑๑๙.

^{๔๗} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๑๐๒/๓๑๓.

^{๔๘} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๕๒/๑๖๙.

^{๔๙} ชุ.อป. (ไทย) ๓๓/๔๕๐/๔๔๗.

โศกทรัพย์ให้อิสระในการใช้ชีวิตตามที่ปรารถนาทุกอย่าง ความประพฤติที่มีระเบียบวินัย ก่อหนุนให้มีทรัพย์ พระวินัยของพระภิกษุในพระพุทธศาสนาปรับโทษภิกษุปาราชิกผู้ขาดอุตริมนุสสธรรมอันเป็นญาณทัสสนะที่ประเสริฐที่ไม่มีอยู่ในตน^{๕๐} ชี้ให้เห็นว่าการโอ้อวดสิ่งที่ตนไม่มีว่ามีเป็นความเสียหายอย่างร้ายแรง ในยุคปัจจุบันคนใช้ทรัพย์อวดแสดงฐานะของตัวเองกลายเป็นค่านิยมทางสังคม คนผู้มีทรัพย์แต่ไม่เพียงพอต่อการใช้จ่าย พระพุทธศาสนาเปรียบไว้ว่า “เปรียบเหมือนบุรุษเป็นคนยากจนแต่กล่าวอวดว่ามี เป็นคนไม่มีทรัพย์แต่กล่าวอวดว่ามีทรัพย์ เป็นคนไม่มีโภคะแต่กล่าวอวดว่ามีโภคะ เขาเมื่อมีกิจจำเป็นต้องใช้ทรัพย์สักอย่างเกิดขึ้นก็ไม่อาจนำทรัพย์ ข้าวเปลือก เงิน หรือทอง ออกใช้จ่ายได้ คนทั้งหลายก็จะพึงรู้จักเขาอย่างนี้ว่า ท่านผู้นี้เป็นคนยากจนแต่กล่าวอวดว่ามี มีเป็นคนไม่มีทรัพย์แต่กล่าวอวดว่ามีทรัพย์ เป็นคนไม่มีโภคะแต่กล่าวอวดว่ามีโภคะ”^{๕๑} การแสดงฐานะที่ไม่มีอยู่จริงในตนเป็นอีกสาเหตุในการไม่รู้ประมาณในตนเป็นเหตุแห่งความขัดสน ผิดเคืองและนำไปสู่ความเป็นคนจน การไม่ประกอบอาชีพหรือไม่ทำงาน ชี้แจงทำงานเพื่อเลี้ยงชีพตนก็เป็นอีกหนึ่งสาเหตุที่นำไปสู่ความไม่มีทรัพย์ [ความจน] มีคำกล่าวว่างานคือเงิน เงินคืองาน หมายความว่างานเป็นที่มาของรายได้ รายได้เป็นที่มาของจำนวนตัวเลขที่เป็นเงิน เงินเป็นที่มาของจำนวนทรัพย์ที่ต้องใช้เงิน แลกเปลี่ยนมา การเกียจคร้านทำงานจึงเป็นที่มาของการมีจำนวนโศกทรัพย์น้อย ดังในพระไตรปิฎกกล่าวไว้ว่า “เมื่อเขามากไปด้วยการอ้างเลศ ผัดเพี้ยนการงานอยู่อย่างนี้ โภคะที่ยังไม่เกิดก็ไม่เกิดขึ้น ที่เกิดขึ้นแล้วก็ถึงความเสื่อมสิ้นไป” ตามหลักพุทธธรรมกล่าวถึงการเป็นคนชี้แจงทำงานมักอ้างเหตุ ๖ ประการ คือ ๑) มักให้อ้างว่า หนานัก แล้วไม่ทำการงาน ๒) มักให้อ้างว่า ร้อนนัก แล้วไม่ทำการงาน ๓) มักให้อ้างว่า เวลาเย็นแล้ว แล้วไม่ทำการงาน ๔) มักให้อ้างว่า ยังเข้าอยู่ แล้วไม่ทำการงาน ๕) มักให้อ้างว่า ทิวนัก แล้วไม่ทำการงาน ๖) มักให้อ้างว่า กระจายนัก แล้วไม่ทำการงาน^{๕๒}

ปัจจุบันกระแสของเงินหรือทรัพย์อื่น ๆ ไหลเวียนอยู่ในท่ามกลางอากาศเป็นจำนวนมหาศาล ผู้มีวิธิตัด วิธีทำ ถูกที่ ถูกจุดอันเป็นที่สถิตอยู่ของเงินหรือทรัพย์ เงินหรือทรัพย์อื่น ๆ ก็จะผุดขึ้นมาหรือกระแสน้ำผลิดอกให้ผลออกมา ให้บุคคลที่ต้องการนำไปใช้ประโยชน์ตามที่ต้องการ ในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแนะนำ เชิงเปรียบเทียบให้บุคคลปฏิบัติต่อกระแสการไหลของเงินหรือทรัพย์อื่น ๆ ที่ไหลเวียนเสมือนกระแสของสายน้ำ ที่ไหลผ่านตัวเรา “พึงเปิดทางไหลเข้า ปิดทางไหลออกของสรณะน้ำนั้น และฝนก็ตกต้องตามฤดูกาล เมื่อเป็นเช่นนี้ สรณะน้ำใหญ่นั้นก็เพิ่มปริมาณขึ้น ไม่เหือดแห้งไปเลย ฉันท โศกทรัพย์ที่เกิดขึ้นโดยชอบอย่างนี้ ก็ฉันทนั้นเหมือนกัน” พระพุทธศาสนาแนะนำหลักแห่งความประพฤติดังนี้ว่า โศกทรัพย์ที่เกิดขึ้นแล้วโดยชอบ ย่อมมีทางเจริญ ๔ ประการ

^{๕๐} คุรยละเอียดใน, วิ.มหา. (ไทย) ๑/๑๙๖/๑๘๒.

^{๕๑} อจ.ทสก. (ไทย) ๒๔/๒๔/๕๓.

^{๕๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๓/๒๐๕.

คือ ๑) ความไม่เป็นนักเลงหญิง ๒) ไม่เป็นนักเลงสุรา ๓) ไม่เป็นนักเลงการพนัน ๔) มิมีตรสหายตี^{๕๓}

ผู้ประสงค์ทรัพย์อันเป็นโลกุตรทรัพย์หรือโลกียทรัพย์ พึงสร้างฐานรองรับทรัพย์และเป็นเครื่องมือในการสร้างทรัพย์ เป็นเครื่องมือที่บุคคลใดนำไปใช้แล้วจะได้ทั้งทรัพย์และสุข เครื่องมือสร้างทรัพย์ที่ทรงประสิทธิภาพนี้มีชื่อว่า ทาน รวมไตรสิกขาคือ ศีล สมาธิ ปัญญา เครื่องมือนี้เป็นหลักการจรรโลงและสร้างสรรค์ในฐานะความเป็นมนุษย์ตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์ภายในสู่การสร้างสรรค์ภายนอก โดยมีเป้าหมายเฉลี่ยสุข บำบัดทุกข์หรือทางสว่างแห่งปัญญา การให้ทานเป็นการกระทำที่ไม่ได้หมายถึงว่าผู้รับเป็นคนจน การให้วัตถุเป็นการกำจัดความตระหนี่ การให้อภัยเป็นการยกระดับจิตใจสูงขึ้น การให้ปัญญาเสมือนการให้แสงสว่าง การให้ธรรมทานเป็นการให้ทุกสิ่งสำหรับชีวิต “การให้ธรรมเลิศกว่าการให้ทั้งหลาย”^{๕๔}

การสร้างสรรค์สำหรับวิธีการช่วยคนจนให้หลุดพ้นจากความจนไม่เพียงช่วยเหลือด้านวัตถุหรือมีที่คนจนต้องการสร้างกุศลกับคนจน ด้วยวิถีแห่งการสร้างสรรค์ คนจนต้องการปัญญาสร้างสรรค์ประโยชน์เป็นแรงบันดาลใจ การให้ขนมปังทำให้พวกเขาใช้ชีวิตที่ทุกข์ยากต่อไปได้เท่านั้น แต่แรงบันดาลใจจะทำให้พวกเขาหลุดพ้น^{๕๕} ช่วยคนจนให้เป็นผู้มีปัญญาสร้างสรรค์ประโยชน์สำหรับอนาคต (สัมปรายิกัตถ) มี ๔ อย่าง คือ (๑) สัทธาสัมปทา คือ การมีความเชื่อ (ศรัทธา) เชื่อว่าทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว (๒) สีลสัมปทา คือ การมีความพร้อมของศีลที่อยู่ในตน เป็นเครื่องป้องกันการเกิดโทษ (๓) จาคสัมปทา คือ การรู้จักเสียสละ แบ่งปัน การให้เป็นการเฉลี่ยสุขให้แก่ผู้อื่น (๔) ปัญญาสัมปทา คือ รู้การดำเนินชีวิต^{๕๖} มีวิถีชีวิตที่รู้บาป รู้บุญ รู้คุณ รู้โทษ รู้ประโยชน์ พระภิกษุไทยเมื่อบอกศีลข้อปฏิบัติให้พุทธศาสนิกได้นำไปปฏิบัติแล้ว ลงท้ายพระภิกษุจะมีคำกล่าวสรุปว่า ศีล เป็นปัจจัยแห่งความสุข ศีล เป็นปัจจัยแห่งโภคทรัพย์ ศีล เป็นปัจจัยแห่งมรรคผลนิพพาน การใช้ศีลดำรงชีวิต ประกอบกิจการใด ๆ จะได้ทั้งทรัพย์และสุข ศีลนำสุขมาให้ตราบเท่าชรา ศรัทธาที่ตั้งมั่นแล้ว นำสุขมาให้ การได้ปัญญานำสุขมาให้ การไม่ทำบาปทั้งหลาย นำสุขมาให้^{๕๗} กายกรรมวิถีแห่งการสร้างทรัพย์ ขายอะไรก็ดีทั้งนั้นทั้งนั้น ถ้ามีคณชื่อ^{๕๘} เป็นวลีที่ออกมาจากภาวะทางปัญญาที่สร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักเศรษฐศาสตร์ในการตอบสนองความต้องการ ความต้องการอยู่ในหลักของต้นหา การใด ๆ ที่กระทำในทางสร้างสรรค์ไม่ประสงค์ที่จะเอาเปรียบ เอาประโยชน์ในลักษณะเอาแบบมีแพ้ว มีชนะ เพราะการ

^{๕๓} อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๒-๓๔๓.

^{๕๔} อ.น.ว. (ไทย), ๒๓/๕/๔๔๐.

^{๕๕} วอลเลซ ดี. วัดเทิลส์, ไชรทัตศาสตร์สู่ความร่ำรวย, หน้า ๙๓.

^{๕๖} อ.อ.อ. (ไทย) ๒๓/๗๕/๓๘๘.

^{๕๗} พ.ธ. (ไทย) ๒๕/๓๓๓/๑๓๗.

^{๕๘} พระโพธิ์นันทมุนี, หลวงปู่ฝากไว้, (ม.ป.ท., ๒๕๔๔), หน้า ๒๗.

แพ้คือการสูญเสีย [เป็นทุกข์] ทุกสถานการณ์มีทางเลือกขณะด้วยกัน ได้ประโยชน์ทุกฝ่าย [เป็นสุข]^{๕๙} ทำให้ทุก ๆ คนได้ประโยชน์ ทำให้ทุกคนมีชีวิตที่ดีขึ้น^{๖๐} เลิกคิดแข่งขัน แข่งแย่ง ต้องสร้างขึ้น เป็นผู้สร้าง ไม่ใช่ผู้แข่งขัน^{๖๑} การแข่งขันมีผู้แพ้ผู้ชนะ “ผู้แพ้ย่อมเสียดายทรัพย์ที่เสียไป ผู้ชนะยอมก่อเวร”^{๖๒} พระพุทธศาสนาไม่สรรเสริญในการเอาชนะคนอื่น สรรเสริญในการเอาชนะตนเอง “การเอาชนะคู่แข่งที่มีจำนวนมากมาย ยังไม่เชื่อว่าเป็นผู้ชนะที่ยอดเยี่ยม การเป็นผู้เอาชนะตนได้นั้น จึงเชื่อว่าเป็นผู้ชนะที่ยอดเยี่ยม”^{๖๓} และให้ตระหนักในประโยชน์ปัจจุบัน (ทฤษฎีธัมมิกัตถะ) ภาษานิยมเรียกว่า คาถาหัวใจเศรษฐี อุ อา กะ สะ คาถาหัวใจเศรษฐี เพื่อความสุขและเกื้อกูลในปัจจุบัน ประกอบด้วย ๑) อุฏฐานสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยความหมั่น ๒) อารักขสัมปทา คือ ความถึงพร้อมด้วยการรักษา ๓) กัลยาณมิตตตา คือ ความเป็นผู้มีมิตรดี ๔) สมชีวิตา คือ ความเป็นอยู่เหมาะสม^{๖๔}

อุฏฐานสัมปทา เลี้ยงชีพด้วยการงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้าน ปัญญาเป็นเครื่องพิจารณา อันเป็นอุปายในการงานที่จะต้องทำนั้น อารักขสัมปทา โภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียร เก็บรวบรวมด้วยน้ำพักน้ำแรง รักษาคุ้มครองโภคทรัพย์นั้น กัลยาณมิตตตา วางตัวเหมาะสม... คอยศึกษาปัญญาสัมปทาของท่านผู้ถึงพร้อมด้วยปัญญาตามสมควร สมชีวิตา รู้ทางเจริญแห่งโภคทรัพย์ และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์แล้วเลี้ยงชีพแต่พอเหมาะ ไม่ให้ฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ผืดเคืองนักด้วยคิดว่า ด้วยการใช้จ่ายอย่างนี้ รายรับของเราจักเกินรายจ่าย และรายจ่ายของเราจักไม่เกินรายรับ^{๖๕}

สรุป วิถีแห่งโลกีย์ผู้มีกายยังต้องอิงอาศัยปัจจัยในการเลี้ยงชีพ พึ่งปฏิบัติต่อทรัพย์ให้เกิดตามเหตุให้มีผลตามปัจจัย เหตุและผลคือ รู้ขยันหา รู้รักษาเก็บโภคทรัพย์ที่หามาได้ รู้การคบคนดีเป็นมิตร รู้การเลี้ยงชีวิตแต่พอดี รู้บริหารรายได้ค่าใช้จ่ายให้ลงตัว ทรัพย์พร้อมจะมอบความสุขให้กับเจ้าทรัพย์เพียงแต่เจ้าทรัพย์ต้องทำดีกับทรัพย์ ทรัพย์ก็จะทำดีหล่อเลี้ยงชีวิตตน ด้วยกฎแห่งธรรมสรรพสิ่งล้วนสัมพันธ์กัน มีแรงดึงดูดซึ่งกันและกัน มีทิศทางไปในทางเดียวกันหรือตรงข้ามกัน มีแรงผลึกซึ่งกันและกัน กายกรรมเป็นธรรมชาติแห่งกาย จิตใจที่สัมผัสได้ถึงธรรมชาติแห่งกายกรรม จะเข้าถึงทรัพย์และสุข สงบเย็นรื่นรมย์ใจ การเข้าใจกฎแห่งธรรมใช้ประโยชน์จากธรรมนำมาซึ่งการกระทำที่เป็นสุข มีความสุขง่าย ๆ กับสิ่งที่ทำในวิถีธรรม เข้าใจธรรมจะมีความสุขง่าย ๆ ที่ได้ทำ สุขง่าย ๆ ที่ได้จากทำ

^{๕๙} อากีระ โคชิ, **อุปนิสัยที่ ๙**, ภาณูรังโส: บรรณาธิการ, พิมพ์ครั้งแรก, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ปราชญ์สยาม, ๒๕๕๐), หน้า ๑๓.

^{๖๐} วอลเลซ ดี. วัดเทิลส์, **ไซรหัสศาสตร์สู่ความร่ำรวย**, หน้า ๖๓.

^{๖๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕๖.

^{๖๒} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๒๕๑/๒๐๔.

^{๖๓} คุรยละเอียดใน, ชุ.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๐๓/๖๒.

^{๖๔} คุรยละเอียดใน, อง.อภุฎก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐.

^{๖๕} อง.อภุฎก. (ไทย) ๒๓/๕๔/๓๔๐-๓๔๒.

๔.๓.๓ สร้างสรรค์กิจกรรมให้มีทรัพย์สินพร้อมความสุข

ปากเป็นเอก เลขเป็นโท หนังสือเป็นตรี ชั่วดีเป็นตรา การพูดมีระดับความสำคัญมาก ในทางพระพุทธศาสนาถือเป็นข้อปฏิบัติในศีลข้อที่ ๔ งดเว้นการพูดเท็จ การพูดไม่ใช้เฉพางดเว้นการพูดเท็จเพียงอย่างเดียว แต่เป็นการพูดไปในทางสร้างสรรค์ก่อให้เกิดสำเร็จประโยชน์หรือความรู้สึกที่ดี ต่อผู้ฟัง คำพูดที่สร้างสรรค์เป็นหัวข้อธรรมที่มีชื่อว่า “สัมมาวาจา คือ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเท็จ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดส่อเสียด เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดคำหยาบ เจตนาเป็นเหตุงดเว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ”^{๖๖} ในชีวิตประจำวันของมนุษย์การสื่อสารด้วยการพูดเป็นสิ่งสำคัญ ไม่ว่าจะสถานการณ์ใด การสื่อสารได้อย่างดีมีประสิทธิภาพย่อมนำมาพาความสุขและความสำเร็จเข้ามาในชีวิตได้^{๖๗} คนจำนวนมาก มีความขยันขันแข็งและมานะบากบั่นในการประกอบอาชีพ พอมาถึงเรื่องการติดต่อเจรจาแล้วกลับกลายเป็นคนเกียจคร้าน ไม่ยอมเรียนรู้และไม่ยอมลงความพยายามเพื่อให้ผู้อื่นเข้าใจตนและเพื่อที่ตนจะได้เข้าใจผู้อื่น คนเหล่านั้นพลาดโอกาสที่จะได้เก็บเกี่ยวผลประโยชน์จากหยาดเหงื่อแรงงานของตนโดยเต็มที^{๖๘} ต้องสร้างสรรค์ให้เป็น สร้างสรรค์อย่างแรกคือ ปากต้องสร้างสรรค์ พูดแต่สิ่งที่ดี ให้กำลังใจตนและให้คนรอบข้าง สร้างสรรค์อย่างที่สองคือ รู้จักทำกิจกรรมอันเป็นประโยชน์สม่ำเสมอ ไม่ไปหมกมุ่นกับกิจกรรมที่นำไปสู่อบายมุขทั้งหลาย^{๖๙} พูดดีมีศรีแก่ตัว ไปไหนใครก็รัก อธิษาศัยที่ดีมีผลต่อการดำเนินธุรกิจทุกชนิด^{๗๐} การพูดดีทำให้สะดวกหากต้องติดต่อกการค้า ไม่ว่าจะลูกค้า นายทุน เพื่อนร่วมหุ้นหรือธนาคาร ต้องคิดว่าเมื่อจะไปเก็บผลประโยชน์จากคนอื่น ก็ต้องพูดดีกับเจ้าของต้นไม้นั้น เขาจะได้ยอมให้เก็บผลไป^{๗๑} บุคคลพึงกล่าวแต่วาจาอันเป็นที่รัก ที่ชนทั้งหลายชื่นชอบ ไม่พึงพูดหยาบคายต่อชนเหล่านั้น พึงพูดแต่วาจาอันเป็นที่รัก^{๗๒}

การสร้างสรรค์การพูดไม่ใช้การพูดบังคับให้คนอื่นเชื่อหรือไม่เชื่อในศรัทธาตามความคิดของตน “อย่าเช่นเขาโคชินให้ผู้อื่นเห็นคล้อยตามความคิด”^{๗๓} กาลิเลโอ กาลิเลอี (Galileo Galilei) ยึดมั่นในทฤษฎีของตัวเองว่าดาวเคราะห์เป็นฝ่ายหมุนรอบดวงอาทิตย์ซึ่งขัดกับความเชื่อของชาว

^{๖๖} ที.ม. (ไทย) ๑๐/๔๐๒/๓๓๕.

^{๖๗} โรสิตา วาทินกิจ, **พูดดี พูดโดน พูดสะกดใจคนแบบไม่ต้องมีสคริปต์**, พิมพ์ครั้งแรก, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรพิชชา พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๕), หน้า ๙.

^{๖๘} แดง ใบเล่า, **การพูดจาในธุรกิจและในชีวิต**, หน้า ๑๒.

^{๖๙} เนรัช เหมันต์ทิพย์, **รอยดีกว่าจน เกิดหนึ่งหนต้องรวยให้ได้**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอล ที เพรส จำกัด, ๒๕๕๒), หน้า ๒๙.

^{๗๐} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๑.

^{๗๑} เรื่องเดียวกัน, หน้า ๓๒.

^{๗๒} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๒๑๓/๓๑๐.

^{๗๓} แดง ใบเล่า, **การพูดจาในธุรกิจและในชีวิต**, หน้า รองปกหน้า.

คริสต์ในสมัยก่อนที่สนับสนุนทฤษฎีของอริสโตเติลที่เชื่อว่าพระอาทิตย์และดวงจันทร์เป็นฝ่ายหมุนรอบโลก จนทำให้เขาถูกห้ามไม่ให้สอนเกี่ยวกับทฤษฎีนี้อีก มิฉะนั้นจะถูกจับเผาทั้งเป็น^{๗๔}

ถ้าคิดว่าเพียงโต้เถียงกันก็สามารถที่จะเปลี่ยนแปลงคนอื่นได้ตั้งใจ การโต้เถียงนั้นเกิดจากการที่ฝ่ายหนึ่งพร้อมจะคุยด้วย เป็นสิ่งผิดที่คิดว่าเราสามารถโต้เถียงให้อีกฝ่ายเปลี่ยนใจได้^{๗๕} การสร้างสรรค์การพูดไม่ใช่การสรรหาคำพูดวาทกรรมที่จะไปโต้เถียงเอาชนะบีบบังคับให้คนอื่นยอมจำนน การใช้วาจาที่นับว่าเป็นการสร้างสรรคเป็นอย่างไรคือคำพูดออกมาจากปัญญา ซึ่งเป็นคำพูดที่ไม่ต้องสรรหาหลักการใด ๆ มาปรุงแต่ง รู้ครั้งเดียวครบสมบูรณ์พร้อม เพราะคำพูดที่เป็นสัจธรรม จะเป็นหลักแห่งการสร้างสรรคอยู่แล้วตามธรรมชาติ เป็นคำพูดที่ออกจากใจ มิใช่ความคิด ออกจากจิต มิใช่สมอง^{๗๖} พระพุทธศาสดาใช้คำสอนสร้างสรรค์สังคม เป็นผู้ฝึกแนวความเชื่อเก่า ๆ สู่ความเชื่อแนวใหม่ในยุคหนึ่ง โดยวิธีการสร้างสรรค์ของพระองค์ แบ่งออกเป็น ๔ ลักษณะคือ ๑) ยอมรับความจริงที่มีอยู่เดิม ๒) มีลักษณะปฏิรูป ๓) มีลักษณะปฏิวัติ ๔) ทรงตั้งทฤษฎีขึ้นใหม่^{๗๗} หลาย ๆ กรณีที่พระพุทธศาสดาได้ใช้การจำแนกเทศนาโวหาร ซึ่งเป็นองค์ธรรมแห่งการสร้างสรรคอยู่แล้วตามธรรมชาติ “ธรรมทั้งหลาย ที่มีความงามในเบื้องต้น มีความงามในท่ามกลาง มีความงามในที่สุด”^{๗๘}

การรู้และเข้าใจวิถีแห่งการสื่อสาร รู้จักใช้ภาษาและโวหารเป็นเครื่องมือสื่อความหมาย พระพุทธองค์จำแนกธรรมเทศนาโวหารกับบุคคลแต่ละประเภทพบว่าได้รับผลสำเร็จเกิดประโยชน์สูงสุดต่อผู้ฟัง การสร้างสรรค์เป็นไปตามหัวข้อธรรมที่มีความเหมาะสมสำหรับแต่ละกลุ่มหรือแต่ละบุคคล ดังเมื่อครั้งปฐมเทศนา พระองค์ได้เลือกสรรธัมมจักกัปปวัตตนสูตร^{๗๙} เป็นธรรมเทศนาเปิดใจปัญจวัคคีย์ เพราะต้องการให้ปัญจวัคคีย์เข้าใจทางสายกลาง ออกจากความสุดโต่งสองสาย เป็นการสร้างสรรค์หัวข้อธรรมตามวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย โดยเลือกธัมมจักกัปปวัตตนสูตร แก่ความเห็นผิด บอกแนวทางที่ถูกต้อง การใช้วาทกรรมสยบความพยายาบาทที่หลงผิดขององคุลิมาล ขณะเกิดเหตุที่เป็นวิกฤติเกี่ยวกับความเป็นความตายพระพุทธองค์เลือกสร้างสรรค์คำพูดที่กระตุ้นให้สติว่า

^{๗๔} ประวัตินักวิทยาศาสตร์, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.plan-training.com/image_s/main_1468231777/32.pdf [๒๑ มกราคม ๖๑].

^{๗๕} ภาวเดช สิ้นพงศธร, **เพิ่มอัจฉริยะเป็น ๒ เท่า**, พิมพ์ครั้งที่ ๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๔), หน้า ๒๓.

^{๗๖} สถานธรรมไท่ชิว, **พระโอวาทสังคตศีลพิธี**, เอกสารการประชุมธรรม, วันอาทิตย์ที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙ ณ พุทธสถานไท่ชิว, หน้า ๒.

^{๗๗} ดุราลัยเอียดโน, ฐิตวณโน ภิกขุ, **วิปัสสนาภาวนา**, พิมพ์ครั้งที่ ๕, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย, ๒๕๔๖), หน้า ๘๕-๘๖.

^{๗๘} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๘/๔๐๕.

^{๗๙} วิ.ม. (ไทย) ๔/๑๓/๒๐.

“เราหยุดแล้ว องค์กรคุณ ท่านต่างหากหยุด”^{๘๐} การให้สตินางปฐมาจารา “เธออย่าเศร้าโศกถึงบุตรเลย จงผ่อนคลายบ้างเถิด จงแสวงหาตนเองเถิด จะเดือดร้อนอย่างไรประโยชน์ไปทำไม”^{๘๑} การสร้างสรรค์กลอุบายทางคำพูดสำหรับคนปัญญาที่บออย่างงูพินถก ให้ได้รับประโยชน์อย่างสูงสุดเพียงคำว่า ไรโซหรณัง ๆ (ผ้าสำหรับเช็ดฝุ่น) เธอจงอธิษฐานผ้าสะอาดอย่างนี้^{๘๒} การพูดวลีสั้น ๆ แต่สำเร็จประโยชน์สูงสุดต่อผู้ฟัง กรณีพระอัสชิตกับสารีบุตร “สิ่งใดสิ่งหนึ่งมีความเกิดขึ้นเป็นธรรมดา สิ่งนั้นทั้งปวงมีความดับไปเป็นธรรมดา” ประโยชน์สูงสุดเกิดแต่สารีบุตรฟังแล้วมีอินทรีย์ผ่องใส ผิวพรรณบริสุทธิ ผุดผ่อง^{๘๓} ถ้อยคำสัจธรรมที่ถ่ายทอดผ่านคำพูดที่ออกจากใจสู่ใจ คุณค่าไม่เสื่อมตามกาลสมัย ถึงวันเวลาผ่านกาลมายาวนาน แม้แต่การนำเสนอข้อมูลทางวิชาการก็เน้นการสร้างสรรค์การพูดที่ไม่เกิดโทษ ฟังไพเราะทั้งยังบวกความน่ารักและจับใจด้วย การสร้างสรรค์หลักการการพูดและวิธีการสร้างสรรค์และรูปแบบการนำเสนอของพระพุทธองค์ รูปแบบได้ปรากฏให้เห็นในยุคปัจจุบันที่มีการอ้างอิง บอกที่มาของข้อมูล ซึ่งสอดคล้องกับพุทธวิธีสร้างสรรค์การนำเสนอของพระพุทธองค์ “วาจาใด ไรโซหรณ โสนาโสตา น่ารัก จับใจ เป็นถ้อยคำของชาวเมือง คนส่วนใหญ่ชอบใจ คนส่วนใหญ่พอใจ ก็กล่าววาจาเช่นนั้น พูดถูกเวลา พูดจริง พูดอิงอรรถ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย กล่าววาจาเป็นหลักฐาน มีที่อ้างอิง มีต้นมีปลาย ประกอบด้วยประโยชน์ตามกาลอันสมควร”^{๘๔}

ในแง่ของการพูดที่เป็นการสร้างสรรค์ เพื่อเป็นการจรรโลงใจให้ได้ทั้งทรัพย์สินและสุขที่ถือว่า เป็นทรัพย์สินภายใน ดังแสดงไว้ในพระสูตรต้นตปิฎก ที่ขนิกาย ปาฎิกวรรค พระศาสดาหรือเพื่อนพรหมจารีบางรูปผู้ตั้งอยู่ในฐานะครูแสดงธรรมแก่ภิกษุในพระธรรมวินัยนี้ เธอรู้แจ้งอรรถ รู้แจ้งธรรมในธรรมนั้น ตามที่พระศาสดาหรือเพื่อนพรหมจารีบางรูปผู้ตั้งอยู่ในฐานะครูแสดง แก่เธอ เมื่อเธอรู้แจ้งอรรถ รู้แจ้งธรรม ย่อมเกิดปราโมทย์ [ความร่าเริงแจ่มใสเบิกบานใจ] เมื่อมี ปราโมทย์ ย่อมเกิดปีติ [ความเอิบอิมใจปลื้มใจ] เมื่อใจมีปีติ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบ ย่อมได้รับสุข เมื่อมีสุข จิตย่อมตั้งมั่น^{๘๕} ครั้นฟังธรรมนั้นแล้ว ย่อมได้รับความสงบเย็น ๒ ประการคือ (๑) ความสงบเย็นทางกาย (๒) ความสงบเย็นทางจิต^{๘๖} วิถีสถานการสร้างสรรค์ในตัวมนุษย์โดยมีคุณสมบัติแห่งองค์ของกรรมสามครบถ้วน นำสู่วิธีการสร้างทรัพย์สิน ซึ่งทรัพย์สินแต่ละประเภท กระจายอยู่ตามภูมิลำเนาของแต่ละทรัพย์สิน

^{๘๐} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๓๔๘/๔๒๓.

^{๘๑} ข.อุป. (ไทย) ๓๓/๕๐๐/๔๕๔.

^{๘๒} ข.อุป. (ไทย) ๓๒/๕๑/๑๐๙.

^{๘๓} วิ.ม. (ไทย) ๔/๖๑/๗๔.

^{๘๔} ม.อุ. (ไทย) ๑๔/๑๑๒/๑๔๐.

^{๘๕} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๒๒/๓๑๓.

^{๘๖} ที.ปา. (ไทย) ๑๑/๓๕๘/๔๐๕.

แบ่งเป็น “ทรัพย์ที่อยู่ในแผ่นดิน ทรัพย์ที่อยู่บนบก ทรัพย์ที่อยู่ในอากาศ ทรัพย์ที่อยู่ในที่แจ้ง ทรัพย์ที่อยู่ในน้ำ ทรัพย์ที่อยู่ในเรือ ทรัพย์ที่อยู่ในยาน ทรัพย์ที่นำติดตัวไปได้ ทรัพย์ที่อยู่ในสวน ทรัพย์ที่อยู่ในวัด ทรัพย์ที่อยู่ในนา ทรัพย์ที่อยู่ในพื้นที่ ทรัพย์ที่อยู่ในหมู่บ้าน ทรัพย์ที่อยู่ในป่า ในน้ำ...”^{๘๗} ทรัพย์เหล่านี้เป็นทรัพย์ภายนอก ต้องอาศัยกรรมทั้งสามคือ มโนกรรม กายกรรม วจีกรรม ในการสร้างทรัพย์ภายในก็เช่นเดียวกัน ซึ่งแบ่งได้เช่นเดียวกับทรัพย์ภายนอก แต่ละทรัพย์ก็มีแหล่งภูมิลาเนาของแต่ละทรัพย์ แบ่งเป็น ทรัพย์อยู่ที่ศรัทธา ทรัพย์อยู่ที่ศีล ทรัพย์อยู่ที่hiri ทรัพย์อยู่ที่โอตตปปะ ทรัพย์อยู่ที่สุตะ ทรัพย์อยู่ที่จาคะ ทรัพย์อยู่ที่ปัญญา ทรัพย์อยู่ที่สติปัญญา ทรัพย์อยู่ที่สัมมปปธาน ทรัพย์อยู่ที่อิทธิบาท ทรัพย์อยู่ที่อินทรีย์ ทรัพย์อยู่ที่พละ ทรัพย์อยู่ที่โพชฌงค์ ทรัพย์อยู่ที่มรรค ทรัพย์อยู่ที่ผล ทรัพย์อยู่ที่นิพพาน^{๘๘} วาจาสำคัญอย่างยิ่งต่อการนำมาทั้งทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายใน การเปล่งวาจาจะต้องก่อประโยชน์ ดังเกณฑ์ในการตรัสวาจาของพระพุทธองค์ “ตถาคตรู้วาจาที่ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาจานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ตถาคตไม่กล่าววาจานั้น อนึ่ง ตถาคตรู้วาจาที่จริง ที่แท้ แต่ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาจานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ตถาคตไม่กล่าววาจานั้น ตถาคตรู้วาจาที่จริง ที่แท้ และประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาจานั้นไม่เป็นที่รัก ไม่เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ในข้อนี้ ตถาคตรู้กาลที่จะกล่าววาจานั้น ตถาคตรู้วาจาที่ไม่จริง ไม่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาจานั้นเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของคนอื่น ตถาคตไม่กล่าววาจานั้น ตถาคตรู้วาจาที่จริง ที่แท้ ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ แต่วาจานั้นเป็นที่รักเป็นที่ชอบใจของคนอื่น ตถาคตไม่กล่าววาจานั้น อนึ่ง ตถาคตรู้วาจาที่จริง ที่แท้ ที่ประกอบด้วยประโยชน์ และวาจานั้นเป็นที่รัก เป็นที่ชอบใจของคนอื่น ในข้อนี้ ตถาคตรู้กาลที่จะกล่าววาจานั้น ข้อนี้ เพราะเหตุไร เพราะตถาคตมีความเอ็นดูในหมู่สัตว์ทั้งหลาย”^{๘๙}

บ่อน้ำทรัพย์หมายถึงบ่อน้ำขี้มที่มีน้ำอยู่ตลอดเวลา ใช้อย่างไรก็ไม่หมด เปรียบเสมือนวาจาเป็นบ่อน้ำลายทำให้เกิดทรัพย์ ใช้ได้เรื่อย ๆ ไม่มีวันหมด วาทศิลป์เป็นโคลลาถอันยอดเยี่ยมในการเจรจาเรียกทรัพย์ออกจากใจคนได้ บุคคลสามารถใช้วาจาสร้างโชคลาภทางด้านการเงิน การงาน คำพูดเป็นกุญแจไปสู่ความสำเร็จ เพราะการมีวาจาอันเป็นที่รักนำมาซึ่งความสำเร็จและโภคทรัพย์

สรุปวจีกรรมไม่ได้สร้างสรรค์สู่ทรัพย์และสุขเพียงลำพังมีมโนกรรมและกายกรรมร่วมด้วย ซึ่งมีหลากหลายมิติเป็นอย่างมาก สามารถนำไปสู่การสร้างสรรค์ก่อประโยชน์ได้อย่างหลากหลาย ตามวัตถุประสงค์และกลุ่มเป้าหมาย สามารถนำไปใช้ได้อย่างสอดคล้องและลงตัวตามมุมมองแห่งการสร้างสรรค์ของแต่ละปัจเจกที่เป็นผู้สร้างสรรค์ คำพูดสั้น ๆ ที่สร้างสรรค์ อาจเป็นพลังให้ชีวิตได้ไม่รู้จัก

^{๘๗} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๙๓/๘๒.

^{๘๘} ตูรายละเอียดใน, ขุ.จ. (ไทย) ๓๐/๘๕/๒๙๘.

^{๘๙} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๘๖/๘๘.

๔.๓.๔ สร้างสรรค์กรรมสามสร้างทรัพย์ในสายสัมพันธ์ชีวิตระหว่างทิศหก

ในวิถีการใช้ชีวิตประจำวันตามแบบฉบับชาวบ้านที่เรียกว่าแบบชาวโลกหรือแบบโลกีย์โลก ถ้าการดำเนินชีวิต มีการใช้ชีวิตให้เป็นนั้น ชีวิตที่คิดเป็นจะมีคุณค่า ชีวิตที่ทำเป็นจะก่อให้เกิดมูลค่า ชีวิตที่ใช้เป็นจะก่อให้เกิดราคา ชีวิตที่ใช้จ่ายเป็นจะก่อให้เกิดรายได้ ชีวิตที่เกิดมามีกาย วาจา ใจ เป็นต้นทุนต้องใช้ลงทุนให้เป็น ชีวิตมีการกระทำเป็นทรัพย์ประจำตัว ชีวิตมีความเป็นมนุษย์สมบัติ ชีวิตที่มีศีล สมาธิ ปัญญา นำพาสู่ความสุขและโภคทรัพย์ การใช้ชีวิตประจำวันย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นความสัมพันธ์ชีวิตกับทิศหก ทิศทั้งหกนี้เป็นแหล่งกำเนิดและเป็นแหล่งปลูกต้นทรัพย์และต้นสุขเอาไว้ในดวงใจที่ล้อมตัวเรารอบทิศทาง เมล็ดพันธุ์แห่งธรรมของต้นทรัพย์และต้นสุข ประกอบด้วย เอื้อเพื่อ เผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือ แบ่งปัน การกระทำด้วยธรรมเหล่านี้เป็นกิริยาของการให้ การให้ด้วยความเอื้อเพื่อ เผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือ แบ่งปัน เปรียบเสมือนการปลูกพืชแห่งทรัพย์ภายในเจริญเติบโตด้วยน้ำใจหล่อเลี้ยงให้ออกดอก ออกผล ผลคือทรัพย์ทั้งทรัพย์ภายในและทรัพย์ภายนอก ดอกคือสุขเปรียบเสมือนกลีบดอกแห่งการกระทำที่ผลิบานก่อให้เกิดสุขที่เบ่งบาน บุคคลในครอบครัวให้ความเอื้อเพื่อ เผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือ แบ่งปัน ต่อกันก่อให้เกิดความสงบสุขในครอบครัว เป็นที่มาของการได้ทรัพย์พร้อมความสุข การเลี้ยงดูพ่อแม่และปู่ย่า ตายาย ให้อยู่ดี มีสุข จัดเข้าในหลักของกตัญญูกตเวทิตา บรรพบุรุษได้สร้างมรดกสืบทอดถึงชั้นลูกหลาน จึงถือว่าเป็นผู้มีคุณอันยิ่ง ครูอาจารย์เป็นผู้มีคุณในการถ่ายทอดทรัพย์ภายในที่อยู่ในรูปแบบศิลปวิทยาแขนงต่าง ๆ ให้แก่ศิษย์ การรู้คุณกตัญญูต่อครูอาจารย์ เป็นทางแห่งความเจริญในทรัพย์ทั้งทรัพย์ภายนอก ทรัพย์ภายใน เป็นที่มาแห่งความสุข ข้าทาสบริวารเป็นกำลังสำคัญในการทำให้กิจการงานต่าง ๆ สำเร็จได้ด้วยความเรียบร้อย สำเร็จบรรลุเป้าหมายเป็นไปตามวัตถุประสงค์ในการสร้างทรัพย์ การให้ความเอื้อเพื่อ เผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือ แบ่งปัน ต่อเพื่อนอันเป็นมิตรสหาย ผู้กตัญญูสัมพันธ์เอาไว้ถือว่าเป็นหนึ่งในมงคล ๓๘ ประการ พระภิกษุ สามเณรหรือนักบวชผู้ซึ่งถือว่าเป็นผู้ชี้ทางสว่างทางจิตวิญญาณ การใช้ทรัพย์บำรุงวิถีชีวิตตามความเหมาะสม ถือว่าได้จุดแสงสว่างสืบต่อไม่ให้โลกทางจิตวิญญาณมืดบอด

ตารางที่ ๖ สร้างสรรค์กรรมสามสร้างทรัพย์ในสายสัมพันธ์ชีวิตระหว่างทิศหก

	ทิศเบื้องหน้า	_____	พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย	
เอื้อเพื่อ	ทิศเบื้องขวา	_____	ครูบาอาจารย์	
เผื่อแผ่	ทิศเบื้องหลัง	_____	ลูก ภรรยา สามี	คิด
โอบอ้อมอารี	สร้างทรัพย์วิธีการให้ทิศหก	_____	สร้างทรัพย์อย่างมีความสุข	ทำ
ช่วยเหลือ	ทิศเบื้องซ้าย	_____	มิตร สหาย	พูด
แบ่งปัน	ทิศเบื้องล่าง	_____	ทาส บริวาร	
	ทิศเบื้องบน	_____	ภิกษุ สมณ	

ที่มา: ผู้วิจัย

๔.๔ จตุลัทธิพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข

จตุลัทธิพุทธวิธี เป็นวิธีสร้างทรัพย์ให้มีความสุขตามแนวพุทธธรรม ในทัศนะต่อความเข้าใจคำว่า “พุทธ” ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ผู้บรรลุธรรมแล้วถึงได้เป็นผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ในวิถีชีวิตของผู้ใช้ชีวิตแบบสามัญทั่ว ๆ ไป อาศัยร่มเงาแห่งธรรมปรับความหมายใช้ประโยชน์จากผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ที่มีความหมายคุณค่าอันสูงส่ง ปรับมาใช้ในชีวิตประจำวันอันเป็นสามัญ ในแบบผู้รู้แบบสามัญ ผู้ตื่นแบบสามัญ ผู้เบิกบานแบบสามัญ ความเป็นผู้รู้แบบสามัญ ผู้ตื่นแบบสามัญ ผู้เบิกบานแบบสามัญ ก็จะเป็นผู้มีปัญญาแบบสามัญพร้อมความสุขแบบสามัญ ในความหมาย “ใจรู้ทำ กายตื่นตัว อารมณ์เบิกบาน มีชีวิตชีวา” ลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นได้เห็นผลเป็นที่ประจักษ์จากผู้ที่ได้รับความสำเร็จจนเป็นที่นิยมและกล่าวถึงมาก ในพระพุทธานุศาสนานิกายเซน แม้กระทั่งผู้ประพฤติตามแนวพุทธเถรวาท จตุลัทธิพุทธวิธีสร้างทรัพย์ให้มีความสุข เป็นวิธีการที่ไม่ได้ห่างไกลจากตนเอง แต่เป็นตัวตนของตนเองที่จะบันดาลให้เกิดขึ้น ทางการกระทำล้วนรวมลงในกรรมสามคือ มโนกรรม วชิกรรมและกายกรรม เพียงกรรมสามก็ยังไม่นำไปสร้างทรัพย์ให้มีความสุขได้ จะต้องประกอบด้วยธรรมเป็นเครื่องมือในการลงมือทำให้เกิดกระบวนการที่สมบูรณ์ สามารถจัดเรียงแต่ละขั้นตอน ๆ ได้ดังนี้

๔.๔.๑ พุทธวิธีที่ ๑ ใจรู้ทำกรรมปัจจุบันในวิถีสติสัมปชัญญะและปัญญา

คำว่า ใจ ได้แก่ จิต มโน มานัส หทัย ปณฺหระ มนะ มนายตนะ มนินทริยวิญญาน วิญญานขันธ มโนวิญญานธาตุ^{๙๐} จิตคือใจ ใจคือจิต^{๙๑} ใจคือธาตุรู้ มีหน้าที่รู้สึก นึกและคิด ใจที่รู้คือ รู้ ในสิ่งที่เข้ามากระทบสัมผัส เมื่อเกิดการรับรู้มีการประมวลผลจึงมีปฏิกิริยาเกิดขึ้น จากนั้นจึงมีการทำตามมา ทำคือ กิริยาที่กระทำ ในการประกอบ ในการผลิต ในการก่อ ในการสร้างให้มี ให้เป็นขึ้น ไต ๆ ที่ทำให้เกิดจากจิตอันเป็นสังขารคือ สิ่งนั้น ๆ เป็นสภาพที่มีการปรุงแต่ง จิตตะ หมายถึง ความคิดมุ่งไป คือ ตั้งจิตรับรู้ในสิ่งที่ทำและทำสิ่งนั้นด้วยความคิด เอาจิตฝึกฝนไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่านเลื่อนลอยไป อุทิศตัวอุทิศใจให้แก่สิ่งที่ทำ^{๙๒} ความคิดเป็นนามธรรมสัมผัสจับต้องไม่ได้ แต่รู้ได้จากการแสดงออก การแสดงออกทาง กาย วาจา ที่ประกอบด้วยเจตนาเป็นที่มาของกรรม และวิบากคือผลของกรรม กรรมเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่ง ที่มาจากเหตุและผล ต้องอาศัยขันธ^{๙๓}ในการแสดงผลของกรรม การที่ใจมีปัญญารู้ว่าอะไรควรทำ ไม่ควรทำ มีสติสัมปชัญญะในการแยกแยะรู้ว่านี่ดี รู้ว่านี่ชั่ว รู้พลังแห่งธาตุมวลวัตถุคุณด้วยความเร็วแสงกำลังสองผลคือ พลังงาน มนุษย์เจตนาทำด้วยกายวาจาใจผลคือ กรรม

^{๙๐} ชุ.ม. (ไทย) ๒๙/๖๙/๒๑๒.

^{๙๑} วิ.ม. (ไทย) ๑/๑๓๒/๑๔๒.

^{๙๒} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๓, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๑๖๐.

ในมิลินทปัญหาได้กล่าวถึง ผู้ไม่รู้ทำบาปย่อมบาปมาก ผู้รู้ทำบาปย่อมบาปน้อย เสมือนมี
คนสองคนจับเหล็กก้อน คนที่รู้ว่าร้อนก็จะจับไม่เต็มมือ เพราะรู้ว่ามันร้อน แต่อีกคนไม่รู้ว่ามันร้อนจับ
ได้เต็มมือมากกว่า เพราะเขาไม่รู้ว่ามันร้อน^{๙๓} ใจรู้ทำโดยใจความคือรู้ทำให้เหตุ (กรรมที่เป็นเหตุ) และ
พึงรู้ผลลัพธ์จากเหตุที่ทำ (กรรมที่เป็นผล) มีกาย วาจา ใจ ทำเหตุและผลเกิดกรรมวิบาก ใจรู้ทำคือ รู้
ทำที่ ๑ รู้กฎแห่งกรรมอันเป็นต้นเหตุ รู้ทำที่ ๒ รู้กฎแห่งกรรมอันเป็นวิบากที่ผลเนื่องจากเหตุ สัตว์ผู้
ก่อกรรม กรรมผู้ก่อวิบาก ดุจแผ่นดินเป็นที่เกิดต้นไม้ ต้นไม้เป็นที่เกิดดอกผล ฉะนั้น^{๙๔} ...ครั้นรู้แล้วก็
ทำตามทีไร ผู้นั้นชื่อว่าเป็นผู้อยู่ในอำนาจเหตุผล^{๙๕} การรู้กฎแห่งกรรมอันเป็นต้นเหตุ ดังที่พระอัสสิ
กล่าวกับสารีบุตรขณะออกบิณฑบาตว่า ธรรมเหล่าใดเกิดแต่เหตุ ธรรมเหล่านั้นย่อมดับที่เหตุ

การรู้กฎแห่งกรรมอันเป็นวิบากที่ผลเนื่องจากเหตุ เป็นกฎของธรรมชาติ เป็นกฎแห่งความ
เที่ยงตรงเปรียบดังบุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น ผู้ทำกรรมดี ย่อมได้ผลดี ผู้ทำกรรมชั่ว
ย่อมได้ผลชั่ว เป็นสำนวนธรรมที่สอดคล้องกับหลักการทางวิทยาศาสตร์ในหลักของการวิจัยว่าด้วย
การใช้เหตุผลหรือที่เรียกว่าหลักแห่งปัญญา มีขั้นตอนการคิดอย่างเป็นระเบียบตามแนวเหตุผล คิด
อย่างเป็นระบบ คิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งสามารถพิสูจน์ออกมาให้ประจักษ์ในตรรกอาทิเช่น หลักการของ
สมการและอสมการทางคณิตศาสตร์ สมการ คือ ประโยคสัญลักษณ์ที่มีเครื่องหมายแสดงความเท่ากัน
ของจำนวนสองจำนวน คำตอบของสมการ คือ ค่าของตัวแปรที่ทำให้สมการนั้นเป็นจริง เป็นหลักของ
สมการและคำตอบ สมการมี ๒ ประเภท คือ ๑) สมการเป็นจริง ๒) สมการเป็นเท็จ^{๙๖} อสมการคือ
การแสดงสัญลักษณ์ของความจริงที่ว่าสองจำนวนไม่เท่ากัน เป็นหลักของอสมการทางคณิตศาสตร์
หลักธรรมชาติของบวมเมอแรงที่สะท้อนย้อนกลับมาหาเราตามที่เรากระทำ เป็นหลักแห่งเหตุและผล
ทำอย่างไรได้อย่างนั้น กฎแห่งเหตุและผลเป็นการทำงานของธรรมชาติไม่ขึ้นตรงต่อใคร ๆ แต่กฎแห่ง
กรรมเป็นกฎแห่งการกระทำ เป็นกฎแห่งเหตุและผล เป็นกฎของธรรมชาติขึ้นตรงต่อบุคคลผู้กระทำ
กฎแห่งกรรมเป็นเรื่องของชีวิต เป็นความจริงของชีวิตที่มนุษย์ประกอบเหตุอย่างใดต้องมีผลเป็นไป
อย่างนั้น รับผิดชอบต่ออย่างไรเป็นไปตามการทำเหตุมาอย่างนั้น กฎแห่งกรรมเป็นกฎแห่งกิริยาที่เจตนา
ส่งผลแห่งปฏิภิกิริยาให้เกิดขึ้นเสมอ ผลเท่ากับเหตุ เหตุเท่ากับผล เหตุและผลเป็นปัจจัยให้เกิดต่อกัน

^{๙๓} สำนักพิมพ์ ศิลปปาบรรณาการ พิมพ์จำหน่าย, มิลินทปัญหาฉบับพิศดาร, พิมพ์ครั้งที่ ๗,
(กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ เจริญรัตน์การพิมพ์, ๒๕๑๖), หน้า ๓๒๖.

^{๙๔} สมเด็จพระมหาธีรวงศ์ ดิสสเถระ, **ลบไม่ศุนย์**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย,
๒๕๙๙), หน้า ๑๗.

^{๙๕} ดูรายละเอียดใน, ชุ.เถร. (ไทย) ๒๖/๓๗๔/๔๐๒.

^{๙๖} อนุรักษ โปธิ์ทอง, การพัฒนาความสามารถแก้โจทย์ปัญหาสมการ ในวิชาคณิตศาสตร์ ๒
ของนักศึกษาระดับ ปวส. ๑ สาขางานเทคนิคยานยนต์ วิทยาลัยเทคโนโลยียานยนต์, วิทยาลัยเทคโนโลยียาน
ยนต์สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๕, หน้า ๒๐.

กฎแห่งกิริยาและปฏิกิริยา (Action and Reaction)^{๙๗} ทุกการกระทำ (แรง) ในธรรมชาติมีปฏิกิริยาเท่ากันและตรงข้าม กล่าวได้ว่าในธรรมชาตินี้ทุกแรงกิริยา ย่อมมีแรงปฏิกิริยา ซึ่งมีขนาดเท่ากัน แต่มีทิศตรงข้ามกันเสมอคือ แรงกิริยา เท่ากับ (=) แรงปฏิกิริยา ซึ่งเป็นกฎแห่งการทำปฏิกิริยาทางเคมีและกฎการเคลื่อนที่หรือกฎการสะท้อนกลับทางฟิสิกส์ หลักการทางบัญชีคือสินทรัพย์เท่ากับหนี้สินและทุน ที่อยู่ในรูปแบบสมการบัญชี (Accounting Equations) คือ สินทรัพย์ = ทุน หรือ สินทรัพย์ = หนี้สิน + ทุน หรือ สินทรัพย์ = หนี้สิน + ส่วนของเจ้าของ (ทุน) (Assets = Liabilities + Equity) หลักปฏิกิริยาย้อนกลับของกระแสประสาทให้เกิดผัสสะการรับรู้ เพราะอาศัยผัสสะอันเป็นที่ตั้ง อาทิ รีเฟล็กซ์ แอคชั่น (Reflex action) ปฏิกิริยาโต้ตอบอย่างกะทันหัน จากกฎของเหตุและผลหรือกฎแห่งการกระทำ (กรรม) และผลของการกระทำ (วิบากกรรม) พระพุทธศาสนาได้ย้ำเน้นลงไปว่า บุคคลทำกรรมใดแล้วย่อมเดือดร้อนในภายหลังและมีหน້านองด้วยน้ำตา ร้องไห้อยู่ได้รับผลกรรมใด กรรมที่ทำแล้วนั้นเป็นกรรมไม่ดี บุคคลทำกรรมใดแล้วไม่เดือดร้อนในภายหลัง มีจิตใจเข้มแข็งเบิกบานได้รับผลกรรมใดกรรมที่ทำแล้วนั้นเป็นกรรมดี บุคคลรู้ว่ากรรมใดเป็นประโยชน์แก่ตน ควรรีบลงมือกระทำกรรมนั้นทันที อย่าพยายามเป็นนักปราชญ์เจ้าความคิด^{๙๘} พระพุทธศาสนาเน้นให้ตระหนักต่อการสร้างเหตุที่ดีเพื่อให้เกิดผลที่ดีและลงมือทำทันที ในทางปฏิบัติตามยุคสมัยมีการสอนให้รู้ทำตามกฎแห่งกรรมและกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างเหตุและผลดังนี้ “ศิษย์เรียกร้องขอบุญวาสนา แต่มีเคยได้บริจาคทาน ศิษย์เรียกร้องขอมืออาชีพและสุขภาพแข็งแรง แต่มีเคยหยุดการฆ่าสัตว์ตัดชีวิต ศิษย์เรียกร้องขอมีสติปัญญาสูงส่ง แต่มีเคยศึกษาค้นคว้าวิชาความรู้ให้กว้างขวาง ศิษย์เรียกร้องขอมีชีวิตอันสงบสุข แต่มีเคยย้อมมองสองตนก้าราบกิเลสและจิตใจที่ฟุ้งซ่าน”^{๙๙} การกระทำที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนาถือว่าเป็นกฎสำคัญในการกำหนดชะตากรรมชีวิตของมนุษย์เอง ซึ่งพระพุทธศาสดาบัญญัติไว้ในเรื่องของ “กฎแห่งกรรม” โดยชี้ชัดลงไปว่า “เหตุเท่ากับผลหรือผลเท่ากับเหตุเสมอ” เป็นไปตามการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์เป็นกระบวนการที่นักวิทยาศาสตร์ใช้ กฎแห่งกรรมที่เป็นกฎแห่งเหตุและผล เป็นไปตามการให้เหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์ ที่เป็นเหตุผลเชิงวิทยาศาสตร์นั้น เพราะกฎแห่งกรรมในพระพุทธศาสนาไม่ได้เป็นไปตามกฎของวิทยาศาสตร์ไปทั้งหมด พระพุทธศาสนาไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่เหตุและผล แต่ก้าวเลยไปถึงการมีเจตนาไปด้วย ส่วนหลักกรรมที่สอดคล้องในทางวิทยาศาสตร์จัดไปอยู่ในองค์ธรรมของอริยสัจสี่ กฎแห่ง

^{๙๗} For every action (force) in nature there is an equal and opposite reaction, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://spaceflightsystems.grc.nasa.gov/education/rocket/newton3r.html> [๓๐ตุลาคม๖๐].

^{๙๘} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๑๐๓/๑๑๐-๑๑๑.

^{๙๙} สถานธรรมไท่ชิว, พระโอราทสังคักคีสิทธิ์, เอกสารการประชุมธรรม, วันอาทิตย์ที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๙ ณ พุทธสถานไท่ชิว, หน้า ๒.

กรรมเป็นการแสดงความเชื่อมโยงกันระหว่าง กฎของอริสโตเติลกับการกระทำที่ประกอบด้วยเจตนา การกระทำจึงแปรเป็นกฎแห่งกรรมบนฐานของเหตุและผล หลักธรรมเหล่านี้เป็นมรดกคำสอนตกทอดจนมาถึงปัจจุบัน นำมาใช้ในทางวัฒนธรรมด้านจริยศาสตร์โดยมีคำสอนชี้ไปที่ความประพฤติว่า “ทุกอย่างรวมอยู่ที่ความประพฤติ คือ ฤกษ์ดี ฤกษ์ร้าย โชคดี โชคร้าย เรื่องเคราะห์ กรรม บาป บุญ อะไรทั้งหมดนี้ ล้วนออกไปจากความประพฤติของมนุษย์ทั้งนั้น”^{๑๐๐} ในบรรดากฎธรรมชาตทั้งหลายนั้น มีกฎแห่งกรรมหรือกรรมนิยามรวมอยู่เป็นข้อหนึ่งด้วย เมื่อมองในแง่ของมนุษย์ กรรมนิยามเป็นกฎสำคัญที่สุด เพราะเป็นเรื่องของมนุษย์โดยตรง มนุษย์เป็นผู้เสกสรรปรุงแต่งกรรมและกรรมก็เป็นเครื่องปรุงแต่งวิถีชีวิตโชคชะตาของมนุษย์^{๑๐๑} ในกฎกรรมนิยามหรือกฎแห่งกรรมนี้ในสมัยปัจจุบันมีวิทยาการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ปรุงแต่งเทคโนโลยีแห่งกรรมใหม่ ๆ ขึ้นมาอยู่เสมอ วลาดิมีร์ ปูติน กล่าวถึงมนุษย์เป็นผู้เสกสรรปรุงแต่งกรรมในมิติความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีพันธุวิศวกรรมศาสตร์ว่า “การดัดแปลงรหัสพันธุกรรม เราสามารถจินตนาการได้ว่า มนุษย์สามารถสร้างมนุษย์ที่มีลักษณะที่กำหนดไว้ล่วงหน้าได้ อาจเป็นนักคณิตศาสตร์ นักดนตรีชั้นยอด เป็นทหารสู้รบไร้ความหวาดกลัว ในอนาคตอันใกล้นี้ มนุษย์จะเข้าสู่ช่วงเวลาแห่งความวุ่นวายและรับผิดชอบต่อการพัฒนาและการดำรงอยู่ของมนุษย์ สิ่งที่ผมพูดจะน่ากลัวกว่าระเบิดนิวเคลียร์ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ควรใช้อย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่การใช้งานในวงกว้าง แต่มนุษยชาติต้องไม่ลืมเกี่ยวกับคุณธรรมและจริยธรรม เพราะว่าการขาดสิ่งเหล่านี้อาจนำไปสู่การทำลายมนุษย์ เมื่อเราทำอะไรบางอย่างและกำลังทำอะไรก็ตาม เราต้องไม่ลืมหลักคุณธรรมและจริยธรรมในการกระทำของเรา ทุกสิ่งที่เราทำต้องเป็นประโยชน์ เสริมสร้างความแข็งแกร่งมนุษย์ ไม่ใช่ทำลายมนุษย์”^{๑๐๒} การกระทำแห่งตนจึงต้องมีสติสัมปชัญญะที่มั่นคง ใจที่รู้ทำในชีวิตประจำวัน เป็นใจที่รู้ รู้ทำอันหมายถึงการมีสติสัมปชัญญะพร้อมด้วยปัญญา การมีก้าวทางปัญญาในความรู้ตัวคือใจรู้ขณะกิริยา รู้ตรงที่รู้ ไม่เพลอปลาดจากรู้ ใจที่รู้ทำ เป็นศูนย์กลางของชีวิตชีวิตที่ได้ตายลง ใจรู้ทำ ณ ปัจจุบันไม่มี จบแล้ว การมีชีวิตด้วยใจที่รู้ทำเป็นชีวิตที่มีภูมิรู้ทางปัญญาและธรรม ใจรู้ทำเป็นศูนย์กลางของชีวิต เพราะชีวิตดำรงอยู่ได้ด้วยศูนย์กลางแห่งการกระทำในวิถีกายสัมพันธ์ใจ มีอวัยวะทำหน้าที่แห่งตนเชื่อมหน้าที่แห่งมโน มโนที่ทำหน้าที่รู้ตนปัญญาเป็นเครื่องรอบรู้สติเป็นเครื่องเพ่งรู้กิริยาโลกธาตุนิ่งหรือไหว สัมปชัญญะเป็นเครื่องรู้รอบตน ใจรู้ทำขณะเคลื่อนไหว อิริยาบถต่าง ๆ มีองคฺคุณ ๓ คือ มีความเพียร มีสติ มีสัมปชัญญะ รู้สึกพร้อมกันไป ทำสติให้ติดต่อกัน

^{๑๐๐} พระโพธิญาณมุนี, หลวงปู่ฝากไ้, (ม.ป.ท., ๒๕๔๔), หน้า ๑๐๐.

^{๑๐๑} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), พุทธธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๑, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙), หน้า ๑๕๕.

^{๑๐๒} ช่าว, เทคโนโลยีพันธุกรรม, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: https://www.khaosod.co.th/arou-nd-the-world-news/news_585531 [๓๐ ตุลาคม ๖๐].

จุดเส้นด้าย ใจรู้ทำให้เป็นการดำเนินกายคตาสติคือใจประสานกายรู้ทำ ณ จุดที่ทำ รู้ทำคือรู้ธรรม เมื่อรู้ธรรมก็จะสุขในทำ ธรรมคือสภาพที่ทรงตัวอยู่อย่างนั้น ใจรู้ทำ ณ จุดที่ทำ เป็นการประสานจุดมุ่งหมายในการทำงานและการปฏิบัติธรรม ใจเพียงทำหน้าที่รู้ อันว่ารู้นี้ในการทำกัมมัฏฐาน มีคาบิกรรมแบบประยุกต์ว่า “หนอ” ร่วมกับอิริยาบถต่าง ๆ ด้วย รวมแล้วคือให้อยู่กับปัจจุบันขณะด้วยใจ “รู้หนอ” การทำให้ใจรู้ทำ ณ จุดที่ทำ เป็นวิธีการฝึกสมาธิจิตตามแนวสติปัฏฐานเพียงแต่ “ตื่น” และ “ลืมตา”^{๑๐๓} ตื่นรู้แบบลืมตารักษาคใจไม่ให้พลั้งเผลอ ให่วิถีจิตดำรงอยู่ในสภาวะรู้ สติสัมปชัญญะ อยู่กับตัวรู้ตลอดเวลา ตัวรู้คือ “สติสัมปชัญญะ” หรือจะเรียกว่า “พุทโธ” ก็ได้ พุทโธที่หมายถึง รู้ ตื่น เบิกบาน ก็คือตัวสติสัมปชัญญะ อารมณ์เบิกบาน ใจที่รู้ ใจที่ตื่นจึงควรแก่งานในปัจจุบันขณะ เสมือนสมาธิจากการเดินจงกรมตั้งอยู่ได้นาน นั้นหมายถึงใจมีสติพร้อมสมาธิแบบลืมตา ควรแก่การใช้งาน ใจมีศักยภาพในวิถีที่หม้มคือ ผู้ที่ฝึกได้ ทำได้อยู่ที่ตัวผู้กระทำ ทำคือธัมมะในธรรมชาติ ธัมมะหรือธรรมตัวนี้แปลว่าที่ตั้งของการทำงานและหน้าที่ที่ถูกต้องก็คือกรรมฐาน กรรมฐานทำในควมมีชีวิตของวิถีชีวิตประจำวัน เป็นฐานชะตาชีวิตในเสี้ยวของวินาทีต่อไป สืบต่อวิถีแห่งกรรมลิขิตด้วยสติสัมปชัญญะและปัญญา กายและใจเคลื่อนไหวมีสติสัมปชัญญะทุกขณะเชื่อมอดีต อนาคต เชื่อมหลอมรวมลงตรงที่รู้ทำในปัจจุบัน ในชีวิตประจำวันของเราโดยทั่วไปไม่มีความสันโดษน้อยมาก เรากำลังแบกภาระหนักของอดีตทั้งหมดอยู่ เราแบกภาระของเราอยู่ตลอดเวลา เราไม่เคยวางมัน เราไม่เคยทิ้งมันไว้เบื้องหลังทางออกเราไม่แบกมันไว้จนถึงวันต่อไป ขณะต่อไป นั้นแหละจึงจะมีความสันโดษ แม้ว่าเราจะอาศัยอยู่ในบ้านที่แออัด หรืออยู่ในรถประจำทาง เรามีความสันโดษบ่งบอกถึงจิตที่แจ่มใสและไร้เดียงสา การมีความสันโดษและความว่างภายในเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะมันหมายถึงอิสระที่จะอยู่ ที่จะไป ที่จะทำงาน ที่จะโยยบิน^{๑๐๔} สรุปลักษณ์การสู่หัวข้อธรรมในการปฏิบัติได้ดังนี้คือ

(สติสัมปชัญญะ + ปัญญา + กรรม + ณ ปัจจุบัน = ใจรู้ทำ)^{๑๐๕}

สรุป รู้ตัวคือใจรู้ขณะกิริยา รู้ตรงที่รู้ ไม่เผลอพลาดจากรู้ ย่อลงได้หลักว่า ๑) ใจรู้ทำคือ ศูนย์กลางของชีวิต ๒) ณ ปัจจุบันคือ ชีวิต เป็นจุดเชื่อมต่อกับอดีตและอนาคต ๓) กรรมคือ ทำ เป็น ต้นเหตุและวิบากเป็นผลเนื่องจากเหตุ ๔) ปัญญาคือ รู้ทำ (กรรม) อันเป็นต้นเหตุ รู้ (ผล) กรรมอันเป็น วิบากที่ผลเนื่องจากเหตุ ๕) สติสัมปชัญญะคือ รู้ตัวขณะกระทำ ทางใจ ทางกาย ทางวาจา ณ ปัจจุบัน ใจมีสติสัมปชัญญะพร้อมปัญญา รู้ ณ ปัจจุบัน รู้กายที่ไหว รู้ใจที่รู้ รู้สัมผัสรอบตัว รู้รอบทั่วธรรมารมณ์

^{๑๐๓} พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อดุล), **จิตคือพุทโธ**, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท ขอนพิมพ์ ๕๐ จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๕.

^{๑๐๔} จ. ฤกษ์มูรติ, **อิสรภาพเกิดขึ้นเมื่อคุณไม่รู้**, แปลโดย สุวรรณา หลั่งน้ำสังข์, พิมพ์ครั้งที่ ๔, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๐), หน้า ๙๑-๙๒.

^{๑๐๕} ผู้วิจัย.

๔.๔.๒ พุทธวิธีที่ ๒ กายตื่นตัวในวิถีแห่งความเพียรด้วยสัมมาทิฐิ

ความย่อท้อ...จิตไม่คล่องแคล่ว จิตไม่ควรแก่การงาน^{๑๐๖} ความคะนอง ตรงข้ามกับความอ่อนเปลี้ย “ท่านผู้มีอายุทั้งหลาย ร่างกายของกรรมอ่อนเปลี้ยประดุจคนเมา กรรมรู้สึกมีทุกด้าน แม้ธรรมทั้งหลายก็ไม่ปรากฏ ถิ่นมีหระครอบงำจิตของกรรม กรรมไม่ยินดีประพตติพรหมจรรย์ และยังมีความสงสัยในธรรมทั้งหลายอยู่”^{๑๐๗} คำว่า กะปลกะเปลี้ยอันหมายถึง ความอ่อนเปลี้ย ความอ่อนเปลี้ย ไม่แข็งแรง ตรงข้ามกับกลุ่มคำ “กระฉับกระเฉง, กระปรี้กระเปร่า, กระชุ่มกระชวย”

กระฉับกระเฉง ในความเข้าใจที่หมายถึงความคล่องแคล่วของร่างกาย มีสภาพที่พร้อมแก่การต่าง ๆ ในสภาพร่างกายที่มีความกระฉับกระเฉงก็จะมีสภาพของร่างกายมีความกระปรี้กระเปร่าร่วมไปด้วย ในสภาพร่างกายที่มีความกระปรี้กระเปร่านั้นก็จะมีหมายถึงมีแคล่วคล่องว่องไวพร้อมกับกำลังวังชาเป็นฐานส่งต่อให้มีความกระชุ่มกระชวย นั้นหมายถึงว่าวงจรแห่งสภาพร่างกายได้แสดงออกทางกายภาพให้ร่างกายปรากฏออกมามีความกระปรี้กระเปร่าดูสดใสมีสุขภาพดี ความกระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า กระชุ่มกระชวย เป็นลักษณะทางกายภาพที่ร่างกายมีภาวะดุลยภาพในตนเอง ว่าโดยรวมเป็นความสัมพันธ์ของระบบแห่งอวัยวะของร่างกายทำงานสานสัมพันธ์กันทั้งระบบรวมทั้งจิตใจด้วย วิถีแห่งรูปและนามให้การตื่นตัวของระบบประสาทมีความกระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า กระชุ่มกระชวย เป็นความสัมพันธ์ระหว่างร่างกายและจิตใจ เป็นความสัมพันธ์ดำเนินไปในลักษณะของปฏิจกสมุปบาทคือ รูปทำให้เกิดนาม นามทำให้เกิดรูป นามรูปที่สัมพันธ์กันในลักษณะ ใจสัมพันธ์กาย กายสัมพันธ์ใจ กรณีศึกษากายใจสัมพันธ์กัน กายสัมพันธ์ใจหรือใจสัมพันธ์กาย มีในพระไตรปิฎกเรื่องพระสุทินที่เป็นพระตันบัญญัติปาราชิกในเมถุนธรรมกับสตรีที่เคยเป็นภรรยาเมื่อครั้งยังเป็นเพศฆราวาส ก่อนเสพเมถุนพระสุทินมีความกระชุ่มกระชวย หน้าตาสดใส มีผิวพรรณเปล่งปลั่ง มีน้ำมีนวล หลังพระสุทินเสพเมถุนไปแล้ว เป็นทุกข์ มีเรื่องในใจ ใจหดหู่ เสียใจ เตือดร้อนใจ เศร้าซึม ชูบผอม หมองคล้ำ ซีดเหลือง เส้นเอ็นขึ้นสะพรั่ง^{๑๐๘} นามคือใจ รูปคือกาย ทั้งสองนี้อิงอาศัยกัน ถ้าวร่างกายจิตใจไม่มีโรคภัยเบียดเบียนชีวิตอยู่สำราญ มีพลาณามัยสมบุรณ์ มีโรคพาน้อย กระปรี้กระเปร่า^{๑๐๙} ชีวิตที่ได้รับความกระฉับกระเฉง กระปรี้กระเปร่า กระชุ่มกระชวยเป็นภาวะความตื่นตัวที่ร่างกายและจิตใจสัมพันธ์กันแสดงให้ปรากฏให้เห็นได้ทั้งเชิงกายภาพและเชิงจิตภาพในลักษณะดูสดใสสุขภาพดี ความสดใสในธรรมชาติเกิดขึ้นได้จากฮอโมนเซโรโทนิน ฮอโมนนี้ทำร่างกายรู้สึกผ่อนคลาย ทำให้อารมณ์ดี มีความสุขและเต็มเปี่ยมไปด้วยพลัง ในกล้วยมีเซโรโทนิน แต่คาเฟอีนจะกดเซโรโทนินเอาไว้

^{๑๐๖} ดุรายละเอียดใน, ชุ.จ. (ไทย) ๓๐/๗๕/๒๗๔.

^{๑๐๗} ส.ช. (ไทย) ๑๗/๘๔/๑๔๓.

^{๑๐๘} วิ.มหา. (ไทย) ๑/๓๘/๒๖.

^{๑๐๙} ม.ม. (ไทย) ๑๓/๑๗๕/๒๐๒.

ยาขยัน ยาโตป ยาตื่นตัว ยาเพิ่มพลัง เป็นศัพท์ที่ใช้เรียกรู้กันในกลุ่มผู้เสพยา แต่ศัพท์อันเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปที่ใช้ในการพูดคุยหรือศัพท์บัญญัติใช้เรียกว่า ยาบ้า ในภาษาอังกฤษมีคำใช้ที่เรียกว่า แอมเฟตามีน (Amphetamines) เป็นสารประกอบในยาม้า ยาม้าปัจจุบันเปลี่ยนมาเรียกว่า ยาบ้า ยาบ้าเป็นยาเสพติด เป็นสารสังเคราะห์ประกอบด้วยเมทแอมเฟตามีนผสมกับกาเฟอีน เป็นสารเคมีประเภทที่นำมาใช้ประกอบเป็นยาในการกระตุ้นจิตประสาทชนิดหนึ่ง ซึ่งกระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง ยาบ้าเป็นยาในกลุ่มแอมเฟตามีน (Amphetamines) เมื่อใช้เสพในระยะแรกจะออกฤทธิ์ทำให้ร่างกายตื่นตัว นอกจากยาบ้าแล้วยังมีสารประเภทกาเฟอีนหรือคาเฟอีน (Caffeine) ในอาหารและเครื่องดื่มบางประเภท กาเฟอีนหรือคาเฟอีน (Caffeine) สารประกอบอินทรีย์สารประเภทพิวรีน มีในใบชา เมล็ดกาแฟ เป็นยาเสพติดอย่างอ่อน มีฤทธิ์อย่างแรงต่อหัวใจ มีฤทธิ์กระตุ้นระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้ร่างกายเกิดความตื่นตัว เป็นการตื่นตัวที่ใช้สารเคมีถือเป็นวัตถุอันตรายสังเคราะห์คือรูป กระตุ้นประสาทให้ตื่นตัว จิตใจฮึกเหิม จิตใจคือนาม การกระตุ้นการตื่นตัวทำให้เกิดความตื่นตัวด้วยสารเคมีก่อให้เกิดการเสพติด มีโทษต่อจิตประสาทเป็นการกระตุ้นการตื่นตัวเป็นมิฉชาติปฏิบัติที่ก่อโทษ การกระทำที่เป็นสัมมาปฏิบัติที่ไม่ก่อโทษ มีแต่คุณก่อประโยชน์ที่แท้จริง วิธีที่ทำให้เกิดการตื่นตัว ทั้งเชิงกายภาพและเชิงจิตภาพคือ กายตื่น จิตตื่น ทำได้ด้วยกรรมวิธีอื่น ๆ หรือใช้หลักอัมมะทำให้ปรากฏขึ้นได้โดยพุทธวิธีวิธีสัมพันธใจประสานกายด้วยสติสัมปชัญญะ ปราศจากถิ่นมิทธะคือความหุดหู่และเซื่องซึม ซึ่งเป็นอาการของนิรวณ เมื่อจิตเป็นสมาธิปราศจากความเศร้าหมอง ตั้งมั่น ไม่หวั่นไหว เหมาะแก่การใช้งาน ขจัดใจหุดหู่ เสียใจ เตื่อตร้อนใจ เศร้าซึม ไม่ง่วงนอน เซื่องซึม หลับใน ทำประสาทอินทรีย์ในทวารอายตนะให้ตื่นตัว “เมื่ออินทรีย์ ๕ ตื่นอยู่ นิรวณ ๕ ชื่อว่าหลับอยู่ เมื่อนิรวณ ๕ หลับแล้ว อินทรีย์ ๕ ชื่อว่าตื่นอยู่”^{๑๑๐} ภาวะการตื่นอยู่มีความพร้อมที่จะใช้งานปราศจากนิรวณ ดำเนินวิถีอิริยาบถด้วยสติสัมปชัญญะไม่ขาดความต่อเนื่อง เป็นสายสัมพันธ์การเคลื่อนไหวกายใจตรงปัจจุบัน ณ จุดทำ ดำรงวิถีสัมปชัญญะ รู้ตัว สติต่อเนื่อง ดุจเส้นด้าย เป็นภาวะของกายคตาสติในอิริยาบถ เป็นที่มาของความอิสระจากนิรวณ เป็นที่มาของกายตื่น จิตตื่นและมีความเบิกบานใจพร้อมมีความสงบสุขเหมือนได้อยู่ภูมิสถานอันสงบร่มเย็น การดำรงสัมปชัญญะ รู้ตัว มีสติต่อเนื่อง ดุจเส้นด้าย เป็นภาวะของกายคตาสติในอิริยาบถดำเนินวิถีกายตื่น จิตตื่นและอิสระเบิกบานใจอันปราศจากการครอบงำของนิรวณ “นิรวณ ๕ ที่ตนละได้แล้ว ย่อมเกิดความเบิกบานใจ เมื่อเบิกบานใจก็ย่อมเกิดปีติ เมื่อใจมีปีติ กายย่อมสงบ เธอมีกายสงบย่อมได้รับความสุข เมื่อมีความสุข จิตย่อมตั้งมั่น”^{๑๑๑} การเตรียมพร้อมทั้งกายและใจ มีสติสัมปชัญญะตั้งไว้ในหน้าที่พร้อมเสมอที่จะกระทำ เป็นเสมือนนักกีฬาที่กำลังมีความพร้อมที่จะทำการแข่งขันด้วยสมรรถภาพ กาย ใจและความตั้งใจทำ

^{๑๑๐} ส.ส. (ไทย) ๑๕/๖/๗.

^{๑๑๑} ที.ส. (ไทย) ๙/๒๒๕/๗๕.

การบริหารกายคตาสติในอิริยาบถให้มีความพร้อมเสมอต่อการทำหน้าที่ เป็นเสมือนสมรรถภาพของร่างกายและจิตใจในทางวิทยาศาสตร์ ที่หมายถึงความพร้อมทางด้านร่างกายและจิตใจ ร่างกายและจิตใจมีความตื่นตัวมีความพร้อมในการที่จะกระทำกิจประจำวันหรือภารกิจต่าง ๆ ในหน้าที่การงานโดยไม่เบื่อหน่าย ไม่เหนื่อยล้าง่าย การบริหารกายคตาสติในอิริยาบถด้านร่างกายเชิงกายภาพจะมีสภาพคล่องตัวในวิถีแห่งการเคลื่อนไหวในอิริยาบถต่าง ๆ และจิตใจเชิงจิตภาพที่รู้สัมผัสได้ว่ามีความมั่นคงทางอารมณ์ ความสามารถทางกายมีความคล่องตัวในอิริยาบถเหมาะแก่การกระทำกิจประจำวัน เหมาะแก่การทำงานหรือออกกำลังกายได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจิตใจเชิงจิตภาพที่รู้สัมผัสได้ว่ามีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความพร้อมที่จะเผชิญเรื่องราวต่าง ๆ ที่ผ่านเข้ามาในชีวิตทั้งในเรื่องดีหรือเรื่องร้าย ในเชิงจิตภาพนี้ภาวะที่เกิดขึ้นในจิตใจ รู้และรู้สึกสัมผัสได้ในลักษณะการตื่นตัวเชิงจิตภาพ “ภิกษุใดหลบลกนินทาได้ ตื่นตัวอยู่ เหมือนม้าชั้นดีหลบลกเสียได้”^{๑๑๒} ตื่นตัวอยู่เป็นนิത്യ ชำระจิตมิให้มีนิวรณ์ พร้อมเสมอทุกเวลาที่จะปฏิบัติกิจให้ก้าวหน้าต่อไป^{๑๑๓} จิตได้สำนึกตื่นตัว มีพลังพร้อมเสมอ ภาษาชาวบ้านเรียกว่า “คนมีไฟ” ภาษาธรรมเรียกว่า มีความเพียรเป็นเครื่องตื่น ในความหมายทางการปฏิบัติ อตฺตโลกิขุ กล่าวถึงกัมมฐานการตื่นตัวในรูปแบบการมีสติสัมปชัญญะด้วยเจตจำนงประหนึ่งบุรุษผู้หนึ่งจต้องสายตาคอยอยู่ที่คมดาบที่ซ้าศึกเงื้อง่าขึ้นสุดแขนพร้อมที่จะฟันลงมา บุรุษผู้นั้นจต้องคอยที่อยู่ว่าถ้าคมดาบนั้นฟาดฟันลงมาตนจะหลบหนีประการใดจึงจะพ้นอันตราย^{๑๑๔} การเฝ้าระวังการทำหน้าที่ของจิตขณะประกอบกิจในการใด ๆ ไม่ให้หลุดหลุดไปตามความยุ่งเหยิงตามแวดล้อมที่ล้อมรอบตัวอันหลากหลาย ปล่อยวางอารมณ์แบบสบาย สบาย เปิดมโนทัศน์มองโลกโดยมีความเข้าใจในความเป็นสัจธรรมไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อแวดล้อม ใจทำหน้าที่รู้ รู้โลกทัศน์ในการมอง ไม่มองโลกเป็นที่ขวางอารมณ์ มองโลกในความเข้าใจในโลก สรุปลู่หัวข้อธรรมในการปฏิบัติได้ดังนี้คือ

(สติสัมปชัญญะ + เชื่อมประสาน + กายใจ + ณ จุดทำ (พลังชีวิต) = กายตื่นตัว)^{๑๑๕}

สรุป การตื่นตัวทางกายเป็นภาวะการดำเนินชีวิต ในเชิงกายภาพร่างกายมีความพร้อมทางสุขภาพกาย ในเชิงจิตภาพ จิตใจมีภาวะความพร้อมทางอารมณ์ โดยมีสติสัมปชัญญะเชื่อมประสานกายใจก่อให้เกิดพลังชีวิต ณ จุดทำ พลังชีวิตเป็นกลไกแห่งการเคลื่อนไหวใจสัมพันธ์กายสัมพันธ์กันด้วยหน้าที่ชีวิต สร้างภูมิคุ้มกัน ปรับสภาพตนเองโดยธรรมชาติในทุกสภาวะ ดำเนินสู่เป้าหมายชีวิตของแต่ละบุคคล การมีสติสัมปชัญญะในการทำกิจใด ๆ เป็นฐานแห่งความสุขในการทำ สุข ณ จุดกำลังทำ สุขส่งผ่านสำเนียงคำที่กำลังพูด สุขร่วมกับกิริยาจิตไม่หลุดเปลอลอยไปตามอารมณ์

^{๑๑๒} ชู.ธ. (ไทย) ๒๕/๑๔๓/๗๖.

^{๑๑๓} พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, หน้า ๑๐๙.

^{๑๑๔} พระโพธิญาณมุนี, หลวงปู่ฝางไฉ่, (ม.ป.ท., ๒๕๔๔), หน้า ๑๑๖.

^{๑๑๕} ผู้วิจัย.

๔.๔.๓ พุทธวิธีที่ ๓ อารมณ์เบิกบานในทัศนการณ์องสังขารตามธรรมชาติ

ประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติได้จารึกไว้ว่า ในราตรีแห่งวิสาขบูรณมดีดิถีเพ็ญ พระจันทร์เต็มดวงเสวยวิสาขนักษัตรฤกษ์ ที่ได้ร่มไม้อัสสัถยพฤกษ์โพธิ์ใบ ในวันที่ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๖ มีมนุษย์ได้พบวิธีทำให้ตนเอง เป็นผู้มีชีวิตเบิกบาน เป็นผู้รู้แจ้งโลก เป็นผู้ตื่นจากความไม่รู้ เป็นผู้มีชีวิตอยู่ด้วยจิตใจที่บริสุทธิ์ อีสระ ไร่พันนาการผูกมัดและบีบคั้น มนุษย์ผู้นั้นนามว่า อรหันต์ สัมมาสัม “พุทธโธ” เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ ต่อมาได้ถ่ายทอดวิธีทำให้มนุษยชาติ ปราศจากนิเวศน์ เบิกบาน ผ่องใส เข้าถึงความเบิกบานได้เสมอเหมือนกันไม่เลือกชนชั้น ชนชาติ ไม่เลือกคนดีหรือคนชั่ว เพียงแต่มนุษย์ต้องมีสติปัญญาพอที่จะรู้ธรรมได้ดังเช่นพระเจ้าผู้ปัญญาทิพย์ หลักวิธีการทำให้มนุษยชาติเข้าถึงความเบิกบานถูกสืบต่อมาถึงโลกปัจจุบันในนามพระพุทธศาสนา ผู้ปฏิบัติตามจะพบความสุข แม้แวดล้อมที่มีอยู่ เป็นอยู่รอบ ๆ ตัวตน จะมีภาวการณ์ใดเกิดขึ้น ก็จะมีชีวิตอยู่อย่าง สดชื่น เบิกบานด้วยธัมมารมณีย์ ผู้เข้าถึงธรรม ย่อมเบิกบานสดชื่นอยู่เสมอ แม้แวดล้อมด้วยปัญหา^{๑๑๖} ความเบิกบานดังที่กล่าวนี้เป็นความเบิกบานทางจิตวิญญาณ ซึ่งเป็นการสัมผัสได้ทางนามธรรม ไม่อิงทัศนคติทางโลกีย์เสริมเติมแต่ง แต่ไม่ขัดแย้งโลกในทัศนะของโลก ถึงแม้โลกจะขัดแย้ง ดังที่พระพุทธองค์ตรัสกับภิกษุว่า “ภิกษุทั้งหลาย เราไม่ขัดแย้งกับโลก แต่โลกขัดแย้งกับเรา ผู้กล่าวเป็นธรรมไม่ขัดแย้งกับใคร ๆ ในโลก”^{๑๑๗}

กล่าวอีกนัยความเบิกบานทางอารมณ์อาจเกิดด้วยกระบวนการภายในจากธรรมารมณีย์ อาทิเช่น ปราโมทย์คือ ความบันเทิงใจ ความปลื้มใจ, ปีติคือ ความอิ่มใจ ความดื่มด่ำน้ำใจ, ปัสสัทธิคือ ความสงบกายสงบใจและอารมณ์ ความผ่อนคลาย, สุขคือ ความสบาย ความสุขสำราญ ความรุ่มรื่นใจ, สมานคือ ความตั้งใจมั่น ความไม่ฟุ้งซ่านด้วยการมีจิตจดจ่ออยู่ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยเฉพาะ อารมณ์เบิกบานในโลกิยารมณีย์ ...หมู่ประชาผู้รู้ธรรมย์ เพลิดเพลินในอาลัย^{๑๑๘} เป็นอารมณ์ที่อิงอาศัยนามธรรมและรูปธรรมตามแบบโลกิย อารมณ์ที่อิงอาศัยทางรูปธาตุ ธาตุคือรูปารมณีย์ รูปารมณีย์เรียกว่าสัทสนรูป ปัจจุบันอารมณ์คือ รูปนามที่กำลังปรากฏเป็นปัจจุบันธรรมอยู่เฉพาะหน้า อารมณ์เบิกบานแบบโลกิยเป็นจิตที่ถูกอารมณ์เข้าผสมปรุงแต่งเป็นจิตสังขาร หมายถึง สภาพปรุงแต่งการกระทำทางใจ ได้แก่ สัญญาและเวทนา หรือมโนสัญญาเจตนาคือ ความจงใจทางใจ เป็นอารมณ์จากการกระทบผัสสะตามอายตนะ อารมณ์เบิกบานเป็นผลผลิตของจิตมนุษย์ต่อการรับสัมผัสสนวัตกรรมตามธรรมชาติที่รังสรรค์ผลงานธาตุของโลกแต่ละองค์ประกอบมารวมกัน ก่อให้เกิดความงดงามออกมาให้มนุษย์ได้เพลิดเพลินหลงใหลในผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ อารมณ์เบิกบานเป็นสุนทรียารมณีย์ เป็นความสุนทรียทางผัสสะ

^{๑๑๖} พระไพศาล วิสาโล, **บันทึกธรรมชาติ**, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนสามลดา, ๒๕๕๙), หน้า ๑๑.

^{๑๑๗} ส.ช. (ไทย) ๑๗/๙๔/๑๗๘.

^{๑๑๘} ตูรายละเอียดยใน, ม.ม. (ไทย) ๑๒/๒๘๑/๓๐๕.

สุนทรียารมณ์ที่เนื่องด้วยการสะท้อนสุนทรียศาสตร์ รู้ได้ด้วยผัสสะ (Perceive) ความงามในทางสุนทรียศาสตร์ อาจเป็นธรรมชาติ หรือความงามในผลงานทางศิลปะหรือความงามในแบบอื่น ๆ ก็ได้ การสะท้อนความงามทางธรรมชาติออกมา จิตอิงอาศัยธรรมชาติเสวยอารมณ์ สุข สดชื่น เบิกบานหรือทุกข์ ก็เป็นไปโดยธรรมชาติ เพราะมนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ธรรมชาติเป็นผู้สร้างสิ่งต่าง ๆ ขึ้นมา รวมทั้งชีวิตของมนุษย์เองก็เป็นผลผลิตมาจากธรรมชาติเช่นกัน^{๑๑๙} มนุษย์เป็นเพียงผู้กำหนดการกระทำตามกฎธรรมชาติ ถ้ามนุษย์ทำลายล้างก็จะเป็นทุกข์ ถ้ามนุษย์มีภาวะจิตที่เบิกบานก็จะสร้างสรรค์ชีวิตอย่างมีความสุข ความสุขเกิดจากหัวใจดวงเดียว อาจเกิดขึ้นได้ในความรู้สึกอารมณ์บวกหรือลบ^{๑๒๐} อารมณ์บวกคือธรรมชาติ ธรรมชาตินั้นอยู่รอบตัวเราเสมอ แม้อยู่ในเมือง ก็สามารถสัมผัสรับรู้ธรรมชาติได้แทบทุกขณะ จะว่าไปแล้วธรรมชาติยังอยู่ในตัวเราด้วย ลมหายใจ หัวใจ และอวัยวะอื่น ๆ ก็ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ และเชื่อมโยงเรากับธรรมชาติภายนอก เพียงแค่พินิจความเป็นไปของธรรมชาติทั้งในตัวเราและรอบตัวเรา ก็จะพบกับความจริงที่ลึกล้ำและสัมผัสกับความสุขที่ลึกซึ้งได้^{๑๒๑} ความรื่นรมย์ตามธรรมชาติก่อให้เกิดความสุนทรีย์ทางอารมณ์ ไม่ว่าจะชีวิตจะอยู่ในท่ามกลางแวดล้อมเช่นไร แวดล้อมที่ล้อมรอบชีวิตล้วนแต่เป็นธรรมชาติ การสร้างทรัพย์ให้มีความสุข ฐานสำคัญที่สุดคือ อารมณ์ อารมณ์ที่เกิดจากมโนทัศน์ในการมองโลก โลกนี้มีพร้อมทุกอย่างที่มนุษย์ต้องการ โลกนี้มีทั้งบวกและลบ มีทั้งสุขและทุกข์ อยู่ที่มนุษย์ต้องการอะไร แล้วลงมือทำ

โลกไม่ใช่สิ่งเลวร้ายเสมอไปในห้วงมโนทัศน์ที่มองโลกที่เต็มไปด้วยความชั่วร้าย ถึงแม้ชีวิตจะพบปัญหาอย่างหนักหน่วง หรือบางครั้งเก็บเศษอาหารอยู่ในกองขยะมากิน แต่ถ้าเรามีสติ ปัญญาไม่ประมาท ไม่มีภาวะสงคราม การเก็บเศษอาหารอยู่ในกองขยะมากินคงเกิดขึ้นได้ยาก ถึงแม้ชีวิตจะพบปัญหาอย่างหนักหน่วง หากมีมโนทัศน์มีการปรับเปลี่ยนความคิดให้เป็นเชิงบวก คิดในแง่ดี สิ่งดี ๆ จะเกิดขึ้นในมโนทัศน์ การมีมโนทัศน์ที่ดีจะนำมาซึ่งสิ่งที่ต้องการในทางที่ดี อยากรวยได้ทรัพย์ ๆ ก็จะมาด้วยวิธีการที่ดี อยากรมีความสุข มโนทัศน์ที่ดีก็จะนำมาซึ่งความสุข การมองโลกผ่านมโนทัศน์ที่ดี มีการกระทำในทางสร้างสรรค์ ทำให้มีชีวิตอยู่ในท่ามกลางคนที่หลากหลาย อยู่กับสังคมที่แตกต่าง อยู่กับชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลง หรือแม้อยู่กับกองขยะ ก็อยู่อย่างมีความสุข สุขได้ทุก ๆ วัน ด้วยความคิดที่ดี ความคิดสร้างสรรค์ดี ๆ ถูกถ่ายทอดสู่การกระทำที่ดี การทำดีจากความคิดที่ดี จึงนำมาซึ่งสิ่งดี ๆ ชีวิตมีแต่สิ่งดี ๆ เป็นชีวิตที่โชคดี ชีวิตที่พบแต่ความโชคดี เพราะมีความคิดดี คิดสร้างสรรค์แต่สิ่งดี ๆ

^{๑๑๙} รัตติกาล จิตหมั่น, สัญลักษณ์แห่งความผูกพันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ, มหาวิทยาลัยศิลปากร, ๒๕๕๗), หน้า ๒.

^{๑๒๐} ดูรายละเอียดใน, ผลวิจัยเผยอารมณ์ด้านลบก็ทำให้มีความสุขได้, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.bbc.com/thai/international-40933267> [๕ พฤษภาคม ๖๑].

^{๑๒๑} พระไพศาล วิสาโล, **บันทึกธรรมชาติ**, หน้า คำปรารภ.

ในสังคมยุคปัจจุบันมนุษย์ท่าเห็นชีวิตอันเป็นธรรมชาติ วิถีชีวิตกลายเป็นวิถีชีวิตที่อิงความสะดวกสบายด้วยเทคโนโลยี การพัฒนาปราศจากคู่ขนานไปกับธรรมชาติ การพัฒนาโลกปัจจุบันจึงนำมาซึ่งปัญหาเข้ามากระทบชีวิต กระทบความเป็นอยู่อย่างมากมาย ปัญหาความรู้สึกรู้สึกของมนุษย์หมกหมุ่นอยู่กับความเครียด ความนึกคิดทุกวินาทีสัมผัสกับธรรมชาติได้น้อยมาก การท่าเห็นธรรมชาติด้วยวิถีแห่งการไม่เข้าใจธรรมชาติ มนุษย์จึงขาดสติ ไม่มีสติพอที่จะหยุดใคร่ครวญธรรมชาติที่มีอยู่ล้อมรอบชีวิต โดยมีชีวิตอยู่ในท่ามกลางธรรมชาตินั้น เพราะการพลั้งเผลอ จึงขาดปฏิภิกิริยาของใจที่อ่อนโยนตอบสนองต่อธรรมชาติที่สวองาม การมีสติสัมปชัญญะก่อให้เกิดปฏิภิกิริยาการตอบรับธรรมชาติที่สะท้อนออกมา โดยเริ่มจากคิดในแง่ดี หรือ การคิดเชิงบวกต่อสิ่งต่าง ๆ ที่เข้ามา ธรรมะหรือที่เรียกว่าธรรม เมื่อว่าโดยการปรุงแต่งทั้งหลายที่เรียกว่า สังขาร อันมีสภาพของปัจจัยปรุงแต่งปรุงโลกธาตุทั้งหลายให้เกิดขึ้น ตั้งอยู่แล้วก็ดับไป สังขารกวนคนธรรมชาติให้เป็นคน คนหรือที่เรียกว่ามนุษย์เป็นนวัตกรรมจากธรรมชาติ ธรรมชาติให้กำเนิดสรีระยนต์ที่เป็นเรือนร่างของมนุษย์ สร้างอายตนะมาเพื่อเชื่อมต่อจิตใจสู่โลกของธรรมชาติภายนอก ธรรมชาติภายนอกสู่ธรรมชาติของโลกภายใน จิตขับเคลื่อนที่คนผ่านความเห็น ความเห็นหรือโลกทัศน์^{๑๒๒} ภาษาร่วมสมัยเรียกว่าทัศนคติต่อการมองโลก (World vision) ในหลักแห่งสังขารธรรมชาติดีมีความสำคัญที่ช่วยเชิดชูคุณค่าโนสำนึกต่อความดี สร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ จิตใจของมนุษย์ชื่นชมธรรมชาติแต่แต่ความงาม ปรุงสร้างสีสันทางอายตนะ จิตตะลีลาเรีนมรมย์ ชื่นชมธรรมชาติผ่านกาลเวลา “ท้องฟ้ายามอรุณรุ่งคือความงดงามที่ชื่นชมได้ไม่รู้เบื่อ แต่จะงามประทับใจยิ่งขึ้นหากได้ตื่นขึ้นมาก่อนฟ้าสว่าง เมื่อท้องฟ้าเริ่มแปรเปลี่ยน จากมืดมิดแล้วค่อย ๆ เรื่อเรืองด้วยแสงเงินแสงทอง จิตใจของผู้ชมก็จะค่อย ๆ แจ่มใสและเบิกบาน จนรู้ตื่นเต็มทีเมื่อท้องฟ้าสว่างไสวไปทุกทิศ”^{๑๒๓} ความเรีนมรมย์ตามธรรมชาติก่อให้เกิดความสุนทรีย์ทางอารมณ์ ให้ความเบิกบานทางอารมณ์ ลักษณะเช่นนี้เป็นธรรมชาติภายนอกสู่ความเบิกบานภายใน สะท้อนเจตคติเป็นทัศนคติต่อการมองโลก ทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า สังขารแต่งผัสสะที่เนื่องมาจากการรับรู้ของจิตผ่านทางทวารแห่งอายตนะเกิดอุปาทาน จิตสื่อความหมายแล้วเสวยอารมณ์ สุข ทุกข์ ดี ชั่ว ชอบ ชิงชัง เศร้าเสียใจ สดชื่น เบิกบาน มนุษย์เลือกได้ว่าจะกำหนดให้ชีวิตเดินวิถีใด สุข ทุกข์ ดี ชั่ว รักชอบ ชิงชัง เศร้าโศก เสียใจ สดชื่น เบิกบาน เพียงมองโลกให้เป็นก็เป็นสุข จิตเป็นที่รวมสุข ทุกข์ ดี ชั่ว รักชอบ ชิงชัง เศร้าโศก เสียใจ สดชื่น เบิกบาน เหล่านี้จิตเลือกได้

^{๑๒๒} พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมมจิตโต), เอกสารถอดเทปสัมมนาพุทธปรัชญา, ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: ณ โรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนา วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร จัดโดย ปริญญาโท หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวันที่ ๒๐ สิงหาคม, ๒๕๖๐), หน้า ๙.

^{๑๒๓} พระไพศาล วิสาโล, **บันทึกธรรมชาติ**, หน้า ๓๕.

การสร้างทรัพย์สินให้มีความสุขตามหลักพุทธวิธีนั้น ทุกอย่างรวมถึงที่การกระทำ การกระทำนั้นมีการทำเป็นที่ตั้ง มโนกรรมเป็นส่วนสำคัญในการขับเคลื่อนกระบวนการสร้างทรัพย์สินให้มีความสุขตามหลักพุทธวิธี เพียงมโนกรรมยังไม่สำเร็จประโยชน์ตามรูปธาตุในทางกายภาพ จะต้องถูกแปลงแปรออกมาด้วยการกระทำทางร่างกาย กายที่ทำ มีเวทนาอันเป็นความรู้สึกกายใจสัมพันธ์กัน ในกระบวนการทางใจนั้นที่ว่า จิตคือใจ จิตที่เป็นวิสังขารจบปัญหาเรื่องโลก แต่ที่เป็นปัญหาสำหรับโลกคือ จิตที่เป็นสังขาร จิตที่เป็นสังขารเป็นตัวจิตที่ทำหน้าที่อันมีปัจจัยปรุงแต่ง ใช้ธรรมชาติที่ปรุงแต่งเป็นเหตุให้เกิดผลคือ จุดใจให้สว่างมองเห็นผลผลิตจากธรรมชาติอันเกิดจากปัจจัยปรุงแต่งให้ปรากฏเป็นนวัตกรรมตามธรรมชาติ มนุษย์เองก็เป็นนวัตกรรมผลผลิตตามธรรมชาติ ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติจากการมองโลกให้เป็นสุขคือ มโนทัศน์ในการมองโลกที่มองแล้วก่อให้เกิดอารมณ์สุนทรีย์ เป็นธรรมชาติบำบัดเป็นศิลปะแห่งการเยียวยาใจ เมื่อมโนทัศน์ในการมองโลกจากภายในด้วยวิธีแห่งจิตใจที่ “ปล่อยวาง” จะนำมาซึ่งอารมณ์เบิกบาน เบิกบานคือสุขที่เบ่งบาน ทั้งวิถีโลก วิถีธรรม

ดังนั้นความเบิกบานทางอารมณ์ในแบบสามัญญารมณ์ของอารมณ์ที่มนุษย์เข้าถึงได้ เช่นสตรีใดเมื่อให้ข้าวและน้ำก็เบิกบานใจ^{๑๒๔} รู้ ตื่น เบิกบาน ทุกคนมีโอกาสเข้าถึงได้ ทั้งในแง่โลกุตระและโลกีย มนุษย์กระทำ บันดาล สรรสร้าง สร้างสรรค์ได้ด้วยตัวของมนุษย์ โดยไม่ต้องรอให้ใครมาบันดาลลงมือทำ ไม่รอคอยความหวังจากการอ้อนวอนปรารภนา เพราะมนุษย์มีศักยภาพสูงสุดที่จะกุมชะตาชีวิตของตนไว้ในกำมือของตน มนุษย์มีศักยภาพในการออกแบบชีวิตตน ตามที่ตนต้องการด้วยการทำฐานแห่งกรรมอันเป็นเบื้องต้นที่ส่งผลให้เกิดกรรมวิบาก อันเป็นชะตากรรมชีวิตของมนุษย์ ดังพุทธภาษิต สัตว์โลกย่อมเป็นไปตามกรรม การกระทำเป็นฐานทั้ง มรรคและผล มีรูปเปรียบเทียบเหมือนบุคคลปลูกต้นไม้เมื่อถึงฤดูผลจะต้องเป็นผลแน่^{๑๒๕} สามารถนำสู่บทสรุปสู่หัวข้อธรรมในการปฏิบัติได้ดังนี้คือ

(กาย (ทำ) + เวทนา (รู้สึก) + จิต (สังขารหรือวิสังขาร) + ธรรม (นวัตกรรมจากธรรมชาติ) = อารมณ์เบิกบาน)^{๑๒๖}

สรุปใจความหลักการโดยย่อได้ว่า ๑) กาย (ทำ) เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ ๒) เวทนา (รู้สึก) การรับสัมผัสทางใจและทางกายจากกลไกธรรมชาติ ๓) จิต (สังขารหรือวิสังขาร) การรับรู้อารมณ์มาปรุงแต่งหรือไม่ปรุงแต่ง ๔) ธรรม (สรรพสิ่งนวัตกรรมโดยธรรมชาติ) ธรรมชาติขับเคลื่อนสร้างนวัตกรรมตามธรรมชาติ ๕) อารมณ์เบิกบาน (ทัศนคติต่อโลก) ทัศนคติต่อการมองโลก มนุษย์เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติเกี่ยวข้องสัมพันธ์โลกเป็นไปโดยเจตนาหรือไร้เจตนาด้วยธัมมารมณ์

^{๑๒๔} วิ.ม. (ไทย) ๕/๓๕๑/๒๒๔.

^{๑๒๕} วัดหลวงพ่อดธรรมกายาราม, คู่มือปฏิบัติสมถวิปัสสนากรรมฐาน ๕ สาย, พิมพ์ครั้งที่ ๑, (กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท เพชรเกษม ปริ้นติ้ง กรุป จำกัด, ๒๕๕๓), หน้า ๓๐-๓๑.

^{๑๒๖} ผู้วิจัย.

๔.๔.๔ พุทธวิธีที่ ๔ ใจรู้ทำ ร่างกายตื่นตัว อารมณ์เบิกบานสู่การมีชีวิตชีวา

ความมีชีวิตชีวาเป็นบทสรุปที่สำคัญที่สุดสำหรับทุกสรรพชีวิต สัตว์เดรัจฉานไม่ถูกความฉลาดเข้าเคลือบจึงมีชีวิตอยู่ด้วยสัญชาตญาณล้วน ๆ แต่มนุษย์เกิดมา ๆ พร้อมสติปัญญาฉลาดปรุงแต่งชีวิตให้เป็นไปตามที่ใจปรารถนาในความอยากมี อยากเป็น ไม่อยากมี ไม่อยากเป็น^{๑๒๗} เป็นแรงขับขานเจตนาให้เกิดการกระทำที่เรียกว่ากรรม กรรมคือการเคลื่อนไหวหรือการกระทำที่ประกอบอยู่ด้วยเจตนา กิริยาการเคลื่อนไหวที่ไร้เจตนาไม่ประกอบด้วยเจตนาที่เป็นกิเลสต้นเหตุที่จะเอาอะไรอย่างใดอย่างหนึ่งด้วยกิเลสต้นเหตุ ด้วยเจตนา การเคลื่อนไหวนั้นหรือการกระทำนั้นเรียกว่า กิริยา ผลของมัน กิริยามีผลเพียงแต่ปฏิกิริยาเท่านั้น เป็น Re-action เกิดขึ้นตามสมควรแก่กิริยาเท่านั้น ส่วนผลของกรรมนั้นไม่ใช่ปฏิกิริยา แต่เรียกว่า วิบาก วิบากแปลว่าผลกรรมที่เป็นเหตุให้ได้ดีได้ชั่ว จับเป็นคู่ได้ ๒ คู่ กิริยาคู่กับปฏิกิริยา กรรมคู่กับวิบากหรือผลของกรรม^{๑๒๘} ฐานแห่งชีวิตที่ประกอบด้วยใจรู้ทำ ร่างกายตื่นตัว อารมณ์เบิกบาน ในฐานแห่งชีวิตที่ประกอบด้วยใจรู้ทำ ร่างกายตื่นตัว อารมณ์เบิกบานนั้น ความมีศักยภาพในธรรมชาติของความเป็นมนุษย์ ที่เข้าสู่วิถีที่มีในวิถีธรรม มีฐานแห่งชีวิตในหลักแห่งการปฏิบัติตามพุทธธรรมที่เรียกว่าไตรสิกขา มีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นแผนที่ เป็นเส้นทางแห่งขุมทรัพย์ ไตรสิกขานี้ นำสู่ ปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ มีเป้าหมายที่โลกียทรัพย์ โลกุตระทรัพย์ โลกียสุข โลกุตระสุข ใคร ๆ จะเลือกเอาอะไรของตนรู้ตอบได้ตามภูมิจิตแห่งตน ในความเป็นอัตลักษณ์บอกเอกลักษณ์ของพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข ย่อสรุปลงให้เป็นหลักการสำหรับชีวิตได้ดังนี้

(ชีวิตชีวา = ใจรู้ทำ + ร่างกายตื่นตัว + อารมณ์เบิกบาน)^{๑๒๙}

อธิบายความสัมพันธ์ได้ว่า ในจุดลักษณะ พุทธวิธีที่หนึ่ง ใจรู้ทำคือ ใจรู้ทำเหตุที่ต้องการให้เกิดผล ด้วยสภาพร่างกายในลักษณะพุทธวิธีที่สอง คือสภาพร่างกายตื่นตัวมีสมรรถภาพพร้อมที่จะใช้งานด้วยอารมณ์ที่เบิกบานในพุทธวิธีที่สาม เมื่อชีวิตมีใจที่รู้ทำ มีสมรรถภาพร่างกายพร้อมทำงาน ทำด้วยอารมณ์ที่เบิกบาน ชีวิตก็จะเป็นจุดเชื่อมต่อก้าวที่สดชื่น แล้วพ่วงต่อก้าวที่คึกคัก รวมกันให้เกิดคำว่าชีวิตชีวา ผู้ชีวิตที่สดชื่น มีพลัง เป็นบาทวิถีเป็นฐานให้ชีวิตเดินสู่เป้าหมายอย่างมีความสุข

สรุป จุดลักษณะพุทธวิธีเป็นการนำพุทธวิธีมาสร้างทรัพย์และความสุข เมื่อนำไปใช้สำหรับปัจเจกชนทั่ว ๆ ไปในวิถีการกระทำ ใช้ขณะรับรู้ที่มีอยู่ในตน สื่อถึงความเป็นพุทธที่นำมาใช้ได้ทุก ๆ ที่ ไม่เลือกกาลเวลาเป็นอกาลโกคือ ไร้กาลเวลา ไม่เลือกเพศ ผิวพรรณ ชนชั้น วรรณะ ความเป็นพุทธเป็นวิธีสะท้อนความรู้สึกในตนให้ออกมาเป็นรูปธรรมทางการกระทำอย่างมีความสุขในพุทธวิธีที่มีในตนของตน และพุทธอยู่ในตัวของตน ทรัพย์พร้อมสุขทำให้ปรากฏเป็นจริงได้ ตามศักยภาพอันมีอยู่ในตน

^{๑๒๗} ม.ม. (ไทย) ๑๒/๙๑/๘๖.

^{๑๒๘} พุทธทาส ภิกขุ, กรรม การเกิดใหม่ สังสารวัฏ, (พิมพ์ที่มีตรนราการพิมพ์, ม.ป.ป.), หน้า ๕-๖.

^{๑๒๙} ผู้วิจัย.

๔.๔.๕ สมการพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข

จากที่ได้กล่าวมาตามลำดับของเนื้อหาตั้งแต่ต้นจนถึงบทสุดท้าย สิ่งที่มนุษย์ต้องการอย่างแท้จริงมีเพียงแค่ว่า “ทรัพย์และสุข” เพียงแต่ทรัพย์และสุขแยกออกไปตามวิถีโลกีย์กับโลกุตร อยู่ทีใครจะเลือกเส้นทางเดินชีวิตในแบบใด ตนเท่านั้นลิขิตตนว่าจะ เลือกโลกีย์ทรัพย์หรือโลกุตรทรัพย์ เลือกโลกีย์สุขหรือโลกุตรสุข สรุปลั่น ๆ ให้เป็น สมการพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข ได้ดังนี้คือ

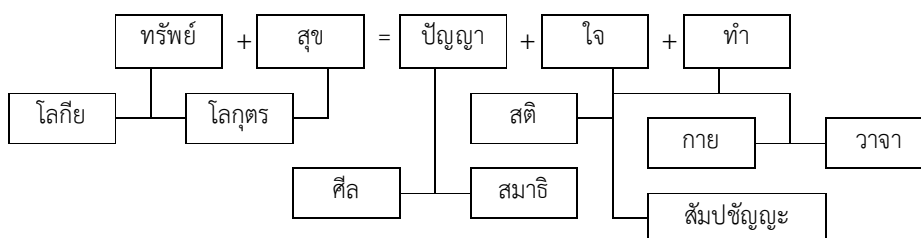
$$(\text{ทรัพย์} + \text{สุข} = \text{ปัญญา} + \text{ใจ} + \text{ทำ})^{\text{๑๓๐}}$$

จากสมการนำสู่ความเข้าใจในรูปแบบสมการพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุขเป็น สมการพุทธวิธีสำหรับสร้างคุณภาพให้กับชีวิต ลักษณะความสัมพันธ์ดังแสดงไว้ในตารางที่ ๗ วิธี ความสัมพันธ์ของตัวแปรในสมการ ต่อการนำไปใช้ ต้องรักษาทุกตัวแปร ไม่ให้แต่ละตัวแปรติดลบ ถ้า ตัวแปรใดตัวแปรหนึ่งติดลบชีวิตจะขาดคุณภาพ เมื่อต้องการ ทรัพย์, สุข, ปัญญา เป็นจำนวนเพิ่ม (ทรัพย์ในเชิงปริมาณ) หรือเชิงคุณภาพ นำตัวแปร ใจและทำ ไปยกกำลัง คือ เพิ่มศักยภาพทางการ กระทำ (กำจัดจุดด้อย สร้างจุดเด่น ฝึกทักษะใหม่ ๆ ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทำได้ทุกเวลา)

$$(\text{ทรัพย์} + \text{สุข} = \text{ปัญญา} + \text{ใจ}^{\circ} + \text{ทำ}^{\times})^{\text{๑๓๑}}$$

ใจยกกำลังโอ (ใจ^๐) เชิงคุณภาพให้โอเป็นสัญลักษณ์แทนหัวข้อธรรม ไต ๆ ที่นำมาใช้ในการกระทำ ใจยกกำลังโอ (ใจ^๐) เชิงปริมาณให้โอเป็นสัญลักษณ์แทนเลขศูนย์ โอในวิถีการกระทำจาก ใจที่ยกกำลังโอ (ใจ^๐) ให้โอเป็นสัญลักษณ์แทนความว่าง (อนัตตา) แก่ทุกข็ใจขณะทำ ทำยกกำลังเอกซ์ (ทำ^๕) เชิงคุณภาพให้เอกซ์เป็นสัญลักษณ์ของความเพียร เมื่อต้องการ ทรัพย์, สุข, ปัญญา มากเท่าไร ใส่ความเพียรเพิ่มเข้าไป การเพิ่มศักยภาพทางการกระทำ ความเพียรจะสัมพันธ์ใจและทำไปพร้อมกัน

ตารางที่ ๗ แสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรในสมการพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข

ที่มา: ผู้วิจัย

ย่อภาพรวมลงที่รู้แล้วลงมือทำ ๑) ชีวิตผ่อนคลาย ๒) จิตใจเข้มแข็ง ๓) อารมณ์มั่นคง ๔) สุขภาพ แข็งแรง ๕) ให้และเสียสละ ๖) เชื่อมสัมพันธ์ภาพ ๗) อยู่ตรงกลาง ๘) รู้ เข้าใจ จูงใจ ๙) ปัญญา ไหว ปรียบ ๑๐) ลงมือทำ: ทำอย่างเที่ยงทำ ทำด้วยการสร้างสรรค์ ทำด้วยความเมตตาและเที่ยงธรรม

^{๑๓๐} ผู้วิจัย.

^{๑๓๑} เรื่องเดียวกัน.

๔.๕ สรุป

พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข เป็นพุทธวิธีสำหรับสร้างดุลยภาพให้กับชีวิต ในบทสรุปสำหรับการนำพุทธธรรมมาใช้เป็นพุทธวิธีในทางปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้อง สอดประสานกับหลักของความเป็นเหตุเป็นผลในหลักการกระทำแห่งกรรมสาม ดังนั้นการผสมผสานหลักพุทธธรรมสู่พุทธวิธีสำหรับสร้าง โลกียทรัพย์ โลกุตระทรัพย์ โลกียสุข โลกุตระสุข สามารถนำพุทธธรรมสู่การใช้เป็นพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข ทั้งในวิถีโลก วิถีธรรม นำสรุปสู่การสร้างทรัพย์อย่างมีความสุขได้ดังนี้

ในด้านการสร้างทรัพย์ทั้งทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายในวิถีแห่งโลกียทรัพย์รวมกระทั่งโลกุตระทรัพย์ อรรถประโยชน์ของทรัพย์เข้าไปมีส่วนสัมพันธ์ที่สำคัญทั้งในแง่โลกียและโลกุตระเพียงแต่บทบาทหน้าที่ของทรัพย์แยกไปตามอรรถประโยชน์ที่นำไปใช้ตามวัตถุประสงค์ของการใช้พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข การนำอรรถประโยชน์ไปใช้ในทางโลกียทรัพย์เป็นไปในทางสังคมและทางธุรกิจ ทั้งในทางสังคมและในทางของการทำธุรกิจมีจุดตรงกันที่การได้รับประโยชน์ต่างตอบแทน อรรถประโยชน์ที่นำไปใช้ในแง่โลกุตระจะเป็นไปในเชิงไม่มีผลต่างตอบแทน พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข การให้เป็นจุดเริ่มต้นสำหรับการนำมาซึ่งความสุข ความสุขที่เกิดขึ้นในหัวใจของผู้ให้ นั้นเป็นอย่างไร แต่ละความรู้สึกจะตอบได้ด้วยตัวของผู้นั้น ผู้ให้ย่อมเป็นที่รัก และการให้คือต้นทางแห่งสุข ในการสร้างทรัพย์ฐานในการสร้างนัยที่สำคัญ มีระดับความสำคัญถึงขนาดเป็นฐานชะตากรรมของชีวิต การสร้างทรัพย์วางฐานชะตากรรมชีวิต โดยผ่านมโนกรรม กายกรรมและธรรมสู่วิถีทำให้มีความสุขพร้อมที่สุขภาพกายในฐานกายกรรม สุขภาพจิตในฐานมโนกรรม การมีฐานที่ตั้งแห่งความสุขทางใจ สุขภาพจิตจะมีจิตใจที่เข้มแข็งและอารมณ์มั่นคง เมื่อทำกิจประจำวัน ชีวิตก็จะไม่เคร่งตึง ตึงเครียด ซึ่งจำเป็นต่อพื้นฐานสุขภาพกายที่ใช้ทำกิจการงานทุก ๆ กิจการ ทุก ๆ ประเภท การมีจิตใจเข้มแข็งและอารมณ์มั่นคงมีผลดี เมื่อกระทบกับอภิวุฒิธรรมและอนิวัฏฐารมณคืออารมณ์ที่พอใจกับอารมณ์ไม่พอใจ

พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข ใช้ปัจจุบันเป็นจุดเริ่มต้น เป็นจุดเชื่อมอดีตกับอนาคต มาอยู่ในจุดเดียวกัน สติสัมปชัญญะเป็นจุดเชื่อมโยงประสานกาย ใจรู้ประสานเป้าหมายกิริยาที่กำลังเคลื่อนไหวขณะทำ มีสติสัมปชัญญะประสานกายใจรวมทั้งเป้าหมายของงานที่กำลังเคลื่อนไหวขณะทำ อารมณ์พลัดเพลินในธรรมขณะทำ ณ ตรงจุดที่ทำเป็นฐานของความสุข เป็นพื้นฐานนำไปใช้สร้างโลกียทรัพย์หรือโลกุตระทรัพย์ ในเรื่องพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข บทสรุปสุดท้ายสิ่งที่มนุษย์ต้องการอย่างแท้จริงมีเพียงแค่ว่าสองคำ คือ คำว่า “ทรัพย์และสุข” เพียงแต่บริบทแห่งชีวิตมีการเชื่อมโยงไปด้วยเหตุปัจจัยอันหลากหลาย ในทรัพย์และสุขนั้นอยู่ที่เหล่าชนว่าต้องการทรัพย์และสุขในวิถีใด ซึ่งพระพุทธศาสนากล่าวไว้สองวิถี คือ วิถีโลกียกับวิถีโลกุตระ เหล่านี้ขึ้นอยู่กับภูมิแห่งจิตใจของแต่ละปัจเจกชน อยู่ที่มโนทัศน์ต่อโลกและชีวิต โดยความเป็นอัตลักษณ์บอกเอกลักษณ์เฉพาะในวิถีแห่งพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข เป็นวิถีแห่งการกระทำที่เป็นสุข มีชีวิตที่ผ่อนคลาย โล่ง เบา สบาย

บทที่ ๕

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อดังนี้ ข้อที่ ๑ เพื่อศึกษาแนวคิดเรื่องทรัพย์ที่สร้างความสุขให้แก่ชีวิต ข้อที่ ๒ เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์และมีความสุข ข้อที่ ๓ เพื่อนำเสนอพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข การศึกษาวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีพรรณนา เพื่อให้การศึกษาเป็นไปตามวัตถุประสงค์การวิจัย สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ เรียงลำดับได้ดังนี้

๕.๑ สรุปผลวิจัย

การวิจัยเรื่องพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข จากการศึกษา ทำให้ได้ทราบว่า แนวคิดเรื่องทรัพย์ที่สร้างความสุขให้แก่ชีวิตนั้น ทรัพย์เป็นปัจจัยที่สำคัญต่อความสุข ทรัพย์เป็นปัจจัยเชื่อมสัมพันธ์ความสุขเข้ากับชีวิตในระดับ ร่างกาย จิตใจ จิตวิญญาณ ชีวิตอาศัย ทรัพย์เป็นปัจจัยเกื้อกูล เกื้อหนุนส่งต่อชีวิตให้ดำเนินไปในวิถีดำรงชีพสามด้าน ประกอบด้วย ด้านร่างกาย ทรัพย์เชื่อมสัมพันธ์ความสุขเข้ากับร่างกายให้อยู่ดีมีสุข นำพาสู่ชีวิตให้อยู่เย็นเป็นสุข ด้านจิตใจ ทรัพย์เชื่อมสัมพันธ์ความสุขเข้ากับจิตใจ ในวิถีความต้องการของชีวิต ได้รับความพึงพอใจจาก อรรถประโยชน์ในการใช้ทรัพย์ ด้านจิตวิญญาณ นำทรัพย์ไปพัฒนาตนเอง สร้างจิตวิญญาณสู่ความดีงาม หัวใจที่เป็นแก่นแท้ชีวิตของมนุษย์ คือความรู้ให้คู่คุณธรรมแห่งการให้พร้อมทรัพย์และมีความสุข การดำเนินชีวิตให้บรรลุจุดหมายของมนุษย์ต้องเกิดจากการให้ การให้คือต้นทางแห่งความสุข

พุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์และมีความสุข ในทางพระพุทธศาสนา ทรัพย์ ความสุขและพุทธธรรมมีความสัมพันธ์กัน เป็นปัจจัยต่อดุลยภาพชีวิต ขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งชีวิตจะเสียดุลยภาพในการดำรงชีวิต ทรัพย์มีความสำคัญในฐานะปัจจัยค้ำจุนชีวิต ความสุขมีความสำคัญในฐานะจรรโลงให้ชีวิตดำรงอยู่อย่างผาสุก พุทธธรรมมีความสำคัญในฐานะเป็นเครื่องมือปฏิบัติต่อทรัพย์และมีความสุข ให้ชีวิตดำรงอยู่อย่างสงบสุขหรือสันติสุขอย่างแท้จริง ทุกข์กายที่เนื่องด้วยทรัพย์เป็นความทุกข์ที่เกิดจากการขาดแคลนปัจจัยหล่อเลี้ยงชีวิต ส่วนทุกข์ใจที่เนื่องด้วยทรัพย์ เกิดจากกลัวความสูญเสียทรัพย์ กลัวการพลัดพรากจากทรัพย์และทุกข์ใจจากการเสพบริโภคที่เนื่องด้วยทรัพย์ เกิดจากการเสพบริโภคจนอึดเอียน เปื่อหน่าย แม้แหวดล้อมด้วยสิ่งอันวิจิตรปรนเปรอก็ยังไม่พบกับคำว่าสุขที่แท้จริง ความสุขที่ไม่เนื่องด้วยทรัพย์ เป็นความสุขจากใจ ไม่อิงวัตถุสิ่งของใด ๆ ความสุขที่เนื่องด้วยการสร้างทรัพย์ เป็นความสุขปัจจุบันขณะที่ดำเนินไปด้วยสติสัมปชัญญะ ไม่ว่ากิริยาอยู่ในอิริยาบถไหนมีความเพลิน ณ จุดนั้น ๆ หรืออารมณ์เพลิดเพลินตรงจุดงานที่ทำ ความสุขในการครอบครองทรัพย์ เป็นความสุขจากการ

รู้เข้าใจสัจธรรมในธรรมชาติของชีวิตและทรัพย์ มีมา คงอยู่ จากไป รู้แล้วปล่อยวางไว้ตามเป็นจริง จิตใจที่ปล่อยวางนำมาซึ่งความสุข ความสุขที่เนื่องด้วยทรัพย์เป็นความสุขในฐานะทรัพย์เป็นฐานรองรับให้วิถีการดำเนินชีวิตในสังคมได้รับความสะดวกสบาย ทรัพย์นำไปสู่การสร้างสรรคสิ่งต่าง ๆ ตามความใฝ่ฝันได้ นำไปพบกับความสำเร็จ นำพาชีวิตให้ได้รับความสุขสมหวังบางแง่มุมที่แสดงถึงความสุขดังที่ใจต้องการหรือตามที่ใจปรารถนาได้ ความสุขที่เนื่องด้วยทรัพย์อิงความสุขในการใช้ทรัพย์ ความสุขในการใช้ทรัพย์ ใช้เลี้ยงดูพ่อแม่และผู้มีพระคุณ ใช้ดูแลครอบครัว ใช้เป็นทุนในการประกอบอาชีพ เก็บเอาไว้กินไว้ใช้ เก็บไว้เป็นหลักประกันชีวิต ใช้บริจาคสำหรับสร้างประโยชน์หรืออื่น ๆ ส่วนพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับทรัพย์และความสุขนั้น เริ่มจากสัมมาทิฐิในมรรคแปดคือ วิถีแห่งปัญญา ดำเนินชีวิตที่ถูกต้อง สัมปยุตธรรมคือ การสร้างทรัพย์ตามการบริหารจัดการในวิถีแห่งรู้ รู้เหตุ รู้ผล รู้ตน รู้งานและเข้าใจคนอื่น ในการสร้างทรัพย์อันมีกายต้น ใจต้น เป็นวิถีทางแห่งพลังขององค์ธรรม สัมมัมปชานและอิทธิบาทผานสติสัมปชัญญะเป็นเครื่องต้น รู้ปัจจุบันขณะนำมาซึ่งการสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข การใช้พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข มรรคแห่งพุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข สัมมาทิฐิเป็นฐานเบื้องต้น มีปัญญาเห็นชอบก่อน ส่งต่อทำให้คิด พูด ทำและมรรคในมิติอื่น ๆ ขอบตามไปด้วย ในการเริ่มต้นเริ่มที่ใจ ใช้ปัจจุบันเป็นจุดเริ่มต้น เป็นจุดเชื่อมอดีตกับอนาคตมาอยู่ในจุดเดียวกัน สติสัมปชัญญะเป็นจุดเชื่อมใจผานกาย ใจรู้ประสานเป้าหมายกิจกรรมที่กำลังเคลื่อนไหวขณะทำ อารมณ์เปล็ดเปล็นในธรรมขณะทำ ณ ตรงจุดที่ทำเป็นฐานของความสุข เป็นพื้นฐานนำไปใช้สร้างโลกียทรัพย์หรือโลกุตระทรัพย์ หลักและวิธีการสร้างระหว่างทรัพย์และความสุข มีพุทธธรรมอยู่ตรงกลาง ทำหน้าที่เชื่อมประสานกายใจด้วยสติสัมปชัญญะ มีศีลเป็นฐานแห่งการกระทำ มีความมั่นคงของใจ ใจอยู่ในฐานตั้งมั่น มีความสงบระงับพร้อมใช้งานทำหน้าที่ป้อนความสุขหล่อเลี้ยงใจภายในขณะทำ ปัญญานำพาเข้าสู่ขุมทรัพย์ ชีวิตสร้างทรัพย์ให้มีความสุขรวมลงตรงที่ดำเนินวิถีทำในวิธีพุทธธรรม วิธีทำในวิธีพุทธธรรมนำสู่พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข ชีวิตอิสระและผ่อนคลายมีความสุขง่าย ๆ กับสิ่งที่ทำในวิถีธรรม เข้าใจธรรมจะมีความสุขง่าย ๆ ที่ได้ทำ สุขง่าย ๆ ที่ได้จากทำ

พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุข รวมย่อลงในวิถีทำด้วยวิธีใจประสานกาย รู้ ณ จุดทำ ฐานจิตรู้เหตุปัจจัยขณะปัจจุบันที่กำลังดำเนิน เพียงรู้ความหยุด รู้ความเคลื่อน รู้ความไหว ด้วยวิธีการนี้ เป็นวิถีแห่งสติสัมปชัญญะทำให้ได้ทรัพย์และสุข ได้ทั้งทรัพย์ภายนอกและทรัพย์ภายในไปพร้อม ๆ กัน เป็นวิถีแห่งทางสายกลาง ไม่ตึง ไม่หย่อน ไม่เคร่ง ไม่เครียด เป็นแนวทางที่สร้างดุลยภาพสำหรับดำเนินชีวิต พุทธวิธีสร้างทรัพย์อย่างมีความสุขเมื่อนำไปใช้ก่อให้เกิดความสุขในชีวิตประจำวันได้อย่างลงตัว ถ้ารู้จักใช้ ใช้ให้เป็นและใช้ให้ถูกต้อง ปรับแต่งให้เข้ากับกาล เทศะ บุคคลและอัตภาพของตน

สรุปสั้น ๆ ให้เป็นบทสรุปสุดท้ายสิ่งที่มนุษย์ต้องการอย่างแท้จริงมีเพียงแค่คำสองคำคือคำว่า “ทรัพย์และสุข” อยู่ที่เหลาขนว่าต้องการทรัพย์และสุขในวิถีใด ซึ่งพระพุทธศาสนากล่าวไว้สองวิถีคือ วิถีโลกียกับวิถีโลกุตระ คำว่า “ทรัพย์และสุข” นี้จึงขึ้นอยู่กับภูมิแห่งจิตใจของแต่ละปัจเจกชน

๕.๒ ข้อเสนอแนะ

๕.๒.๑ ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ก. ข้อเสนอแนะทั่วไป

๑) การสร้างความมั่งคั่งอย่างมีความสุขในทางพระพุทธศาสนา คำว่าความ “มั่งคั่ง” เป็นศัพท์ทางเศรษฐศาสตร์ ซึ่งความหมายดูเหมือนตรงข้ามกับคำว่า “สมณะหรือสันโดษ” ในทางพระพุทธศาสนา ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไปใช้วิธีการนำเสนอแบบเกลือจิ้มเกลือหมายความว่า ใช้ คำว่าความ “มั่งคั่ง” ทางโลกเปลี่ยนมาเป็น คำว่าความ “มั่งคั่ง” ตามแบบพุทธธรรม เป็นการใช้อย่างพุทธธรรม ในมิติที่ว่า “เราไม่ขัดแย้งกับโลก โลกต่างหากที่ขัดแย้งกับเรา” เป็นการนำพุทธธรรมมาใช้ในหลากหลายแง่มุมหรือเรียกว่า ไร้ข้อจำกัด ใช้งานได้ทุกมิติ

๒) มิติโลจิสติกส์ทรัพย์สินตามแนวทางพระพุทธศาสนา

การเคลื่อนตัวของทรัพย์สินมิติต่าง ๆ ความสำคัญอยู่ที่บรรณประโยชน์ของทรัพย์สิน การเคลื่อนตัวของทรัพย์สินประเด็นที่น่าสนใจอยู่ที่การนำสู่บรรณประโยชน์ทางพระพุทธศาสนา

ข. ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยตามหลักพุทธธรรม

๑) การใช้สติปัญญาสร้างทรัพย์สินอย่างมีความสุข

สติปัญญาประกอบด้วย กาย เวทนา จิต ธรรม เป็นองค์ธรรมที่ครบเครื่องในเรื่องของการสร้างสติสัมปชัญญะ หากจัดเข้าในเรื่องของทรัพย์สิน เป็นได้ทั้งโลกีย์ทรัพย์สินหรือโลกุตระทรัพย์สิน ความน่าสนใจสติปัญญาที่อยู่ประเด็นการนำไปสร้างทรัพย์สินได้ทั้งทรัพย์สินภายนอกและทรัพย์สินภายใน

๒) การใช้ไตรสิกขาสร้างทรัพย์สินอย่างมีความสุข

การใช้ไตรสิกขาสร้างทรัพย์สินอย่างมีความสุขประเด็นที่น่าสนใจอยู่ที่การสร้างทรัพย์สินในเชิงคุณธรรมอันมีศีล สมาธิ ปัญญา เป็นฐานในการปฏิบัติ

๓) อรรถจริยาสร้างทรัพย์สินอย่างมีความสุขในมิติการให้บริการ

ในทางพระพุทธศาสนา มีหลักธรรมเกี่ยวกับการรับใช้หรือหลักธรรมที่ทำให้บุคคลอื่นมีความสุข ยุคปัจจุบันเข้าสู่ยุคที่การขยายตัวขององค์กรในรูปแบบต่าง ๆ จึงเกิดการมีผู้ให้บริการกับผู้รับบริการ ซึ่งการบริการเป็นจุดเชื่อมโยงประโยชน์ที่อยู่ตรงกลางระหว่างผู้ให้กับผู้รับหรือทั้งสองฝ่ายหรือประโยชน์ที่ส่งผลต่อส่วนอื่น ๆ ทั้งทางตรงและทางอ้อม การให้บริการกับการรับบริการถือว่าเป็นหัวใจสำคัญต่อการสร้างความพึงพอใจในมิติสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ความน่าสนใจอยู่ที่ประเด็นการนำหลักพุทธธรรมมาสร้างสรรค์ให้เกิดความสุขจากมิติของคำว่า “บริการ” ของผู้ให้และผู้รับ

๔) พุทธวิธีออกแบบชีวิตให้ประสบความสำเร็จในโภคทรัพย์

หลักพุทธธรรมมีมิติแห่งธรรมสำหรับวิธีการที่หลากหลายคู่ควรนำมาใช้ในการกระทำการใช้ชีวิตให้สำเร็จประโยชน์ต่อการได้มาซึ่งโภคทรัพย์ ความน่าสนใจอยู่ที่พุทธวิธีออกแบบชีวิต

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

_____. พระไตรปิฎกอรรถกถาภาษาไทย ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือทั่วไป :

กระทรวงศึกษาธิการ. หนังสือเรียนวิชาเคมี 1 ว 432 ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, ๒๕๔๑.

กัญญ์วรา เศรษฐกิจกุล. สูตรออมเงิน ๔ กระปุก ลอกคราบความจน. กรุงเทพมหานคร: บริษัท

พรพิชา พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๔.

คณาจารย์แห่งเชียงใหม่. นวโกวาท ฉบับมาตรฐาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เชียงใหม่,

เชียงใหม่, ๒๕๓๕.

คณาจารย์เชียงใหม่จเรเจริญ. นวโกวาท ฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพมหานคร: เชียงเชียงใหม่จเรเจริญ, ม.ป.ป.

คณาจารย์แห่งโรงพิมพ์เชียงใหม่. วินัยมุข เล่ม ๑ ฉบับมาตรฐาน. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์เชียงใหม่, ๒๕๓๕.

ໄໝຂີດ ອິນທາງສ໌ ແລະຄຸນະ. ກຳມຮູ້ຄູ່ຄຸນຮຸນຸນ. ພິມຸ່ທ໌ຮຸ້ງທີ່ ໑. ກຸ່ງເທພມຫານຸກ: ສຳນັກພິມຸ່ທ໌

มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๑.

จิรวังโสภิกขุ. ๖๒ พุทธโอวาท ๓ เดือนสุดท้ายก่อนปรินิพพาน. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร:

ชินอักษรการพิมพ์, ๒๕๔๘.

จุฑามาศ นิศารัตน์. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์ LW ๒๐๔. กรุงเทพมหานคร:

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๘.

ชมรมผู้รักบุญ. ๙ วิธีก้าวสู่เส้นทางมหาเศรษฐี. พิมพ์ที่ โอ เอส ปรี้นติง, ๒๕๕๒.

ชัยสิทธิ์ อนันต์สมบัติกุล. ๑๐ เส้นทางสร้างความรวย. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอล. ที. เพลส

จำกัด, ๒๕๕๒.

โชคชัย ชยธวัช. **เทวดานักขาย**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ วรรณสาส์น, ๒๕๔๖.
 ฐากูร นามรุ่งเรือง. **ความลับสู่ความร่ำรวย**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี แอนด์ เอ็น บুক,
 ๒๕๕๑.

ฐิตวณโน ภิกขุ. **วิปัสสนาภาวนา**. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย,
 ๒๕๔๖.

แดง ใบเล่. **การพุดจาในธุรกิจและในชีวิต**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอดิสัน เพรส
 โพรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๑.

ทักษิณ ชินวัตร. **คิดใหญ่ทำใหม่**. รวบรวมโดย อธิพัฒน์ ทรัพย์ไพฑูรย์. พิมพ์ครั้งแรก.
 กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วรรณสาส์น, ๒๕๔๗.

_____. **นายกรัฐมนตรีนโยบาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ ซี พี บุก
 สแตนดาร์ด, ๒๕๔๗.

ธนชิต ชูวานันท์. **คิดแบบมหาเศรษฐีคุณก็ทำได้**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์กูดมอร์
 นิ่ง, ๒๕๔๙.

ธนัท อนันต์ศิริ. **คนรวยรู้ก่อน**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอล. ที. เพรส จำกัด, ๒๕๕๒.

ธวัช เฟื่องปภัสสร และคณะ. **อธิบายการเรียนรู้ธรรมชาติปริเฉทที่ ๒**. กรุงเทพมหานคร: เจริญทัศน์
 พานิชกิจ, ม.ป.ป.

นภายาณ. **กลวิธีคัดสรรบุคลากรทำงาน**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์รุ่งแสงการพิมพ์, ม.ป.ป.

นิโรธ จิตวิสุทธิ. **ดับทุกข์ใจด้วยโอสถพระพุทธเจ้า**. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วน
 จำกัดภาพพิมพ์, ๒๕๕๔.

เนรัช เหมันต์ทิพย์. **รวยดีกว่าจน เกิดหนึ่งหนต้องรวยให้ได้**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท แอล. ที. เพรส
 จำกัด, ๒๕๕๔.

บวร เนตรหาญ. **คาถามหาเศรษฐี**. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

พร รัตนสุวรรณ. **ศัพท์ปัญญา**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๘.

พรพรรณ จันทรภพ. **ยิ่งจ่ายยิ่งรวย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: วิชั่นพีเพลส จำกัด, ๒๕๕๗.

พระครูกัลยาณสิทธิวัฒน์ (สมาน กลยาณธมฺโม/พรหมอยู่). **เอตทัคคะในพระพุทธศาสนา**. พิมพ์ครั้งที่
 ๑๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๐.

พระมหาถวัลย์ ญาณจारी. **พระอภิธรรมสำหรับประชาชน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
 รุ่งเรืองธรรม, ๒๕๒๘.

พระมหาโพธิวงศาจารย์ (ทองดี) ป.ธ. ๙. ราชบัณฑิต. **ศัพท์วิเคราะห์**. พิมพ์ครั้งที่ ๔.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เลี้ยงเซียง, ๒๕๕๘.

พระมหาพิรพล วิโรจโน. **อยู่กับปัจจุบัน**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: กองทุนเพื่อนสันติ, ๒๕๕๑.

พระมหาบัว ญาณสัมปันโน. **ประวัติพระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ**. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.

กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๖.

_____ . **ร่ำรวย ยิ่งใหญ่ เสือนลอย หรือ เพื่้ออะไร**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. ม.ป.ท., ๒๕๕๖.

พระอาจารย์มหาบุญมี มาลาวชิโร. **พุทธบริหาร**. นนทบุรี: บริษัท ชิงค์ ปียอนด์ บุ๊คส์ จำกัด, ๒๕๕๓.

พระอุดมญาณโมลี (จันทร์ศรี จนฺททีโป). **ทรัพย์ภายใน**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. ม.ป.ท., ๒๕๕๐.

พระธรรมโกศาจารย์ (พุทธทาสภิกขุ). **การทำงานคือการปฏิบัติธรรม**. จัดพิมพ์โดย ธรรมสภาและ

สถาบันบันลือธรรม: ม.ป.ท., ม.ป.ป.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๓.

กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส อาร์ พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.

_____ . **พุทธธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ บริษัท สหธรรมิก จำกัด, ๒๕๔๙.

_____ . **พุทธธรรม ฉบับปรับขยาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๔๒. งานพระราชทานเพลิงศพ นายเถลิง เหล่า

จินดา. ม.ป.ท., ๒๕๕๘.

พระไพศาล วิสาโล. **ชีวิตสมถุค**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชุมทองอุตสาหกรรมและ

การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๕.

_____ . **บันทึกธรรมชาติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ห้างหุ้นส่วนสามลดา, ๒๕๕๙.

_____ . **เป็นมิตรกับความเหงา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์สุภา จำกัด,

๒๕๕๕.

_____ . **รักษาใจให้ไกลทุกข์**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. ม.ป.ท., ๒๕๕๕.

พระโพธิ์นันทมุนี. **หลวงปู่ฝากไว้**. ม.ป.ท., ๒๕๔๔.

พระสุธีรัตนบัณฑิต (สุทิตย์ อากาศโร ป.ธ. ๗, ดร.). **การสร้างและพัฒนาตัวชี้วัดความสุขของ**

ประชาชนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. นนทบุรี: บริษัท ดีไซน์

ดีไลท์ จำกัด, ๒๕๕๙.

พระราชวุฒาจารย์ (หลวงปู่ดูลย์ อตุโล). **จิตคือพุทธะ**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ชวน

พิมพ์ ๕๐ จำกัด, ๒๕๕๓.

พระอาจารย์มั่น ภูริทัตตเถระ. **มุตโตทัย**. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

พันตรี ป. หลงสมบุญ. **พจนานุกรมบาลี-ไทย**. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

พุทธทาสภิกขุ. **กรรม การเกิดใหม่ สังสารวัฏ**. พิมพ์ที่มิตรนราการพิมพ์, ม.ป.ป.

พุทธทาสภิกขุ. การมองสิ่งทั้งปวงในด้านใน. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

_____ . **คู่มือมนุษย์ (ฉบับย่อ)**. ย่อโดย ภิกขุ ฉ. ชุตินฺธโร. พิมพ์ครั้งที่ ๕. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สุภาพใจ, ๒๕๔๑.

_____ . **ธรรมะที่ควรเติมลงในชีวิต**. พิมพ์ที่ มิตรนราการพิมพ์, ม.ป.ป.

_____ . **พุทธทาส ธรรม ๑๘ ปล่อยาวง**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สายส่งสุภาพใจ บริษัท บุ๊คไทม์ จำกัด, ๒๕๕๐.

_____ . **ยอดแห่งความสุข**. บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, ม.ป.ป.

_____ . **สัญญาตาปริทรรศน์**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ธรรมสภา, ๒๕๔๖.

พิชญา สุขะโต. **คิดอย่างอัจฉริยะ**. บริษัท โรงพิมพ์มิตรสัมพันธ์กราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๒.

พีระเดช ปัญญา. **ล้านคนรู้ แต่คุณทำได้**. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ซี แอนด์ เอ็น, ๒๕๕๔.

เพียร ปิ่นทอง. **คู่มือพุทธประวัติ เล่ม ๑-๒-๓**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่อักษรเจริญทัศน์, ม.ป.ป.

_____ . **อธิบายการเรียนรู้ธรรมวิภาค ปริเฉทที่ ๑**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่อักษรเจริญทัศน์, ม.ป.ป.

ภูวเดช สีนพงศธร. **เพิ่มอัจฉริยะเป็น ๒ เท่า**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดีการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๔.

มรกต ศรีจรูณรัตน์. **คู่มือประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยทรัพย์ LA ๑๐๕ (H)**.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๑.

มุกดา ศรีรงค์ และคณะ. **จิตวิทยาทั่วไป PC ๑๐๓**. ภาควิชาจิตวิทยา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. บริษัท ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น จำกัด, ๒๕๕๖.

โรสิตา วาทินกิจ. **พูดดี พูดโดน พูดสะกดใจคนแบบไม่ต้องมีสคริปต์**. พิมพ์ครั้งแรก.

กรุงเทพมหานคร: บริษัท พรพิชชา พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๕.

วงพัทตร์ ภูพันธ์ศรี และคณะ. **จิตวิทยาพัฒนาการประยุกต์ทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๐.

กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

วศิน อินทสระ. **พุทธโอวาทก่อนปรินิพพาน**. พิมพ์ที่ บริษัท ศิลป์สยามบรรณภัณฑ์และการพิมพ์ จำกัด, ม.ป.ป.

วัดหลวงพ่อดงธรรมกายาราม. **คู่มือปฏิบัติสมถวิปัสสนากรรมฐาน ๕ สาย**. พิมพ์ครั้งที่ ๑.

กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท เพชรเกษม ปรี้นติ้ง กรุป จำกัด, ๒๕๕๓.

ศุภฤกษ์ ศรีเนตร์. **เศรษฐศาสตร์การเงิน ๑ EC ๓๓๒**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๐.

ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (ศคง.) ธนาคารแห่งประเทศไทย. **รู้รอบเรื่องการเงิน วางแผนการเงินอย่างชาญฉลาด.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. ม.ป.ท., ๒๕๖๐.

ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, **คู่มือ Happy Money เพื่อความสุขทางการเงิน,** (สสส. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ สนับสนุนและจัดพิมพ์).

ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล. **ความสุขกับการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานของมนุษย์.** พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: อัมรินทร์ปริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๓.

ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย. **คู่มือเงินทองต้องวางแผน ตอนมนุษย์เงินเดือนก็มั่งคั่งได้.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เมจิกเพลส จำกัด, ๒๕๕๗.

สถาบันพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย, **ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวางแผนทางการเงิน,** ๒๕๕๒).

สทวิสต์. **สูตรสร้างความสำเร็จเคล็ดลับพัฒนาตนเอง.** พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไพลินบุ๊กเน็ต จำกัด, ๒๕๕๒.

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. **พุทธสุภาษิต เล่ม ๑.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

_____. **พุทธศาสนสุภาษิต เล่ม ๑.** พิมพ์ครั้งที่ ๓๒. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

_____. **พุทธานุพุทธประวัติ.** พิมพ์ครั้งที่ ๓๐. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

สมเด็จพระมหาวีรวงศ์ ดิสนเถร. **ลปไม่ศูนย์.** กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, ๒๕๔๙.

สามเณรสีลาภริโต (ประมัย กาพเนตร ป.). **ธัมมานุวัตต์.** ๒๕๔๔. ม.ป.ท., ม.ป.ป.

สินินาฏ สุภรณ์ไพบูลย์. **เศรษฐศาสตร์การเงินและการธนาคาร EC ๓๓๑.** กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑.

สิริวรรณ สารณะนาค. **จิตวิทยาบุคลิกภาพและการปรับตัว PC ๒๐๙.** พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๓.

สุกัญญา ตันธนวัฒน์ และคณะ. **เศรษฐศาสตร์ทั่วไป EC ๑๐๓.** กรุงเทพมหานคร: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๕๒.

- สุขุม นวพันธ์. **พจนานุกรมอังกฤษ-ไทย**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด, ๒๕๔๔.
- สุจินต์ บริหารวนเขตต์. **ปรมาัตถธรรมสังเขป จิตตสังเขปและภาคผนวก**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. พิมพ์ที่ โอ. เอส. พริ้นติ้งเฮาส์ กรุงเทพฯ, ๒๕๕๓.
- สุปริยญา ชุกะวัฒน์. **การบัญชีทั่วไป AC ๑๓๐ (๑๐๓)**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ ห้างหุ้นส่วนจำกัด โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, ๒๕๓๘.
- สุรวัดน์ เสรีวิวัฒนา. **รู้ ตื่น เบิกบาน ระหว่างวัน**. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- สำนักพิมพ์ ศิลปาบรรณาการ พิมพ์จำหน่าย. **มิลินทปัญหาฉบับพิสดาร**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ เจริญรัตน์การพิมพ์, ๒๕๑๖.
- หลวงตามหาบัว ญาณสัมปันโน. **กายคตาสติ**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัท ศิลป์สยามบรรณกิจและการพิมพ์ จำกัด, ๒๕๕๙.
- หลวงพ่ocha สุภัทโท. **ประวัติและกุญแจภวนาของหลวงพ่ocha สุภัทโท**. ม.ป.ท., ม.ป.ป.
- หลวงปู่บุญเพ็ง เขมาภิรโต. **พุทธโอวาทก่อนปรินิพพาน**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่ บริษัทสำนักพิมพ์สุภา จำกัด, ๒๕๔๓.
- อภิชัย พันธเสน. **เศรษฐธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ openbooks, ๒๕๕๓.
- อภิชาติ เกรียงไกรวุฒิ. **IDEA BIG พลิกชีวิตสู่ความสำเร็จไร้ขีดจำกัด**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท คอนเซ็ปท์พริ้นท์ จำกัด, ๒๕๕๔.
- อัมพร วิจิตรพันธ์ และคณะ. **ประวัติลัทธิเศรษฐกิจ EC ๒๑๔**. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๓๙.
- เอนก เขียรถาวร. **เศรษฐศาสตร์มหภาค ๑ EC ๑๑๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๑๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๑.
- อนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพท่านเจ้าคุณพระธรรมรัตนากร ณ เมรุพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี ๒ สิงหาคม ๒๕๓๔. **บรมทรัพย์**. กรุงเทพมหานคร: พิมพ์ที่โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๓๔.
- อุบลรัตน์ เพ็งสถิตย์. **จิตวิทยาพัฒนาการ PC ๒๙๐**. พิมพ์ครั้งที่ ๓. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, ๒๕๔๒.

(๒) หนังสือแปล:

โตโค คากายาคิ. **เงินของกู**. แปลโดย อริยา แสงสุริยฤทธิ์. พิมพ์ครั้งที่ ๗. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
สามัคคีสาร (ดอกหญ้า) จำกัด, ๒๕๔๑.

จ. กฤษณมูรติ. **อิสรภาพเกิดขึ้นเมื่อคุณไม่รู้**. แปลโดย สุวรรณา หลังน้ำสังข์. พิมพ์ครั้งที่ ๔.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด, ๒๕๕๐.

พระโสภณมหาเถระ (มหาสีสยาตอ). **วิปัสสนาขุณี หลักการวิปัสสนา (ฉบับสมบูรณ์)**. แปลโดย
จำรูญ ธรรมดา. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ประยูรสาส์นไทย
การพิมพ์, ๒๕๕๙.

วอลเลซ ดี. วัตเทิลส์. **ไซรหัสศาสตร์สู่ความร่ำรวย**. แปลและเรียบเรียงโดย ศุภิกา. พิมพ์ครั้งที่ ๑.
กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์, ๒๕๕๕.

วิกเตอร์ บ็อค. **วิธีเอาชนะทุกอุปสรรคและทุกปัญหาการเงิน**. แปลและเรียบเรียงโดย วุฒินันท์ ชมพู.
พิมพ์ครั้งแรก. นนทบุรี: สำนักพิมพ์ BEE MEDIA Self-development, ๒๕๖๑.

อากิระ โคชิ. **อุปนิสัยที่ ๙**. ภาณูวงศ์: บรรณาธิการ. พิมพ์ครั้งแรก. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ปราชญ์สยาม, ๒๕๕๐.

Byron Gentry, D.C. with Mary Gentry. **สุขภาพดีและมั่งคั่งด้วยพลังจิตมหัศจรรย์**. แปลโดย
ศิรินทร ไผ่รัตน. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์วันเวสต์, ๒๕๔๖.

Dan Robey. **คุณค่าแห่งอุปนิสัยบวก The Power of Positive Habits**. แปลและเรียบเรียงโดย
กาญจนา มโนจรีกุล. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ Good Morning,
๒๕๔๖.

John Izzo, **ความลับ ๕ ข้อที่คุณต้องค้นให้พบก่อนตาย**. แปลโดย อรวรรณ อบรมย์. พิมพ์ครั้งที่ ๒.
นนทบุรี: พิมพ์ที่ ออฟเซ็ท ครีเอชั่น, ๒๕๕๔.

John C. Maxwell. **ผู้นำที่เยี่ยมยอดคือผู้แบ่งปันความสำเร็จให้กับผู้อื่น**. แปลและเรียบเรียงโดย
เจษฎา ทรงมิตร. พิมพ์ครั้งที่ ๑. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ Good Morning, ๒๕๔๗.

Osho. บรรยาย. **หลุด freedom**. แปลและเรียบเรียงโดย ดร. ประพนธ์ ผาสุขยัต. พิมพ์ครั้งที่ ๑.
กรุงเทพมหานคร: บริษัท ไยใหม่ ครีเอทีฟ กรุ๊ป จำกัด, ๒๕๔๘.

(๓) บทความ:

เกสร มัยจีน. “การสร้างความสุขด้วยจิตวิทยาเชิงบวก”. **วารสารวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี**. ปีที่
๒๔ ฉบับที่ ๔ (ตุลาคม-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๖๗๕.

พระไพศาล วิสาโล. “ความสุขสองแบบ”. **พุทธิกา**. ฉบับที่ ๒๓ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๕๕): ๖-๘.

พุทธทาสภิกขุ. “การบริหารธุรกิจแบบพุทธ”. **พุทธศาสนา**. ปีที่ ๖๖ เล่ม ๑ (กุมภาพันธ์ ๒๕๔๑): ๔๓-๔๔.

สมณะโพธิรักษ์. “ขยะนั้นจะสำคัญและลึกซึ้งไฉน”. **สารอโศก**. ปีที่ ๒๖ (๒๕) ฉบับที่ ๒ (กันยายน ๒๕๔๘): ๑.

เสถียรพงษ์ วรรณปก. “จนทางโลกกับจนทางธรรม”. **พุทธศาสนา**. (ปีที่ ๖๕ เล่มที่ ๓-๔ (สิงหาคม-พฤศจิกายน ๒๕๔๐): ๑๒๗.

อีสาน Society happy 8 workplace, วารสารสารสัมพันธ์ E-San Society, ฉบับที่ ๐๑ (พฤษภาคม-ตุลาคม ๒๕๕๕): ๓๗.

(๔) วิทยานิพนธ์:

พระครูสิริปริยัติธำรง (พิสิฐ ชุตินฺธโร). ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบโศกวิภาค ๔ กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔.

พระมหาสมโภช ฐิติญาโณ (ศรีพันธ์). ศึกษาวิเคราะห์เศรษฐศาสตร์ตามแนวพระไตรปิฎก. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

สุรีย์ ชนะโสภิตานนท์. ศึกษาการบริหารจัดการโรคหทัยในพระพุทธานุชา. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

ศักดา ภาคจันทิก. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักไตรสิกขาของพระสังฆาธิการ อำเภอลำปลายมาศ จังหวัดบุรีรัมย์. **วิทยานิพนธ์พุทธศาสนมหาบัณฑิต**. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๖.

(๕) รายงานวิจัย:

กัลยาณี เสนาสุ. ปัจจัยที่มีผลกระทบต่อความสุขของคนไทย. **รายงานวิจัย**. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, ๒๕๕๙.

ขวัญกมล ดอนขวา. แบบจำลองเศรษฐกิจสร้างสรรค์และพฤติกรรมเชิงสร้างสรรค์มีผลต่อพุทธศาสตร์ระยะยาวการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทย. **รายงานวิจัย**. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี, ๒๕๕๙.

ผาสุก พงษ์ไพจิตร. โครงการสู่สังคมไทยเสมอหน้าการศึกษาโครงสร้างความมั่นคงและโครงสร้าง
อำนาจเพื่อการปฏิรูป. รายงานวิจัย. ศูนย์ศึกษาเศรษฐศาสตร์การเมือง
คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๖.
วรารัชต์ มหามนตรี. โครงการโลกทัศน์ของคนไทยจากภษิต. รายงานวิจัย. คณะมนุษยศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร, ๒๕๕๗.

(๖) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่:

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). เอกสารถอดเทปสัมมนาพุทธปรัชญา. ครั้งที่ ๑.
กรุงเทพมหานคร: ณ โรงเรียนส่งเสริมพระพุทธศาสนา วัดประยูรวงศาวาสวรวิหาร จัด
โดย ปริญาโท หลักรัฐบาลศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา มหาวิทยาลัย
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยวันที่ ๒๐ สิงหาคม, ๒๕๖๐.
รัตติกาล จิตหมั่น. สัญลักษณ์แห่งความผูกพันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ. มหาวิทยาลัยศิลปากร,
๒๕๕๗.
สถานธรรมไท่ชิว. พระโอวาทสิ่งศักดิ์สิทธิ์. เอกสารการประชุมธรรม. วันอาทิตย์ที่ ๑๔ พฤศจิกายน
พ.ศ. ๒๕๕๐, ณ พุทธสถานไท่ชิว.
_____ . พระโอวาทสิ่งศักดิ์สิทธิ์. เอกสารการประชุมธรรม. วันอาทิตย์ที่ ๑๙ พฤศจิกายน พ.ศ.
๒๕๕๙, ณ พุทธสถานไท่ชิว.
สมิทธิ เจือจินดา. การเสริมสร้างชีวิตให้เป็นสุข. กรุงเทพมหานคร: อาจารย์ประจำสาขาจิตวิทยา
มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
อภิชัย พันธเสน. เศรษฐกิจพอเพียงเพื่อความสุขและประโยชน์สุขสำหรับทุกคนและประเทศชาติ.
วิทยาลัยนวัตกรรมการสังคม มหาวิทยาลัยรังสิต, ๑๓ ธันวาคม ๒๕๕๙.
อนุรักษ์ โพธิ์ทอง. การพัฒนาความสามารถแก้โจทย์ปัญหาสมการ ในวิชาคณิตศาสตร์ ๒ ของ
นักศึกษาระดับ ปวส. ๑ สาขางานเทคนิคยานยนต์ วิทยาลัยเทคโนโลยียานยนต์.
วิทยาลัยเทคโนโลยียานยนต์สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน
กระทรวงศึกษาธิการ, ๒๕๕๕.

(๗) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ :

ข่าว เทคโนโลยีพันธุกรรม. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

https://www.khaosod.co.th/arou nd-the-world-news/news_585531

[๓๐ ตุลาคม ๖๐].

ข่าว มหาเศรษฐีพันล้าน ยิงตัวตาย. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.thairath.co.th/content/370882> [๑๗ ธันวาคม ๕๙].

ข่าว จากเศรษฐกิจพื้นล้านสู่ยาจก. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.thairath.co.th/content/524111> [๒๓ มกราคม ๖๐].

ข่าว ญาติปลื้มผิวเมียถูกหวย 90 ล. มีน้ำใจมอบเงินทุนทำกิน. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://www.dailynews.co.th/regional/676316> [๑๑ พฤศจิกายน ๖๑].

ข่าว ยิงตัวตาย, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา:

https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_439509 [๑๔ กรกฎาคม ๖๐].

ข่าว รวบหนุ่มหลอกเหยื่อโอนเงินสูญเป็นแสน. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_142991# [๑๔ ธันวาคม ๕๙].

ข่าว มาตรการฆ่าเผาพยาบาลเปิดปากชัตทอด. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_141148 [๑๓ ธันวาคม ๕๙].

ข่าว แน่นแบงก์ คนจน แห่เบิกเงิน. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.thairath.co.th/content/810591> [๑๔ ธันวาคม ๕๙].

ข่าว สุดสะเทือนใจแปดขวบชวนยายกินยาฆ่าตัวตายหนีความจน. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

https://www.khaosod.co.th/view_newsonline.php?newsid=1441869984

[๑๔ ธันวาคม ๕๙].

ความสุขที่แท้จริงของมนุษย์. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.catdumb.com/longest-harvard-study-75-years-290/> [๗ มีนาคม ๖๐].

ความหมายของทรัพย์และทรัพย์สิน. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://proppertylawthailand.blogspot.com/2011/08/2.html> [๑๒ มีนาคม ๖๑].

ครูจระกฤตย์ โพธิ์ระหงส์. การสร้างสรรค์กับงานศิลปะ. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://aao555.wordpress.com/การสร้างสรรค์กับงานศิลปะ/> [๑๕ มกราคม ๖๑].

คุณค่าของชีวิต. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: arts.kmutt.ac.th/sscri/336_powerpoint/10.ppt

[๑๔ พฤศจิกายน ๖๑].

ชีวิตนี้มีแต่ความสุขจิตตื่นแบบง่าย ๆ. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.meditationguide.org/thai> [๓๐ พฤษภาคม ๖๑].

บัณฑิต อึ้งรังษี, กฎแห่งความโชคดี, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://teetwoblog.webs.com/theluckiestman.pdf> [๑๕ มกราคม ๖๑].

ประวัตินักวิทยาศาสตร์. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

http://www.plan-training.com/images/main_1468231777/32.pdf

[๒๑ มกราคม ๖๑].

ผลวิจัยเผยอารมณ์ด้านลบก็ทำให้มีความสุขได้. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://www.bbc.com/thai/international-40933267> [๕ พฤษภาคม ๖๑].

พระอาจารย์สุชาติ อภิชาโต. สนทนาธรรม. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://www.bloggang.com/viewblog.php?id=poungchompoo&date=17-04-2016&group=60&gblog=42> [๒๓ มกราคม ๖๐].

พระมหาสารศรีดี. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www.thaicadet.org/Ethics/GoodLife.html> [๑๐ พฤศจิกายน ๖๐].

แม่มาลัยสู้ชีวิต. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.thaihothit.com/hot-news/13250>

[๗ มีนาคม ๖๐].

ศัพท์น่ารู้เกี่ยวกับเศรษฐกิจ. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<http://www2.fpo.go.th/SI/Source/word/Word.php?Language=Thai&BeginRec=2088&NumRecShow=8&sort=1&search=> [๓ มีนาคม ๖๑].

สังขาร. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nkgen.com/731.htm> [๑๕ มกราคม ๖๑].

สติ กับ สัมปชัญญะ. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

http://www.starclipnews.com/dhamma_page/2252 [๒๖ พฤษภาคม ๖๑].

วิทยาศาสตร์แห่งความสุข. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://www.bbc.com/thai/international-45539043> [๓๐ กันยายน ๖๑].

หลงตามหาบัว ญาณสัมปันโน. 9 นิสัยผู้มีบุญมาก/ลักษณะเปรตและเทวดาทำบุญ/ทำบุญอย่างไรให้ได้บุญ. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://www.youtube.com/watch?v=nkh3MG0q9nE> [๙ ธันวาคม ๖๑].

4 วิธีสู่ความร่ำรวยที่แท้จริง. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

<https://learninghubthailand.com/4-way-to-true-richness/> [๒๒ กันยายน ๖๑].

Bangkok Broadcasting & TV. Co.,Ltd. พุทธศาสนสุภาษิต ๓๑/๕/๕๙. [ระบบออนไลน์]. แหล่ง

ที่มา: News.ch7.com/proverb/21/พุทธศาสนสุภาษิต.html [๒๓ มิถุนายน ๖๐].

Exclusive Interviews, ก้าวแรกของมนุษย์เงิน ด้วยความมุ่งมั่นว่าวันหนึ่งจะต้องเป็น มหาเศรษฐี,

[ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา: [https://th.hellomagazine.com/exclusive-](https://th.hellomagazine.com/exclusive-interviews/young-achievers-dr-paul-inthaseni/)

[interviews/young-achievers-dr-paul-inthaseni/](https://th.hellomagazine.com/exclusive-interviews/young-achievers-dr-paul-inthaseni/) [๑๑ ตุลาคม ๖๑].

E-pitaka โปรแกรมพระไตรปิฎก ฉบับมหาโมกขัลลวาท (ภาษาไทย) เล่มที่ ๓๓ ข้อที่ ๒๔๖ หน้าที่ ๒๕๐.

Money Talk 2, [ระบบออนไลน์], แหล่งที่มา:

<https://www.youtube.com/watch?v=893KY99oBTI> [๒๙ กันยายน ๖๑].

๒. ภาษาอังกฤษ

Meaningful relationships and connections matter. A lot. [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา:

http://aplus.com/a/75-year-harvard-grant-study-happiness?no_monetization=true [๑๐ ธันวาคม ๖๐].

National Aeronautics and Space Administration, Newton's Third law. [ระบบออนไลน์].

แหล่งที่มา: <https://spaceflightssystemsgrc.nasa.gov/education/rocket/newton3r.html> [๓๐ ตุลาคม ๖๐].

The Gross National Happiness (GNH). [ระบบออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://soapboxie.com/social-issues/Bhutans-Gross-national-happiness-can-change-the-world>

[๑๒ มีนาคม ๖๑].

Walpola Rahula. What The Buddha Taught. New York: Grove Press, n.d.

ประวัติผู้วิจัย

- ชื่อ/นามสกุล : นายว่างเปล่าเปล่า อนัตตสุญญตา
- วัน/เดือน/ปีเกิด : ๑๗ กันยายน ๒๕๐๗
- ภูมิลำเนาเดิม : ๑๔๐ หมู่ ๔ บ้านหนองกระหนวน ต. โนนสมบูรณ์
อ. บ้านแฮด จ. ขอนแก่น ๔๐๑๑๐
- ภูมิลำเนาปัจจุบัน : ๙๘ ถนนวงศ์สว่าง แขวงวงศ์สว่าง เขตบางซื่อ กรุงเทพฯ
๑๐๘๐๐
- ประวัติการศึกษา : พ.ศ. ๒๕๔๔ สำเร็จปริญญาตรี บริหารธุรกิจบัณฑิต
สาขา การโฆษณา จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง
พ.ศ. ๒๕๕๐ สำเร็จปริญญาตรี วิทยาศาสตร์บัณฑิต
สาขา การแพทย์แผนไทย จากมหาวิทยาลัยรามคำแหง